926

DUKE UNIVERSITY
LIBRARY
The Glenn Negley Collection
of Utopian Literature

Nic: Klimius Imperator Subterraneus et Æditus ad Templ: Crucis Berg: Norweg:

Mentzi ſ.

NICOLAI KLIMII
ITER
SVBTERRANEVM
NOVAM TELLVRIS THEORIAM
AC
HISTORIAM QVINTÆ
MONARCHIÆ
ADHVC NOBIS INCOGNITÆ
EXHIBENS
E
Ludvig Holberg
BIBLIOTHECA B. ABELINI.

HAFNIÆ & LIPSIÆ,
SVMPTIBVS IACOBI PREVSSII.
MDCCXLI.
1741

Tr. R. ††723 Utopia

NICOLAI KLIMII ITER SVBTERRANEVM.

CAPVT I. AVTORIS DESCENSVS AD INFEROS.

Anno 1664, poſtquam in Academia Hafnienſi vtroque examine defunctus eram, et Characterem, qui dicitur Laudabilis, ſuffragiis Tribunalium, tam Philoſophorum, quam Theologorum, emerueram, reditui in patriam me accingo, nauemque Bergas Noruegiae ituram conſcendo, niueis vtriusque Facultatis calculis monſtrabilis, at aeris inops. Commune mihi fatum cum caeteris Noruegiae Studioſis erat, qui a bonarum artium mercatura deplumes in patriam redire ſolent.

Ferentibus ventis vſi, poſt proſperam ſextidui nauigationem portum Bergenſem intrauimus. Ita redditus patriae, doctior quidem, ſed non ditior, ſumptibus eorum, qui neceſſitudine mihi iuncti erant, ſubleuatus aliquandiu, precariam, licet non plane deſidem atque inertem vitam egi. Nam, vt Phyſicum, cui initiatus eram, ſtudium experimentis illuſtrarem, indolemque terrae ac montium viſcera explorarem, omnes prouinciae angulos ſolicite perreptabam. Nulla tam ardua erat rupes, quam non ſcandere, nulla tam praeceps et immanis cauerna, in quam non deſcendere conabar, viſurus, ecquod curioſum ac Phyſici examine dignum forte reperirem. Permulta enim in patria noſtra, non oculis modo, ſed ne auribus quidem nouimus, quae ſi tuliſſet Gallia, Italia, Germania, aliaue quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra, audita, perlecta luſtrataque haberemus. Inter ea, quae notatu maxime mihi viſa ſunt digna, erat ſpelunca magno praeceps hiatu in cacumine montis, quem indigenae vocant *Flöien*. Cumque os eiusdem ſpeluncae leuem ac haud ingratam

gratam per interualla emittat auram, ſed ita, vt crebris quaſi ſingultibus fauces modo laxare, modo includere videatur, literati Bergenſes, in primis celeberrimus *Abelinus*, et Conrector Scholae Mag. *Eduardus*, Aſtronomiae ac Phyſices apprime gnarus, rem credebant exercitationibus philoſophicis digniſſimam, ſaepeque populares, cum ipſi prae ſenio nequirent, ſtimulauerant ad indolem iſtius cauernae penitius inſpiciendam; maxime cum ſtatis veluti vicibus, ad exemplum reſpirantis hominis, retractam cum impetu regereret animam. Stimulatus ego qua ſermonibus horum, qua proprio ingenio, deſcenſum in hanc cauernam meditabar, mentemque meam quibusdam ex amicis indicabam. Sed his conſilium valde displicebat, dicentibus, inceptionem eſſe ſtulti ac deſperati hominis. At impetum his monitis non flectere, nedum frangere poterant, et quae ſufflaminare ardorem deberent, aegro animo faces ſubiiciebant: Ad quoduis enim diſcrimen ſubeundum, acerrimum iſtud, quo in res naturales detegendas ducebar, ſtudium excitabat, et ſponte currenti calcaria addebant rerum

domeſticarum anguſtiae. Nam exhauſtae erant facultates, et durum ac moleſtum mihi videbatur, aliena diutius quadra viuere in patria, vbi omni emergendi ſpe inciſa, ad perpetuam mendicitatem me damnatum intuebar, omneque ad honores et emolumenta obſeptum iter, niſi audaci aliquo facinore nobilitarer. Obfirmato igitur animo, et praeparatis huic expeditioni neceſſariis, die quodam Iouis, cum ſerenum atque impluuium eſſet coelum, egredior ciuitate paulo poſt diluculum, quo, rebus peractis, ſaluo adhuc die, redire in vrbem liceret; Quippe rerum futurarum neſcius praeuidere non poteram, quod alter ego Phaëthon

Voluerer in praeceps, longoque per aëra tractu

in alium orbem detruſus, non niſi poſt decem annorum errores patriam et amicos reuiſurus eſſem.

Suſcepta eſt haec expeditio Anno 1665 Coſſ. Berg. *Iohanne Munthe* et *Laurentio Seuerini*, Senatoribus, *Chriſtierno Bertholdi* et *Laurentio Scandio*. Euntem comitabantur quatuor mercenarii, qui funes et harpagones, quibus deſcendenti erat opus, ſecum

ſecum ducebant. Recta tendimus ad *Sanduicum*, per quem commodiſſime in montem aſcenditur. Enixi in cacumen, poſtquam peruenimus in locum, vbi fatalis erat cauerna, feſſi moleſto itinere, paulisper ibi conſedimus, ientaculum ſumpturi. Tunc animus, quaſi inſtantis mali praeſagiens, compaueſcere mihi primum coepit. Igitur conuerſus ad comites, ecquis, rogo, aleam hanc prior ſubire velit? nemine vero reſpondente, impetus langueſcens ex integro recaluit: funem aptari iubeo, itinerique ita paratus animam Deo commendo. Iam in cauernam demittendus comites docebam, quid porro faciendum: pergerent ſcilicet remittere funem, donec vociferantem me audirent, quo ſigno dato, reſtem intenderent, ac vociferari perſeuerantem ex antro ſubito retraherent. Ipſe dextra tenebam harpagonem, quo mihi opus erat, vt, ſi qua in deſcenſu occurrerent obſtacula, remouerem, et medium inter vtrumque cauernae latus corpus ſuſpenſum ſeruarem. At vix ad altitudinem decem vel duodecim cubitorum deſcenderam, cum rumpitur reſtis. Malum hoc mihi innotuit

e ſubſequenti mercenariorum clamore et vlulatu, qui tamen mox euanuit. Nam mira celeritate in profundum rapior, et tanquam alter Pluto, niſi quod harpago mihi pro ſceptro eſſet,

Labor, et icta viam tellus ad tartara fecit.

Circiter horae quadrantem, quantum in iſta animi perturbatione coniicere licuit, in ſpiſſa caligine et perpetua nocte verſatus eram, cum tandem tenue quoddam lumen, crepuſculi inſtar, emicuerit, et mox lucidum et ſerenum coelum apparuerit. Stulte igitur credebam, aut a repercuſſione aëris ſubterranei, aut vi contrarii venti me reiectum, cauernamque iſtam ſpiritus ſui reciprocatione in terram me reuomuiſſe. At neque ſol, quem tunc conſpicabar, nec coelum, nec reliqua ſidera nota mihi erant phaenomena, cum coeli noſtri ſideribus iſta, quae iam videbam, eſſent minora. Credebam igitur, aut totam noui iſtius coeli machinam in ſola cerebri imaginatione, e capitis vertigine excitata, conſiſtere, aut fingebam me mortuum ad ſedes beatorum ferri. At vltimam hanc opinionem mox ride-

ridebam, cum me ipſum intuerer harpagone munitum, et longum funis ſyrma trahentem, ſatis gnarus, reſte ac harpagone non opus eſſe in paradiſum eunti, nec coelitibus placere poſſe ornatum, quo ad exemplum Titanum Olympum vi expugnare, et ſuperos inde deturbare velle viderer. Tandem, re ſerio penſitata, iudicabam, delatum me fuiſſe in coelum ſubterraneum, ac veras eſſe eorum coniecturas, qui concauam ſtatuunt terram, et intra cruſtas illius alium contineri orbem noſtro minorem, aliudque coelum ſole, ſideribus ac planetis minoribus interſtinctum. Et docuit euentus, acu me rem tetigiſſe.

Impetus iſte, quo praeceps ferebar, diu iam durauerat, cum tandem ſentirem, paulatim langueſcere, prout propius accederem planetae, ſeu coeleſti cuidam corpori, quod primum in deſcenſu obuium habui. Idem planeta in tantum ſenſim excreuit, vt tandem per denſiorem quandam atmoſphaeram, qua cinctus erat, montes, valles et maria internoſcere haud difficulter poſſem;

- - Sicut auis, quae circum litora, circum
Piſcoſos ſcopulos humilis volat aequora iuxta,
Haud aliter terras inter coelumque volabam.

Tunc animaduertebam, non modo ſuſpenſum me in aura coeleſti natare, ſed et curſum, qui adhuc perpendicularis fuerat, in circularem abire. Hinc ſtetere mihi comae; nam verebar, ne in planetam vel ſatellitem proximi planetae transformarer, aeterna vertigine circumagendus. At, cum reputarem, dignitatem meam hac metamorphoſi nil detrimenti capturam, corpusque coeleſte, ſeu ſatellitem coeleſtis corporis pari ſaltem paſſu ambulaturum cum famelico Philoſophiae Studioſo: animum reſumo, maxime cum beneficio aurae purioris et coeleſtis, in qua natabam, neque fame neque ſiti premi me ſentirem. Attamen, cum ad animum reuocarem, in loculis meis eſſe panem (Bergenſes vocant Bolken, qui figurae oualis vel potius oblongae ſolet eſſe) ſtatui e loculis eundem depromere, et periculum facere, ecquid in iſto rerum ſtatu palato arrideret. Sed primo ſtatim morſu

morſu nauſeam mihi moturum omne terreſtre alimentum deprehendens, tanquam rem plane inutilem abieci. At excuſſus panis non modo ſuſpenſus in aethere ſtetit, ſed mirabile dictu, circulum minorem circa me deſcribere coepit. Et innotuerunt mihi exinde verae motus leges, quae efficiunt, vt omnia corpora in aequilibrio poſita motum circularem ſortiantur. Hinc qui tanquam fortunae ludibrium me nuper deploraueram, faſtu tumeſcere coepi, intuens me ipſum non ſolum tanquam ſimplicem planetam, ſed et talem, qui perpetuo ſtipatus foret ſatellite, adeo vt inter ſidera maiora aut primi ordinis planetas quodammodo referri poſſem. Et vt impotentiam meam fatear, tantus tunc animum faſtus inceſſit, vt, ſi obuios habuiſſem omnes ſimul Conſules ac Senatores *Bergenſes*, cum ſupercilio eosdem excepiſſem, tanquam atomos adſpexiſſem, indignosque iudicaſſem, quos ſalutarem, aut quibus harpagonem meum ſubiicerem.

Integrum fere triduum in iſto ſtatu permanebam. Nam, cum circa planetam mihi proximum absque intermiſſione vo-

lutarer, noctes ac dies diſcriminare poteram, ſolem ſubterraneum iam orientem, iam rurſus deſcendentem, et e conſpectu meo abeuntem cernens, quamuis nullam, qualis apud nos, noctem ſentirem. Cadente enim ſole, lucidum apparuit ac purpureum vndique firmamentum, ſplendori lunae haud diſſimile; id quod iudicabam eſſe intimam terrae ſubterraneae ſuperficiem aut hemiſphaerium, quod lumen iſtud a ſole ſubterraneo, in centro huius orbis poſito mutuabatur. Hypotheſin hanc mihi fingebam ſtudii Phyſicae coeleſtis non plane hoſpes. At, cum iſta felicitate Diis me proximum crederem, meque vt nouum coeli ſidus intuerer, vna cum ſatellite meo, quo cingebar, a proximi planetae Aſtronomis in catalogum ſtellarum inferendum: ecce! immane apparuit monſtrum alatum, quod iam dextro, iam ſiniſtro lateri meo, iam capiti et ceruici imminebat. Credebam primo intuitu eſſe vnum e duodecim ſignis coeleſtibus ſubterraneis, ac proinde optabam, ſi vera eſſet coniectura, Virginem fore, cum e toto duodecim ſignorum ſyſtemate ſolum iſtud ſignum (ſc. Virgo) in iſta

ſoli-

ſolitudine auxilii quid ac ſolatii afferre valeret. At, cum corpus iſtud mihi propius accederet, videbam toruum et immanem eſſe gryphum. Tanto tunc corripiebar terrore, vt oblitus mei ipſius et ſidereae meae, ad quam nuper euectus eram, dignitatis, in iſto animi aeſtu depromſerim teſtimonium meum Academicum, quod in loculis meis forte habebam, occurrenti oſtenſurus aduerſario, examina mea Academica me ſuſtinuiſſe, Studioſumque me eſſe, & quidem Baccalaureum, qui quemuis aggreſſorem extraneum exceptione fori repellere poſſem. At deferueſcente primo aeſtu, cum ad me paulatim redirem, ſtoliditatem meam deridebam. Dubium adhuc erat, in quem finem gryphus iſte me comitaretur, vtrum hoſtis eſſet, an amicus, aut quod veriſimilius erat, an ſola rei nouitate delectatus, propius accedendo oculos ſaltem paſcere vellet. Nam adſpectus corporis humani, in aëre circumacti, harpagonem dextra tenentis, et longum poſt ſe funem caudae inſtar trahentis, phaenomenon erat, quod quoduis brutum animal in ſpectaculum ſui allicere poſſet. Inſolita iſta

figura,

figura, quam tunc expreſſi, variis, vt poſtea audiui, ſermonibus et coniecturis anſam dederat incolis globi, circa quem voluebar. Nam Philoſophi ac Mathematici cometam me putarunt, funem pro cauda cometae capientes. Et erant, qui ex eodem inſolito meteoro imminens aliquod malum, peſtem, famem aut inſignem aliquam cataſtrophen portendi iudicarunt. Nonnulli etiam vlterius progreſſi, corpus meum, quale e longinquo illis viſum fuerat, accuratis penicillis delineauerant, adeo vt deſcriptus, definitus, depictus & aeri inciſus eſſem, antequam globum iſtum attigerim. Haec omnia non ſine riſu ac voluptate quadam audiui, cum in orbem hunc delatus linguam ſubterraneam didiciſſem.

Notandum eſt, dari quoque repentina quaedam ſidera, quae ſubterranei dicunt *Sciſciſi*, (i. e.) crinita, quaeque deſcribunt horrentia crine ſanguineo, et comarum modo in vertice hiſpida, adeo vt in ſpeciem barbae longae promineat iuba. Hinc non ſecus ac in orbe noſtro inter prodigia coeleſtia referuntur.

Sed

Sed vt ad telam reuertar, gryphus iſte eo viciniae iam peruenerat, vt alarum quaſſatione me infeſtaret, et tandem crus meum ſerrato vexare morſu non dubitaret, adeo vt manifeſte patuerit, qua mente nouum hoſpitem venaretur. Hinc coepi pugnaciſſimum animal armata elidere manu, et harpagonem vtraque manu complexus, hoſtis audaciam compeſcui, fugae locum ſaepe circumſpicere cogens, tandemque, cum pergeret me vellicare, poſt vnum vel alterum inanem ictum, harpagonem tanto impetu tergo alitis inter vtramque alam impegi, vt telum reuellere nequirem. Vulneratus ales, horrendo edito ſtridore in globum praeceps corruit. Ego vero ſtatus iam ſiderei ac nouae dignitatis, quam variis caſibus et periculis, vt vulgo fieri ſolet, expoſitam videbam, pertaeſus

Arbitrio volucris rapior, quaque impetus egit,
Huc ſine lege ruo, longoque per aëra tractu
In terram feror, vt de coelo ſtella ſereno,
Etſi non cecidit, potuit cecidiſſe videri.

Et

Et ita motus circularis, quem nuper deſcripſeram, in perpendicularem denuo mutatur.

Sic ingenti cum impetu per aduerſa craſſioris aëris verbera, cuius ſtridor aures percutiebat, diu tractus, tandem leui innoxique caſu in globum delabor vna cum alite, qui paulo poſt e vulnere obiit. Nox erat, quando in planetam iſtum delatus fui, id quod e ſola abſentia ſolis colligere poteram, non vero e tenebris; nam tantum luminis reſtabat, vt teſtimonium meum Academicum diſtincte legere poſſem. Oritur nocturnum iſtud lumen e firmamento ſiue cruſta terrae inuerſa, cuius hemiſphaerium ſplendorem, qualem apud nos luna, reddit: hinc ſi ſolius luminis ratio habeatur, parum hic differunt noctes a diebus, niſi quod abſit ſol, et abſentia eiusdem noctes reddat paulo frigidiores.

CAP.

* *

CAPVT II.

DESCENSVS IN PLANETAM NAZAR.

Defunctus ita aëria hac nauigatione, cum globum ſaluus et illaeſus attigiſſem, (nam impetus, quo initio ferebatur gryphus, cum virium diminûtione languerat) iacebam diu immobilis, exſpectans, quid noui illuceſcente die mihi contingeret. Animaduertebam tunc priſtinas infirmitates redire, opusque mihi eſſe tam ſomno quam cibo, adeo vt poenitudo me ceperit abiecti temere panis. Variis ſolicitudinibus feſſo animo tandem altus ſopor obrepſit. Stertueram, quantum coniicere mihi licuit, duas horas, cum horrendus boatus diu quietem turbans, tandem ſomnum penitus excusſit. Dormientis animo variae ac mirae oberrauerant imagines. Videor in Noruegiam rediiſſe, ibique popularibus, quae vſu venerant, narraſſe. Imaginor denique in Templo Fanoenſi haud procul ab vrbe cantantem Diaconum *Nicolaum Andreae* audire, ſtridorem-

remque vocis illius aures meas miſere et more ſolito ferire. Igitur experrectus credebam, latratum iſtius viri ſomnum turbaſſe. Sed cum haud procul ſtantem viderem taurum, ex eiusdem boatu quietem abruptam conieci. Mox timidos oculos vndique circumferens, cum oriente ſole, virides paſſim campos et foecundos videbam agros. Arbores quoque apparuere, ſed (mirabile viſu) mobiles erant, licet tanta eſſet aëris tranquillitas, vt ne leuiſſima quaedam pluma moueri loco poſſet. Cum mugiens taurus recta ad me tenderet, trepidus fugam circumſpiciebam, ac in iſta trepidatione arborem haud procul ſtantem conſpicatus, eandem ſcandere conabar. Sed cum in eo eſſem, vocem illa edidit teneram, ſed acutam et talem, qualis ſolet eſſe iracundae mulieris, moxque quaſi palma excuſſiſſima colaphus mihi tanta vi inflictus eſt, vt vertigine correptus, pronus in terram caderem. Ictu hoc iam quaſi fulmine percuſſus, ac terrore animam propediem agens, murmura vndique audiebam et ſtrepitus, qualibus reſonare ſolent macella aut mercatorum baſilicae, quando ma-

xime

xime ſunt frequentes. Poſtquam oculos aperiebam: conſpicabar totam circa me ſyluam animatam, campumque arboribus arbuſculisque obſitum, cum nuper vix ſex vel ſeptem apparuiſſent. Vix dici poteſt, quantas haec omnia in cerebro meo turbas excitauerint, et quantum his praeſtigiis animus commotus fuerit. Iam vigilem me ſomniare, iam ſpectris me vexari, et malis ſpiritibus obſideri, iam alia abſurdiora mihi fingebam. Sed tempus mihi non datum eſt, automata haec eorundemque cauſas excutiendi; nam aduolans mox alia arbor ramum demittit, cuius extremitas ſex gemmis, tanquam totidem digitis, munita erat. His iacentem me ſuſtulit, ac vociferantem abſtraxit, comitantibus innumeris diuerſi generis diuerſaeque magnitudinis arboribus, quae ſonos ac murmura edebant, articulata quidem, ſed auribus meis peregrina, adeo, vt nihil praeter verba haec, *Pikel Emi*, cum ſaepius eadem iterata fuerint, retinere memoria potuerim. Audiui mox per verba haec intelligi ſimiam inſolitae figurae: quippe e corporis mei forma et cultu coniiciebant, me ſimiam eſſe, quamuis ſpecie non-

nihil diſtinctam a Cercopithecis, quos haec terra alit. Alii pro incola firmamenti me coeperunt, quem alitem per aërem huc aſportaſſe credebant; id quod olim vſu veniſſe, annales huius globi teſtantur. Sed haec non niſi poſt aliquot menſium intercapedinem, et poſtquam linguam ſubterraneam edoctus fueram, didici. Nam in praeſenti rerum ſtatu prae metu et mentis perturbatione mei ipſius oblitus eram, nec capere poteram, quid de viuis et loquacibus arboribus ſtatuendum, nec quorſum euaderet proceſſio haec, quae lente et compoſitis gradibus fiebat. Voces tamen et murmura, quibus vndique perſonabant campi, iram et indignationem quandam indicabant; et ſane non ſine graui cauſa iram in me conceperant. Arbor enim iſta, quam taurum fugiens ſcandere volebam, vxor erat Praetoris, qui in proxima ciuitate ius dicebat, qualitasque perſonae laeſae crimen aggrauauerat; nam non modo ſimplicem et plebeiae ſortis mulierem, ſed matronam primi ordinis viſus ſum voluiſſe palam ſubagitare; inſolitum ac horrendum genti adeo modeſtae ac verecundae ſpecta-

culum.

culum. Tandem ad ciuitatem, quo captiuus ducebar, ventum eſt. Erat illa non minus ſuperbis aedificiis, quam regionum, vicorum ac platearum concinno ordine et ſymmetria monſtrabilis. Altae adeo conſpicuaeque erant aedes, vt ſpeciem turrium praeberent. Plateae ambulantibus plenae erant arboribus, quae demittendo ramos ſe inuicem in occurſu conſalutabant, quoque plures deprimerent ramos, eo maius erat reuerentiae ac ſubmiſſionis argumentum. Ita, cum e conſpicua quadam domo forte eodem tempore egrederetur quercus, ad viſum illius demiſſis ramis plerisque retro cedebant caeterae arbores, vnde coniicere licuit, eandem ſupra ſortem vulgarem eſſe. Et innotuit mox mihi vrbis eſſe Praetorem, et quidem eundem, cuius a me laeſa dicebatur vxor. Rapior mox ſublimis in eiusdem Praetoris aedes, vbi confeſtim a tergo meo obditur ianua, et fores oppeſſulantur, quocirca me tanquam piſtrini candidatum intuebar. Metum hunc inſigniter adaugebant poſiti extra fores, tanquam in excubiis, tres cuſtodes; ſinguli ſex ſecuribus pro numero ramorum erant armati; nam quot rami erant, tot brachia, et quot gemmae, tot

 digiti.

digiti. Notabam in ſummit te truncorum poſita eſſe capita, humanis haud abſimilia, et loco radicum binos conſpicabar pedes, eosdemque admodum curtos, unde fit, vt teſtudineo gradu incedant planetae huius incolae. Hinc, ſi ſolutus fuiſſem, facile mihi foret, manus illarum effugere, cum pernicitate pedum praeſtantior prae illis volare viderer.

Vt breui me expediam, perſpicue iam videbam, arbores has incolas eſſe huius globi, et ratione easdem eſſe praeditas, mirabarque varietatem iſtam, qua natura in animantium formatione delectatur. Arbores hae noſtras proceritate non exaequant, quippe iuſtam hominis ſtaturam vix excedunt pleraeque; quaedam minores erant; flores diceres aut plantas; et has coniiciebam eſſe infantes. Mirum eſt, in quosnam cogitationum labyrinthos phaenomena iſta me deduxerint, quot ſuſpiria mihi expreſſerint, quantumque cariſſimae tunc patriae deſiderium ſubierit. Nam, quamuis iſtae arbores viſae mihi ſint ſociabiles, linguae beneficio vtentes, ac ſpecie quadam rationis praeditae, adeo, vt ad animantia rationalia quodammodo

referri

referri poſſent, dubitabam tamen, comparari poſſe cum hominibus; negabam iuſtitiam, clementiam, aliasque virtutes morales inter easdem locum habere. His cogitationum turbis colliſus, viſcera mea moueri ſentiebam, et e fontibus oculorum torrentes lacrimarum defluentes faciem inundabant. Sed cum dolori ita indulſerim, et in fletus me muliebres coniecerim, intrant cubiculum cuſtodes corporis mei, quos reſpectu ſecurium tanquam lictores intuebar. His praeeuntibus ducor per vrbem ad perſpicuam quandam domum, in vmbilico fori poſitam. Viſus mihi tunc ſum Dictatoriam dignitatem adeptus, et Conſule Romano maior; nam non niſi duodecim ſecures in comitatu conſulum erant, cum ego octodecim ſtipatus procederem. Valuis aedium, ad quas ferebar, caelata ſtabat iuſtitia, in formam arboris efficta, bilancem ramo tenens. Imago eadem erat filo virginali, adſpectu vehementi, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis, ſed reuerendae cuiusdam triſtitiæ dignitate ſpectabilis. Hinc ſenaculum eſſe mihi liquido patuit. Introductus in curiam, cuius ſtrata teſſel-

lati operis marmore interſtincta nitebant; aureo ibi ſedili tanquam tribunali ſublimem vidi arborem, cum bis ſenis aſſeſſoribus, qui a dextra et ſiniſtra Praeſidis, ordine concinno, ac totidem ſubſelliis aſſidebant. Praeſes palma erat mediocris ſtaturae, ſed inter caeteros iudices ob foliorum varietatem, quae diuerſis coloribus erant tincta, notabilis. Vtrumque latus cingebant apparitores numero viginti quatuor, quorum ſinguli ſex ſecuribus armati ſtabant. Horrendum oculis meis ſpectaculum! cum ex iſta armatura ſanguinariam hanc gentem ominarer.

Ad introitum meum conſurgentes ſenatores excelſos ad aethera extendebant ramos, quo religionis exercitio defuncti, denuo conſederunt. Sedentibus cunctis, ante cancellos ego ſiſtor inter duas medius arbores, quarum trunci pelle ouina erant obducti. Credebam eſſe aduocatos, et reuera tales erant. Antequam cauſas dicere coeperunt, centonibus quibusdam atrati coloris obuoluitur caput Praeſidis. Mox actor breuem habuit orationem, quam ter repetiuit; reſponditque pari breuitate rei defenſor. Actiones

eorum

eorum ſubſecutum eſt ſemihorae ſilentium. Tunc adempto, quo tectus erat, velamine, exſurgit Praeſes, ſublatisque denuo ad ſidera ramis, verba quaedam decenter enunciauit, quibus ſententiam meam contineri iudicabam. Nam finito ſermone, dimiſſus ad vetus ergaſtulum reducor, vnde tanquam e cella promptuaria ad flagrum me mox depromendum ominabar. Solus ibi relictus, cunctis quae acciderant ad animum reuocatis, ridebam ſtultitiam huius gentis; nam viſa mihi eſt potius hiſtrioniam egiſſe, quam iuſtitiam exercuiſſe, omniaque, quae videram, geſtus, ornatus, modus procedendi etc. ludicris ſpectaculis ac pantomimorum ſcenis, quam graui Themidos tribunali apparebant digniora. Felicitatem tunc orbis noſtri praedicabam, et praeſtantiam Europaeorum prae caeteris hominibus. At, quamuis ſtuporem et ſtoliditatem gentis huius ſubterraneae damnarem; coactus tamen ſimul eram fateri, a brutis animantibus debere diſtingui. Nam nitor ciuitatis, ſymmetria aedificiorum, et alia manifeſte indicabant, ratione non deſtitutas eſſe has arbores, nec artium,

inprimis mechanices, prorſus eſſe rudes. Sed putabam, hoc ſolo virtutem ac praeſtantiam omnem abſolui.

Dum ita tacitus mecum loquebar, intrat arbor, ſiſtrum manu tenens. Eadem, diffibulato meo pectore, ac nudato altero brachio, mediam mihi venam ſcite admodum pertudit. Poſtquam ſanguinis, quantum ſat videbatur, elicuerat, brachium non minori dexteritate obligabat. Ita officio functa, inſpecto ſolicite ſanguine, tacita ac velut admiratione ſatura digreditur. Haec omnia confirmabant opinionem, quam de ſtoliditate huius gentis mihi finxeram. At, quam primum linguam ſubterraneam edoctus eſſem, et explicata mihi cuncta fuiſſent, contemptus in admirationem vertitur. Proceſſus hic forenſis, quem temere damnaueram, ita mihi exponitur. E forma corporis mei iudicauerant, me eſſe incolam firmamenti. Viſus fueram honeſtam et primi ordinis matronam velle violare. Ob crimen hoc in forum reus tractus fueram. Aduocatorum alter culpam exaggerauerat, ſupplicium lege debitum poſcens; alter vero non poenam deprecatus erat, ſed dila-

dilationem ſupplicii ſuaſerat, donec innotuerit, quis, qualis et cuias eſſem, vtrum brutum, an animal rationale. Porro ramorum extenſionem didici eſſe actum religionis ordinarium, antequam res diiudicaretur. Aduocati ouina tecti erant pelle, vt memores eſſent innocentiae et integritatis in partibus obeundis. Et reuera probi hic omnes ac integri ſunt, id quod monſtrat, in republica bene conſtituta dari poſſe probos ac honeſtos cauſidicos. Seuerae adeo in praeuaricatores latae ſunt leges, vt nec ſycophantiis, nec fucis vllum mantellum ſit obuium; nec deprecatio perfidiis, nec maledictis ſit fuga, nec confidentiae vsquam hoſpitium ſit, nec diuerticulum dolis. Verborum trina repetitio fieri ſolebat ob tarditatem perceptionis, qua ab aliis gentibus diſtinguebantur huius terrae incolae; nam paucis datum erat intelligere, quod obiter legerant, aut percipere, quod ſemel tantum audiuerant. Qui ſtatim rem capiebant, vi iudicandi credebantur deſtituti, ideoque raro hi ad magna ac momentoſa munera admittebantur. Experientia quippe didicerant, fluctuaſſe rempublicam in ma-

nibus eorum, qui promptiſſimae ſunt perceptionis, ac qui vulgo magna ingenia dicuntur; tardos vero, ac per contemptum hebetes dictos, compoſuiſſe, quae primi turbauerant. Paradoxa haec omnia erant, licet ſerio ponderanti non plane abſurda mihi ſint viſa. Maximam vero admirationem mouebat hiſtoria Praeſidis: nam virgo erat, indigena huius loci, et a Principe conſtituta *Kaki*, ſeu ſupremus in ciuitate iudex. Apud hanc gentem enim nullum in diſtributione officiorum obſeruatur ſexus diſcrimen, ſed habito delectu, reipublicae negotia digniſſimis conferuntur. Vt rite de vniuscuiusque profectu ac dotibus animi iudicetur, inſtituta ſunt ſeminaria, quorum ephori ſiue directores dicebantur *Karatti* (vox iſta proprie denotat examinatores ſiue ſcrutatores). Eorum officium erat, profectum et vires vniuscuiusque examinare, indolem iuuentutis penitius inſpicere, habitoque examine, principi quotannis exhibere indicem eorum, qui ad munera publica eſſent admittendi, ſimulque oſtendere, qua in re vnusquisque patriae maxime vſui eſſe poſſet. Accepto iſto catalogo,

logo, Princeps nomina candidatorum libro inferri iuſſit, quo in memoria et tanquam ante oculos haberet, quos ad vacantia munera admoueret. Praedicta virgo ſplendidum ante quatuor annos a Karattis obtinuerat teſtimonium, eoque nomine a principe conſtituta erat Praeſes Senatus huius vrbis, in qua nata erat. Sancta et conſtans eſt huius moris obſeruantia apud *Potuanos*, cum credant, optime iis perſpectum eſſe ſtatum loci, qui in eodem nati ſunt et educati. *Palmka* (id nomen huic virgini erat) ſumma cum laude triennii ſpatio ſpartam hanc ornauerat, habitaque fuit prudentiſſima totius ciuitatis arbor. Nam tanta illi erat perceptionis tarditas, vt rem, niſi ter vel quater repetita eſſet, aegre perciperet. At, quod ſemel percepit, penitus perſpexit, tantoque iudicio quaeuis problemata diſcuſſit, vt effata eiusdem totidem oracula habita fuerint.

Nouit enim iuſtum gemina ſuſpendere lance
Ancipitis librae, rectum diſcreuit, vbi inter
Curua ſubit, vel cum fallit pede regula raro.

Hinc

Hinc nulla ab ea quadriennii ſpatio dicta fuit ſententia, quae non a ſummo Tribunali *Potuano* confirmata et encomiis ornata eſſet. Igitur inſtitutum iſtud in fauorem ſexus ſequioris, quod primo intuitu damnaueram, non plane abſonum curatius examinanti viſum eſt. Cogitabam mecum, quid, ſi vxor Praetoris noſtri *Bergenſis* loco mariti ius diceret? quid, ſi aduocati *Seuerini* filia, eloquentia ac praeclaris animi dotibus ornata virgo, pro ſtupido parente cauſas in foro ageret? iurisprudentia noſtra parum inde detrimenti caperet, et forſitan Themis toties non vapularet. Cogitabam porro, quoniam in foris Europaeis cauſae celeriter adeo iudicantur, ſententias iſtas extemporales ac praecoces, ſi ſeueriori examini ſubiicerentur, notas cenſorias non effugituras. Vt pergam reliqua explicare: venae ſectionis rationem hanc audiui. Si quis criminis conuictus ſit, pro flagris, membrorum mutilatione aut capitali ſupplicio ad venae ſectionem damnatur, quo pateat, vtrum e malitia, an ſanguinis aut humorum vitio deriuandum ſit crimen, et an tali operatione corrigi queat, adeo,

vt

vt tribunalia haec ad emendationem potius quam ad poenam ſpectent. Emendatio tamen haec poenam quodammodo complectebatur, quoniam nota quaedam ignominiae erat, ex iudicis ſententia hanc operationem ſubire. Si quis iterum laberetur, indignus ciuitate iudicatus, ad firmamentum, vbi omnes absque diſcrimine recipiebantur, ſolebat relegari. At de exilio iſto, eiusdemque indole, plura mox dicenda. Quod vero chirurgus iſte, qui venam mihi mediam aperuit, ad viſum ſanguinis mox obſtupuerit, cauſa haec erat, quod incolae huius globi, loco ſanguinis, liquidum et candidum habeant ſuccum, per venas fluentem, qui, quo eſt candidior, eo maior ſanctitatis nota.

Haec omnia linguam ſubterraneam edocto penitius innotuerunt, quo facto clementius iudicium ferre coeperam de gente iſta, quam temere nimis damnaueram. At, quamuis ſtupidas et ſtolidas has arbores primo intuitu iudicaueram, animaduerteram tamen mox non omni humanitate eſſe deſtitutas, ac proinde nullum mihi eſſe periculum vitae; in qua ſpe confirmabar, cum viderem, bis quouis die alimenta

menta mihi afferri. Cibus vulgo conſtabat e fructibus, herbis ac leguminibus; potus erat liquidus ſuccus, quo nil dulce magis ac ſaporum.

Praetor iſte, in cuius cuſtodia eram, Principi ſiue Dynaſtae, haud procul ab hac ciuitate degenti, mox indicabat, in manus ſuas caſu incidiſſe animal quoddam rationale, ſed inſolitae figurae. Rei nouitate motus Princeps, in lingua me erudiri, et deinde ad aulam ſuam mitti iubet. Datus hinc mihi fuit Magiſter linguae, ſub cuius inſtitutione ſemeſtri ſpatio tantum profeci, vt cum incolis ſatis expedite fabularer. Poſtquam in lingua ſubterranea tyrocinii rudimenta depoſueram, adfertur ab aula nouum mandatum de vlteriore mea inſtitutione, iubeorque ſeminario vrbis initiari, vt a *Karattis* eiusdem ſiue examinatoribus perſpicerentur vires ingenii mei, et in quo diſciplinae genere maximam ſpem promitterem. Haec omnia ſolicite exſequuntur; ſed dum in ſtadio hoc eram, non corporis mei minor cura habebatur quam animi, et ſoliciti inprimis erant, vt ad ſimilitudinem arboris, quantum fieri licuit, formarer; quem in finem

ſinem ramos quosdam adſcititios corpori aptabant.

Dum haec aguntur, hoſpes meus redeuntem quauis veſpera e ſeminario, variis ſermonibus ac quaeſtionibus exercebat. Audiuit ſumma cum animi voluptate me de iis, quae in ſubterraneo hoc itinere vſu venerant, diſſertantem; maxime vero obſtupuit ad deſcriptionem terrae noſtrae, et immenſi, quo cincta erat, coeli, innumeris ſideribus interſtincti. Horum omnium attentus auidusque erat auditor; at erubuit non nihil ad ea, quae narrabam de arboribus noſtri orbis, quae inanimatae, immobiles, ac radicibus terrae ſtent fixae, ac tandem non ſine indignatione me intuebatur, cum teſtarer, arbores noſtras caeſas calefaciendis fornacibus et cibis coquendis inſeruire. Attamen re ſerio penſitata, paulatim ira detumuit, protenſisque verſus coelum quinque ramis, (nam totidem illi erant) iudicia Creatoris, cuius ſint variae occultae rationes, eſt miratus: attente porro audiuit alia narrantem. Vxor illius, quae adhuc praeſentiam meam auerſata fuerat, cum veram, ob quam in iudicium tractus eram, cauſam

cauſam didiciſſet, ac ſpecie me arboris, quam in orbe noſtro ſcandere ſolemus, deceptum, abiecta omni ſuſpicione, in gratiam mecum rediit. At ego, ne inter initia coëuntis gratiae recentem cicatricem reſcinderem, non niſi praeſente ac iubente marito, ſermones cum illa miſcui.

* *

CAPVT III.

DESCRIPTIO VRBIS KEBAE.

Interea, dum in curſu hoc tyrocinii eram, per vrbem me circumduxit hoſpes meus, vt monſtraret, quicquid maxime curioſum ac ſpectabile erat. Ambulauimus absque impedimento, ac, quod maxime mirabar, ſine vllo incolarum accurſu; aliter ac apud nos fieri ſolet, vbi ad omne, quod inſolitum eſt, cateruatim aduolant homines, vt curioſos paſcant oculos. Nam incolae huius planetae nouitatis parum auidi ſolida tantum ſectantur. Ciuitati huic nomen eſt *Keba*, quae inter vrbes Principatus *Potuani* ſecundum locum te-

net. Incolae graues adeo ſunt ac prudentes, vt quot ciues, tot Senatores diceres. Honeſtiſſimum ibi eſt ſenectutis domicilium; nusquam enim tantum tribuitur aetati, nusquam ſenectus eſt honoratior, cuius non in ſententia ſola, ſed et nutu reſidet auctoritas. Mirabar gentem adeo modeſtam ac ſobriam certaminibus ludicris, comoediis ac ſpectaculis delectari; nam haec grauitati eiusdem parum conuenire videbantur. Id quod animaduertens hoſpes: per totum, ait, hunc Principatum ſeria ac nugae per vices nos partiuntur,

Saturnumque grauem noſtro Ioue frangimus vna.

Inter alia enim huius Principatus egregia inſtituta erat permiſſio voluptatum innocuarum, quibus roborari creditur animus, et ad moleſta obeunda munera reddi idoneus, quibusque diſſipari putantur atrae iſtae nubes, ac melancholici affectus, tot turbarum, ſeditionum ac prauorum conſiliorum fontes. Hac ratione ducti grauiora opera luſibus iocisque diſtinguunt, ſeueritatem tamen comitatemque ita miſcentes, ne illa in triſtitiam, haec in petu-

lantiam degeneret. At non ſine indignatione animaduertebam, inter ſpectacula et ludos ſcenicos numerari exercitia diſputatoria. Namque ſtatis anni temporibus, factis ſponſionibus, et certo vincentibus ſtatuto praemio, diſputatores tanquam gladiatorum paria committebantur, eisdem fere legibus, quibus certamina apud nos fiunt inter gallos gallinaceos aut animalia aeque ferocia. Hinc diuitibus mos erat, alere diſputatores, quemadmodum in orbe noſtro canes venaticos, eosdemque in arte diſputandi ſiue dialectica erudire, vt idonei et loquaces redderentur ad ſtata, quae quotannis fierent, certamina. Ita ciuis quidam opulentus, nomine *Henochi*, triennii ſpatio magnas opes, ſcilicet 4000 *Ricatu* cumulauerat e tropaeis vnius, quem hunc in finem alebat, diſputatoris, et haud ſemel immodicae ſummae domino eiusdem oblatae fuerant ab iis, qui ex eiusmodi exercitiis quaeſtus facere ſolebant; ſed adhuc vendere nolebat theſaurum, vnde tot illi quotannis erant reditus. Mira ille linguae volubilitate pollens diruebat, aedificabat, quadrata rotundis mutabat, ſyllogismorum captionum-

ptionumque dialecticarum laqueis ſtrepebat, et vnumquemque opponentem diſtinguendo, ſubſumendo, et limitando eludere, ac ad ſilentium pro lubitu reducere callebat. Semel atque iterum ſpectaculis eiusmodi ſumma cum animi aegritudine interſui. Nam impium et indignum mihi videbatur, auguſta adeo exercitia, quae ornare ſolent gymnaſia noſtra, in ludos ſcenicos transformari. Et cum ad animum reuocarem, ter me ſummo cum applauſu publice disputaſſe, et lauream exinde emeruiſſe, a lacrimis vix temperare poteram. Caeterum non ipſe magis actus, quam diſputandi modus ſtomachum mihi mouebat. Conducti enim erant certi ſtimulatores, quos dicebant *Cabalcos*, qui, cum viderent impetum disputantium languescere, latera eorundem ſiſtris quibusdam pungerent, vt denuo recaleſcerent, ac vires torpentes integrarent. Mitto alia, quorum meminiſſe pudet, et quae in gente adeo exculta damnabam. Praeter hos diſputatores, quos *Masbakos*, ſiue altercantes, per ludibrium vocant ſubterranei, erant et alia certamina inter quadrupedia, tam fera, quam manſueta, et alites maxime feroces, quae

 certo-

certo ſpectantibus pretio exhibebantur. Quaerebam ab hoſpite, qui fieri poſſet, vt gens, tanto iudicio praedita, ad ludos circenſes reiiceret nobilia adeo exercitia, quibus facultas loquendi paratur, veritas detegitur, ingeniumque acuitur. Reſpondebat ille, certamina haec barbaris olim ſaeculis magni aeſtimata fuiſſe; ſed cum experientia tandem edocti fuerint, veritatem diſputando potius ſuffocari, iuuentutem procacem reddi, turbas inde enaſci, et ſolidis ſtudiis compedes iniici, ab Academiis ad circos haec exercitia transtuliſſe: et docuiſſe euentum, ſilentio, lectione, ac meditatione citius magiſterium adipiſci tyrones. Qua tamen reſponſione, quantumuis ſpecioſa, non acquieſcebam. In ciuitate hac erat Academia ſiue Gymnaſium, vbi decenter ac ſumma grauitate docebantur artes liberaliores. Ab hoſpite meo in auditorium huius ſcholae introducor die quodam ſolenni, quo crearetur *Madic*, ſiue Philoſophiae Doctor. Celebratus fuit actus absque vlla caeremonia, niſi quod Candidatus docte et eleganter de problemate quodam phyſico diſſeruerit; quo exercitio defunctus, a Praeſidibus Gymnaſii in album relatus eſt eorum

qui

qui publice docendi iure gaudent. Rogitanti hoſpiti, ecquid actus iſte mihi placuiſſet, reſpondebam, ſiccum nimis ac ieiunum prae noſtris promotionibus mihi viſum. Exponebam porro, qui apud nos creari ſoleant Magiſtri ac Doctores, nempe praeuiis ſpeciminibus diſputatoriis. Ad haec frontem ille contrahens, modum et indolem eiusmodi diſputationum, et, qui a ſubterraneis differant, quaerit. Reſpondebam ego, vulgo fieri de rebus admodum doctis et curioſis, in primis de iis, quae ſpectant ad mores, linguas, et veſtitus duarum veterum gentium, quae olim in Europa maxime floruerant; teſtabarque me trinis eruditis diſputationibus commentatum in veteres earundem gentium crepidas. Hoc audito, tantum edidit cachinnum, vt tota domus inde exſonaret. Excitata ad ſtrepitum hunc vxor illius aduolat, cauſam riſus curioſe ſciſcitans. At, tantam ego conceperam iram, vt reſpondere non dignarer; nam indignum mihi videbatur, res adeo graues ac ſerias cum riſu ac ludibrio excipi. At a marito tandem id, quod rei erat, edocta, in riſum non minorem erupit. Res

haec per totam breui vrbem diſſeminata, perpetuis ſannis anſam dedit, et vxor Senatoris cuiusdam, in riſum prona, narratione hac adeo commota fuit, vt ilia crebris cachinnis paene diſſolueret. Et cum non ita multo poſt febri correpta moreretur, credebatur ex immoderato hoc riſu, quo pulmonem nimis exagitauerat, morbum, qui fatalis illi erat, contraxiſſe. Sed de vera mortis cauſa non ſatis liquide conſtat; murmura tantum eiusmodi audiebantur. Erat alias praeclarae indolis matrona, ac ſtrenua materfamilias; nam ſeptem illi erant rami, quod rarum in iſto ſexu. Hinc mortem illius aegre tulerunt omnes honeſtae arbores. Humo mandatur intempeſta nocte extra vrbis pomoeria, iisdemque veſtibus effertur, quibus mortua eſt inuenta. Cautum enim lege eſt, ne quis in vrbe ſepeliatur, cum aërem ex effluuiis cadauerum putreſcere credant. Cautum porro eſt, ne cum inſigni comitatu ac ſplendido ornatu efferantur funera, vermium ſcilicet pabula mox futura. Quae omnia ſatis prudenter inſtituta mihi videbantur. Parentalia tamen haberi ſolent orationesque funebres,

bres, ſed quae pura tantum hortamina ſunt ad bene viuendum, quaeque mortalitatis imaginem ante oculos audientium ponunt. Adeſſe iubentur Cenſores, obſeruaturi, an defunctorum praeter merita memoriam aut extenuent oratores, aut attollant. Hinc encomiorum parciſſimi ſunt oratores ſubterranei, cum poena immodice et praeter merita laudantibus ſit ſtatuta. Non ita multo poſt, cum tali parentationi interfuerim, quaerebam ab hoſpite de ſorte et ſtatu defuncti herois, cuius memoria celebrabatur. Reſpondit ille, agricolam fuiſſe, quem ad vrbem tendentem mors in itinere occupauerat. Hinc, qui nuper a ſubterraneis deriſus fueram, meo more non minus effuſe ridebam, telaque, quae in Europaeos vibrauerant hi, ſtrenue retorſi. *Eccur*, aiebam, *boues ac tauri*, *ruſticorum ſocii, et commilitones*, *pro roſtris etiam non laudantur? eandem, quam foſſores terrae materiam orationi ſuppeditabunt*, *eodem miniſterio fungentes.* At a riſu me temperare iubet hoſpes, docens, agricolas in his terris ſummo in honore haberi, ob nobilitatem miniſterii, in quo occupantur, nullumque vitae genus hic honeſtius agricul-

tura cenſeri. Hinc quiuis honeſtus ruſticus, ac diligens paterfamilias, nutritor et patronus oppidanorum ſalutatur. Eo reſpectu fieri ſolet, vt agricolae, cum circa autumni initium, aut menſe Palmae ad vrbem cum ingenti numero vehiculorum, frumento onuſtorum, tendunt, extra portas vrbis obuios habeant Magiſtratus vrbis, ac tubarum clangore, et ſymphoniae ſono, ouantium ritu, in ciuitatem introducantur. Stupeſcebam ad hanc narrationem, ad animum reuocans ſortem agricolarum noſtrorum, ſub foeda ſeruitute gementium, et quorum occupationes ſordidas et illiberales iudicamus prae aliis artibus, quae miniſtrae ſunt voluptatum, vt, coquorum, ſartorum, vnguentariorum, ſaltatorum etc. Hoſpiti quidem hoc paulo poſt, ſed ſub fide ſilentii expoſui, verens, ne nimis ſiniſtra iudicia de genere humano ferrent ſubterranei. Silentium ille pollicitus, ad auditorium me, vbi habenda eſſet oratio funebris, ſecum duxit. Fateor, nil vnquam me ſolidius, veracius, et ab omni adulationis ſpecie magis immune audiuiſſe: et viſa mihi haec parentatio exemplar, ad quod omnes eiusmodi orationes exprimi deberent. Orator primo conſpectum

dedit

dedit virtutum defuncti, moxque vitia ac infirmitates enumerauit, monendo auditores, vt ab hiſce ſibi cauerent. Redeuntibus ex auditorio obuius fit noxius quidam, tribus cuſtodibus ſtipatus. Idem nuper ex iudicis ſententia poenam brachii (ita vocant venae ſectionem) ſubierat, iam vero in noſocomium vrbis publicum trudendus. Quaerenti damnationis cauſam, reſpondetur, eundem publice de qualitatibus ac eſſentia Dei diſputaſſe; id quod prohibitum in his terris, vbi curioſae eiusmodi diſputationes temerariae adeo ac ſtolidae cenſentur, vt in compoſitae mentis creaturas cadere nequeant. Solitum eſt igitur ſubtiles hos diſputatores, tanquam inſanos, poſt venae ſectionem in ergaſtula publica compingere, donec delirare ceſſant. Hinc tacite mecum: hei! *quid de Theologis noſtris* hic fieret? quos quotidie „ de qualitate et attributis Numinis, de na- „ tura ſpirituum, et id genus aliis myſteri- „ is rixantes cernimus. Qualis ſors eſſet „ Metaphyſicis noſtris, qui tranſcendenta- „ libus ſuis ſtudiis ſuperbientes, ſupra „ vulgus ſapere, imo Diis ſe proximos cre- „ dunt? Certe pro laureis, birretis, pileis „

 Docto- „

„Doctoralibus, quibus in terris noſtris „decorantur, iter ſibi panderent ad ergaſtula, aut noſocomiorum candidati fierent.

Haec & alia, quae valde paradoxa mihi viſa ſunt, tempore tyrocinii notabam. Aderat tandem mandato Principis definitum tempus, quo e Gymnaſio in aulam cum teſtimonio dimittendus eſſem. Splendida mihi encomia et niueos calculos pollicebar, fretus qua propriis virtutibus, cum linguam ſubterraneam exſpectatione celerius didiciſſem, qua hoſpitis mei fauore, ac iudicum decantata integritate. Tandem traditum mihi eſt teſtimonium, quod prae gaudio tremens aperui, auidus laudes meas legendi, exindeque, qualis ſors mea foret, noſcendi. At lectio eiusdem in iram et deſperationem me coniecit. Literae commendatitiae his verbis conceptae fuerunt:

„Mandato Serenitatis veſtrae obſequentes, inſtructum ſolicite in Gymnaſio noſtro dimittimus animal nuper ad „nos ex alio orbe delatum, hominemque „ſe nuncupans. Perſpecto penitius eiusdem ingenio, ac moribus exploratis, „doci-

docilem ſatis ac promptiſſimae perceptio-„
nis offendimus, ſed obliqui adeo iudicii,„
vt ob ingenium nimis praecox, vix ad„
creaturas rationales referri, nedum ad„
munus aliquod momentoſum admitti„
queat. At, cum pernicitate pedum nobis„
omnibus ſit praeſtantior, curſoris aulici„
officio fungi ſtrenue poterit. Datum ex„
Seminario de Keba, menſe Veprium, a„
Serenitatis Veſtrae ſeruis humillimis,„

Nehec. Iochtan. Rapaſi. Chilac.

In lacrimas hinc effuſus hoſpitem meum adibam, humillime obſecrans, vt, auctoritate ſua interpoſita, clementius teſtimonium a *Karattis* extorqueret, vtque monſtraret iisdem teſtimonium meum Academicum, in quo ingenioſus et optimae notae ciuis ſalutor. Regeſſit ille, teſtimonium iſtud in noſtro orbe ſuo ſtare pretio, vbi forſitan maior vmbrae quam corporis, maior corticis quam medullae habeatur ratio, ſed nullius hic eſſe ponderis, vbi in viſcera rerum penetratur: hortatur porro, vt ſortem meam patienter feram, maxime cum teſtimonium reſcindi aut mutari nequeat. Nam nullum hic grauius

uius crimen eſſe virtutum immeritarum praeconio. Vulneri tamen fomentum aliquod admoturus,

- - verba facit, quibus hunc lenire dolorem
Poſſit, et ingentem morbi partem remouere:
Ne cures haec, quae ſtulte miraris et optas.
Quos non praecipitat ſubiecta potentia magnae
Inuidiae? mergit longa atque inſignis honorum
Pagina: namque homini, nimios qui captat honores,
Et nimias venatur opes, numeroſa parantur
Excelſae turris tabulata, vnde altior illi
Caſus, et impulſae praeceps immane ruinae.

Porro addidit; nihil tale in tenui aut mediocri fortuna metuendum. Quod vero ad teſtimonium *Karattorum* attinet, illud confirmat, oculatiſſimos ſimul ac integerrimos eſſe iudices, qui nullis neque donis corrumpi, neque minis deterreri poſſunt, vt vnguem latum a vero deflectant; quapropter

propter in hac etiam cauſa nullum eſſe ſuſpicioni locum. Candide tandem ipſe faſſus eſt, iam dudum innotuiſſe ſibi imbecillitatem iudicii mei, ac ſtatim e memoriae meae vbertate, et celeri apprehenſione iudicaſſe, lignum me non eſſe, ex quo Mercurius fieri poſſet, ac proinde ob inſignem iudicii eclipſin amplo alicui muneri non ſuffecturum. Didiciſſe ſe, ait, e narrationibus et deſcriptione gentis Europaeae, me

Stultorum in patria, prauoque ſub aëre natum.

Caetera de amicitia ſua prolixe teſtatus, itineri vt absque mora accingerer, me hortatus eſt. Conſilium prudentiſſimi viri ſecutus ſum, inprimis cum ita poſtularet neceſſitas, et temerarium mihi videretur, mandato Principis obniti.

In iter igitur me coniicio, comitantibus nonnullis arbuſculis, quae ſimul mecum a ſeminario dimiſſae, eundem in finem ad regiam vrbem ablegantur. Dux itineris erat ſenior quidam e numero *Karattorum*, ſiue ephororum, qui, cum aetate confectus, pedum vitio laboraret, tauro vehebatur. Nam inſolitum hic eſt vehiculis

hiculis vti, et ſoli hoc ſenes decrepiti ſiue aegroti priuilegio gaudent, quamuis nobis excuſatiores eſſent huius planetae incolae ob difficultatem et tarditatem inceſſus. Memini, cum deſcriptionem ſemel feciſſem vecturarum noſtrarum, equorum ſcilicet, quadrigarum et pyxidum, in quas ſarcinarum inſtar compacti, per vrbem vehimur, ad hanc meam narrationem ſubridere ſubterraneos, maxime cum audirent, e vicinis alterum inuiſere alterum non ſolere, niſi plauſtro vel pyxidi incluſum, et a duobus ferociſſimis quadrupedibus per vicos ac plateas abreptum. Ob tarditatem inceſſus, qua laborant arbores hae rationales, triduum huic itineri inſumere cogebamur, quamuis *Keba* ab vrbe principali vix ſpatio quatuor milliarium dirimatur. Nam ſi ſolus fuiſſem, vna die iter hoc explicuiſſem. Gaudebam equidem, pedum beneficio me ſubterraneis longe praeſtare, ſed dolebam ſimul, ob iſtam corporis praeſtantiam, ad vile et abiectum miniſterium proſcriptum iri. *Vellem me*, dixi, *eodem pedum vitio, quo ſubterranei laborare; cum hoc ſolo defectu euitarem deſtinatum mihi ſeruile et ignobile munus.*

munus. Quo audito, Dux noſter: *ſi hac,* ait, *corporis praeſtantia natura non quodammodo compenſaſſet animi tui defectus, tanquam inutile terrae pondus te omnes intueremur; Ob ingenii enim velocitatem ſola rerum putamina, non nucleos vides; & cum duo tantum rami tibi ſint, in quouis opere manuario ſubterraneis longe inferior es.* Haec omnia cum audiuerim, gratias Deo egi ob pedum praeſtantiam, cum abſque hac virtute me inter creaturas rationales locum vix habiturum viderem.

Iter faciens non ſine admiratione videbam, incolas labori adeo intentos, vt ad adſpectum praetereuntium, quamquam inſolitum eſſet ſpectaculum, nemo labores intermitteret, aut lumina circumferre dignaretur. At finito die, laboribus ſolitis defuncti, ludis ac omnimodis animi remiſſionibus vacant, conniuente ſummo Magiſtratu, qui ludos hos corporum ac animorum fulturas exiſtimans, creaturas iudicat, iisdem non minus ali, quam cibo et potu. His et aliis de cauſis iter hoc ſumma cum animi voluptate confeci. Regionis forma pulcherrima eſt. Imaginare amphitheatrum aliquod, et quale ſola rerum natura poſſit effingere. Vbi natura

tura minus prodiga fuerat, ſuppleta omnia erant arte incolarum, qui, poſitis a Magiſtratu praemiis, ad ruſticos labores et agros colendos ornandosque acuebantur, qui vero agrum ſordeſcere patiebatur, aerarius fiebat. Peragrauimus multos ſpectabiles vicos, qui ob frequentiam, vnius perpetuae et contiguae vrbis conſpectum dant, vnamque faciem longe lateque contexunt. Infeſtabamur tamen nonnihil a ſimiis quibusdam ſylueſtribus, quae viis paſſim inerrantes, me, quem ob affinitatem formae gentilitium credebant, crebris aſſultibus vellicabant. Hinc iram et indignationem ſupprimere non poteram, maxime cum viderem, ſcenam hanc riſus materiam arboribus dare: nam ad aulam ducebar, cum ita iuſſerat Princeps, eodem habitu, quo in planetam hunc delatus fueram, harpagonem ſcilicet dextra tenens, quo perſpiceret, qualis eſſet orbis noſtri ornatus, et quo apparatu huc primum appuliſſem. Et commode tunc ad manum erat harpago, quo ſimias cateruatim ingruentes in fugam mittere conabar, quamuis fruſtra; nam in fugientium locum plures ſucceſſerunt,adeo,vt quouis momento gradum praeliantis componere cogerer.

CAP.

* *

CAPVT IV.

AVLA PRINCIPIS POTVANI.

Tandem ad vrbem regiam *Potu* ventum eſt. Magnifica quidem ac ſpecioſa vrbs eſt. Ædificia ibi porrectiora ſunt *Kebanis*, ſtrataque magis patula et commodiora. Primum, ad quod delati ſumus; forum ingenti mercatorum copia erat frequens, artificumque et opificum tabernis vndique cinctum. Videbam attonitus in medio fori noxium quendam, collo in laqueum inſerto ſtantem, et ingenti grauiſſimarum arborum corona, quae ſpeciem ſenatus praebuit, circumdatum. Quaerenti mihi, quid rei eſſet, ac quam ob noxam ſuſpendium meruiſſet in primis cum nullum crimen in his terris ſit capitale? reſpondetur, reum hunc eſſe nouatorem (Proiect-Macher) qui abrogationem veteris cuiusdam conſuetudinis ſuaſerat, circumſtantes eſſe iureconſultos et ſenatores, qui nouum commentum more ſolito examinarent, ita vt, ſi bene

digeſtum, ac reipublicae ſalutare deprehenſum foret, reus non modo abſoluendus, ſed et remunerandus eſſet; ſi vero damnoſum publico, aut ſi nouator ad proprium commodum iſta legis antiquatione collineare videretur, gula eiusdem, vti reipublicae perturbatoris, mox laqueo frangeretur. Et haec eſt cauſa, cur pauci hanc aleam iacere, aut legis cuiusdam abrogationem ſuadere audeant, niſi res adeo aequa ſit ac liquida, vt de ſucceſſu dubitari nequeat. Adeo exiſtimant ſubterranei, ſeruandas eſſe leges veteres, et maiorum inſtituta in honore habenda; credunt quippe nutare rempublicam, ſi ad cuiusuis libidinem mutentur aut antiquentur. Tunc ego mecum: „Hei! quid „de nouatoribus noſtri orbis hic fieret, „qui ſub ſpecie publicae vtilitatis quoti„die nouas meditantur leges, non ſtatui „publico, ſed priuatis quaeſtibus ancil„lantes.

Tandem in ſpatioſam domum introducimur, ſolitum iis receptaculum, qui e ſeminariis totius Principatus emancipantur. Ex eadem domo educuntur Principi ſiſtendi. Dux noſter, ſiue *Karatti*, accin-

accinctos nos ſtare iubet, dum digrediatur, aduentum noſtrum Principi nunciaturus. Vix egreſſus erat ille, cum ingens aures noſtras ferit clamor, qualis triumphantium eſſe ſolet, mox tibiarum ſonitu ac tympanorum ſtrepitu omnia perſonabant. Excitati ad hunc ſtrepitum, et foras egreſſi, conſpicamur arborem quandam, magnifico comitatu incedentem, coronaque e floribus contexta redimitam, moxque patuit, eundem eſſe ciuem, quem collo in laqueum inſerto ſtantem nuper in foro videramus. Cauſa triumphi erat approbatio legis, quam capitis periculo ſuaſerat. At quibus argumentis veterem ille legem impugnauerit, non mihi innotuit, nec vllo modo ad notitiam meam peruenire potuit ob taciturnitatem incolarum, qua fit, vt minima res, quae ad ſtatum publicum pertinet, aut in Senatu peragitur, plebem lateat; aliter ac fieri ſolet apud nos, vbi Senatusconſulta et conſiliorum concluſa in cauponis ac triuiis poſtridie narrantur, diſcutiuntur, notantur. Poſt vnius horae intercapedinem reuertitur *Karatti*, nosque omnes ſequi ſe iubet. Dicto nos audientes ducem ſequi-

mur. In itinere noſtro paſſim occurrebant arbuſculae, quae venales offerebant impreſſos de rebus curioſis ac memorabilibus libellos. In iſta libellorum farragine conſpicabar forte opuſculum, cui titulus erat: *De nouo et inſolito Phaenomeno, ſiue Dracone volante, qui anno ſuperiore apparuit.* Videbam me ipſum, qualis eram, cum circa planetam cum harpagone et ſyrmate funis volutarer, aeri inciſum. Vix riſum eo aſpectu continere poteram, et tacite mecum dicebam:

Hei qualis facies, et quali digna tabella!

Empto tamen libro tribus *Kilac*, qui duobus ſolidis noſtrae monetae aequiparari poſſunt, riſum compreſſi, iter tacite perſecutus ad regiam. Hanc ars potius ac nitor commendant, quam atria

- - - - *Regali ſplendida luxu*
Aut picturata lucentia marmora vena.

Paucos tantum conſpicabar aulicos ſiue apparitores; nam temperantia Principum omne, quod ſuperfluum eſt, proſcribit. Nec opus hic eſt tot miniſtris, quot poſcunt aulae noſtri orbis; nam quot rami his arboribus erant, tot brachia, adeo vt labo-

labores manuarii, ac miniſteria oeconomica triplo vel quadruplo citius expediri poſſint.

Hora prandii erat, cum aulam Principis intrauimus. Et cum ſeorſum mecum loqui deſiderauerat Serenitas ſua, antequam accumberet; ſolus in diaetam intromittor. Erat in hoc Principe inſignis clementiae ac grauitatis mixtura. Tanta eiusdam erat conſtantia, vt ſerenitas oris vultusque nulla aegritudine poſſet obnubilari. Viſo Principe, in genua mox procubui. At ad adorationem hanc ſtupebant circumſtantes, et cum cauſam, cur genua flecterem, roganti Principi indicaſſem, ſurgere me iuſſit, dicens, talem cultum ſoli Numini deberi: addit porro, ſola obedientia, labore ac induſtria hic fauorem Principis obtineri. Poſtquam ſurrexeram, variae mihi quaeſtiones datae; et primum

Qua veniam, cauſamque viae nomenque rogatus
Et patriam: Patria eſt, reſpondeo, grandior orbis,
Klimius eſt nomen; veni nec puppe per vndas,

 Nec

Nec pede per terras; patuit mihi peruius
aether.

Pergit ille quaerere de rebus, quae in itinere euenerant, de noſtri orbis moribus ac ſcitis. Pathetice tunc expoſui hominum virtutes, ingenia, vrbanos mores & alia, quibus genus humanum maxime ſuperbire ſolet. Sed narrationem hanc frigide excepit, ac ad nonnulla, quae maximam admirationem mea opinione ciere debuiſſent, oſcitauit. Tunc ego mecum: *Hei! quam varii ſunt mortalium guſtus! quae nos maxime afficiunt, hiſce nauſeam mouent.* Maxime vero aures Principis offendere videbam id, quod de modo procedendi in iure, de aduocatorum noſtrorum eloquentia, et de iudicum in ſententia dicenda celeritate expoſui. Conabar hoc paulo explicatius reddere, ſed loquentem interpellans ad alia digreſſus eſt, tandemque de cultu ac religione noſtra ſciſcitari coepit Explicui tunc breuiter omnes fidei articulos, ad quorum recitationem nonnihil ex rugis remiſit, teſtans, vnicuique ſe haud inuitum ſubſcribere poſſe, tantum miratur, gentis iudicii expertae ſana adeo de Deo eiusdemque cultu eſſe prin-

principia. At cum mox audiret, chriſti-anos in ſectas innumeras eſſe diuiſos, ac ob iſtam in fide diſcrepantiam in propria viſcera armari: „Apud nos, ait, etiam„ variae de rebus ad cultum diuinum per-„ tinentibus ſunt diſſentientes ſententiae;„ at alter alterum proinde non perſequitur.„ Nam omnis perſecutio ob res theoreticas, aut errores, e ſola perceptionis varietate„ orientes, non niſi a faſtu oritur, cum„ alter altero perſpicaciorem ſe ſtolide au-„ tumat: qui faſtus vix placere poterit„ Deo, modeſtiae ac humilitatis commen-„ datori. Nemini, ait, qui bona fide in„ theoreticis a recepta opinione aberrat,„ circulos iudicii turbamus, modo in pra-„ cticis, quae cultum Numinis ſpectant,„ conſentiat, ac in eo veſtigia premimus„ deceſſorum noſtrorum, qui inhumanum„ exiſtimarunt, iudiciis creaturarum com-„ pedes iniicere, ac in conſcientias domi-„ nari. Huius quoque regulae obſeruan-„ tiam in rebus politicis ſolicite commen-„ damus, ita, ſi ſubditorum variae ſint„ opiniones de corporis noſtri forma, de„ vitae genere, de oeconomia, et id genus„ aliis, iidem vero agnoſcant me legitimum„

 Prin-„

„Principem, cui obſequium debetur, „cunctos exiſtimo bonos eſſe ciues.“ Reſpondebam ad haec: *Sereniſſime Princeps! iſtud apud nos dicitur Syncretismus, maximeque a literatis noſtris improbatur.* Non dedit mihi ſpatium plura loquendi; nam ſubiratus mox abiit, iubens vt manerem, donec prandium finitum eſſet.

Ad menſam ſedebant ipſe Princeps cum ſereniſſima eiusdem coniuge, item Filius Principis cum magno Cancellario ſiue *Kadoki.* Idem *Kadoki* ob morum vrbanitatem ac prudentiam circumſpectam maximi inter *Potuanos* nominis erat. Per integros viginti annos nullam in ſenatu ſententiam tulerat, cui caeteri non ſuffragati erant, nihil in rebus publicis ſtatuerat, quod non inconcuſſum ſteterat, dictaque eius totidem erant axiomata. At perceptionis adeo tardae ſimul erat, vt ad minimum edictum concipiendum 14 dierum ſpatium ſtipulari ſoleret. Hinc ſi in noſtrum orbem delatus foret, vbi cunctatio omnis deſidiae ac ignauiae nomen accipere ſolet, parum idoneus rebus alicuius ponderis eſſet iudicandus. At, cum quicquid perciperet, penitus perſpiceret,

nihil-

nihilque, niſi praeuio ac graui examine adhibito ſtatueret, dici poterat plura feciſſe, quam decem ex iis, qui prompte et celeriter negotia obeunt, ac vulgo magna ingenia dicuntur, quorum acta reformari, mutari ac limam ſaepius ſubire ſolent, adeo vt, tempore miniſterii exacto, nihil non tentatum, ſed nihil ſimul peractum cernere liceat. Inter apophthegmata igitur aulae huius inſigne eſt iſtud, nempe eos, qui prompte nimis munera obeunt, comparari poſſe cum otioſis ambulatoribus, qui progrediendo, retroëundo eandem ſemitam terunt, mouendoque nihil promouent.

Poſtquam accubuerat tota ſereniſſima Domus, intrat virgo octo ramorum cum totidem patinis et orbibus, adeo vt momento citius tota quadra ferculis inſtruatur. Secuta mox alia arbor cum octo lagenis diuerſi generis muſto aut ſucco impletis. Huic erant nouem rami, quocirca miniſteriis domeſticis aut oeconomicis aptiſſima iudicabatur. Sic a duabus ſolis miniſtris, commode peragitur id, quod ab integris miniſtrantium cohortibus effici nequit in aulis terreſtribus. Eadem,

 qua

qua appoſita erant, dexteritate fercula etiam auferuntur. Prandium frugi erat, ſed ſimul nitidum. Ex appoſitis ferculis vno tantum, quod maxime ad palatum erat, vſus eſt Princeps; aliter ac diuites noſtri orbis, qui lautam negant coenam, niſi ablatae patinae alia melior atque amplior ſuccenturietur. Dum prandebant, varii de virtutibus ac vitiis, item de rebus politicis ſermones ſerebantur, adeo vt voluptates ſtudiis condirentur. Mei quoque mentio identidem facta eſt, quem ob celeritatem apprehenſionis credebant lignum eſſe, e quo vix Mercurius fieri poſſet.

Poſtquam exempta fames epulis, menſaeque remotae,

teſtimonium [1] meum exhibere iubeor. Quo perlecto, in pedes meos oculos coniiciens Princeps, recte ait iudicaſſe *Karattos*, et fieri ita debere. Hoc reſponſo tanquam fulmine percuſſus, manantibus vbertim lacrimis, petebam reuiſionem actorum, cum, virtutibus meis et ingenii dotibus penitius examinatis, longe clementius ſperarem iudicium. Princeps, vt erat clemens ac aequus,

aequus, ob moleſtum et inſolitum hoc poſtulatum, mihi non ſuccenſens, nouum et curatius examen praeſenti *Karatto* iniungit. Durante hoc tentamine, paulum ſeces ſit, caetera perlecturus teſtimonia. Digreſſo Principe, *Karatti* nouas mihi quaeſtiones propoſuit ſoluendas. Reſpondebam ego ſolita mea celeritate, quam miratus ille: *Celeriter quidem*, ait, *rem capis, ſed iugulum rei non arripis; indicant enim ſolutiones tuae, quaeſtionem potius promte perceptam, quam recte perſpectam.* Finito tentamine, principis diaetam intrat, moxque reuertitur cum ſententia huius tenoris: male me ac imprudenter feciſſe reuocando in dubium *Karattorum* iudicium, ideoque eam me poenam incurriſſe, quam temere calumniantibus dictitat legis ſpatii quarti maioris ſpatium tertium minus (per ſpatia maiora et minora, ſiue *Skibal* et *Kibal* intelligunt libros et capita) ac meruiſſe me venae ſectionem more maiorum pati ambobus meis ramis ſiue brachiis, ac ergaſtulo publico includi. Verba Legis libr. 4. cap. 3. de Calumniis haec ſunt: *Spik. antri. Flak. Skak. mak. Tabu Mihalatti Silac.* At quamuis euidens ſit ver-

verborum ſenſus, et ſanctio legis nullam exceptionem patiatur, decreuiſſe tamen Serenitatem ſuam grauiſſimum hoc delictum peculiari gratia, qua ob animi praecocis vitium, qua ob ignorantiam legis mihi ignoſcere, cum peregrino et nouo hoſpiti noxa absque legis violatione remitti quodammodo poſſet. Tandem, vt eo maiorem in me teſtaretur fauorem ac beneuolentiam, locum mihi dediſſe inter curſores aulicos ordinarios, quo fauore acquiescere me debere.

Hac dicta ſententia, arceſſitur *Kiua* ſiue ſecretarius, qui me cum caeteris nuper aduenientibus candidatis in album promouendorum inferret. Idem ſecretarius vir erat egregiae formae, vndecim ſcilicet ramorum, ideoque vndecim ſimul epiſtolas eadem, qua nos facilitate vnam ſolam ſcribimus, exarare poterat; mediocris tamen iudicii erat, quam ob cauſam ad maiora aſcendere nequiret, ſed in eodem officio, quod triginta fere annos exercuerat, conſeneſcere cogeretur. Is vir erat, quocum poſtea coniunctiſſimus viuebam, quemque maxime colere debebam, cum copias edictorum aut epiſtolas

ſcri-

ſcriberet, quas curſor ego per prouincias diſſeminarem. Obſtupui ſaepe, cum viderem, qua dexteritate ſpartam impleret, cum haud raro vndecim exemplaria eodem tempore ſcriberet, iisdemque ſimul totidem ſigilla imprimeret. Igitur inter res maxime proſperas in familiis numerantur partus multorum ramorum. Hinc mulieres puerperae, poſtquam foetus feliciter ſunt enixae, vicinis notum facere ſolent, quot ramis in lucem prodierint infantes. Fama hic erat, patrem ſecretarii noſtri duodecim ramos habuiſſe, totumque eius genus pluralitate ramorum prae aliis celebre. Accepto meo diplomate, cum inter curſores Principis ordinarios receptus fuiſſem, cubitum iui; ſed, licet valde feſſa eſſent membra, maximam tamen noctis partem pervigil oculos fruſtra in ſomnum orabam. Nam animo continue oberrauit ignobile, ad quod damnatus eram, miniſterium, et indecorum ac turpe videbatur Miniſterii Candidato ac Baccalaureo magni orbis, vilem agere curſorem ſubterraneum. In triſti iſta imagine magnam noctis partem vigil exegi, et in hoc aeſtu legebam et relegebam

bam teſtimonium meum academicum, quod mecum aſportaueram (nam antea notaui diem ac noctem hic parum differre). Tandem his curis et cogitationibus feſſum altus ſopor oppreſſit. Variae tunc quieſcenti occurrebant imagines. Videbar in patriam redux, popularibus, quae in itinere ſubterraneo acciderant, ad rauim vsque exponere: mox aëriam nauigationem mihi fingens, cum toruo alite rem habebam, qui tantum mihi negotium faceſſebat, vt ſomnus praelianti tandem excuteretur. At euigilans cum horrore conſpicabar lecto adſtantem eximiae magnitudinis ſimiam, quae per ianuam cubiculi, non ſatis ſolicite clauſam intrauerat, ac in cubile irrepſerat. Iſtud improuiſum phaenomenon tantum mihi terrorem incuſſit, vt ingenti vociferatione, qua tota camera exſonuit, auxilium implorarem. Excitatae hoc ſtrepitu arbuſculae quaedam, quae in cubiculis meo contiguis cubabant, intrant, luctanti mihi cum ſimia in auxilium veniunt, foedumque iſtud animal foras eiiciunt. Audiui, mox fabulam hanc Principi largam riſus materiam praebuiſſe. At, ne in eundem caſum ſaepius reciderem,

iuſſit

iuſſit illico me more ſubterraneo veſtiri, ramisque exornari. Veſtes vero Europaeae, quas adhuc portaueram, mihi ademptae, ob inſolentiam ſuſpenſae fuere in cimelio Principis cum hoc epigrammate: CVLTVS CREATVRAE SVPERTERRANEAE. Hinc ego mecum: „Quid ſi ſartori Bergenſi Iano Andreae veſtium harum formatori innoteſceret, opificia ſua inter cimelii ſubterranei rariora aſſeruari? faſtu ſine dubio intumeſceret, vixque poſthac ipſis conſulibus aut vrbis centurionibus cederet.„

Poſt hunc caſum reliquum noctis inſomne egi vsque ad ſolis ortum. Tunc ſurgenti affertur diploma, quo curſoris miniſterium mihi iniunctum fuerat. Innumera mox dabantur negotia peragenda, perpetuumque eram mobile, ad vrbes minores ac maiores edicta ac literas publicas perferens. In hiſce expeditionibus meis indolem huius gentis curioſius ſcrutatus, miram in plerisque detegebam vrbanitatem ac raram ſapientiam. Soli incolae ciuitatis *Maholki*, qui omnes vepres ſunt, parum culti ac morati mihi videbantur. Quaeuis enim prouincia ſuis peculi-

culi-

culiaribus gaudet arboribus ſiue incolis; id quod maxime patet e gente ruſtica ſiue agricolis, qui omnes indigenae ſunt: Nam in magnis ciuitatibus, praeſertim in vrbe regia, colluuies erat omnium arborum. Creuit iſta, quam de prudentia incolarum huius principatus conceperam, opinio, prout virtutes eorum penitius inſpiciendi data eſt copia. Leges et conſuetudines, quas maxime improbaueram, maxime mox ob aequitatem ac iuſtitiam laudabam, verſo in admirationem contemptu. Haud difficile mihi foret integrum exhibere indicem rerum ac conſuetudinum, quae leuiter intuenti ſtultae, curioſius vero rimanti ſolidae ac prudentes viſae ſunt. E ſexcentis vnum tantum afferam exemplum, quod characterem huius gentis graphice exprimit. Rectoratum ſcholae cuiusdam cum ambiret Philologiae ſtudioſus, petitio eiusdem tali munita erat commendatione: teſtabantur nempe ciues vrbis *Nahami*, candidatum in coniugio cum laſciua ac infida vxore integros quatuor annos placide vixiſſe, ac cornua ſua patienter geſſiſſe. Teſtimonium his fere verbis conceptum erat:

Cum

Cum teſtimonium vitae et morum„ a tribulibus peticrit doctus ac veneran-„ dus vir *Iocthan Hu*, teſtamur nos ciues„ habitantes in vico ſiue regione vrbis„ *Poſko*, integrum quadriennium eundem„ in matrimonio cum infida coniuge abs-„ que vllo ſtrepitu vixiſſe, cornua ſua pa-„ tienter geſſiſſe, ac tanta moderatione„ animi iſtud malum pertuliſſe, vt digniſſi-„ mum ſcholae vacantis Rectorem, mo-„ do ſtudia moribus reſpondeant, fore„ ominemur. Datum die decimo menſis„ Palmae 3000*mo* anno poſt magnum Di-„ luuium.„

Iſti tribulium commendationi anne-xum erat teſtimonium a ſeminarii *Karattis* de doctrina ac ſtudiis eiusdem, quod magis ad rem facere videbatur; nam quodnam eſſet meritum cornuti ludimagiſtri prae aliis Doctoribus, haud facile capiebam. At paradoxi huius teſtimonii hic erat ſenſus: Inter virtutes, quae Doctorem maxime commendant, eſt moderatio; namque hic, niſi ferrea praeditus ſit patientia, cum toto eruditionis ſuae apparatu parum aptus erit muneri ſcholaſtico, quod absque ſeueritate ac iracun-

dia ſit exercendum, ne intempeſtiuis ſuis caſtigationibus iuuenum animi exaſperentur. Iam cum maius moderationis exemplum vix dari poteſt iſta, qua inſigne adeo malum domeſticum pertulerat candidatus, ita vicini ſupplicantis non dubitarunt huic maxime argumento inſiſtere, vt exinde euincerent, quid ſibi polliceri poſſent a ludimagiſtro, hac virtute inter alios conſpicuo. Dicitur ad inſolitam hanc commendationem impenſe riſiſſe Principem; at cum non plane abſurdam iudicauerit, in petitorem vacantem contulit Rectoratum: et conſtat, ſpartam hanc tanta dexteritate eundem impleſſe, ac tyrones moderatione et clementia adeo ſibi deuinxiſſe, vt potius tanquam parentem, quam ſcholae moderatorem, eundem intuerentur, tantoque in literas ſub ephoro adeo miti ac moderato ferebantur ſtudio, vt paucae in toto principatu hodie dentur ſcholae, e quibus tot praeclarae, eruditae ac bene moratae arbores quotannis dimittuntur.

Quoniam quadriennii tempore, quo miniſterium curſoris obibam, occaſionem nactus ſum ſcrutandi tam ingenium huius

terrae,

terrae, quam indolem ac mores gentis; eiusdem politiam, ſacra, leges ac ſtudia, legentibus ſpero non ingratum fore, ſi, quae ſparſim in hoc opere reperiuntur, hic vno veluti faſce complectar.

* *

CAPVT V.

NATVRA TERRAE POTVANAE ET GENTIS INDOLES.

Principatus *Potuanus* terminis admodum exiguis clauditur, ac modicam tantum partem huius globi perreptat. Totus globus *Nazar* dictus in circuitu vix ducenta milliaria germanica complectitur. Poteſt commode circumiri a quouis viatore absque itineris duce; nam vna eſt vbique eademque lingua, licet a reliquis rebuspublicis ac principatibus, ſcitis ac moribus valde differant *Potuani*. Et velut in orbe noſtro Europaei inter alias gentes eminent, ita hi, ſcilicet Potuani, inter reliquos huius globi incolas, virtute ac prudentia maxime ſunt conſpicui. Itinera

paſſim lapidibus diſtinguuntur, qui milliaria notant, et aut manus habent porrectas, aut alia ſigna, quae ad quamuis vrbem ac vicum ſemitas monſtrant. Totus principatus vicis ac ſplendidis vrbibus frequens eſt. Illud ſane memorabile et admiratione dignum eſt, quod cuncti huius globi incolae eadem lingua loquantur, quamuis ſingulae gentes ſorte, moribus, ſcitis ac ingenii dotibus, ita diſcrepent, vt orbis hic maxime perſpicuam exhibeat imaginem varietatum, quibus laetatur natura, eoque intuitu viatores non tam afficit, quam percellit, ac in ecſtaſin paene coniicit.

Dirimuntur terrae aquis tam maioribus quam minoribus, quas ſecant naues, remis, virtute quaſi magica impulſae; nam non lacertis, vti noſtrae, ſed machinis, automatorum inſtar, aguntur. Machinarum harum indolem et artificium definire nequeo, cum in matheſi parum verſatus ſim: huc adde, quod arbores hae tanta ſubtilitate omnia comminiſcantur, vt nemo, niſi Argo ſit oculatior, et diuino paene acumine praeditus, artificium detegere queat. Globus, inſtar terrae no-

ſtrae,

ſtrae, triplici gaudet motu, adeo vt tempora hic, non ſecus ac apud nos, nocte, die, aeſtate, autumno, hieme ac vere diſtinguantur, locique ſub polorum cardinibus ſiti caeteris ſint frigidiores. At quod ad lumen attinet, parum eſt diſcriminis inter noctes diesque, ob cauſas, quas nuper expoſui. Et dici poteſt nox quodammodo gratior die; nam nihil fingi poteſt ſplendidius lumine iſto, quod a ſole receptum in planetam hunc reflectit ac reuerberat hemiſphaerium ſiue compactum firmamentum, ſpeciem contiguae et immenſae lunae longe lateque contexens. Incolae conſtant e diuerſi generis arboribus, velut quercubus, tiliis, populis, palmis, vepribus etc. vnde nomina ſortiuntur ſedecim menſes, in quos annus ſubterraneus deſcribitur. Nam quouis decimo ſexto menſe ad ſedis ſuae principia regreditur *Nazar*, non tamen ſtato die, idque ob motum inaequalem; quippe non ſecus ac luna noſtra multiformi ambage ingenia torquet eorum, qui firmamentum inhabitant. Annorum epochae ſunt variae, et figuntur a rebus maxime memorabilibus, inprimis ab ingenti

cometa, qui ter mille abhinc annis diluuium vniuerſale creditur excitaſſe, quo ſubmerſum fuit totum arboreum genus cum caeteris animantibus, exceptis tantum paucis, qui in collibus ac montium cacuminibus commune naufragium effugerunt, et ex quibus praeſentes incolae deſcendunt. Terra frugum, herbarum ac leguminum feraciſſima, eosdem fere omnes producit fructus, quos gignit Europa noſtra: auenam tamen non patitur, nec opus ea eſt, cum equos hic globus non ferat. Maria ac lacus pretioſos piſces ſuggerunt, ac litora ripasque ornant varietate gratiſſima nunc continua nunc intermiſſa villarum tecta. Succus, quem bibunt, e certis elicitur herbis, quae cunctis anni tempeſtatibus virent. Succi huius venditores vulgo dicuntur *Minbalpi*, id eſt, herbicoctores, qui in quauis ciuitate ad certum numerum reſtringuntur, quique ſoli gaudent priuilegio herbas coquendi. Qui hoc priuilegio donati ſunt, ab omni alio miniſterio, quaeſtu ac opere manuario abſtinere iubentur. In primis cautum eſt, ne ii, qui in officiis ſunt, et publicis ſtipendiis fruuntur, hos quae-

quaeſtus exerceant; quoniam hi ob au-ctoritatem, qua in ciuitate pollent, omnes attrahant emptores, ac ob alia, quibus fruuntur, emolumenta res viliori pretio vendere queant, vti ſaepe fieri cernimus in orbe noſtro, vbi officiales ac ſtipendiarii his mediis, aliorum opificum ac mercatorum coriis breui diteſcunt.

Incolarum multitudinem mire promouet lex ſalutaris de procreanda ſobole. Nam, pro numero liberorum, augentur aut minuuntur beneficia aut immunitates. Et qui ſex liberorum pater eſt, tributis tam ordinariis quam extraordinariis eximitur. Hinc procreatio ſobolis et copia liberorum hic non minus ſalubris cenſetur, quam in noſtro orbe, vbi capitibus liberorum imponi ſolet tributum, incommoda ſit ac damnoſa. Nemo in hoc orbe duo ſimul munera exercet, credunt nempe, minimam occupationem totum poſcere virum. Hanc ob cauſam, pace dicam incolarum noſtri orbis, munera rectius et melius adminiſtrantur, quam apud nos. Sancta adeo eſt huius legis obſeruantia, vt Medicus non in totam medicinam ſe diffundat, ſed vnius tantum morbi natu-

ram ſolicite ſcrutetur; Muſicus vni ſoli inſtrumento operam det: aliter ac in orbe noſtro, vbi varietate officiorum humanitas infringitur, moroſitas augetur, munera negliguntur, et nusquam ſolemus eſſe, quia vbique. Ita Medicus, dum morbis corporis humani ac vitiis reipublicae ſimul medeatur, labitur in vtroque. Ita a muſico, ſi citharoedum ac ſenatorem ſimul agit, non niſi diſſonantia ſunt exſpectanda. Admiratione nos illos proſequimur, qui varia ſimul officia obire non verentur, qui maximi momenti rebus vltro ſe ingerunt, ac nulli officio ſe impares exiſtimant. At ſola eſt audacia, ac virium propriarum ignorantia, quam ſtulte admiramur; quippe, ſi negotiorum pondera ipſis eſſent perſpecta, ſique modulum virium noſcerent, oblatos vltro faſces remitterent, ac ad ſolum nomen tremerent. Nemo igitur hic inuita Minerua aliquid ſuſcipit. Memini de hoc praecepto diſſertantem me audire illuſtrem Philoſophum *Rakbaſi*, et quidem hunc in modum: „Suum quisque noſcat ingeni„um, acremque ſe et vitiorum et bono„rum ſuorum iudicem praebeat, ne ſce-

nici

nici plus, quam nos, videantur habere„ prudentiae; illi enim non optimas ſed„ ſibi accommodatiſſimas fabulas eligunt.„ An hiſtrio hoc videbit in ſcena, quod„ ſapiens non videbit in vita? „

Incolae huius principatus in nobiles et plebeios non ſunt diuiſi. Obtinuit quidem olim haec ordinum diſtinctio. At, cum obſeruauerint Principes, exinde ſemina diſcordiarum ſpargi, omnem, quae natiuitatem ſequitur praerogatiuam, prudenter ſuſtulerunt, adeo, vt e ſola virtute, muneribus et occupationibus aeſtimentur arbores; id quod alibi explicatius reddam. Sola, quae natiuitatem comitatur, praeeminentia conſiſtit in ramorum multitudine; nam pro eorundem copia aut defectu nobilior aut ignobilior cenſetur foetus, quoniam copia ramorum arboribus habilitatem ad opera manuaria conciliat. De ingenio ac moribus gentis non pauca in anteceſſum ſparſim attuli; quocirca remiſſo ad ea, quae ſuperius dicta ſunt, lectore, ſectionem hanc claudo, ad alia progreſſurus.

* *

CAPVT VI.

DE RELIGIONE GENTIS POTVANAE.

Syſtema religionis *Potuanae* paucis abſoluitur capitibus, et continet breuem fidei confeſſionem, quae Symbolo noſtro Apoſtolico paulo extenſior eſt. Prohibitum hic eſt, ſub poena relegationis ad firmamentum, in libros ſacros commentari. Et, ſi quis diſputare audeat de eſſentia et attributis Dei, de ſpirituum et animarum qualitatibus, ad venae ſectionem damnatur, ac in noſocomium vrbis publicum truditur. Nam ſtultum aiunt ea deſcribere ac definire velle, ad quae caligat mens noſtra, non minus quam oculi noctuae ad lumen ſolis. Conſentiunt omnes in colendo ſummo aliquo ente, cuius omnipotentia cuncta ſunt creata, et cuius prouidentia eadem conſeruantur. Si hunc cultum excipias, nemini ob diſſentientes ſententias, modum cultus ſpectantes, moleſtia exhibetur; tantum illi, qui palam impugnant religionem legibus ſanci-

ſancitam, vt pacis publicae turbatores puniuntur. Hinc liberum mihi erat religionis exercitium, et a nemine eo nomine infeſtabar. Preces *Potuanorum* rarae ſunt, ſed admodum ardentes, adeo, vt orantes, quamdiu durant preces, quaſi in ecſtaſi eſſe videantur. Hinc cum narrarem, precari nos ac hymnos ſacros canere miniſteriis oeconomicis ac operibus manuariis occupatos, vitio id nobis vertebant Potuani, dicentes, Principem terreſtrem aegre laturum, ſi quem videret ſuppliciter cum petitione ſe accedentem, ac ſimul in praeſentia ſua veſtes verrentem aut capillos criſpantem. Nec magis ad palatum illis erant hymni noſtri ſacri; exiſtimabant nempe, ridiculum eſſe muſicis modulis dolorem et poenitentiam exprimere, cum lacrimis et ſuſpiriis, non modulis, tibiis ac tubis ira Dei flectitur. Haec et alia audiebam non ſine indignatione, praeſertim cum beatus parens meus Cantor olim Eccleſiae diuerſos hymnos, qui hodieque celebrantur, modulis muſicis aptauerat, ipſeque vacantem quendam Cantoratum ambire decreueram. Sed iram ſupprimere conabar: nam ſubterranei noſtri

anto

tanto acumine opiniones tuentur, et adeo ſpecioſe omnia exponunt, vt errores eorum vel maxime euidentes refellere in procliui non ſit. Sunt et aliae circa ſacra opiniones, quas eadem arte et ſub eadem veritatis ſpecie propugnant. Ita cum nonnullis eorum, quibuscum familiariter viuebam, ſaepe indicaſſem, nullam illis, quippe in tenebris verſantibus, eſſe poſt mortem ſperandam ſalutem, reſpondebant, ſeuere damnantem alios maximum damnationis periculum incurrere. Nam damnatio aliorum ex arrogantia plerumque naſcitur, quam odit et in creaturis improbat Deus, humilitatis maximus commendator: aliorum iudicia damnare, et diſſentientes ad ſuas opiniones vi adigere, idem eſſe, ac ſibi ſolis omne rationis lumen arrogare; id quod ſtultorum eſt, cum ſolos hi ſe ſapere credant. Porro cum ſemel opinionem quandam probaturus conſcientiae meae fidem diſputanti opponerem, laudat argumentum aduerſarius, iubetque, pergerem conſcientiae meae teſtimonium ſequi; id quod ſe ipſum quoque ſemper facturum pollicetur; ita enim, vnoquoque in controuerſiis conſcientiae dictamen

men ſequente, ceſſaturas omnes lites, et omnem diſputandi materiam praeciden-dam. Inter alios errores, quos tuebantur huius principatus incolae, erant ſequentes. Non quidem negabant, bona opera remunerari, ac mala a Deo puniri; ſed non niſi in altera vita iuſtitiam iſtam in praemiorum ac poenarum diſtributione exercendam iudicabant. Afferrebam ego varia eorum exempla, qui ob ſcelera et iniquitatem in hac vita poenas ſubierunt; at illi totidem allegabant oppoſita ſceleſtiſſimarum ſcilicet arborum, quae impiae ſimul ac ſumme felices vsque ad obitum fuerunt: quoties, aiebant, cum aduerſariis congredimur, e vitae communis pharetra ſola ea tela deſumimus, ac ad ea ſola exempla attendimus, quae in vſum noſtrum ſunt, ac quae theſes noſtras corroborant, neglectis ac praetermiſſis iis, quae iisdem aduerſantur. Adduxi ego proprium exemplum, monſtrando non paucos, qui vim ac iniuriam mihi attulerunt, exitum funeſtum habuiſſe: regerebant ii, e philautia haec omnia proficiſci, dum crederem, me in oculis Dei maiorem ac praeſtantiorem eſſe aliis, qui, licet gra-

uiſſimas

uiſſimas immerito iniurias paſſi ſunt, perſecutores tamen ſuos in perpetua felicitate vsque ad obitum conſeneſcentes viderunt. Porro, cum ſemel commendarem preces Deo quotidie faciendas, reſpondebant, nec ſe quidem precum neceſſitatem negare, ſed perſuaſum ſibi eſſe, pietatem et verum cultum maxime in obſeruantia legis diuinae conſiſtere. Haec vt probarent, a Principe vel legislatore tale argumentum mutuabantur; Princeps duplicibus imperat ſubditis; nonnulli quotidie peccant, ac mandata eiusdem ſiue infirmitate animi, ſiue malitia aut contumacia transgrediuntur: at in atrio Principis hi perpetuo cum ſupplicationibus ac deprecationibus verſantur, petentes veniam criminum mox renouandorum. Alii vero raro et non niſi rogati in aulam veniunt, ſed domi ſemper manentes, mandata Principis fideliter ac ſtrenue exſequuntur, legisque obſeruantia perpetua monſtrant Principi debitam obedientiam. Quis dubitet, quin hos amore ſuo dignos iudicet; illos vero tanquam malos, inertes ac ſimul moleſtos ſubditos, intueatur, idque reſpectu qua transgreſſionum, qua crebrarum petitionum? Hiſce

Hiſce et aliis diſputationibus ſaepius exercebar, quamuis absque ſucceſſu; nam neminem in ſententiam meam pertrahere valebam. Hinc omiſſis caeteris religionis controuerſiis, pergam exponere dogmata eorum generalia et notatu maxime digna, iudicio legentium relinquens, cretane an carbone ſint notanda.

Credunt *Potuani* vnum Deum, omnipotentem, omnium creatorem et conſeruatorem, monſtrantque eiusdem omnipotentiam et vnitatem e rerum creatarum magnitudine et harmonia. Cumque ſint Aſtronomiae ac Phyſices apprime gnari, de eſſentia et attributis Dei magnifice adeo ſentiunt, vt ſtolidum exiſtiment, definire velle ea, quae captum noſtrum tranſcendunt. Annus quinque feſtis diebus diſtinguitur: quorum primus ſumma cum religione celebratur locis obſcuris, quo radii lucis penetrare nequeunt, vt monſtrent numen, quod adorant, incomprehenſibile eſſe. Iisdem in locis adorantes, tanquam extra ſe rapti, immobiles manent ab ortu ſolis vsque ad eiusdem occaſum. Feſtum hoc dicitur *dies incomprehenſibilis Dei*, et incidit in primum diem

diem menſis Quercus. Reliqua quatuor feſta quatuor anni tempeſtatibus habentur, et inſtituta ſunt eum in finem, vt grates agantur Deo ob praeſtita beneficia. Pauci ſunt in toto principatu, qui his ſacris ſolennibus non interſunt. Qui abſunt, ni ſonticas abſentiae cauſas dent, mali ſubditi exiſtimantur, ac in perpetuo contemptu viuunt. Publicae precationum formulae ita conceptae ſunt, vt non ipſos precantes, ſed ſolum Principem ac reipublicae ſalutem ſpectent. Hinc nemo preces pro ſe ipſo publice effundit. Scopus inſtituti eſt, vt credant *Potuani*, ſalutem ſingulorum cum ſalute reipublicae adeo arcte eſſe coniunctam, vt ſeparari nequeat. Nemo ad cultum diuinum aut vi aut pecuniaria mulcta adigitur: nam cum pietatem maxime in amore conſiſtere iudicent, cumque experientia doceat, amorem vi potius frigeſcere quam accendi, non ſolum inutile, ſed etiam noxium credunt, flagris ad pietatem tepidos pellere velle. Theſin hanc tali exemplo illuſtrant: Si maritus reciprocum a coniuge amorem poſtulans, teporem aut frigus eiusdem fuſtibus ac pugnis expugnare molia-

moliatur, tantum abeſt, vt his mediis amor accendatur, vt potius creſcat frigus, et denique in odium et horrorem terminetur.

Haec ſunt praecipua capita Theologiae Potuanae, quae nil niſi mera religio naturalis nonnullis videbitur, et talis mihi initio apparuit. At contendunt *Potuani*, omnia ſibi diuinitus eſſe reuelata, datumque ante aliquot ſaecula codicem, qui credenda et facienda complectitur. Olim, aiunt, ſola religione naturali contentos vixiſſe maiores, docuiſſe vero experientiam, ſolum naturae lumen non ſufficere, cum ob nonnullorum deſidiam et incuriam praecepta iſta naturalia penitus obliterarentur, et ob aliorum nimis ſubtilem philoſophiam, cum nihil eſſet, quod libertatem cogitandi ſiſteret, ac intra limites contineret, omnia deprauarentur: hinc ſcriptam ſibi legem a Deo fuiſſe datam. Et patuit inde, quantum errent ii, qui neceſſitatem reuelationis praefracte negant. Fateor equidem lubens, diuerſa Theologiae *Potuanae* dogmata, ſi non laudanda, attamen non plane contemnenda mihi videri, nonnullis vero adſtipulari

nequeo. Iſtud vero non ſolum laude ſed et admiratione dignum mihi videbatur, quod tempore belli a praeliis victores redeuntes, pro laetitia ac gaudio, quo nos victorias celebramus, ac *Te Deum* canimus, in triſti ſilentio aliquot dies exegerint, quaſi puderet victores cruentae victoriae. Hanc ob cauſam rerum bellicarum rara fit mentio in chronicis ſubterraneis, ſed annales eorum res tantum ciuiles, inſtituta, leges et fundationes complectuntur.

* *

CAPVT VII.

DE POLITIA.

In Principatu Potuano ſucceſſio haereditaria, et quidem linealis, integros mille annos viguit, et adhuc ſancte obſeruatur. Monſtrant quidem annales, ſemel ab ordine ſucceſſionis deflexiſſe *Potuanos*; nam, cum recta poſtulare videatur ratio, vt imperantes prudentia et animi dotibus ſubditis praeſtent, neceſſe exiſtimarunt nonnulli, virtutum potius quam natalium ratio-

rationem habendam, ac illum eligendum, qui inter ciues praeſtantior credebatur. Hinc, ſublata antiqua ſucceſſione, Principatus omnium ſuffragiis delatus fuit Philoſopho cuidam, nomine *Rabaku*. Idem prudenter initio ac placide adeo rempublicam moderabatur, vt regimen illius viſum ſit exemplar, ad quod alia exprimerentur. Attamen exiguae durationis fuit, adeo, vt ſero tandem animaduerterint *Potuani*, falſum eſſe, quod vulgo dici ſolet: nempe beatum eſſe regnum, vbi Philoſophi ad clauum ſedent. Nam, cum nouus Princeps e ſordidis initiis ad ſumma creuerat, ſolae eiusdem virtutes et regnandi artes venerationem illam ac maieſtatem, quae reipublicae robur ac caementum eſt, parere ac tueri nequibant. Qui nuper illius aut aequales, aut ſuperiores fuerant, vix adduci poterant, vt pari aut inferiori morem gererent, et vt eam nouo Principi praeſtarent obedientiam, quam ſubditi imperantibus debent, ideoque, quoties moleſtum quid et arduum illis imperatum fuit, murmura paſſim edebant, haud attendentes, qualis tunc eſſet Princeps, ſed qualis ante promotio-

nem fuiſſet. Hinc more ſupplicantis cuncta eblandiri coactus fuit. Sed blanditiis parum profecit; nam imperata ac leges illius inſuper habentes, ad quoduis edictum frontem contrahebant. Videns tunc *Rabaku*, aliis opus eſſe mediis ad ſubditos in officio tenendos, a clementia et popularitate ad ſeueritatem delabitur. Sed altero hoc extremo ſcintillae, quae ſub cinere latuere, in apertum incendium eruperunt, inque Principem palam inſurgere coeperunt ſubditi, vnaque male ſopita rebellio initium erat ſequentis. Tandem, cum animaduerteret, rempublicam ſtare nequire, niſi ſub moderatore, illuſtri proſapia orto, et cuius natales populo venerationem imprimere ſolent, ſe ipſum ſponte abdicans, inſignia Principatus transtulit in Principem, cui iure natiuitatis debebantur. Ita cum antiqua domo regnatrice pax rediit, et procellae iſtae, quibus diu vexata fuerat reſpublica, detumuerunt. Cautum ex eo tempore eſt capitali ſupplicio, ne quid in ordine ſucceſſionis in poſterum innouaretur.

Eſt igitur hic Principatus haereditarius, et veriſimile eſt, veterem ſucceſſionis ordi-

ordinem inconcuſſum ſemper manſurum, adeo, vt non niſi vrgente extrema neceſſitate a primogenito diſcedatur. Mentio quidem in annalibus *Potuanis* fit Philoſophi, qui regiam hanc legem infracturus temperamentum aliquod commentus eſt. Suaſit ille, a regia quidem proſapia non eſſe diſcedendum, ſed, delectu filiorum defuncti Principis habito, ſceptra illi deferenda, cuius virtutes maxime enitebant, et quem huic oneri maxime parem ſubditi iudicarent. Idem, poſtquam legem hanc propoſuerat, tentamini ſe more patrio ſubiecit, collo, dum de vtilitate conſilii ſuffragia ferrentur, in laqueum inſerto. Habito vero ſenatu, ac numeratis ſuffragiis, legis iſtius rogatio tanquam temeraria ac reipublicae exitialis damnata fuit. Credebant ſcilicet, multarum turbarum hoc fomitem fore, ac ſeminibus diſcordiarum inter liberos regios anſam daturum, ſatius proinde fore, antiquum obtinere, ac tutius eſſe, vt ad Principem primogenitum ius principatus deuolueretur, quamuis natu minores animi dotibus eſſent praeſtantiores. Antiquata igitur lege, nouatoris gula laqueo frangitur. Nam ſoli, qui in

hoc Principatu capite puniuntur, ſunt nouatores: credunt quippe *Potuani*, quamuis mutationem ac reformationem, licet bene digeſtam, motibus ac procellis cauſam dare, totamque rempublicam fluctuantem reddere; ſi vero male digeſta ac praecox ſit, praecipitium ac ruinam afferre.

Imperium Principum *Potuanorum*, quamuis nullis legibus circumſcribatur, paternum potius quam regium eſt. Ingeniis enim non legibus iuſtitiam colentes, principatum ac libertatem, res alibi diſſociabiles, conſtanter miſcent.

Inter huius Principatus leges maxime ſalutaris eſt illa, qua Principes aequalitatem, quantum respublica patiatur, inter ſubditos tueri conantur. Hinc nullae hic ſunt dignitatum claſſes, tantum inferiores ſuperioribus obtemperare, et iuniores ſeniores colere ac venerari coguntur. Monſtrant quidem annales ſubterranei, ante aliquot ſaecula in vſu fuiſſe dignitatum claſſes, easdemque legibus publicis fuiſſe ordinatas, ſed patet ſimul, magnis has motibus cauſam dediſſe: nam fratri natu maiori durum atque acerbum videbatur,

fratri

fratri ſuo minori loco cedere, et parentibus intolerabile erat liberis poſthaberi, adeo, vt altera arbor alterius praeſentiam fugeret, et tandem omnes conuerſationes ac ſodalitates penitus ceſſarent. At non ſola erant haec incommoda. Diſtinctionibus his procedente tempore effectum eſt, vt praeſtantiores ac digniores arbores, quas natura maximis animi dotibus et plurimis ramis decorauerat, vltimis ac infimis ſubſelliis in conuiuiis ac ſodalitatibus locarentur. Nam omnis arbor, cui valor aliquis erat internus, quaeque virtute ac prudentia conſpicua ſatis erat, adduci non poterat, vt titulum aut προεδρίας characterem ambiret. Arbores vero nauci ac nullius pretii, quo naturale vitium et inanitatem ſplendidis honorum titulis quodammodo tegerent, absque intermiſſione Principem tamdiu petitionibus fatigabant, donec titulum quendam extorquerent. Hinc effectum, vt tituli tandem viliſſimarum arborum haberentur notae ac indicia. Miras igitur ac ridiculas ſcenas aduenis exhibebant congregationes ſolennes ac conuiuia, cum viderent, vepres aut dumos honoratioribus ſubſelliis,

 palmas

palmas vero, cedros et conſpicuas quercus decem vel duodecim ramorum ſcamnis aut infimis ſedilibus locari: nam, durante hoc ſtatu, pauci erant vepres ſine aliquo charactere. Foeminis tituli dabantur conſiliariarum oeconomiae, moderationis aut aulae, et maiores in ſexu ſequiore, quam virili, turbas iſtud ciebat. Nonnullarum arborum vana ambitio eo vsque progrediebatur, vt, quamuis duobus tantum aut tribus ramis eſſent a natura donatae, titulos tamen decem vel duodecim ramorum venarentur, et, quae vepres aut dumi erant, palmae vocari geſtirent. Id quod aeque ridiculum eſſet, ac ſi deformis aut monſtroſus homo titulum formoſi (Wolgebohrn), aut infimo loco natus titulum illuſtris proſapiae (Edelgebohrn) ambiret. Hinc cum malum iſtud in ſummum excreuiſſet, ac tota regio quaſi ad primum chaos redacta fuiſſet, cunctis inanes vmbras ac ſine honore nomina aucupantibus, auſus eſt incola quidam ciuitatis *Keba* legem proponere de abroganda hac conſuetudine. Idem more maiorum cum laqueo in forum abſtractus eſt; at ſenatu coacto ac ſuffragiis initis, conſili-

um

um illius, nemine intercedente aut abrogante, vtile reipublicae iudicatum eſt. Quo facto, florea corona redimitus in triumphum per ciuitatem, comitante ac plaudente toto populo, ductus eſt. Et cum proceſſu temporis animaduerſum fuerit, quantam vtilitatem abrogatio huius conſuetudinis attuliſſet, *Kadoki* ſiue magnus Cancellarius factus eſt.

Ex eo tempore ſancte obſeruata eſt lex de aequalitate inter ciues perpetuo conſeruanda. Attamen conſuetudinis huius antiquatione non ceſſauit omnis aemulatio, ſed ſola virtute ac meritis alter alterum ſuperare, conatus eſt. Patet ex hiſtoria ſubterranea, vnum ſolum nouatorem ex eo tempore extitiſſe, qui legem de claſſibus dignitatum reuocare bis tecto molitus eſt, ſed ob primum conatum ad venae ſectionem damnatus eſt, et, cum accuſatus fuerit in molimine iſto perſiſtere, ad firmamentum denique relegatus eſt. Nullae hinc dignitatum aut titulorum claſſes hodie in hoc Principatu obtinent, tantum ſupremus Magiſtratus diſtinctione quadam certas profeſſiones aliis nobiliores declarat, qua tamen declaratione nemini ius datur primum locum in conuentibus

ſibi vindicandi. Diſtinctio haec cernitur ex edictis aut literis Principis, quae claudi ſolent his verbis: MANDAMVS ET INIVNGIMVS, AGRICOLIS NOSTRIS, FABRICARVM INVENTORIBVS, MERCATORIBVS, OPIFICIBVS, PHILOSOPHIS, ARTIFICIBVS, AVLAE MINISTRIS, etc.

Didici in archiuo Principis ſeruari catalogum quendam dignitatum huius tenoris.

CLASSES DIGNITATVM.

1) Qui opibus ſuis Rempublicam ſubleuarunt difficillimis temporibus.
2) Miniſtri, qui ſeruiunt gratis ac absque ſtipendio.
3) Ruſtici et agricolae octo ramorum et ſupra.
4) Agricolae ſeptem ramorum et infra.
5) Fabricarum ſiue manufacturarum conditores.
6) Opifices, qui opificia neceſſaria exercent.
7) Philoſophi et mitra donati Doctores vtriusque ſexus.
8) Artifices.
9) Mercatores.

10) Au-

10) Aulae Miniſtri, qui ſtipendio fruuntur 500 Rupatorum.
11) Iidem, quibus annuum ſtipendium eſt 1000 Rupatorum.

Valde ridiculus mihi viſus eſt hic honorum index, cui nemo in orbe noſtro album calculum adiiceret. Subodorabar equidem, quaenam eſſet inuerſi ordinis ratio, quonam fundamento niteretur, et quibus argumentis eandem propugnarent ſubterranei. Sed fateor, adhuc mihi paradoxon eſſe, quod capere nequeo.

Inter alia notatu digniſſima notabam ſequentia. Quo pluribus beneficiis quis a republica cumulatur, eo modeſtiorem ac ſubmiſſiorem ſe exhibet. Ita ſaepe videbam, *Boſpolak*, virum inter Potuanos opulentiſſimum, tanta humilitate obuios in itinere ciues excipere, vt omnes ſubmitteret ramos, capitisque inclinatione cuiuis plebeiae arbori gratum animum teſtaretur. Quaerenti mihi cauſam reſpondetur, ita fieri debere, cum in ciuium neminem plura beneficia eſſent collata, ac proinde maximus is reipublicae debitor exiſteret. Ad hunc tamen cultum nemo lege obligatur, ſed, cum *Potuani* ſane ac cum iudicio omnia

omnia expendant, ſponte hanc virtutem exercent, exiſtimantes ſe ad talem, quem grata mens dictitat, cultum obſtringi: aliter ſane, ac apud nos, vbi ii, qui maximus honoribus maximisque emolumentis cumulantur, pauperiores alto ſupercilio deſpiciunt. Ciues vero meritiſſimi, quos omnes colere ac venerari iubentur, ſunt numeroſae ſobolis auctores. Heroës hi ſubterranei ſunt, ſacraque apud poſteros memoria eorundem manet. Soli etiam ſunt, quibus nomen MAGNI confertur. Longe aliter ac apud nos, vbi *Magni* dicuntur humani generis euerſores. Hinc facile eſt coniicere, quid de *Alexandro Magno* aut *Iulio Caeſare* ſtatuerent ſubterranei, cum vterque ſine prole mortuus aliquot hominum myriades neci dederit. Memini epitaphium ruſtici cuiusdam videre *Kebae* hac inſcriptione ornatum: HIC IACET IOCHTANVS MAGNVS, TRIGINTA LIBERORVM PATER, SVI TEMPORIS HEROS. Notandum tamen eſt, ad gloriam iſtam acquirendam non ſufficere ſolam ſobolis procreationem, ſed opus eſſe, vt et liberi honeſte ſint educati.

In legum ac edictorum latione omnia lente procedunt; nam veterum fere Romanorum ritu leges hic conduntur. Nouae legis rogatio cunctis ciuitatum curiis affigitur. Et tunc liberum eſt ciuibus eandem examinare, ac monita ſua ad Prudentum collegium, eum in finem in ciuitate *Potuana* conſtitutum, deferre. Serio hic perpenduntur omnia, quae de legis latione, obrogatione aut abrogatione, approbatione, correctione, limitatione aut extenſione allata ſunt. Et cum iureconſultorum limam omnia ſic ſubierint, tandem ad conſenſum ac ſubſcriptionem Principis mittitur promulganda lex. Cunctatio haec ridicula quidem nonnullis videri poteſt; at effectus huius cautionis eſt aeterna legum duratio, et fama accepi, nullam huius Principatus legem quingentorum annorum ſpatio minimae mutationi fuiſſe expoſitam.

In cuſtodia Principis eſt catalogus arborum maxime inſignium, vna cum earundem teſtimoniis tam doctrinae, quae ab Examinatoribus ſiue *Karattis* dantur, quam vitae morumque, quae a vicinis et tribulibus emeruere. Hinc reipublicae non

non deſunt idonei viri, qui vacantia munera implebunt. Iſtud inprimis memorabile eſt, quod nemini ius habitationis in vrbis regione aut vico concedatur, niſi munitus ſit teſtimonio regionis aut vici, vbi olim habitauit, cautionemque exhibeat vitae futurae.

In legem ſemel latam, ac publica auctoritate ſancitam, prohibitum eſt ſub poena capitis commentari, adeo, vt in rebus politicis reſtrictior ſit libertas, quam in ſacris. Cauſam huius inſtituti hanc afferunt: Si quis in religione aut rebus fidei aberret, ſuo ſolo periculo errat; at, ſi quis leges publice ſancitas in dubium vocet, aut interpretationibus ſuis in alium ſenſum detorquere moliatur, ſocietatem turbat.

De ſtatu aulico et de eiusdem oeconomia ſuperius a me allata ſunt nonnulla. Monſtraui, *Kadoki*, ſiue magnum Cancellarium, ſupremum inter aulicos locum tenere. Huic proximus eſt *Smirian*, ſiue magnus aerarii praefectus. Spartam hanc eo tempore obibat vidua ſeptem ramorum nomine *Rahagna*, ob integritatem et egregias animi dotes ad tanti ponderis offici-

um

um admota. Diu hoc munere functa erat, et quidem aliquot annos ante obitum mariti, qui, quamuis et ipſe in rebus aerarii apprime verſatus eſſet, coniugis tamen conſilio ac nutu regebatur, adeo vt nihil proprio arbitratu ordinaret, hinc vicarium potius, quam maritum diceres. Literas quidem et edicta proprio nomine edidit, quoties illa aut puerperio aut morbis impedita, negotiis vacare nequibat, nihil tamen ratum ac authenticum cenſebatur, antequam vxoris ſubſcriptione aut ſigillo eſſet munitum. Duos *Rabagna* habuit fratres, quorum alter cellae aulicae inſpector erat, alter lanio aulicus, nec auſi ſunt ob tenuitatem ingenii, licet ſororem haberent in tanto honoris faſtigio poſitam, maiora ambire: tanta hic iuſtitia diſtribuuntur munera.

Ipſa *Rabagna*, quamuis arduis negotiis diſtenta teneretur, infanti tamen poſthumo mamillas praebebat. Munus iſtud nutricationis nimis moleſtum ac tanta matrona indignum mihi iudicanti, reſpondebant ſubterranei: Ecquid credis naturam „ foeminis mammarum vbera, quaſi quos- „ dam naeuulos venuſtiores, non alendorum

libero-

„liberorum, ſed ornandi pectoris cauſa „dediſſe? In moribus inoleſcendis ma- „gnam partem ingenium altricis et natu- „ra lactis tenet. Quae partus ſuos ali- „arum nutricationi committunt, vincu- „lum iſtud coagulumque amoris ac ani- „mi interſcindunt.„ Hinc cunctae huius Principatus matronae proprio liberos la- cte alunt.

Princeps haereditarius erat iuuenis ſexennis, in quo erat indoles et magna- rum virtutum ſemina, ac iam ſex ramis erat inſtructus; id quod rarum eſt in vi- ridi adeo aetate: nam nemo niſi cum quin- que aut ſex ramis naſcitur, caeteri cum aetate excreſcunt. Praeceptor eiusdem, ſa- pientiſſima totius Principatus arbor, in- ſtruebat diſcipulum in notitia Dei, in Hiſtoria, Matheſi et Philoſophia mora- li. Vidi celebratiſſimum iſtud Syſtema morale ſiue Compendium Politicum, quod in vſum Principis compoſuerat. Eidem compendio titulus eſt: *Mahalda Libab He- lil*; quod lingua ſubterranea denotat *Cla- uum Reipublicae*. Complectitur praecepta admodum ſolida ac ſalutaria, quorum non- nulla adhuc memoria retineo; ſuntque ſe- quentia.

1) Accu-

1) Accuſationi aut laudi non temere fidem habendam; at ſuſpendendum iudicium, donec matura rerum acquiratur notitia.

2) Si quis criminis alicuius arceſſitus et conuictus ſit, examinandum eſt, vtrum reus quid boni olim fecerit; atque ita bonarum ac malarum actionum comparatione facta, ac ratione ſimul habita, ſententia tandem pronuntianda.

3) Moleſtis et crebro contradicentibus Conſiliariis, tanquam cordatioribus ſubditis, confidat reipublicae Moderator: nam nemo pro dicenda veritate ſe ipſum periculo exponit, niſi is, cui patriae vtilitas propria ſalute ſit carior ac antiquior.

4) In Senatum non recipiat, niſi latifundiorum Dominos; nam eorundem commoda cum commodo publico ſunt coniuncta: contra, qui bona immobilia in Principatu non poſſident, regionem, non pro patria, ſed pro ſtabulo quaſi peregrinantes habent.

5) Miniſterio quidem mali viri pro tempore, ſi ad certa negotia idoneus ſit, vti poteſt; ſed eundem peculiari vel fa-

uore dignari inconſultum erit: nam ſi improbus aut odioſus vir inter amicos Principis recipitur, patrocinio eiusdem peſſimae notae ciues emergunt, ac munera publica inuadunt.

6) illos quam maxime habeat ſuſpectos, qui ſaepiſſime aulam frequentant, ac atriis illius perpetuo inerrant; nam qui limina principum crebrius et haud rogati terunt, ii ſunt, qui facinus aut perpetrarunt aut moliuntur.

7) Ardentiſſimos honorum captatores minimo honore dignetur: nam, cum nemo ſtipem petit, niſi qui inops eſt, et fame premitur; ita nemo quoque honores auide venatur, niſi qui virtute ac meritis nullam aeſtimationem ſibi acquirere potuit.

8) Praeceptum eſt reuera quidem vtiliſſimum, ſed cui adſtipulari nequibam ob odioſum, quo illuſtratur, exemplum. Praecepti verba haec fere ſunt: nullum ciuem prorſus inutilem iudicandum; nam nemo tam hebes atque obtuſus eſt, qui non, ſi verus ſit delectus, vſui alicui inſeruire, imo in certa re excellere queat. Ex: gr: ille iudicio pollet, hic

hic ingenio, ille robore animi, hic corporis; ille iudicis, hic ſcribae officium implebit; ille in rebus inueniendis aut detegendis ſagax, hic in rebus exſecutioni dandis ſtrenuus eſt: ideoque pauci ſunt, qui plane inutiles dici queant. Nam, quod tot creaturae tales videantur, non creatoris culpa eſt, ſed eorum, qui vires vniuscuiusque non rite perſpiciunt, et eo, quo iubet Minerra, ducunt. Theſin hanc meo exemplo illuſtrat his verbis: vidimus aeuo noſtro animal ſuperterraneum, quod omnium ſuffragiis ob praecox ingenium tanquam inutile terrae pondus habitum fuit, ob greſſus tamen celeritatem et pedum praeſtantiam non exiguo nobis vſui fuiſſe. Lecta hac paragrapho, tacite ita mecum locutus ſum: *Prologus eſt boneſti viri, ſed epilogus ac finis eſt nebulonis.*

9) In arte regnandi praecipuum iſtud iudicat, vt imperator ſolicite circumſpiciat idoneum haereditario principi praeceptorem, eligatque pietate et eruditione maxime monſtrabilem, cum ex inſtitutione futuri ſucceſſoris ſalus reipublicae fluat. Nam quod in viridi ae-

tate diſcimus, in naturam abit. Neceſſe hinc eſſe, ut iuuenis moderator ſit patriae amans, qui amorem in proprios ſubditos principi inſtillet: eo enim cuncta, quae iuueni dat, praecepta collineare debere.

10) Neceſſe eſt, vt indolem ſubditorum penitus ſcrutetur Princeps, eidemque ſe conformet; et, ſi vitiis ſubditorum mederi velit, exemplo potius, quam legibus reformet.

- - *Velocius et citius nos*
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeant animos autoribus - -

11) Vt neminem otioſum eſſe patiatur, cum otioſi viri patriae ſint oneri: nam induſtria continuisque laboribus creſcunt et roborantur vires reipublicae; mala vero conſilia ac ſubdolae machinationes diſſipantur et euaneſcunt. Hinc conſultius ſtatui eſt, vt ſubditi rebus inutilibus, nugis ac ludis occupentur, quam vt indulgeant otio, prauorum conſiliorum fomiti.

12) Officium Principis eſt, vt concordiam inter ſubditos ſeruet; quamuis non male

male faciat, ſi aemulationem quandam inter conſiliarios ſuos foueat, cum hoc modo ſaepe detegitur veritas, velut veram cauſae cognitionem e iurgiis aduocatorum hauriet iudex.

13) Prudenter agit Princeps, ſi in rebus momentoſis totius ſenatus ſententias audiat; tutius tamen eſt ſingulorum ſenatorum ſeorſum, quam totius coacti ſenatus vno eodemque tempore mentem explorare: nam in toto coacto ſenatu, vbi ſententiae palam dicuntur, fieri ſolet, vt diſertiſſimus ſaepe ſenator torrente eloquentiae ſuae caeteros abripiat, et ſic pro multis vnicam tantum ſententiam audiat Princeps.

14) Poenae non minus neceſſariae ſunt, quam praemia: nam illis ſiſtuntur mala, his promouentur bona. Hinc opus eſt, et malum virum ob rem bene geſtam praemio quo mactare, ad munera rite obeunda acuantur alii.

15) In promotionibus ad dignitates ac publica munera docet dexteritatis in primis habendam eſſe rationem. Nam licet pietas et integritas per ſe virtutes ſint magis commendabiles, hae tamen

ſunt, quarum ſpecie ſaepe fallimur. Nam vnusquisque pietatem ſimulat, cum ſciat, hac virtutis oſtentatione viam ſibi ad honores pandi. Vnusquisque etiam eodem intuitu probum atque integrum ſe profitetur. Huc adde, quod de pietate aut integritate viri non facile ſit iudicare, antequam ad munus admittatur, in quo, tanquam in conſpicuo theatro, ſpecimina virtutum editurus eſt. Dexteritatem vero praeuio examine facile eſt explorare. Nam ſtupido ac ignaro difficilius eſt ſtupiditatem ac ignorantiam, quam hypocritae impietatem, aut nebuloni iniquitatem tegere. Porro capacitas ac probitas non ſunt contrariae ſemper virtutes, quin in vno eodemque homine facile coaleſcant, veluti ſtupor cum probitate non ſemper eſt coniunctus. Si vero vir capax ſimul ſit probus, omnibus numeris eſt abſolutus. Stupidus vir aut bonus aut malus eſt; ſi malus, notum eſt, quot monſtra alat ignorantia, quando cum malitia eſt coniuncta; ſi vero bonus eſt, ob ſtuporem virtutes, quas poſſidet, exercere nequit. Et, ſi ipſe

vel nequeat, vel non audeat facinora machinari, audebit ſeruus aut miniſter, cuius opera vtitur. Nam ſtolidus fundi dominus vulgo aſtutum villicum habet, et ſtupidus iudex doloſum ſcribam, qui absque metu fraudes exercet; cum quicquid peccat, domini corio peccat. Hinc in diſtributione munerum inprimis reſpicienda eſt dexteritas.

16) Nemo, tanquam ambitioſus, temere damnandus, ac ob id ſolum a limine honorum remouendus eſt, quod munera, quibus parem ſe credit, ambiat. Nam ſi in diſtributione officiorum hanc regulam nimis ſtricte ſequitur Princeps, humilitatis laruam induet ambitioſiſſimus quisque, certus, quod hac via tutius et celerius ad metam perueniat. Princeps vero acerrimos honorum venatores contra mentem ſuam promouebit, quia ſpecie humillimos circumſpicit, id eſt, eos, qui, vacante aliquo munere, fugam ſimulant ac latebras quaerunt, quique per amicos diſſeminant, ab omni ſe dignitate, ab omni honore publico abhorrere. Affert huc exemplum viri cuiusdam, qui vacante

perſpicuo quodam et ſaliuam illi maxime mouente munere, per literas Principi indicat, perueniſſe ad aures ſuas, quod Serenitati ſuae ſtatutum ſit, dignitatem, quam multi ſolicite ambiunt, in ſe conferre, quocirca ſplendidum iſtud munus, cui imparem ſe profitetur, deprecatur, et vt in alium magis idoneum conferat, humillime rogitat, in primis cum ipſe ſtatu ſuo praeſenti contentus ad maiora non adſpiret. Motus adeo Princeps hac humilitatis teſtatione eſt, vt praeter mentem ſuam deprecantem ad eandem dignitatem eueheret. Mox tamen didicit, falſa humilitatis ſpecie ſe circumuentum, cum nouus miniſter faſtu ac impotentia animi omnes excederet.

17) Pauperem, qui non eſt ſoluendo, Senatorem vel Quaeſtorem aerarii conſtituere idem eſſe, ac famelicum cellae promptuariae praeficere. Idem dicendum de diuite auaro: ille enim nil habet; hic vero nunquam ſat habet.

18) Nulla legata aut fundationes confirmare, quae ad alendas otioſas arbores ac ad earundem inertiam fouendam ſolum

lum tendunt. Hinc cuncta huius Principatus monaſteria, cuncta collegia, non niſi nauas ac frugi arbores admittunt, eas ſcilicet, quae aut opere aliquo manuario rempublicam ſubleuare, aut ſtudiis ac literis ſocietatem, cuius membra ſunt, ornare queunt. Excipiuntur tantum pauca quaedam monaſteria, quae arbores alunt effoetas ac ſenio marcidas; hae enim aetatis priuilegio omni labore ſunt exemptae.

19) Quando vitia ſtatus reformationem poſcunt, lento incedere gradu neceſſe eſt. Nam cuncta ſimul inueterata vitia vno veluti ictu exſtirpare velle, eſt idem, ac aegroto vomitum, purgationem ac venae ſectionem vno eodemque tempore praeſcribere.

20) Qui audacter cuncta pollicentur, et plura in ſe negotia ſimul ſuſcipiunt, aut ſtolidi ſunt, qui proprias vires ignorant, et pondera rerum non perſpiciunt, aut mali ac ſpurii ciues, qui ſibi ipſis, non reipublicae ſeruiunt. Prudens homo acertos experitur, antequam molem ſubeat; et genuinus ciuis, cui patriae ſalus ſit cordi, nil perfunctorie agendum exiſtimat.

* *

CAPVT VIII.

DE ACADEMIA.

In hoc Principatu tres ſunt Scholae ſuperiores ſiue Academiae, quarum prima eſt *Potu*, altera *Keba*, tertia *Nahami*. Studia, quae in iisdem excoluntur, ſunt Hiſtoria, Oeconomia, Matheſis et Iurisprudentia. Quod ad Theologiam attinet, cum conciſa adeo et compendioſa ſit, vt duabus fere paginis tota pandi et explicari queat; cumque praecepta iſta tantum contineat, vt amore et veneratione proſequamur Deum, rerum omnium creatorem ac moderatorem, qui in altera vita virtutes remunerabit, et ſcelera puniet; ita nullum eſt ſtudium academicum, nec eſſe poteſt, cum legibus ſolicite cautum ſit, ne quis de Dei eſſentia eiusdemque attributis diſputet. Nec Medicina hic inter ſtudia academica numeratur; nam cum arbores hae ſobrie viuunt, morbi interni plerumque ignorantur. Nil dicam de Metaphyſica et tranſcendentalibus ſtudiis, cum nuper monſtrauerim, diſputantes de eſſentia diuina,

diuina, de angelorum qualitate, deque animarum natura, poſt venae ſectionem in noſocomia aut ergaſtula compingi.

Exercitia academica haec ſuut. Tenentur ſtudioſi iuuenes tempore tyrocinii difficilium ac curioſarum quaeſtionum analyſin reddere. Nodi hi ſoluendi ſtatis temporibus proponuntur, certo iis ſtatuto praemio, qui ſcitiſſime et elegantiſſime aenigmata explicant. His mediis verus vniuscuiusque profectus elicitur: et perſpiciunt ſtudiorum moderatores, quanta cuique ſit haſta, et qua in re magiſterium polliceri queat. Nemo niſi vni ſoli diſciplinae operatur. Nam polymathiae ſtudium fluxi ac vagi ingenii notam autumant. Hinc fit, vt ſtudia, cum intra limites adeo anguſtos coarctantur, breui matureſcant. Ipſis quoque Doctoribus annua incumbunt ſpecimina exhibenda. Philoſopho morali difficile quoddam problema datur enucleandum. Hiſtorici eſt hiſtoriam aut partem quandam hiſtoriae contexere. Oeconomus et Mathematicus abdita detegere ac ſcientiis ſuis nouis commentis lucem affundere tenentur. Iurisconſultorum ſpecimina ſunt aptae ac ſcitae compoſitae oratio-

orationes: nam ſoli hi ſunt, qui in Rhetorica aut arte dicendi ſe experiri coguntur; cum ſoli ſint, quibus haec exercitia in poſterum proderunt, ac ad obeunda aduocatorum munera, quae in vi dicendi conſiſtunt, idoneos reddent. Hinc, cum narrarem, cuncta apud nos ſpecimina academica in re oratoria fieri, iſtud inſtitutum palam improbantes: ſi omnes, aiebant, opifices in ſuendis calceis exempla exhiberent, pleraque ſpecimina cruda atque incondita fore, ac ſolos ſutores praemia et coronas emerituros. Mentionem tantum feci artis oratoriae, de diſputationibus nil auſus dicere, cum eaedem hic inter ſpectacula ludicra numerentur. Doctores publici, quae vtilia monitu ſuaſuque ſunt, non ſeuere, non imperioſe praecipiunt, vti Philoſophis noſtris mos, ſed feſtiuos delectabilesque apologos commenti, res ſalubriter animaduerſas, cum audiendi quadam illecebra inculcant.

Mirum eſt, quanta grauitate quantoque decore actus academici celebrentur, ac promotiones hic procedant. Nam cautio ſumma adhiberi ſolet, ne quid in actibus academicis deprehendatur, quod riſui anſam

anſam dare, aut ſpeciem ludicri ſpectaculi exhibere queat; quippe exiſtimant, ritus academicos grauitate ac decore diſtingui debere a ludis theatralibus, ne artes liberales ob earundem exercitia parum decentia ſordeant aut vileſcant. Hinc non auſus ſum mentionem facere rituum, quibus gradus ac promotiones in noſtro orbe celebrantur, cum id, quod mihi acciderat *Kebae*, promotiones noſtras Doctorales deſcribenti, ſatis grauis cauſa eſſet perpetui ſilentii.

Praeter has Academias cunctae ciuitates maiores ſua habent ſeminaria, ſua gymnaſia, vbi ſolicite delectus habetur ingeniorum, quo mature perſpici queat, quaenam ſit Rhodus, in qua quisque ſaltabit, aut in quo ſtudii genere ſpem maxime polliceri poſſit. Dum in ſeminario *Kebano* tyrocinii rudimenta depoſui, commilitones habebam quatuor iuuenes ſummi ſacerdotis filios, qui omnes in re militari erudiebantur; quatuor alios Senatorii generis in opificiis et rebus manuariis; et duas virgines, quae in re nauali inſtruebantur. Nam reſpicitur tantum tyronum indoles, nulla ſortis aut ſexus ratione habita. Habita ingeniorum exploratione, teſtimo-

teſtimonia vnicuique dant ſeminariorum moderatores, ea qua ſuperius monſtratum eſt fide. Teſtimonia haec ſincera admodum et absque ſtudio partium data cenſentur, quamuis ſecus mihi videretur, cum teſtimonium, quod ego a Seminario *Kebano* obtinueram, ſtultum, abſurdum atque iniquum crederem.

Nemini hic permittitur libros ſcribere, antequam triceſimum annum impleuerit, ac a ſtudiorum moderatoribus maturus et idoneus ad ſcribendum ſit iudicatus. Quocirca pauca, ſed docta ac bene digeſta ſcripta, in lucem prodeunt. Hinc cum infra annos pubertatis quinque vel ſex diſſertationes ſcripſiſſem, nemini id detegere audebam, ne riſui exponerer.

Satis hoc de gentis indole, de Religione, Politia et Literis dictum. Reſtant alia nonnulla notatu digna, et huic genti peculiaria memoranda.

Si arbor arborem in duellum prouocat, prouocanti in perpetuum interdicitur armorum vſu; iubetur inſuper tanquam infans ſub tutela viuere, quoniam affectibus imperare neſcit. Aliter ac apud nos, vbi prouocationes eiusmodi notae atque indi-

cia

cia heroici animi cenſentur, maxime in ſeptentrione noſtro, qui originem huic prauae conſuetudini dedit, cum prouocationes inter Graecos, Romanos aliasque antiquiores gentes plane ſuerint ignotae.

In iure *Potuano* paradoxon iſtud notaui. Litigantium nomina occulta manent iudicibus, et lites non in locis, vbi ſunt natae, dirimuntur, ſed ad remotiores prouincias diiudicandae ablegantur. Mirae adeo conſuetudinis ratio haec eſt. Docet experientia, iudices pleroſque aut praemio corrumpi, aut ſtudio partium abripi. Igitur eiusmodi tentationibus obuiam iri credunt, ſi nomina litigantium lateant, ſique ignorentur actor et reus ſimul cum rebus, praediis ac fundis, quae in diſceptationem veniunt. Sola argumenta vtriusque partis ad forum arbitrarium, pro lubitu Principis, mittuntur cum notis quibusdam ac characteribus: exempli gratia: *an A, qui eſt in poſſeſſione, rem poſſeſſam reſtituere debet, vrgente et actionem mouente B.* Vellem equidem hunc morem apud nos introductum, cum, quid ſtudium partium aut alia irritamenta efficere in iudicum animis queant, ſaepe ſimus experti.

Iura

Iura libere exercentur absque perſonarum reſpectu. Soli Principes ad interdictum non veniunt. Statim vero ac viuere deſierint, accuſatores publici ſiue reipublicae aduocati dicam defuncto ſcribunt. in Senatu tunc maxime frequenti acta extincti Principis ad examen vocantur, et tandem ſententia fertur, quae pro meritis mortuorum certis characteribus diſtinguitur. Characteres vero hi fere ſunt: LAVDABILITER, HAVD ILLAVDABILITER; BENE, NON MALE; TOLERABILITER, MEDIOCRITER. Quae notae voce Praeconis in foro coram populo enunciantur, mox lapidibus ſiue monimentis defunctorum imprimendae. Conſuetudinis huius talem *Potuani* dant rationem: principem viuentem in ius vocari non poſſe absque motu ac turbis; nam, dum viuit, caecam illi deberi obedientiam ac perpetuam venerationem, qua respublicae maxime ſtare ſolent: cum principis vero obitu ſolui vinculum iſtud, quo imperantibus obſtricti ſunt ſubditi, ac proinde ſui quodammodo iuris factos libere agere poſſe. Ita ſaluberrimo hoc, quamuis valde paradoxo, inſti-

inſtituto ſecuritati principis proſpicitur, maieſtati ſummi imperii nil detrahitur, et tamen ſaluti reipublicae ſimul conſulitur. Nam characteres hi, quamuis defunctis dati, totidem viuentibus ad virtutem ſunt ſtimuli. Docet hiſtoria *Potuana*, per integros quadringentos annos, duos tantum principes fuiſſe, qui infimum characterem, ſcilicet *Mediocrem*, tulerunt. Caeteri fere omnes *Laudabilem* aut *haud illaudabilem* emeruere, prout monſtrant epigrammata vniuscuiusque monumenti, quae adhuc ſarta, tecta, et a temporis iniuria inuicta manent. Character *Mediocris*, qui dialecto *Potuano* dicitur *Rip-fac-ſi*, tantum in familia principali luctum ciet, vt ſucceſſor defuncti Principis, vna cum eiusdem conſanguineis, integros ſex menſes pullati incedant. Tantum abeſt, vt ſucceſſores iudicibus ob ingratas eiusmodi ſententias ſuccenſeant, vt ſtimuli illis potius ſint ad res praeclare gerendas, et vt virtute, prudentia, iuſtitia et moderatione notam, domui principali inuſtam, deleant.

Cur vero horum Principum alter charactere hoc notatus fuerit, cauſa haec erat: In rebus bellicis exercitatiſſimi quidem

 dem

dem ſunt *Potuani*, nemini tamen bellum inferunt, ſed illatum fortiter propulſant. His mediis effectum eſt, vt arbitri fiant inter alios belligerantes, variique huius globi populi iuſtae ac pacificae gentis imperio ſe ſponte ſubiecerint. At Princeps *Mikleta*, auidus proferendi fines Principatus, vicinos bello adortus, eosdem breui ſubegit. At, quantum gens *Potuana* hac deuictae gentis acceſſione creuit, tantum decrementi paſſa eſt, amore vicinorum, in terrorem ac inuidiam verſo. Et ingens iſta exiſtimatio iuſtitiae et aequitatis, qua ſola creuerant ac ſteterant res *Potuanae*, ex eo tempore nutare coepit. Hinc *Potuani*, vt beneuolentiam aliarum gentium ſibi rurſus conciliarent, defuncti Principis memoriam hac nota affecerunt. Quaenam vero noxa fuerit alterius Principis, hoc charactere notati, non conſtat.

Doctores publici ſunt ii, qui tertiam aetatem attigerunt. Vt explicatius hoc fiat, notandum eſt, vitam arborum in tres claſſes deſcribi. Prima aetas earum eſt, quae in rebus publicis erudiuntur. In ſecunda aetate ea, quae didicerunt, publice exercent. In tertia vero aetate, a mune-

muneribus publicis honeſte dimiſſae, alias inſtruunt. Hinc nemo publice docendi iure gaudet, niſi in adminiſtratione rerum publicarum conſenuerit, cum nemo ſolida praecepta dare exiſtimetur, niſi qui ex vſu plenam hauſerit notitiam.

Si quis turpitudine vitae defamatus, honeſtum ac reipublicae ſalutare conſilium dederit, ſupprimitur nomen viri, ne ſententia proba turpiſſimi autoris contagio dehoneſtetur; et iubetur decretum ex viri honeſtioris nomine fieri: ſic bona ſententia manet, turpis autor mutatur.

In articulo de religione didici, interdictum eſſe, de rebus fidei fundamentalibus, in primis vero de eſſentia et attributis Dei diſputare: at liberum eſt, de aliis rebus iudicia proferre, et ſententias particulares ventilandas proponere. Dicunt *Potuani*, incommoda, quae ex eiusmodi litibus naſcuntur, comparari poſſe cum procellis, quae tecta atque arbores proſternunt, at ſimul purificant aërem, impediuntque, ne nimia tranquillitate putreſcat. Cur paucos habeant dies feſtos, cauſa haec eſt, ne otio torpeat arboreum genus: credunt enim *Potuani*, in vtili

labore non minus, quam in votis ac precationibus eſſe cultum Dei.

Studium poëticum frigide tantum excolitur, licet Principatus hic non plane deſtitutus ſit Poëtis. At Poëſis ſubterranea ſola ſtili ſublimitate differt a dictione ſoluta. Hinc tanquam puerile quippiam deridebant id, quod de pedibus ac rythmis noſtris narrabam.

Inter Doctores *Potuanos* ſunt, qui Profeſſores boni guſtus dicuntur. Horum eſt, curam agere, ne vitiliginibus ac rebus nihili occupentur iuuenum animi, ne ſcripta nimis triuialia ac plebeii ſaporis, quorum lectio guſtum deprauat, in lucem prodeant; et vt e libris imprimendis deleantur ea, quae contra ſenſum communem ſunt. Et hunc ſolum in finem inſtitutae ſunt cenſurae ac reuiſiones librorum; aliter ac in orbe noſtro, vbi a cenſoribus optimae notae libri ob id ſolum ſupprimi ſolent, quod a regnante quadam opinione, ſiue adoptata quadam loquendi formula, paulum deflectant, aut quod vitia mortalium ſalſe aut candide perſtringant. Quo fit, vt ſtudia ſufflaminentur, et ſcripta ſani coloris eniteſcere nequeant.

At,

At, quoniam liberum *Potuanis* cum conterminis gentibus eſt commercium, inter alias ſaepe merces libri nonnunquam triuiales ac plebei ſaporis irrepunt. Hinc inſtituti ſunt cenſores, qui bibliopolia identidem frequentant. Vocantur hi *Syla-Macati* (i. e.) bibliothecarum purgatores: Nam, velut in orbe noſtro certum eſt hominum genus, qui caminos ac fornaces quotannis verrit, ita cenſores iſti, examine librorum venalium habito, ſordes ſolicite ſecernunt, ac in cloacas, quicquid eſt librorum triuialium, qui guſtum deprauare queunt, abiiciunt. Hinc mecum: Hei! quanta librorum foret ſtrages, ſi id inſtitutum in orbe noſtro obtineret?

Maxime vero laudanda eſt cura eorum, qui e iuuenum indole, quem vitae curſum potiſſimum ſequantur, exquirunt. Nam ſicut in fidibus muſicorum aures vel minima ſentiunt: ſic iudices hi atque animaduerſores virtutum ac vitiorum, magna intelligunt ſaepe ex paruis; ex oculorum obtutu, ſuperciliorum aut remiſſione aut contractione, ex moeſtitia, ex hilaritate, ex riſu, ex locutione, ex reticentia et ex ſimilibus rebus facile iudicant, quid

 aptum

aptum cuique, et quid a natura diſcrepet.

Sed vt iam ad me ipſum redeam. Parum iucunde tempus transmiſi cum paradoxis his arboribus, quibus contemptui ac deriſui eram ob imputatum mihi praecox ingenium. Et aegre ferebam dicteria, eo nomine in me coniecta: nam vulgo *Skabba*, id eſt, praecocem aut praematurum me nominabant. Maxime vero dolebam, idem de me iudicium ferri a lotrice mea, quae, quamuis ex infima plebis faece eſſet, miſera ſcilicet et triobolaris tilia, odioſo tamen iſto titulo me notare non dubitauit.

* *

CAPVT IX.

ITER KLIMII CIRCA PLANETAM NAZAR.

Poſtquam ſpatio biennii moleſto curſoris officio functus eram, totamque regionem mandatis ac literis publicis oneratus peruolaueram, taedebat me tandem moleſti ac ſimul indigni muneris. Hinc aliis ſuper alias precationibus a ſereniſſimo Principe honeſtam dimiſſionem petebam, munus paulo honoratius ſimul ambiens. Sed repulſam ſemper tuli, cum iudicauerit Princeps, non eſſe virium mearum, maioris momenti res gerere. Allegauit etiam leges et conſuetudines, quae petitionibus meis refragabantur, quaeque ad inſignia atque ardua miniſteria ſolos idoneos viros admittunt. Neceſſe igitur eſſe dicebat, in officio mihi ſemel collato permanere, donec aliquo merito ad maiora viam mihi ſternerem. Claudit orationem his monitis:

Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede fas eſt.

E coelo magnum deſcendit γνῶθι σεαυτόν,
Figendum ac memori tractandum pectore.

Iteratae hae repulſae ad audax et deſperatum conſilium me adegerunt. Conabar ex eo tempore aliquid noui comminiſci, quo praeſtantiam indolis patefacerem, et maculam, qua notatus eram, diluerem. Integrum fere annum in legibus et conſuetudinibus huius Principatus inueſtigandis omne ſtudium poſueram, periculum facturus, an vitia quaepiam, reformationem poſcentia, forte detegerem. Meditationes meas aperui dumo cuidam, quem arcta familiaritate complexus eram, et quocum ſeria et iocos miſcere conſueueram. Ille quidem commenta mea non plane abſurda iudicabat; ſed an reipublicae huic vtilia forent, valde dubitabat: Eſſe reformatoris officium, aiebat, ſtatum et indolem regionis reformandae oculis ſiſtere; nam eadem res pro diuerſis terrarum ingeniis diuerſos et contrarios effectus producit, veluti idem medicamentum, quod vni corpori prodeſt, aliis noxium deprehenditur. Docuit porro, quanto me periculo exponerem, aleam hanc ſubeundo, comitia de capite meo haben-

habenda, actumque de vita mea fore, ſi conſilia mea ab examinatoribus improbarentur. Ardenter igitur rogabat, vt maturius omnia expenderem, quamuis a conatu non plane diſſuaderet, cum fieri poſſet, vt quippiam ſolerti examine tam mihi ipſi, quam ſtatui vtile detegerem. Secutus conſilium amici, tempus prorogabam, ac patienter deinceps curſoris munere fungebar, vrbes ac prouincias more ſolito circumuolans. Continuus iſte curſus anſam mihi dedit, totum Principatum cum vicinis regionibus accurate perſpiciendi. Et ne memoria exciderent, quae in itineribus meis annotaueram, cuncta eo, quo poteram, ſtylo perſecutus, non exiguae molis volumen Principi offerebam. Quantum hoc opus Serenitati ſuae ad palatum fuerit, exinde mox patuit, quod labores meos in Senatu publico encomio extolleret, perlectoque ſtudioſe libro, meo vti miniſterio ad totum Planetam *Nazar* detegendum decerneret. Aliam ego lucubrationum mearum meſſem exſpectaueram, quocirca tacite cum Poëta ingeminabam:

- - *Virtus laudatur et alget.*

At, cum rerum nouarum auidiſſimus eſſem, ac praemia poſt reditum a benigniſſimo Principe ſperarem, haud prorſus inuitus operam meam addixi.

Globus Planetae *Nazar*, quamuis circuitu vix ducenta milliaria germanica complectitur, valde tamen ſpatioſus ob tarditatem inceſſus incolis videtur. Hinc ſubterraneis hiſce adhuc pleraeque regiones maxime vero remotiores ſunt incognitae. Nam cuiuis *Potuano* biennii ſpatium non ſufficeret, orbem hunc pedibus emenſuro. Mihi vero ob pedum pernicitatem vnus menſis ſat erat. Quod vero maxime me anxium habuit, erat ea, quam imaginabar, linguarum diuerſitas. Sed animum mihi addiderunt nonnulli, qui totius Planetae incolas, licet moribus mire diſcordes, eadem tamen dialecto vti teſtabantur; porro totum arboreum genus innoxium, ſociabile et beneficum eſſe, adeo, vt absque vllo diſcrimine totam huius globi ſuperficiem perreptarem. His dictis calcaria addita ſunt ſponte currenti, initioque menſis Populi itineri me dabam.

Quae ſequuntur ſtupenda adeo ſunt, vt ad fictiones poëticas aut meros ingenii

luſus referri queant, maxime cum diuerſitas iſta corporum et animorum, quam in itinere hoc expertus ſum, ne inter gentes quidem a ſe inuicem diſſitiſſimas, et ſub alio ſole viuentes, expectari poſſet. At notandum eſt, plerasque huius globi gentes per freta ac maria dirimi, ac ſpeciem quandam archipelagi praebere hunc globum. Raro haec freta traiiciuntur, et portitores, qui ad ripas excubant, ſolorum peregrinantium cauſa in his ſtationibus ponuntur. Ipſi enim indigenae vix pedes extra limites patriae proferunt, et, ſi neceſſitate adacti freta transmittere coguntur, ſubito reuerti ſolent, vtpote alieni ſoli diu impatientes. Hinc quot gentes, tot noui orbes. Praecipua vero huius diſſimilitudinis cauſa oritur e terrarum diuerſa natura, quam indicant agrorum ac glebarum varii colores, ac plantarum, frugum ac leguminum inſignis diſſimilitudo; vt mirum proinde non ſit, in iſta terrarum ac frugum diuerſitate, tot diuerſas incolarum indoles, ac tot oppoſitas naturas deprehendi. In noſtro orbe indole, moribus, ſtudiis, colore et corporis forma a ſe inuicem leviter tantum diſtant gentes etiam maxime remotae.

motae. Nam, cum ſoli qualitas vndiquaque eadem fere eſt, niſi quod vna terra alia ſit feracior, ac frugum, herbarum ac aquae eadem ſit natura, tot heterogenea animantia produci nequeunt, quot in hoc globo ſubterraneo naſcuntur, vbi cuiuis terrae ſua peculiaris qualitas. Alienigenis iura quidem itineris et commercii, ſed habitationis non conceduntur, nec ob terrarum diuerſas adeo atque oppoſitas naturas concedi poſſunt. Hinc peregrini omnes, qui in itinere occurrunt, aut viatores ſunt aut mercatores. Terrae vero, quae principatui *Potuano* ſunt confines, eiusdem fere indolis ſunt: incolae earundem grauia olim bella geſſerunt cum *Potuanis*, iam vero iisdem aut foedere ſunt iunctae, aut domitae ſub manſueta eorum dominatione acquieſcunt. At traiecto ingenti, quod totum globum ſecat, freto, noui viſuntur orbes, noua et ignota *Potuanis* animalia. Id ſolum commune habent cum hoc principatu, quod cunctae totius globi creaturae rationales arbores ſint, et eadem fere dialecto vtantur: Hinc moleſtum non eſt iter, in primis, cum ob frequentiam mercatorum aut viatorum

per

per prouincias tranſeuntium, aſſueti ſint, omnes creaturas heterogeneas ac ſibi diſſimillimas videre. Iſtud monuiſſe operae pretium duxi, ne ſubſequenti narratione aures offendantur, ac narranti ob ſplendida mendacia dica ſcribatur.

Longum foret, nec operae eſt, ſigillatim et ſecundum ordinem hiſtoricum omnia, quae in hoc itinere mihi oblata ſunt, perſequi; deſcribere tantum lubet gentes maxime paradoxas, in quarum moribus, ac indole non pauca adeo inſolita ac ſtupenda deprehendi, vt globus *Nazar* eo nomine inter miracula mundi numerari queat. Obſeruaui, totum plerumque arboreum genus humanitate, iudicio ac grauitate a *Potuanis* parum differre, ritibus vero, ingeniis corporisque forma adeo diſcordare, vt quaeuis prouincia nouus mihi orbis apparuerit.

In prouincia *Quamſo*, quae prima vltra fretum regio eſt, nulli corporis infirmitati ac morbo obnoxii ſunt incolae, ſed omnes vsque ad canitiem in valetudine inoffenſa viuunt. Hinc viſae mihi ſunt omnium creaturarum feliciſſimae: at, e leui cum iisdem conuerſatione, opinione me inſi-

inſigniter falſum eſſe, animaduerti. Nam cum inter huius prouinciae incolas neminem viderim triſtem, ita neminem ſimul contentum, ne dicam laetum, conſpexi. Nam vti coeli ſerenitate ac aëris temperie, non niſi turbida ac nubila prius experti, afficimur; ita arbores hae felicitatem non percipiunt, quia perrennis ac ſine interruptione eſt, ſanosque ſe non ſentiunt, quoniam morbos ignorant. Vitam igitur agunt in perpetua ſanitate, at ſimul in perpetuo tepore: perpetua enim bona langueſcunt ſatietate; et ſoli iucunde viuunt, quorum ſuaues voluptates acoribus condiuntur. Teſtari poſſum, in nulla gente mores minus lepidos, conuerſationem magis frigidam et inuenuſtam me deprehendiſſe. Innoxia ſane gens eſt, ſed ea, quae nec amore, nec odio digna; nullius offenſa metuenda, et nullius fauor exſpectandus: et vt paucis dicam: nihil hic, quod diſpliceat, nihil etiam, quod placeat, reperies. Porro, cum perpetuum iſtud corporis beneficium mortis imaginem nunquam oculis ſiſtat, nullamque miſerationem erga afflictos et laborantes alios moueat; ita nimis ſecure ac frigide absque

zelo

zelo et miſericordia totum vitae tempus transigunt. Quocirca in illa gente nullum pietatis, nullum amoris ac miſericordiae veſtigium apparet. Nam cum morbi mortalitatem nobis repraeſentent, ad bene moriendum nos quoque acuunt, ac quaſi in procinctu itineris paratos ſtare iubent; et, cum cruciatibus nos affligat, afflictorum ſimul miſereri docent. Hinc facile mihi erat diſcernere, quantum morbi et pericula mortis ad pietatis ac ſocialitatis exercitia nos ducant, imo, quam iniuſte ſuccenſeamus Creatori, quoniam ad certas nati videmur afflictiones, quae ſalubres tamen et vtiles nobis ſunt. Notandum tamen iſtud eſt, has Quercus, quoties in alia loca divertuntur, morbis et infirmitatibus, non ſecus ac alias arbores, eſſe expoſitas. Hinc ſoli huius regionis aëri aut victui hoc beneficium, modo beneficium dici mereatur, acceptum ferendum iudico.

Prouincia *Lalac*, quae cognominatur *Maſcatta*, id eſt, beata, nomini reſpondere videbatur; nam omnia ibi ſponte proueniebant,

Flumina

Flumina iam lactis, iam flumina Nectaris ibant,
Flauaque de viridi ſtillabant ilice mella:
Ipſa quoque immunis raſtroque intacta, nec vllis
Saucia vomeribus per ſe dabat omnia tellus.

At inſigne hoc beneficium non aliis feliciores reddit incolas. Nam cum nullo ad victum parandum opus ſit labore, otio ac deſidia plerique torpentes, perpetuis vexantur morbis. Hinc pauci ſunt, quos non praematura mors abripit, vermibus ſcilicet ac putredine corruptos. Materiam non minus amplam meditationibus philoſophicis ſuggeſſit natura huius terrae, patuitque e gentis conditione et ſorte, ſeruos et operarios quodammodo feliciores eſſe illis, qui de victu nunquam ſoliciti, deſidiae ac voluptati indormiunt.

Nempe inamareſcunt epulae ſine fine petitae,
Illuſique pedes vitioſum ferre recuſant
Corpus - - - -

Hinc tot praua conſilia, deſperati conatus, violentae mortes. Nam affluentia illa, in qua viuunt, omnem guſtus ac voluptatis

luptatis ſenſum eripiens, nauſeam ac vitae faſtidium vnicuique affert. Ita regio iſta, quam beatorum domicilium imaginabar, triſtis ſilentum ſedes mihi viſa eſt, miſeratione dignior, quam inuidia.

Hoc celerare fugam, terraque excedere ſuaſit.

Proxima huic terrae eſt regio dicta *Mardak*, cuius incolae ſunt cupreſſi, eiusdem omnes corporis formae; ſolis vero oculorum diuerſis figuris a ſe inuicem diſtinguuntur. Quidam lumina habent oblonga, quidam quadrata; minutiſſima alii, alii patula, quae totam fere frontem occupant: nonnulli naſcuntur cum binis, alii cum trinis, alii cum quaternis oculis. Sunt etiam, qui vno ſolo oculo gaudent; ſobolem diceres Polyphemi, niſi quod oculum hi in occipitio habeant poſitum. Hinc, pro diuerſis luminum figuris, in totidem tribus deſcribuntur.

NOMINA TRIBVVM HAEC SVNT:

1) *Nagiri*, id eſt eorum, qui lumina habent oblonga, et quibus proinde cuncta obiecta apparent oblonga.

2) *Naquiri*, quorum oculi quadratae ſunt formae.
3) *Talampi*, cum oculis minutis.
4) *Iaraku*, cum binis oculis, quorum alter altero paulo obliquior.
5) *Mehanki*, cum trinis.
6) *Tarraſuki* cum quaternis.
7) *Harramba*, quorum lumina totam frontem perreptant.
8) *Skadolki*, qui vnum in occipite oculum habent.

Harum omnium numeroſiſſima ac proinde potentiſſima tribus eſt *Nagirorum*, id eſt, eorum, qui oculos oblongos habent, ac quibus proinde obiecta apparent oblonga. Ex iſta tribu ſoli reipublicae Rectores, ſenatores ac ſacerdotes deſumuntur. Soli ad clauum ſedent hi, et neminem ex alia tribu ad munera publica admittunt, niſi qui fatetur, tabulam quandam, ſoli dedicatam, et in loco editiſſimo templi poſitam, ſibi etiam videri oblongam, eamque confeſſionem iureiurando firmat. Sacra haec tabula praecipuum cultus *Mardakani*, obiectum eſt. Hinc honeſtiſſimi ciues, qui crimine periurii ſe polluere nolunt, ab omni publico honore remoti, perpetuis ſannis

ſannis ac perſecutionibus exponuntur; et quanquam teſtentur, oculis ſe fidem abnuere non poſſe, querelae tamen inſuper habentur, et quod vitium naturae eſt, ſoli eorundem malitiae aut contumaciae imputatur.

Formula iurisiurandi, cui omnes, ad munera ac honores admittendi, ſubſcribere tenentur, haec fere eſt:

Kaki manaſca quihompu miriac Iacku meſimbrii Caphani Crukkia Manaſkar Quebriac Kruſundora.

i. e. Ego iuro, ſacram ſolis tabulam „ mihi videri oblongam, et polliceor, in hac „ opinione me ad vltimum vitae halitum „ permanſurum.

Praeſtito hoc iureiurando, candidati honorum fiunt, et in tribum *Nagirorum* cooptantur.

Poſtridie aduentus mei, dum per forum otioſus ambulo, ſenem quendam ad flagra deduci conſpicor, comitante ingenti cupreſſorum caterua, et dicteria in noxium eiaculante. Roganti mihi, quid rei eſſet, reſpondetur, haereticum eſſe, qui palam docuerat, tabulam ſolis ſibi quadratam videri, in eaque peſtifera opinio-

ne, poſt crebras admonitiones, pertinaciter perſtiterat.

Hinc templum ſolis, periculum facturus, an orthodoxos haberem oculos, ingreſſus, cum tabula iſta ſacra mihi quoque quadrata appareret, hoſpiti meo, qui ad aedilitatem vrbis nuper euectus erat, id candide indicabam. Profundo ille ſuſpirio verba mea excepit, teſtans, ſibi etiam quadratam videri, ſed nemini id detegere auſum, ne negotium ſibi faceſſeret tribus regnatrix, et munere priuaret.

Tremens igitur ac tacitus vrbem reliqui, verens, ne crimen oculorum tergo luerem, aut odioſo haeretici titulo notatus, cum ignominia eiicerer. Nulla ſane inſtituta horrida magis, magisque barbara et iniqua mihi ſunt viſa: ſola enim videbam ſimulatione, ſolo periurio, iter ad honores pandi. Hinc redux in principatum *Potuanum*, quoties data fuit occaſio, in barbaram iſtam rempublicam bilem euomui. At cum iunipero cuidam, mihi admodum familiari, pro more furens indignationem meam patefacerem, ita fari exorſus eſt ille: „Nobis equidem ſtulta at-„que iniqua *Nagirorum* inſtituta videbuntur,

tur, tibi vero non mirum videbitur, ſi „
ob iſtam luminum varietatem tanta ſeue-
ritas exerceatur; quippe aſſerere te me- „
mini, in plerisque rebuspublicis Europae- „
is dari regnatrices tribus, quae ob natu- „
rale oculorum, ſiue rationis vitium, in „
caeteras ferro ac igne graſſantur, teque „
eiusmodi coactiones tanquam pias ac re- „
buspublicis admodum ſalutares laudaſſe. „
Intelligebam mox, quorſum tenderet ar-
guta viri oratio. Hinc rubore ſuffuſus
diſceſſi, et ex eo tempore tolerantiae per-
petuus praeco, mitiora de errantibus iudi-
cia fero.

Principatus *Kimal*, omnium poten-
tiſſimus ob diuitias, quibus abundat, ha-
betur. Nam praeter argentifodinas, qua-
rum magna eſt copia, ex arena fluuiorum
ingens vis auri quotannis elicitur: margari-
tarum quoque feracia paſſim ſunt maria.
At, in ſolis opibus felicitatem non eſſe po-
ſitam, e curatiori huius gentis examine di-
dici. Nam quot incolae, tot fere foſ-
ſores ſunt et vrinatores, qui in lucrum in-
tenti, ad perpetuam ſeruitutem, et maxime
improbos labores damnati apparent. Qui
ab his laboribus immunes ſunt, pro the-

ſauris acquiſitis excubias agunt. Tota regio latronibus infeſta adeo eſt, vt absque cuſtodibus corporum nemo iter facere audeat.

Non tam feſta dies, vt ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum.
Viuitur ex rapto; non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer a genero, fratrum quoque gratia rara eſt.
Filius ante diem patrios inquirit in annos;
Victa iacet pietas, et virgo caede madentes
Vltima coeleſtum, terras Aſtraea reliquit.

Hinc gens iſta, quam inuidis oculis intuentur vicini, commiſerationem potius, quam inuidiam meretur. Nam metus, ſuſpicio, diffidentia, liuor, omnium animos perpetuo obſidet, alterque alterum tanquam hoſtem, bonis ſuis inſidiantem, intuetur, adeo, vt metus, ſolicitudo, peruigilium, faciei pallor, fructus et meſſes ſint felicitatis iſtius, quam iactat principatus *Kimal.* Hinc non absque moleſtia

ſtia ac metu regionem peragraui; nam in quauis ſemita ac loco limitaneo cauſam itineris, nomen, patriam et alia cuſtodibus viarum indicare cogebar, expoſitumque me videbam cunctis his vexationibus, quas in regione ſuſpicaci experiri ſolent viatores. Montem haec terra habet igniuomum, vnde ſubterranei ignis venae perpetuis veluti fluctibus euoluuntur.

Poſtquam emenſus eram hunc principatum, quo moleſtiorem nullum in toto meo itinere expertus ſum, curſum perſequor continue orientem verſus. In gentes vbique ſociabiles ac bene moratas, ſed ſimul valde paradoxas, incidi. Maximam vero admirationem mouebant incolae perexigui regni *Quamboia*, quos natura inuerſo ordine formauerat, adeo, vt, quo maturior quis aetate ac annis fit, eo proteruior ac voluptuoſior euadat, creſcantque cum annis petulantia, laſciuia ac vitia, quae viridem aetatem alibi comitari ſolent. Nemini igitur munus hic reipublicae committitur, niſi annum quadrageſimum nondum impleuerit: ſi vero hunc terminum exceſſerit, inſtar pueri petulantis eſt,

- - *quem dura premit cuſtodia matris.*
Videbam ſenio canos in plateis vrbis paſſim vitulantes, ludis puerilibus tempora fallere,

Aedificare caſas, ploſtello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa.

Videbam, eosdem a pueris eo ſaepe nomine reprehendi, ac nonnunquam flagris domum compelli. Virum conſpexi decrepitum, in foro palam turbinem flagello rotantem, aut trocho ludentem. Idem olim vir fuerat omnium grauiſſimus, et magni conſilii praeſes. Inuerſum hunc ordinem in ſexu tam ſequiori, quam virili deprehendi. Hinc iuueni vetulam vxorem ducenti, fata Actaeonis ominantur omnes; id quod e diametro oppoſitum eſt iis, quae apud nos vſu veniunt, vbi ſenex iuuenculam ducturus cornua timet. Obuios ſemel habui duos defloccatos ſenes in foro digladiantes. Miranti inſolitum in iſta aetate feruorem, et cauſam duelli quaerenti, reſpondetur, litem inter eosdem enatam eſſe de meretrice, quam in lupanari ambo ſubagitauerant. Qui iſtud

iſtud mihi narrabant, addiderunt, nates eorundem virgis ſtrenue lacerandas, ſi ad aures tutorum aut moderatorum iſta ſenum petulantia perueniret. Eadem veſpera annoſa dicebatur matrona ſuſpendio vitam finiuiſſe, cum repulſam tuliſſet ab adoleſcentulo ſago, cuius amore exarſerat.

Inuerſus hic ordo inuerſas etiam leges poſtulat. Hinc in iſto legis capite, vbi agitur de tutela, nemini bonorum adminiſtratio conceditur, niſi infra annos 40 ſit. Porro pacta legitima non cenſentur, quae ab iis, qui annos quadraginta exceſſerunt, ſunt inita, niſi a tutoribus aut liberis eorum ſint ſignata. In capite de ſubordinatione, haec extant verba: *Senes ac vetulae liberis ſuis dicto obedientes ſunto.* Hinc, qui in officiis eſt, paulo ante quadrageſimum annum dimitti ſolet; et

- - *Interdicto huic omne adimat ius Praetor, et ad iuuenes abeat tutela propinquos.*

Credebam ego, non conſultum mihi fore, diutius in hac regione haerere, vbi, ſi decennium mihi adhuc viuere contingeret, iuſſu legis, repueraſcere cogerer.

In regione dicta *Cocklecu* conſuetudo obtinebat non minus peruerſa, et ab Europaeis maxime damnanda. Inuerſus hic ordo non naturae, ſed ſolis legibus originem debuit. Incolae terrae omnes iuniperi ſunt vtriusque ſexus: at ſoli viri ad culinaria, et ignobiles labores damnantur. Tempore belli militiae quidem nomina dant, ſed ſupra ſortem militum gregariorum raro aſcendunt, cum pauci admodum ſint, qui vexilliferi fiunt; eſtque munus vexilliferi ſumma dignitas militaris, ad quam arbor maſculina aſpirare queat. Mulieribus contra maximi ponderis negotia, qua ciuilia, qua ſacra, et militaria committuntur. Nuper deriſeram *Potuanos*, quod in diſtributione officiorum nullum ſexus diſcrimen admitterent. At haec gens furere mihi viſa eſt, et naturae penitus aduerſari. Capere ſane non poteram indolentiam virorum, qui, cum corporis viribus longe ſint praeſtantiores, indignum adeo iugum ſibi imponi paſſi fuerint, ac tot ſaecula ignominiam hanc concoxerint. Nam facile eſſet, iugum excutere, modo vellent, aut auderent neruos muliebri huic tyrannidi incidere. At,

inue-

inueterata conſuetudo eo vsque excaecauerat animos, vt nemini in mentem veniret, pro tollenda iſta ignominia aleam ſubire, quin crederent, naturam ita ordinaſſe, vt imperium penes mulieres eſſet, virorum vero eſſet texere, molere, penſum facere, aedes verrere, vapulare. Argumenta vero, quibus hunc vſum tueri ſolent mulieres, haec ſunt: cum ſexum virilem, corporis viribus, et lacertis, ad duros perferendos labores aptioribus, natura donauerit, credi poteſt, ſolum maſculinum genus ad ignobiles ac ferreos labores relegaſſe. Stupebant extranei, cum domos introëuntes matremfamilias viderent in muſeo, cum ſtilo ac pugillaribus ſedentem, maritum vero culinae inerrantem, et ollas patinasque tergentem. Et ſane in quamcunque domum venerim, cum patrefamilias locuturus, mittor ad culinam, vbi

Hic lauet argentum, vaſa aſpera tergeat alter;
Vox dominae fremit inſtantis virgamque tenentis.

Inuerſae huius conſuetudinis funeſtos notabam effectus: Nam, quemadmodum in aliis

aliis terris petulantes ac ſalaces dantur mulieres, quae pro mercede corpora proſtituunt, ac pudicitiam in propatulo habent, hic adoleſcentuli ac viri noctes vendunt, eumque in finem lupanaria conducunt, quorum portae titulis ac ſignis meretriciis dignoſcuntur. Iidem cum nimis audacter ac palam quaeſtus hos improbos agunt, in carceres abducti, flagris in comitiis, non ſecus ac meretrices noſtrae, caeduntur. Contra matronae ac virgines, hic abſque vlla reprehenſione incedentes, per vias viros contemplantur, nutant, nictant, ſibilant, vellicant, vocant, moleſtae ſunt, fores elogiorum carbonibus implent, veneres ſuas impune iactant, ac tanquam totidem tropaeis ſuperbiunt, quemadmodum petulantes apud nos iuuenes iactanter enumerare ſolent, quot virginum aut matronarum pudicitiam expugnarint. Porro matronis ac virginibus vitio non vertitur, ſi carmina amatoria et munuſcula offerant adoleſcentulis: hi vero frigus ac modeſtiam ſimulant, cum contra decorum ſit, vt adoleſcens petitioni et deſiderio virgunculae ſtatim annuat. Ingens eodem tempore erat motus ob

filium

filium ſenatoris, cuius pudicitiam violauerat virgo. Male ob iſtud facinus paſſim audiuit puella, et audiebam, inter ſe muſſitare amicos iuuenis, in ius mox vocandam virginem, et a proximo Conſiſtorio ad nuptias, ac reparationem honoris damnandam eſſe, in primis cum legitimis teſtimoniis euinci poſſet, inculpatae adhuc vitae fuiſſe iuuenem, quem ad amores illicitos pellexerat virgo. Non auſus ſum, dum inter iuniperos hos verſabar, peruerſam hanc conſuetudinem palam damnare. At egreſſus vrbe praecipua, nonnullis indicaui, contra naturam hic agi, cum e iure vniuerſali et ſuffragiis omnium gentium conſtet, ad ardua et momentoſa negotia formatum eſſe ſexum virilem. Regerebant hi: confundere me conſuetudinem et inſtitutionem cum natura, cum infirmitates iſtae, quae in ſexu muliebri notantur, e ſola educatione deriuentur, id quod maxime patet e reipublicae huius ſtatu ac forma, vbi in ſexu muliebrieniteſcere videmus virtutes animique dotes, quas mares alibi ſibi ſolis vindicant. Nam mulieres *Coclekuanae* modeſtae ſunt, graues, prudentes,

con-

conſtantes ac taciturnae; contra viri leues, praecoces et loquaces. Hinc, cum quid abſurdi narratur, prouerbium iſtud: *viriles eſſe nugas;* et, cum quid praecipitanter aut praemature actum eſt, dicunt incolae: *Dandam eſſe veniam impotentiae virili.* At, his argumentis acquieſcere non potui; ſtatum hunc peruerſum, deformem ac naturae plane aduerſantem iudicans. Indignatio iſta, quam faſtus hic muliebris animo impreſſerat, cauſa erat infelicis, quod paulo poſt reditum meum cepi, conſilii, quodque tot mihi moleſtias peperit, vt ſuo loco dicendum erit.

Inter ſplendidiſſima huius vrbis aedificia erat gynaeceum regium, trecentis qua viris, qua adoleſcentibus ſpecioſiſſimae formae inſtructum. Hi omnes alebantur ſumptibus reginae, cuius deliciis inſeruiebant. Cum audirem, formam corporis mei a nonnullis extolli, veritus, ne in gynaeceum iſtud a venatoribus abriperer, iter maturaui, et

- - - *pedibus metus addidit alas.*

Huic principatui vicina eſt regio *Philoſophica*, ſic dicta ab incolis, philoſophiae ac ſubtilibus ſcientiis penitus immerſis.

Fla-

Flagrabam ſtudio videndi terram, quam centrum omnium ſcientiarum et veram Muſarum ſedem mihi fingebam. Imaginabar non agros et prata, ſed contiguum - *ac raris gemmantem floribus hortum*, totusque in hac imagine gradum accelerabam, horas et momenta in digitos mittens. Semitae, per quas iter feci, lapidoſae erant, ac foſſis cauernisque impeditae, adeo, vt iam per loca abrupta, iam per coenoſa, iisque ad vmbilicum madidus, cum pontibus eſſent deſtitutae, ſaucios ac luteos traherem pedes. Sed moleſtiis his fortiter obnixus ſum, ſatis gnarus, per aſpera iri ſolere ad aſtra. Horae ſpatio cum his difficultatibus luctatus, obuium habui agricolam, quem comiter interpellans interrogo, quantum adhuc abeſſem a *Maſcattia* ſiue Regione Philoſophica. Reſpondet ille: *Quaerendum potius, quantum itineris ſit reliquum, cum iam in meditullio regionis verſaris.* Attonitus hoc reſponſo: *Qui ſit*, dicebam, *vt terra a ſolis philoſophis habitata, ſpeciem horrentium potius luſtrorum, quam cultae regionis praebeat?* Regeſſit ille; terrae faciem breui fore meliorem, quam primum

tempus

tempus detur incolis, eiusmodi minutiis vacandi. Nunc, ait, ſolis coeleſtibus rebus intentos omnes id agere, vt iter quoddam ad ſolem detegant: Excuſari proinde debere, ſi agros ad tempus incultos relinquant; haud enim facile eſſe, flare ſimul ac ſorbere. Intelligebam mox, quo collinearet oratio verſuti villici; et iter perſecutus, tandem ad metropolin *Caskam* perueni. In portis ciuitatis pro cuſtodibus anſeres conſpexi, gallinas, nidos auium et aranearum telas. Vrbis plateis porci ac philoſophi paſſim inerrabant; ſola hi corporis forma diſtinguebantur a porcis, caeteroquin ſorde ac illuuie ſimiles. Pallia eiusdem generis portabant omnes Philoſophi; ſed, quis color iisdem, diſcernere nequibam, cum puluere et luto eſſent obſita. Eorundem vnum, quem meditationibus defixum, recta ad me tendere videbam, ita alloquor: *Dic, quaeſo, quodnam nomen huic vrbi, Magiſter!* Ille immobilis, inconniuens, tanquam receſſu mentis atque animi facto a corpore, diu ſtabat; tandem vero ad coelum oculos tollens, reſpondet: *Haud procul a meridie ſumus.* Ineptum adeo reſpon-

reſponſum inſignem animi aberrationem indicans, perſuaſit, melius eſſe, parce ſtudere, quam prae nimia doctrina delirare. Vrbis mox interiora penetraui, viſurus, an praeter Philoſophos, homines aut creaturas rationales, forte inuenirem. Forum vrbis, quod valde ſpatioſum erat, diuerſae ornabant ſtatuae et columnae, titulis atque inſcriptionibus diſtinctae. His accedebam, periculum facturus, ecqua forte epigrammata legere poſſem. Sed, dum in eo conatu deſudo, tergum mihi incaleſcere, ac madidum fieri animaduertebam. Hinc retroſpiciens, vt fontem calidi fluminis detegerem, conſpicabar Philoſophum, poſteriora mea permingentem. Nam meditationibus abſtractus, ſtatuam me credidit, ad quam veſicam exonerare ſolebat. Tantae ego contumeliae impatiens, in primis cum philoſophum iſtum albis inſuper me dentibus deridere cernerem, palma excuſſiſſima alapam illi applicui. Quo facto, rabie ille percitus, in capillos meos inuaſit, perque totum forum vociferantem traxit. At, cum iram ſatiari non poſſe viderem, ſtatum praeliantis compoſui, par pari referens, adeo, vt ratio

accepti et expenſi inter nos quodammodo conueniret. Tandem, poſt acre certamen, cadimus ambo athletae. Ad ſpectaculum iſtud accurrebant innumeri Philoſophi, moreque furentium impetum facientes, pugnis ac fuſtibus articulatim caeſum, animamque propediem agentem, totum circa forum capillis raptarunt. Caedendo tandem feſſi, licet non ſatiati, ad ſpatioſam domum me ducunt, et, cum obnixis in ianuam pedibus obluctarer, meque ingreſſurum fidenter abnuerem, obducto me collo, ceu porcum mugientem, intro rapiunt, ac in medio pauimento ſupinum ponunt. Turbata omnia et confuſa ibi erant, ac talis mihi viſus eſt aedium ſtatus, qualis apud nos eſſe ſolet circa terminos Michaëlis aut Paſchatis, vbi res mobiles, vaſa ac vtenſilia, in nouam domum transferenda, confuſe proiiciuntur. Coeperam tunc ſapientes noſtros ſuppliciter orare, vt irae modum imponerent, et ad miſericordiam ſe flecti paterentur, docens, quam indecorum eſſet philoſophiae et ſapientiae cultoribus, more ferarum ſaeuire, et affectibus, contra quos declamare ſolent ipſi, nimium indulgere. At, ſurdis

fabu-

ſabulam narrabam. Nam Philoſophus iſte, qui tergum mihi perminxerat, certamen integrabat, ac me miſerum, quaſi incudem, tot ictibus caedebat, vt videretur, non niſi morte mea placari poſſe. Didici tunc, nullam iram philoſophica eſſe fortiorem, virtutumque commentatores longe ab earundem cultura abeſſe.

- - - Nec enim minor ira rebullit
Pectore in hoc, leuiorue exurit flamma medullas.

Tandem domum intrarunt quatuor Philoſophi, quorum pallia ſingularem ſectam indicabant. Iidem ſaeuientium minas, qua voce, qua manibus, interpellantes, ſortem meam miſerari videbantur: ac, poſtquam cum caeteris ſeorſum locuti fuerant, in aliam domum me tranſtulerunt. Laetabar ego, praedonum me manibus ereptum, in honeſtos viros inci diſſe, cauſamque harum turbarum rogantibus, fuſe expoſui. Subridebant illi ad fabulam adeo lepidam, dicentes, ſolitum eſſe Philoſophis, in foro ambulantibus, ad ſtatuas has mingere, ac veriſimile eſſe, aggreſſorem meum, in meditationibus philoſophicis defixum, pro ſtatua me

 cepiſſe.

cepiſſe. Dicebant porro, eundem eſſe magni nominis Aſtronomum, caeterosque, qui tanta rabie in ſcapulas meas ſaeuierant, Doctores eſſe philoſophiae moralis. In portu me iam eſſe credebam, et omnis periculi ſecurus, haec et alia narrantes cum voluptate audiebam. At, ſuſpicionem quandam mouebat formae meae examinatio nimis curioſa: Porro quaeſtiones de vitae genere, itineris cauſa, et patria, toties iteratae, nec non ſubſecuta ſecreta murmura, inſtantis mali praeſagia erant. Verum mens prae timore mihi paene excuſſa fuit, cum in cameram quandam anatomicam compingerer, vbi proiectam videbam horrendam oſſium et cadauerum ſtruem, quae foedo totam odore implebant. Credebam mox latronum eſſe cauernam: ſed quae e parietibus ſuſpenſa erant inſtrumenta anatomica, metum paulo diminuebant, cum exinde pateret, hoſpitem meum medicinae aut chirurgiae operari. Poſtquam ſemihorae ſpatio in ergaſtulo hoc ſolus torpueram, intrat matrona cum prandio, quod mihi parauerat. Valde humana videbatur, at attente me aſpiciens, per interualla ſuſpiria edidit.

edidit. Quaerenti mihi doloris cauſam, reſpondet, inſtans mihi fatum ſuſpiria haec elicere: *In honeſtam equidem domum,* ait, *veniſti; nam maritus meus huius inſulae dominus, publicus ciuitatis Phyſicus eſt, et Medicinae Doctor, caeterique, quos vidiſti, eius collegae ſunt. At iidem inſolitam corporis tui formam mirati, decreuerunt, machinam interiorem ac viſcera tua penitius examinare, diſſectionemque corporis facere, viſuri, ecquid noui detegant, quo anatomia illuſtrari queat.* Palpitantem animum haec verba percuſſerunt. Edito igitur horrendo clamore: *Qui*, inquam, *Domina! dici poſſint boni viri, qui honeſti et innocui hominis ventrem findere non dubitant.* Tunc illa:

Non venit in mentem, quorum conſederis aruis:

In honeſtos viros incidiſti, qui malo animo nil facturi, ſolo anatomiae illuſtrandae ſtudio, hanc operationem decreuerunt. Ad hoc regerebam, malle me a latronibus dimitti, quam ab honeſtiſſimis viris diſſecari, moxque ad genua matronae prouolutus, manantibus vbertim lacrimis, interceſſionem illius implorabam. Reſpondet illa:

Interceſſio mea parum tibi proderit contra Facultatis concluſum, quod irreuocabile ſolet eſſe, at per alíud te medium morti ſubducere conabor. His dictis, manu meprehenſum, per pſeudothyrum eduxit, ac trepidantem comitata eſt vsque ad portam ciuitatis. Tunc ſeruatrici meae valedicturus, verbis conceptiſſimis gratum animum, vti par erat, exprimere conabar, at proemiari incipientem interpellans, ſe non abituram ait, antequam videret, me extra omne periculum conſtitutum, meque non reluctantem comitari pergit. Dum vna ambulamus, varii de ſtatu huius regionis feruntur ſermones, et auide ego omnia audiebam. At digreſſa eſt tandem ad narrationem, quae parum grata auribus meis erat, cum exinde coniicerem, pro praeſtita illam opera poſcere nonnulla, quae moraliter impoſſibilia mihi erant. Nam pathetice expoſuit, iniquam in hac regione matronarum ſortem, cum paedagogi hi philoſophici, literis penitus ſepulti, officia coniugalia prorſus negligant. „Poſ-„ſum, *ait*, iureiurando teſtari, actum de „nobis fore, niſi vnus et alter honeſtus „ac miſericors aduena miſerias noſtras

ſub-

ſubleuaret, et malis, quibus excrucia-„ mur, medicas identidem admoueret„ manus.“ Simulabam ego, non intelligere ſcopum, ad quem collineabat. Gradum addere coepi: at frigus meum aeſtuantis deſiderium auxit. Hinc,

Conſumptis precibus, violentam tranſit ad iram,

Intendensque manus, paſſis furibunda capillis

ingratum animum mihi obiecit. At, cum nihilominus ego iter perſequor, laciniam togae meae apprehendens, obnitentem retinere moliebatur. Hinc vi adhibita, e manibus matronae me eripui, et, cum inceſſus celeritate praeſtantior eſſem, breui extra conſpectum illius me proripui. Quanta tunc rabie accenſa in me fuerit, ex his verbis, quae identidem euomuit, ſcil. *Kaki ſpalaki*, i. e. *ingrate canis*, didici. At dicteria illius Spartana nobilitate concoxi, laetus, quod ex hac ſapientum terra, cuius absque horrore meminiſſe nequeo, ſaluus quodammodo euaſiſſem.

Proxima huic prouinciae eſt *Nakir*, cognominem habens vrbem, ſiue ingentem vicum, de quo multa dicere nequeo, cum

maxima, qua poteram, feſtinatione, regiones, terrae philoſophicae vicinas, transcurrerem, ad gentes, philoſophiae, in primis vero anatomiae, minus ſtudioſas, properans. Tantus enim terror animum inuaſerat, vt quemuis in itinere obuium, an Philoſophus eſſet, interrogarem, et cadauera et inſtrumenta anatomica quieſcentis animo diu oberrarent. Incolae vici *Nakir* valde affabiles mihi viſi ſunt: nam obuius quisque officium non petenti offerens, de honeſtate ſua prolixe teſtabatur. Ridiculas ſane iudicabam has conteſtationes, cum nullum ſuſpicionis indicium dediſſem, nec vllius integritatem vnquam in dubium vocaſſem. At, cum nonnullis indicarem, capere me non poſſe, cui vſui tot conteſtationes easdem addito iureiurando integrarent. Egreſſum hoc vico, excepit viator tarde incedens, et ſub pondere ſarcinarum gemens. Subſiſtit ille me viſo, ac vnde veneram, ſciſcitatur: Verum, vbi vicum *Nakir* me nuper transmiſiſſe indicarem, glatulatur ſaluum me euaſiſſe, cum incolae, technarum noti artifices, viatores deplumes a ſe dimittere ſoleant. Regerebam ego, ſi facta verbis

reſpon-

reſpondeant, integerrimos eſſe debere, cum vnusquisque, haud rogatus, honeſtatem ſuam diris execrationibus praedicaret. Subridens tunc ille: *Caue*, ait, *ne nimium credas propriae integritatis praeconibus, inprimis vero iis, qui diabolum honeſtatis ſuae teſtem prouocant.* Admonitio iſta alta mihi mente diu repoſita eſt, didicique, recte monuiſſe ſubterraneum hunc virum. Hinc, quoties debitores de honeſtate iurant, contractum reſcindo, ac mutuum repoſco.

Emenſus hanc regionem, ſtagnum fului coloris conſpicor, ad cuius ripam parata ſtabat triremis meritoria, qua vectores in *Terram rationalem* modico pretio feruntur. Pactus de naulo triremem conſcendo, ſummaque cum animi voluptate iter hoc explico: Quippe machinis quibusdam latentibus, absque miniſterio remigum, impelluntur naues ſubterraneae, incredibilique celeritate aequora ſulcant. Delatus in terram, mèrcenarium circumſpicio, eoque duce ad ciuitatem rationalem propero. Dum iter carpimus, ſtatum mihi ciuitatis, indolemque incolarum, comes itineris luculenter expoſuit. Audiebam,

bam, ciues ad vnum omnes Logicos eſſe, et vrbem hanc veram eſſe rationis ſedem, indeque nomen ſortitam. Ciuitatem ingreſſus, vera eſſe, quae narrauerat, expertus ſum. Quiuis enim ciuis, ob iudicii acumen, grauitatem, et compoſitos mores, ſenator mihi apparuit. Hinc, ſublatis in coelum manibus: O terque quaterque beatam ingemino terram, quae ſolos Catones parit. At, cum ſtatum ciuitatis penitius perſpexeram, multa hic ſegniter agi, et ob defectum ſtultorum rempublicam quodammodo langueſcere videbam. Nam, cum aequa mentis lance omnia ponderent incolae, et ſpecioſis promiſſis, fucatis orationibus, et crepundiis nemo mouetur, ceſſant iſta media, quibus ad praeclaros, et reipublicae ſaepe ſalutares conatus, facile, et abſque ſumptu publico, animi ſubditorum acui ſolent.

Vitia ciuitatis, quae ab exacta iſta rerum ponderatione fluunt, pathetice mihi explicuit miniſter quidam aerarii, et quidem his verbis: *Arbor ab arbore hic non niſi ſolo nomine et corporis ſpecie diſtinguitur. Nulla inter ciues eſt aemulatio, cum nulla acquiri poſſit diſtinctionis nota, et nemo vide-*

videtur ſapere, cum omnes ſint ſapientes: Stultitiam fateor eſſe vitium, ſed vt penitus exulet, non optandum. Sufficit cuiuis ciuitati, vt tot ſint ſapientes, quot ſunt munera publica. Sint, qui regant, ſint, qui regantur. Id, quod meris nugis ac crepundiis efficiunt aliarum ſocietatum moderatores, noſter hic magiſtratus non niſi ſolidis praemiis, quae aerarium haud raro exhauriunt, perficit. Nam ob praeſtitam patriae operam, nucleos poſcunt ſapientes, ſtulti vero putamine placantur. Sic exempli gratia diſtributio honorum ac titulorum, quibus tanquam hamis blandientibus capiuntur, ac ad quosuis labores facile impelluntur ſtulti, parum operatur in ciuibus, qui, ſola virtute, ac valore interno, veram exiſtimationem et ſolidum honorem acquiri poſſe, iudicant, ac proinde ſpecioſis promiſſis ſibi fucum fieri non patiuntur. Porro, mentio nominis poſt mortem in annalibus victuri, ad quaeuis pro ſalute patriae ſubeunda ſtimulat veſtros milites: Noſtri vero, mera haec eſſe aurium ludibria putantes, phraſin iſtam ſc. reuera mori, et in annalibus viuere, *non capiunt, cum vanam credant non audituris gloriae praedicationem: Taceo innumera alia incommo-*

commoda, quae e nimio rerum omnium ſcrutinio fluunt, quaeque ſatis monſtrant, neceſſe eſſe, vt in republica bene conſtituta dimidia ſaltem pars ciuitatis inſaniat. Idem in ſocietate eſt ſtultitiae effectus, ac fermenti in ſtomacho: nam, aut nimio, aut nullo fermento laboramus.

Haec perorantem ſummo cum animi ſtupore audiebam: At, cum nomine ſenatus ciuitatem mihi offerret, in eaque domicilium figere, iteratis precibus hortaretur, rubore ſuffundor, ſuſpicans, e concepta de ſtultitia mea opinione, petitionem hanc procedere, et fermentum me iudicari, quo opus eſſet reipublicae, nimia ſapientia langueſcenti. In iſta ſuſpicione mox confirmabar, cum audirem, ſtatutum eſſe ſenatui, ingentem ciuium numerum in colonias mittere, ac in ſupplementum abeuntium, totidem ſtultos e vicinis gentibus mutuari. Hinc ciuitate ratiocinante ſubiratus egredior. Diu vero animo obuerſabatur axioma iſtud ſubterraneum, politicis noſtris adhuc incognitum; quod ſc. *in Republica bene conſtituta neceſſe ſit, vt dimidia ſaltem pars ciuitatis inſaniat.* Mirabar, praeceptum adeo ſalutare noſtri orbis

bis Philoſophos tamdiu latere potuiſſe. At forſitan quibusdam innotuit, ſed inter axiomata politica referre noluerunt, cum ſtultorum apud nos plena ſint omnia, et nullus, abſit inuidia, ſit vicus, nedum ciuitas, quae ſaluberrimi huius fermenti defectu laborat.

Poſtquam temporis non nihil quieti dederam, itineri me reddens, peragraui regiones nonnullas, quas ſilentio praetereo, cum pauca ibi inſolita, et a vulgaribus rebus abhorrentia, occurrerent. Credebam tunc, finem eſſe rerum mirabilium, quas Globus *Nazar* producit. At, cum in terram *Cabac* dictam ingrederer, noua oculis ſiſtuntur monſtra, ac ea, quae fidem omnem excedere videntur. Inter huius regionis incolas nonnulli ſunt acephali, ſine capitibus nati. Iidem per os in medio pectore poſitum loquuntur. Hanc ob cauſam, et ob iſtud naturae vitium, a muneribus difficilioribus, et quae cerebrum poſcunt, abſtineant, cum negotia maioris ponderis acephalis committi nequeant. Officia iſta, ad quae admitti ſolent, aulica plerumque ſunt. Sic cambellani, aulae magiſtri, gynaeceorum praefecti, et ap-

paritores

paritores plerique, e centuriis eorum, qui absque capite ſunt, deſumuntur. Ex iisdem etiam creantur pedelli, aeditui, aliique, quorum officia ſine cerebro peragi quodammodo poſſunt. In Senatum quoque nonnulli, ſpeciali magiſtratus fauore, et propter merita parentum, recipiuntur, id quod absque reipublicae detrimento nonnunquam fieri poteſt. Docet enim experientia, in paucis ſenatoribus totam reſidere ſenatus auctoritatem, caeterosque numerum tantum implere, ac ad ea ſignanda, aut ſubſcribenda, quae ab aliis concluduntur, adhiberi. Ita hoc tempore in ſenatu vrbis duo erant aſſeſſores, ſine capite nati, qui tamen ſenatoriis ſtipendiis fruebantur. Nam, licet ſenſibus, ob naturalem defectum, eſſent deſtituti, adſenſum tamen dabant, et ſuffragia cum aliis ferebant, feliciores in eo collegis, quod nemo, qui cauſa excideret, acephalis ſucceſeret, ſed in caeteros omnem bilem euomeret. Et patuit inde, tutius interdum eſſe, ſine capite naſci. Ciuitas haec paucis huius globi vrbibus magnificentia ac nitore cedit. Aulam habet, vniuerſitatem, et ſplendida templa.

In

In duabus, quas mox intraui, prouinciis, *Cambara* ſcilicet et *Spelek*, incolae omnes ſunt tiliae. In eo vero differunt, quod illi ultra quatuor annos vitae tempora non extendant, his vero longe productius aeuum contingat, nam vulgo ultra quadringentos annos vitam protrahunt. Hinc multos videas auos, proauos, abauos et atauos; audias fabulas veteres ſermonesque maiorum, cumque veneris illo, putes te ante aliquot ſaecula natum. Quantum illorum ſortem miſerabar, tantum hos felices praedicabam. At, poſtquam ſtatum vtriusque gentis curatius examinaueram, iudicio me deceptum animaduerti. Prouinciae *Cambarae* talis erat facies. Quiuis incola, intra paucos a natiuitate menſes, ad plenam, qua corporis, qua animi maturitatem excreuit, adeo, vt primus annus formationi eiusdem ſufficeret, reliqui vero viderentur conceſſi, vt morti ſe praepararent. Et cum ita res eſſent comparatae, ſpeciem haec terra exhibuit reipublicae vere Platonicae, in qua omnes prorſus virtutes maturuere. Nam, cum intuitu vitae breuitatis, quaſi in procinctu ſemper ſtarent, aſpicientes aeuum

hoc

hoc tanquam portam, per quam ad alteram vitam ſubito tranſirent, ita futuri potius, quam praeſentis ſtatus imago animis inhaerebat. Vnusquisque igitur tanquam verus Philoſophus exiſtimari potuit, qui rerum terreſtrium ſecurus, ſolum theſaurum duraturum et perennem, qui in virtute, pietate, et famae integritate conſtat, ſectabatur. Vt breui praecidam, videbatur haec terra angelorum, aut ſanctorum domicilium, ac vera ſchola, vbi virtus ac pietas optime doceantur. Exinde patet, quam iniqua ſint murmura eorum, qui de breuitate vitae conqueruntur, eoque nomine quaſi litem Deo mouent. Nam vita noſtra breuis dici poteſt, quia maximam eius partem otio ac voluptate perdimus, longaque ſatis foret, ſi tempora melius locarentur.

At, in altera regione, vbi aetas vltra quatuor ſaecula producebatur, cuncta regnare videbam vitia, quae in genere humano notantur. Ante oculos tantum praeſentia, tanquam aeterna, et nunquam peritura, verſabantur.

Hinc fugere pudor, verumque, fidesque
et honeſtum,

In

In quorum ſubiere locum dolus inſidiaeque.
Porro ex iſta vitae longaeuitate alius naſcebatur funeſtus effectus. Nam ii, qui caſu bonorum iacturam fecerant, quique membris mutilati erant, aut in morbos inexplicabiles inciderant, aetatis longae moram tremulis vocibus ſolebant accuſare, ac tandem necem ſibi conſciſcere, cum ob vitae longaeuitatem nullum malorum finem viderent: Vitae enim breuitas miſeris et afflictis efficaciſſimum eſt ſolatium. Vtraque regio materia admirationis meae fuit, indeque egreſſus ſum plenus meditationum philoſophicarum.

Iter perſequor per loca abrupta ac deſerta, quae ducunt ad terram innocentem, vulgo *Spalank.* Regio haec ita dicebatur ab incolarum innocentia, ac pacifica indole. Aeſculi hi omnes erant, et omnium mortalium feliciſſimi habebantur: nullis enim affectibus ac paſſionibus erant obnoxii, ac proinde ab omnibus vitiis immunes,

Sponte ſua, ſine lege, fidem rectumque colebant.
Poena metusque aberant: nec verba minantia fixo

L *Aere*

Aere ligabantur: nec ſupplex turba timebant
Iudicis ora ſui, ſed erant ſine vindice tuti.
Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galeae, non enſis erant: ſine militis vſu
Mollia ſecurae peragebant otia mentes.

In terram hanc delatus, vera eſſe omnia, quae fama acceperam, comperi: ingeniis nempe, non legibus virtutes coli. Inuidiam, cupiditatem, iram, odium, ſuperbiam, gloriae ſtudium, diſcordiam, et cuncta, quae in genere humano notantur vitia, videbam proſcripta. At ſimul cum vitiis deerant multa, quae mortales maxime ornare, et creaturas rationales a brutis diſtinguere creduntur. Praeter Theologiam, Phyſicam, et Aſtronomiam, omnes ignotae erant artes et ſcientiae: Iurisprudentia, Politica, Hiſtoria, Ethica, Matheſis, Eloquentia, multaeque aliae ſcientiae, ne nomine quidem illis notae. Et cum nullum inter eos locum obtinent inuidia, ac gloriae ſtudium, nulla proinde erat aemulatio, quae ad magna ac praeclara quaeuis ſtimulare ſolent. Nulla erant palatia, ac ſplendida aedificia, nulla ſena-

ſenacula aut fora, ac nullae opes, cum nullus eſſet magiſtratus, nullae lites, et nulla habendi cupido. Et vt paucis dicam: aberant vitia, et ſimul aberant elegantiae, artes, nitor, et innumera alia, quae virtutum nomine veniunt, quae ſocietates ciuiles commendant, ac quae cultos ac politos reddunt homines, adeo, vt in verum potius aeſculetum, quam in ſocietatem viderer delatus. Hinc dubius diu eram, quodnam de hac gente iudicium ferrem, ecquid ſtatus iſte naturalis homini optabilis foret. Tandem vero, cum conſiderarem, praeſtare incultam, quam vitioſam vitam agere, ac cum ignorantia artium quarundam abeſſe latrocinia, furta, caedes, et alia, quae corpus cum anima ſaepe perdunt, felicem hunc ſtatum agnoui. Dum per hanc regionem incautius ambulo, ſiniſtri pedis crus, lapidi alliſum, grauiter laeditur, ac intumeſcit. Conſpicatus hunc caſum villicus, illico accurrit, ac manu decerptam vulneri imponit herbam, qua ſubito mitigatur dolor, ac tumor reſidet. Exinde coniicere licuit, in arte medendi excellere hanc gentem. Nec coniectura feſellit. Nam, cum in-

tra limites adeo anguſtos coarctantur *Spalankorum* ſtudia, cortice, velut polyhiſtores noſtri, non contenti, penitius omnia rimantur. Cum medico meo ob praeſtitam hanc operam gratias agerem, ac Deum huius beneficii remuneratorem dicerem, tam ſolide, erudite, ac pie, licet dictione tenui et agreſti, ille reſpondit, vt virum diuinum aut angelum, qui ſub forma arboris mihi apparuit, imaginarer. Patuit inde, quam inique ſu ccenſeamus apathiae ſectatoribus, quos, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil iraſcuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignauae ac quaſi eneruatae vitae conſeneſcere credimus. Patuit vero magis, quantum errent ii, qui neceſſitatem quandam vitiorum mortalibus imponunt, qui iram fortitudinis cotem, aemulationem induſtriae calcar, diffidentiam prudentiae fomitem ſtatuunt. Nam ex malis ouis non niſi mali corui naſcuntur, et virtutes quam plurimae, quibus ſuperbiunt mortales, et quas carminibus celebramus, dedecora potius ſunt, quam ornamenta, ſi oculo philoſophico easdem intueamur.

Relicta

Relicta hac terra, iter facio per prouinciam *Kiliac*, vbi incolae naſcuntur cum certis fronti impreſſis notis, quae numerum annorum, ac viuendi ſpatium produnt. Felices quoque hos praedicabam, cum neminem improuiſa mors, in ipſo peccandi actu, opprimat. At, cum dies mortis vnicuique eſſet perſpecta, poenitentiam in ultimum tempus prorogabant omnes. Hinc, ſi quem pium inter eos ac honeſtum videres, is erat, quem impreſſae fronti notae receptui canere iubebant. Videbam obſtipis paſſim capitibus ire per vrbem nonnullos: omnes hi mortis candidati erant, qui dies ac momenta in digitos mittebant, ac cum horrore appropinquantem ultimam horam intuebantur. Hinc ſapienter in eo etiam prouidiſſe creatorem videbam, et praeſtare iudicabam creaturis, vt mortis hora eas lateat.

Emenſus hanc regionem, fretum quoddam; atri coloris, ſcapha transmiſi, ac delatus ſum in terram *Aſkarac*. Noua hic oculis ſiſtuntur monſtra: nam quemadmodum terra *Cabac* animantes generat ſine capite, ita nonnulli huius regionis incolae, ſeptem capitibus diſtincti, in lucem

prodeunt. Inſignes hi polyhiſtores ſunt, quos caeteri olim ciues, ob tantum naturae beneficium, diuino propemodum cultu proſequebantur, adeo, vt ex ſolis eorundem centuriis imperatores, conſules, ſenatores, quaeſtores deſumerentur. At, cum quot capita illis ſunt, tot diuerſae indoles, ſtrenue quidem et celeriter varia ſimul munera obierunt, nihilque, dum rempublicam gerebant, intentatum reliquerunt, ſed ob iſtam ſimul polypragmoſynen, et ob varias iſtas, et in vno incola pugnantes ideas, omnia miſere miſcebant, tantaque, procedente tempore, extitit rerum confuſio, vt integri ſaeculi labore opus fuerit, ad componendas iſtas, quas omniſcius hic magiſtratus excitauerat, turbas. Cautum hinc lege eſt, vt aeternum a publicis ac momentoſis negotiis arceantur ſepticipites, et vt reſpublica deinceps a ſolis ſimplicioribus, id eſt, iis, qui vnum tantum caput habent, geratur. Hinc, qui olim tanti ponderis viri, ac Diis proximi habebantur, in eodem iam fere ſtatu ſunt, quo acephali regionis *Cabac*. Nam, veluti illi, cum omnino deſtituti ſint capite, nihil agere poſſunt, ita hi, ob capitum multitudinem,

titudinem, omnia peruerſe agunt. Igitur heptacephali noſtri, ab omni munere publico remoti, in perpetua iam obſcuritate conſeneſcunt. Ornamento tamen reipublicae quodammodo inſeruiunt. Hiſtrionum enim inſtar paſſim circumducuntur, vt artes exhibeant, ac vt monſtrent, quam munifica in iisdem formandis fuerit natura: at, ſi minus prodiga fuiſſet, ſique vno ſolo capite donaſſet, longe benignior dici potuiſſet. E tota hac heptacephalorum gente, tres tantum eo tempore in officiis erant, ſed ad munera iſta non admiſſi fuerunt, niſi poſt amputationem ſex capitum, quo fit, vt vno tantum capite remanente, confuſae, quibus laborabant, ideae euaneſcant, et ad ſenſum communem redigantur. Veluti arborum putatores ſaepe ramos quosdam abſcindunt, quo remanentibus maior concilietur ſanitas. Pauci tamen ex heptacephalis iſtud tentamen, ob dolorem et mortis diſcrimen, ſubeunt. Didici hinc, omne nimium nocere, et veram prudentiam in ſimplicitate cerebri, et compoſita mente conſiſtere.

Ex hac regione per loca deſerta itur ad principatum *Boſtanki*, cuius incolae,

quoad externam corporis formam, parum differunt a *Potuanis*, intus vero iſtud habent anomalon, quod cor in dextro ſemore ſit poſitum, adeo, vt vere dici poſſint corda in femoralibus geſtare. Hinc inter omnes huius globi incolas, maxime timidi, et imbelles cenſentur. Aeger animi ob itineris moleſtiam, cum ſtabulum quoddam prope portam vrbis intrarem, lentum, ac moras nectentem cauponem acriter increpui. Ille vero ingenua procumbens, lacrimis miſericordiam implorabat, dextrumque ſemur tangendum praebuit, quo palpitationem cordis deprehenderem. Hinc ira in riſum verſa, lacrimas ſupplicantis detergeo, ac omnem metum abiicere iubeo. Surgens ille, manum meam oſculatur, ac ad coenae officium digreditur. At, non ita multo poſt gemitibus ac, horrendo eiulatu tota perſonabat culina. Accurrens ego, cum ſtupore videbam, timidum noſtrum cauponem flagellis ac pugnis in vxorem ancillasque ſaeuientem. Viſo me, in pedes ſe illico coniicit, ac aufugit. Hinc ad plorantem familiam conuerſus quaero, qua noxa, aut crimine, virum adeo manſuetum, ad tantam iram prouocaſſent. Illae vero

vero, oculis in terram defixis, tacitae diu ſtabant, dolorem indicare non auſae; me vero quaerere pergente, ac precibus minas addente, ita fari exorſa eſt matrona: „Haud „ ſatis perſpecta, hoſpes! tibi videtur mor- „ talium indoles. Ciues huius principa- „ tus, qui armati hoſtis adſpectum ſuſti- „ nere nequeunt, et qui ad minimum ſtre- „ pitum foras miſere trepidare ſolent, re- „ gnant omnes in culinis, et in familiam „ inermem ſaeue graſſantur: cum armatis „ bella non gerunt, inermes ſint, quas „ oderint. Hinc vicinarum gentium prae- „ dae, ac ludibrio expoſita eſt reſpublica „ noſtra. At, in gente nobis vicina, cui „ tributum pendimus, alia eſt virorum in- „ doles: non, niſi cum armatis hoſtibus „ congrediuntur, foras imperant, ſed do- „ mi ſeruiunt. „ Mirabar prudentiam matronae, quam meliore ſorte dignam iudicabam. Et poſtquam mores et ingenia humani generis paulo curatius examinaueram, vera matronam dixiſſe confeſſus ſum, cum innumeris euincitur exemplis, non ſolum eſſe Herculem, quem palla vxoris ſubegit, ſed vulgo hanc fortium virorum eſſe ſortem, vt iugo muliebri colla patien-

ter ſubdant: contra timidiſſimos, et qui corda cum *Boſtanki* incolis in femoralibus portant, in culinis eſſe heroës. Gens haec ſub clientela vicini populi, cui vectigalis eſt, perpetuo viuit.

Relicta hac gente, aliam ſcapham conſcendens, ducor ad terram, *Mikolac* dictam, in hac ſcapha furto mihi ſurripitur mantica. Poſtquam fruſtra diu cum portitore, furtum pertinaciter negante, rixatus fueram, magiſtratum loci adibam, indicans, ex quaſi-maleficio ſaltem ad ſimplicem rei reſtitutionem teneri portitorem, ſi actio depoſiti, aut furti mihi negetur. Ille vero non ſolum negare praefracte pergit, ſed inſuper calumniae actionem mihi intendit. In re adeo dubia teſtes poſcit ſenatus: at, cum nullos adducere poſſem, iusiurandum aduerſario, quo ſe purgaret, defero. Subridens ad vocem iurisiurandi, Praetor: „Nulla, *ait*, hoſpes! hic religione adſtringimur, ſoli „nobis dii ſunt leges patriae. Igitur pro„bationes eiusmodi fieri debent modis le„gitimis, vti expenſi latione, menſae ra„tionibus, chirographi exhibitione, ta„bularum obſignatione, et teſtium interceſſione.

ceſſione. Qui hiſce deſtituuntur, non „ ſolum fruſtra agunt, ſed et de calumnia „ damnantur. Teſtibus rem planam red- „ de, et depoſitum tibi reſtituetur. „ Ita ob defectum teſtium cauſa cadens, non tam meam, quam reipublicae huius ſortem miſeratione dignam iudicabam. Nam patuit inde, quam debiles et infirmae ſint ſocietates, ſi ſolis legibus humanis nitantur, et quam exiguae durationis ſint aedificia iſta politica, niſi religionis caemento firmentur. Triduum hic manebam, et interea temporis in perpetuo metu verſabar. Nam, quamuis ſaluberrimae ſint leges ciuitatis, et crimina grauiſſime puniantur; nulla tamen in gente athea, et omni religionis vinculo ſoluta, eſt, aut exſpectari poteſt ſecuritas, cum nulla non ſcelera, modo lateant, perpetrare non vereantur.

Relicta terra athea, et aſperi montis iugo ſuperato, deferor ad vrbem *Bracmat*, in planitie, ad montis radices ſitam. Incolae huius vrbis iuniperi ſunt. Primus, quem obuium habui, tota in me corporis mole ruens, humi ſupinum proſtrauit, cumque cauſam huius aduentitiae quaererem, veniam conceptiſſimis verbis rogat.

Mox

Mox alter palum, quem textra tenebat. lateri praetereuntis impingens, elubem me paene fecit. Imprudentiam quoque hic cauſatur, ingenti verborum ſyrmate culpam deprecans. Caecam igitur aut luſcam hanc gentem ſuſpicatus, occurſum praetereuntium ſolicite vitabam. At vitium iſtud oritur ex acuto nimis nonnullorum viſu, quo fit, vt remotiora, quae alios latent, diſcernant, propiora vero, ac quae ante pedes poſita ſunt, prae nimia oculorum acie non videant. Hi vulgo dicuntur *Makkatti*, et ſtudiis tranſcendentalibus, et aſtronomiae plerumque operantur. Nam in rebus terreſtribus, ob lumina nimis arguta, nullius fere uſus ſunt, quoniam minutiarum perſpicaciſſimi obſeruatores, in rebus ſolidis caecutiant. In metallifodinis tamen examinandis opera eorundem vtitur reſpublica, nam qui terrae ſuperficiem non vident, ea, quae ſub cortice eiusdem latent, perſpiciunt. Didici hinc dari nonnullos, qui ob lumen nimis lynceum caecutientes plus viderent, ſi minus acute viderent.

Superato abrupto ac difficillimi aſcenſus monte, terram ingredior *Mütak*, cuius

ius metropolis ſpeciem praebet ſaliceti, cum incolas habeat ſalices. In forum delatus, robuſtum quendam iuuenem conſpicor, ſella patrocliana ſedentem, ac miſericordiam ſenatus implorantem. Sciſcitanti mihi, quid rei eſſet, reſpondetur: maleficum eſſe, cui hodie decima quinta dabitur doſis. Perculſus hoc reſponſo, digredior, ſolutionem aenigmatis ab hoſpite meo paulo poſt petens. Ille vero ita fari exorſus eſt: „ Flagella, ſtigmata, cruces et „ id genus alias poenas, quibus vicinae gen- „ tes ſcelera coërcent, penitus nos ignora „ mus, quippe vitia non tam punire, quam vi- „ tioſos emendare conamur. Noxius iſte, „ quem in publica ſella nuper ſedentem vi- „ diſti, auctor eſt inſulſus, qui ob pruritum „ ſcribendi, quem neque legibus, neque ad- „ monitionibus coërcere potuit ſenatus, iam „ publicae poenae, ſiue medicinae ſubiici- „ tur, et pergent cenſores vrbis, qui omnes „ medicinae Doctores ſunt, crebris purga- „ tionibus eundem macerare, donec fomi- „ te libidinis reſtincto ſcribere ceſſet. „ Vix finito ſermone ad publicum pharmacopolium ducor, vbi cum ingenti animi ſtupore, ordine diſpoſitas videbam pyxides,

his

his titulis ſignatas: PVLVIS AVARITIAE. PILVLAE LIBIDINIS. TINCTVRA SAEVITIAE. LENITIVVM, ſiue INFVSIO temperans contra AMBITIONEM. CORTEX contra VOLVPTATEM. etc. Exprimere non poſſum, quantas hae praeſtigiae cerebri vertigines mihi pepererint. Sed in ecſtaſin plane coniectus fui, cum viderem manuſcriptorum quorundam faſciculos his titulis: SERMO MAG. PISAGI, CVIVS MATVTINA LECTIO SEX SEDES, SIVE RESOLVTIONES ALVI PRAESTAT. MEDITATIONES DOCT. IVKESI, QVAE IN SOMNIIS MEDENTVR. etc. Valde igitur paradoxam hanc gentem videbam, et, vt virtutem horum medicaminum curatius examinarem, librum primum aperui. Inſulſe adeo erat ſcriptus, vt ad primae ſectionis lectionem oſcitarem, et, cum legere pergerem, murmura inteſtinorum, et mox tormenta ſentirem. Hinc, cum optime mihi valenti purgatione alui non eſſet opus, abiecto libro, in pedes me coniicio. Videbam hinc, nihil in mundo plane eſſe inutile, et libros maxime inſipidos,

dos, non omni vſu eſſe deſtitutos. Didici porro, gentem hanc, licet mire paradoxam, non tamen plane ſtultam eſſe. Teſtatus eſt hoſpes meus, diris ſe inſomniis diu vexatum, e ſola Doct. *Jukeſi* lectione conualuiſſe, tantamque huius libri eſſe virtutem, vt ipſam vigilantiam ſtertentem reddat. His et aliis auditis, miris cogitationum aeſtibus agitabar. At ne circuli priſtinae meae philoſophiae penitus turbarentur, terram ocius relinquo, et ſane, quod commodum mihi accidit, diutius his cogitationibus immorari non permiſerunt noua aliarum gentium prodigia, et occurrentia paſſim phaenomena. Defunctus vero itinere circa hunc globum, cum philoſophiam *Mütacianam* curioſius rimarer, artem medendi, quam profitetur haec gens, non plane reiiciendam iudicaui. Saepe enim expertus ſum, in Europa noſtra dari libros, qui vomitionem, alui ſolutionem, aut ſomnum legentibus pariunt. At, quod ad morbos animi attinet, principiis *Mütacianis* ſubſcribere non ſuſtineo, quamuis fatear, dari infirmitates corporis nonnullas, quas cum morbis animi confundimus, vti prudenter monuit Poeta quidam

quidam noſtri orbis, ſubſequenti epigrammate:

Sexte, diu mecum morbo vexaris eodem,
Humores acres nos cruciare ſolent.
Cum mihi ſit morbus circa praecordia verſans
Excuſus, querulus, difficilisque vocor.
At, te aegrotantem, plorant, miſerantur, amici,
In pedibus morbi vis quia tota ſedet.
Comiter excuſant te, cum ſaltare recuſas,
Immunem clamant, namque podogra tenet.
Inter conuiuas at me cantare negantem,
Faſtoſum, querulum, difficilemque vocant.
Cum minus ardua res tibi ſit ſaltatio, Sexte,
Quam ſit cardiaco pſallere ſaepe mihi.

Relicta hac terra, et ſtagno quodam fului coloris traiecto, ad terram *Mikrok* adpellor. At, ciuitatem cognominem introiturus, portam clauſam offendi. Hinc ſubſiſtere aliquamdiu cogor, donec a ſomnolento vigile, ferro et compagibus arctis obſtructa, reſeratur. Alta per totam vrbem regnabat quies, niſi quod ſtertentium ſtridor auribus ambulantis obſtreperet, adeo,

adeo, vt in ſomni verum domicilium, et quale fingunt Poëtae, delatus viderer. Hinc tacitus mecum: o vtinam hic naſci contigiſſet conſulibus, ſenatoribus quibusdam, aliisque honeſtis in patria mea ciuibus, qui, cum pacis amantiſſimi ſint, in beata hac vrbe, commode ac quiete vitam transigerent! E ſignis tamen ac titulis aedium, artes ac opificia coli, et iura exerceri patuit. Ducibus hiſce titulis diuerſorium detexi, cuius tamen nullus patebat aditus, cum fores eſſent clauſae et oppeſſulatae: nam, quamuis ſol medium coeli orbem traieciſſet, nox erat incolis. Tandem, poſtquam crebris aſſultibus fores infeſtaueram, intromittor. Tempora hic in viginti tres diſtinguuntur horas, quarum nouendecim ſomno dantur, reliquae quatuor vigilio. Hinc mirum rerum tam publicarum, quam priuatarum neglectum ſuſpicatus, cibi, quicquid ad manum erat, ocius afferri iubeo, cum vererer, ne coquum in ipſo prandii apparatu nox opprimeret. At, cum cuncta hic compendio fiant, et omne, quod ſuperfluum eſt, reiiciatur, diecula *Mikrokianorum* ſatis longa eſt, et rebus peragendis ſufficiens. Poſt prandium, quod

exſpectatione citius mihi afferebatur, ab hoſpite per vrbem ducor. Templum intrauimus, vbi habitus fuit ſermo, breuis quidem, ſi temporis, ſatis vero longus, ſi ponderis ratio habeatur. Statim ad rem acceſſit orator, nullae erant ambages, tautologiae nullae, nihil ſuperfluum, adeo vt, ſi cum longiſſimis Mag. *Petri* ſermonibus, qui nauſeam mihi ſaepe mouerunt, ſubterraneam hanc orationem comparem, altero tanto copioſior eſt viſa. Eadem breuitate res forenſes expediuntur. Paucis multa referunt aduocati, et teſtes mox examinandos proferunt. Memini me tabulam initi nuper cum vicina gente foederis videre, quod conceptum erat his verbis: *Amicitia perpetua erit inter populum Mikrokianum et Splendikanos. Limites vtriusque imperii erunt fluuius Klimac, cum iugo montis Zabor. Subſcripſimus etc. etc.* Ita tribus lineis abſoluitur hic, quod integra volumina apud nos expoſcit. Patuit hinc, minori cum ſtrepitu et temporis diſpendio ad metam perueniri poſſe, ſi ſuperflua tollantur, vti dimidio breuiora viatori forent itinera, ſi recta ſemper incedere liceret. Incolae huius vrbis omnes cupreſſi ſunt,

fron-

frontibus tuberoſis ab aliis arboribus diſtinctae. At iſta frontium tubera, ſtatis auctibus ac diminutionibus creſcunt decreſcuntque, et, cum intumeſcere incipiunt frontes, grauedo ſenſim obrepens, vtpote humoribus ab vlcere frontis in oculos deſcendentibus, noctem appropinquantem indicat.

Vnius fere diei itinere ab hac terra dirimitur *Makrok*, ſiue vigilantium regio: quippe incolis, nunquam dormientibus, perpetuum eſt peruigilium. Vrbem ingreſſus, feſtinanti cuidam iuueni obuium me ſiſto, humillime obſecrans, vt commodum mihi aliquod hoſpitium monſtrare dignaretur: ille vero occupatum ſe dicens, eodem impetu iter perſecutus eſt. Tanta omnium erat feſtinatio, vt per vrbis vicos ac regiones, non ambulare, ſed currere, aut volare viderentur, ac ſi metus eſſet, ne nimis ſero venirent. Hinc ardere vrbem, aut alio improuiſo malo exterritos ciues ſuſpicatus, diu ſolus errabam, donec ad hoſpitium, quod ſuſpenſa ante fores tabula indicabat, delatus ſum. Videbam hic alios diſcedentes, aſcendentes alios, alios prae nimia feſtinatione ceſpitantes, adeo,

vt horae fere quadrantem in atrio aedium ſtarem, antequam intromitterer. Innumeris mox et inutilibus quaeſtiunculis excipior. Quaerebat hic, cuias eſſem, quo tenderem, quam diu in hac ciuitate commorarer: ille, vtrum pranſurus ſeorſum, an in communi, aut in qua ſtabuli cella, an in rubra, viridi, alba, an atra, an in ſuperiori, an in inferiori domus contignatione, et eiusmodi generis alia. Hoſpes, qui ſimul curiae cuiusdam inferioris erat ſcriba, ad officium prandii digreſſus, paulo poſt reuertitur, ingentique verborum ſyrmate proceſſum mihi litis, quae decem iam annos durauerat, quaeque iam coram foro decimo quarto agebatur, exponit. Spero, ait, intra biennii ſpatium terminandam fore, cum duo tantum ſuperſint fora, vltra quae nulla datur appellatio. Attonitum me hac narratione reliquit, et patuit inde, in nihilo agendo hanc gentem eſſe occupatiſſimam. Dum aberat hoſpes, aedes paſſim circumreptans, in bibliothecam quandam incidi. Ampla ſatis ac inſtructa erat, ſi numerum, tenuis vero ac inops, ſi pondus librorum ſpectes. Inter libros, qui nitidiſſime compacti erant, notabam ſequentes:

1) De-

1) Deſcriptio Templi Cath. 24 vol.
2) Obſidio arcis Pehunc - - 36 vol.
3) De vſu herbae Slac - - 13 vol.
4) Oratio fun. in obitum Senatoris Iackſi, 18 vol.

Reuerſus hoſpes, ſtatum mihi vrbis delineauit, vnde conieci, plura a dormientibus *Mikrokianis*, quam a perpetuo vigilantibus *Makrokianis* peragi negotia, cum nucleos illi arripiunt, hi vero in cortice et putamine ludunt. Sunt quoque cupreſſi huius regionis incolae, et externa corporis ſpecie, ſi frontium tubera excipias, parum a *Mikrokianis* differunt. Sanguinem tamen aut ſuccum non habent, qualem aliae huius globi animatae arbores. At loco ſanguinis per venas fluit craſſior quidam liquor, qui virtute mercuriali praeditus eſt. Et ſunt, qui verum ac genuinum mercurium autumant, cum in thermometris eundem effectum producat.

Bidui itinere ab hac terra diſtat reſpublica *Siklok*, quae in duas foederatas ſocietates, ſed ſub diuerſis ac oppoſitis legibus viuentes, ſubdiuiditur. Prima dicitur *Mibo*, condita a *Mibac*, inſigni olim legislatore, ſed inter ſubterraneos altero Ly-

 curgo.

curgo. Legibus hic in primis ſumptuariis rempublicam firmaturus, omnem luxum ſeuere cohibuit. Hinc ſocietas iſta, ob continentiam, ac parſimoniam, noua dici meretur Sparta. At mirabar, in republica optime conſtituta, et legum praeſtantia ſuperbiente, tot dari mendicos: nam, quocunque ſe vertebat oculus, arbor erat ſtipem petens, adeo, vt nullum iter viatori ſit moleſtius. Curatius ſtatum reipublicae perpendens, didici, ex ipſa incolarum continentia miſerias haſce fluere. Omni enim luxu proſcripto, et opulentioribus genium defraudantibus, deſidem, inertem, ac mendicam vitam agit plebs, cum nihil habeat, vnde quaeſtum faciet. Didici hinc, tenacitatem ac parſimoniam eundem in rebus politicis effectum, quem obſtructio ſanguinis in corpore humano parit, producere.

In altera ſocietate, cui nomen *Libo*, laute ac genialiter viuitur, ac nullis ſumptibus parcitur. Hinc artibus opificiisque paſſim florentibus, ad labores, quibus non ſolum paupertatem expugnare, ſed et diteſcere queant ciues, acuunt. Et, ſi quis paupertate prematur, propriae deſidiae indigentiam

digentiam imputet, cum quaeſtus faciendi nulla deſit occaſio. Ita opulentiorum profuſio toti ciuitati animam dat, non ſecus, ac circulatio ſanguinis membra corporis roborat, ac vegeta reddit.

Huic regioni contermina eſt *Lama*, Medicorum celeberrimum domicilium. Tanto ibi ſtudio ars medendi excolitur, vt genuinus Medicinae Doctor nemo cenſeatur, niſi illuſtrem *Lamae* ſcholam frequentauerit. Hinc tanta Doctorum multitudine oppleta eſt vrbs, vt facilius ſit Doctores, quam homines inuenire. Integras quoque plateas occupant pharmacopaeorum tabernae, et inſtrumentorum anatomicorum officinae. Dum ſemel otioſus per vrbem ambulo, obuiam habui arbuſculam, catalogos defunctorum huius anni venales offerentem. Videbam non ſine ſtupore, natas ſuperiore anno centum quinquaginta arbores, at ſexcentas eſſe mortuas. Capere ſane non poteram, in ipſa Apollinis arce, tantam quotannis fieri poſſe ciuium ſtragem. Bibliopolam proinde rogo, ecqua inſolita tabes aut peſtis vrbem ſuperiori anno depopulata fuiſſet? reſpondet ille, duobus abhinc annis plures

fuiſſe defunctos, ſolitam hanc eſſe proportionem inter natos ac defunctos, horumque numerum triplo plerumque eſſe maiorem, cum incolae huius vrbis perpetuis vexentur morbis, qui mortem accelerant, adeo vt, ni quotannis ſupplementa mitterent prouinciae, breui vacuam fore vrbem. Hinc iter maturaui, inconſultum ducens, diutius hic haerere, maxime, cum nomen Medici, et aſpectus inſtrumentorum anatomicorum, poſt ea, quae in terra philoſophica acciderant, nondum animo excidiſſent. Igitur relicta hac terra, in itinere non ſubſtiti, antequam ad vicum, quater mille paſſus inde diſtantem, venirem, vbi incolae absque medicis, et ſimul absque morbis viuunt.

Poſt bidui iter in terram liberam delatus ſum. Singuli huius terrae incolae ſui iuris ſunt, et conſtant e familiis ſegregibus, nullis neque legibus, neque imperiis ſubiectis, ſpeciem tamen ſocietatis ſeruant, et in re communi conſulunt ſeniores, qui ad pacem ac concordiam perpetuo hortantur, et de primario iſto naturae praecepto, ſcilicet, *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias*, admonent. Cunctis

vrbium

vrbium ac vicorum portis caelata ſtabat libertatis effigies, vincula catenasque calcans, cum hoc epigrammate: AVREA LIBERTAS. In prima, quam intrabam, ciuitate, omnia ſatis tranquilla videbam, at certis faſciis diſtincti incedebant ciues, quae notae ac ſymbolae erant factionum, in quas tunc deſcripta erat ciuitas. Aditus potentiorum domuum armatis obſepti erant cuſtodibus, et omnes quaſi in procinctu ſtabant, cum finitis induciis bellum poſtridie recrudeſceret. Hinc trepidus aufugiebam, nec liberum me credebam, antequam extra conſpectum liberae terrae me proripueram.

Proxima huic terrae eſt *Iochtana*, ad cuius deſcriptionem exhorrui, cum omnia turbata magis, intuta, et confuſa crederem, quam in terra libera. Erat enim haec regio omnium religionum ſentina ac colluuies, et cuncta, quae per totum hunc planetam ſparſa erant dogmata, hic, tanquam in centro reperta, publice docebantur. Igitur ad animum reuocans, quot fluctus in pleriſque Europae ſocietatibus ciere ſoleat religionum diuerſitas, vix auſus ſum ingredi metropolin *Iochtanſii*,

tanſii, vbi, quot regiones, vici ac plateae, tot templa, diuerſae, ac oppoſitae ſectae numerabantur. At euanuit mox timor, cum ſummam vbique regnare viderem concordiam, nullis ruptam querelis. Vna in rebus politicis erat facies, vna omnibus mens, vna quies, vnus labor erat. Nam, cum poena capitali ſancitum eſſet, ne alter alterius ſacra turbaret, aut alter alteri, ob dogmatum diuerſitatem ſuccenſeret, diſſenſio erat absque hoſtilitate, diſputatio absque altercatione, et nullum enaſci potuit odium, quia nulla erat perſecutio. Tantum perpetua, ſed honeſta inter diſſentientes erat aemulatio, cum quaeuis ſecta, vitae et morum ſanctitate, religionis ſuae praeſtantiam euincere conaretur. Igitur cura magiſtratus effectum eſt, vt dogmatum diuerſitas non maiores hic moueret turbas, quam diuerſae in foris mouere ſolent mercatorum tabernae, aut opificum officinae, quando ſola mercium, aut opificiorum bonitate, emptores alliciunt, nulla adhibita fraude, nulla violentia, aut obtrectatione, quo fit, vt cuncta, quae enaſci queant, diſcordiarum ſemina ſuffocentur, ac ſola foueatur ho-

neſta

neſta, et reipublicae ſalutaris aemulatio. Hinc patuit, non e religionum varietate, ſed e ſola perſecutione turbas, quae alibi regnare ſolent, oriri. Mores huius gentis, indolem regiminis, et cauſas tranquilli ſtatus, fuſius mihi expoſuit Literatus quidam *Iocbtanenſis*, auideque ego perorantis verba excipiens, alta mente repoſui. Diu quidem obiectionibus meis dicenti obſtrepebam, tandem vero victas dare manus cogebar, cum inſigni adeo experimento theſes ſuas euinceret. Igitur non ſuſtinens fidem ſenſibus abnuere, ac id, quod res facti erat, praefracte negare, libertatem credendi, verum huius tranquillitatis, ac concordiae fontem agnoſcebam: at, alio pugnae genere aduerſarium adortus, officium aiebam eſſe legislatorum, in rebuspublicis condendis, futuram potius, quam praeſentem mortalium felicitatem, et non tam id, quod mortalibus in hac vita conducit, quam quod Creatori placeat, reſpicere. Tunc ille hunc in modum fari exorſus eſt: „Falleris, ho-„ ſpes! dum Deum, veracitatis fontem,„ fucato cultu ac hypocriſi delectari credis.„ In gentibus aliis, vbi ad certam credendi„ normam

„normam publica omnes auctoritate ad-
„ſtringuntur, feneſtras aperiri videmus
„ignorantiae aut ſimulationi, cum nemo
„nec velit, nec audeat, veros animi ſenſus
„depromere, ſed plerique aliud lingua
„profitentur, aliud in pectore ſeruant.
„Hinc frigida adeo Theologorum ſtudia,
„ac veritatis detegendae neglectus: hinc
„etiam profanae eruditionis cultus, cum
„ipſimet ſacerdotes, ne infami haeretico-
„rum titulo notentur, a meditationibus
„ſacris abſtineant, ac ad alia ſtudia, quae
„minori cum diſcrimine excolere poſſunt,
„ac quae tot compedes libertati non inii-
„ciunt, deflectant. Damnari vulgo ſolent
„omnes, qui a regnanti quadam opinione
„diſcedunt. Hypocritas vero ac ſimula-
„tores improbat Deus, cui erroneus can-
„dor antiquior eſt verae, ſed ſimulatae
„fidei profeſſione.„ His auditis, ſubti-
cui, cum gente adeo arguta diſputandi
aleam inire non ſuſtinens.

Duorum fere menſium ſpatium itineri huic inſumſeram, cum tandem *Tumbac*, regionem principatui *Potuano* confinem, intrarem, quam tanquam patriam intuebar, cum moleſto itinere iam prope defun-

functum me viderem. Incolae huius regionis maximam partem oleaſtri ſunt, gens deuota admodum ac aſpera. In primo, quod intrabam, ſtabulo, binas fere horas ieiunus ſtare cogebar, ientaculum, quod fruſtra ſaepe flagitaueram, expectans. Cauſa cunctationis erat intempeſtiua hoſpitis religio, cum manum operi admouere nollet, antequam preces matutinas abſoluiſſet. Defunctus ſolito pietatis officio,

Tandem intrans, magno porrexit murmure panem,
Pallidus, et caulem miſero mihi ponit olentem
Lanternam. - - - -

At, ientaculum iſtud impendio mihi ſtetit, et teſtor, in deuotum magis, magisque ſimul immitem cauponem me nunquam incidiſſe. Hinc ita mecum: ſatius eſſe parcius precari, et paulo largius opera pietatis exercere. Dolorem tamen diſſimulabam, ſatis gnarus, periculum eſſe, coeleſtibus animis crabrones irritare. Quot ciues in hac vrbe, tot rigidi Catones, ac morum erant cenſores. Cuncti per plateas ambulant obſtipis capitibus, ac demiſſis ramis,

mis, contra vanitatem mundi perpetuo declamantes, ac quamuis innoxiam voluptatem damnantes: omnia enim ſeuere reprehendunt vsque ad geſtus et riſus, perpetuisque cenſuris, ac atra verborum fuligine, ſanctitatis nomen ementiuntur omnes. Et cum feſſus ego, et exhauſtus tot laboribus, innoxiis ludis animum fouere ac erigere vellem, male eo nomine paſſim audiebam, adeo, vt quaeuis domus rigidum mihi tribunal, coram quo peccatorum confeſſio fieret, videretur. Nonnulli, cum monitis ac caſtigationibus parum me moueri viderent, tanquam peſtem, aut aliam aeque contagioſam luem, me fugiebant. In moroſitatem huius gentis fuſius commentari ſuperſedeo: afferam vnum tantum exemplum, quod *Tumbacorum* characterem graphice exprimit, et vnde de caeteris facile fiat coniectura. Oleaſter quidam, olim, dum vterque *Potu* fuimus, mihi familiaris, me forte cauponam quandam praetereuntem conſpicatus, intrare iubet. Et cum audiuiſſet, genio me nonnihil indulgere, acerbitate in mores et vitam meam inuectus eſt, vt comae mihi ſtare, membraque tremere coeperint. At, dum iſta fulmina vibrat

Cato

Cato noſter, vnum atque alterum poculum identidem hauſimus, donec ebrii ambo in terram ſupini cadimus, et ab accurrentibus domum ſemimortui trahimur. Exhalata crapula, cum experrectus ad me ipſum redirem, indolem huius religionis ſerio examinabam, ac patuit tunc, zelumg entis, e vitioſis potius humoribus, ac bile, quam a vero pietatis motu, fluere. Nemini tamen hic mentem meam indicaui, ſed tacitus paulo poſt abii.

Poſt duorum menſium intercapedinem, domum tandem redii, valde fatigatus, nam ſuccisi e continua ambulatione poplites, vix membra ſuſtinebant. Ingreſſus vrbem *Potu* decimo die menſis Eſculi, ephemerides meas principi ſtatim humillime obtuli, quas ſua Serenitas mox typis euulgari iuſſit. (Notandum eſt, typographiae artem, cuius inuentores ſe iactant Europaei ac Seres, longe antiquiorem hic eſſe.) Itinerarium *Potuanis* ad palatum adeo fuit, vt crebra eiusdem lectione ſatiari nequirent. Currebant per cunctas vrbis regiones ac vicos cum hiſce ephemeridibus arbuſculae, vociferantes: ITINERARIVM CVRSORIS AVLICI SCABBAE

CIRCA

CIRCA TOTVM ORBEM. Hoc ego ſucceſſu tumidus, ad maiora adſpirare coepi, munus quoddam magni ponderis mihi pollicitus. At, cum ſpe mea deceptum me viderem, nouam Principi inſinuaui petitionem, in qua labores meos extollens, debitum meritis meis hoſtimentum flagitaui. Princeps, vt erat pius ac benignus, precibus meis mouetur, curamque ſe mei habiturum gratioſe promittit: ſtetit equidem promiſſis, at totus fauor in annui mei ſtipendii augmentum terminabatur. Aliam ego laborum compenſationem ſperaueram, quocirca iſto fauore acquieſcere nequibam. At, cum crebrioribus petitionibus Principem fatigare non ſuſtinuerim, magno cancellario dolorem, qui circa praecordia verſabatur, expoſui. Solita querelas meas humanitate excepit prudentiſſimus vir, operam ſuam pollicitus, ſed monuit ſimul, vt deſiſterem a petitione adeo abſurda, iuſſit me buccae meae menſuram noſſe, ac tenuitatem iudicii metiri: „Naturam, ait, nactus es „nouercam, et deſunt tibi animi dotes, „quibus ad momentoſa reipublicae negotia „panditur iter. Sequi non debes, quae

aſſequi

aſſequi nequeas, aliorum naturam imi-„ taturus, omittas tuam. Porro, ſi ea, „ quae ſtulte petis, obtineres, Principem, „ ait, eo nomine male auditurum, ac „ leges infringendas: acquieſcere igitur „ ſorte tua, ac ſpem, cui natura refraga-„ tur, abiicere debes. „ Fatetur quidem merita mea, et extollit labores, quos nouiſſima peregrinatione ſubierim: at, non eiusmodi, ait, eſſe merita, quae ad munera reipublicae viam ſternunt; nam, ſi ob quemuis laborem, ob quoduis meritum, ad ſummos honores deberetur promotio, quiuis opifex, pictor, aut ſculptor, ob dexteritatem in ſtatua fingenda, aut tabula pingenda, ſenatoriam dignitatem, tanquam laboris praemium, ſibi deberi contenderet. Merita quidem remunerari debere, at danda eſſe praemia merentibus conuenientia, ne respublica quid detrimenti capiat, aut ludibrio exponatur. His admonitionibus motus, rurſus aliquandiu ſilui. At, cum in vili adeo occupatione caneſcere, nimis durum atque acerbum mihi eſſet, deſperatum iſtud, quod intermiſeram, reſumo conſilium, reformationem aliquam in rebus politicis meditatus,

 quo

quo nouo aliquo commento, et reipublicae inſeruirem, ac proprio meo commodo ſimul proſpicerem.

Paulo ante nouiſſimum iter, ſtatum huius Principatus ſtudioſe examinaueram, viſurus, ecquid vitia, quibus maxime laborabat, detegerem, ac ſimul, quaenam remedia eſſent adhibenda. E ſtatu Prouinciae *Coclekuanae* didiceram, nutare rempublicam, ob mulierum ad munera publica admiſſionem, cum eaedem natura ambitioſae, auctoritatem et potentiam in infinitum extendere laborent, nec quieſcant, antequam plenum ac abſolutum imperium ſibi acquiſiuerint. Hinc ferre decreui rogationem, de excludendis, ab adminiſtratione munerum publicorum, mulieribus, ſperans, me non paucos ſuffragatores reperturum, cum rem liquidam facere, et mala, quae exinde queant naſci, ac in quantum diſcrimen adduci poſſit ſexus virilis, ni impotentiae muliebri mature nerui incidantur, ante oculos omnium ponere facile mihi foret. Et, ſi conſuetudinis huius plena abolitio nimis ardua plerisque videretur, refraenandam ſaltem, et coarctiorem reddendam eſſe

N

poten-

potentiam muliebrem, contenderem. Legis huius ſuaſionis triplex erat ſcopus. 1) Viderer mederi velle vitio, cui reſpuplica erat obnoxia. 2) Nobili ac prudenti commento iudicii ac ingenii ſpecimen exhibendo, ſortem meam paulo meliorem redderem. 3) Vlciſcerer iniuriam, a mulieribus mihi illatam, et maculam, ab iisdem mihi ſaepius aſperſam, diluerem. Nam fateor lubens, proprium commodum, aut vindictae deſiderium, huius conſilii praecipuum fuiſſe fomitem. Mentem tamen callide diſſimulabam, ne ſub praetextu publici commodi, proprio tantum velificari, ac aliorum veſtigia premere viderer nouatorum; quorum conſilia vtilitatem plerumque publicam prae ſe ferunt, quamuis curioſius rimantibus appareat, proprium commodum, primum ac praecipuum eſſe argumentum, quo impelluntur.

Conſilium iſtud, ea, qua poteram, arte formatum, efficaciſſimisque rationibus munitum, humillime Principi obtuli. Ille, cum ſingulari me ſemper proſecutus eſſet fauore, obſtupuit ad audax adeo et ſtolidum inceptum, quod perniciem mihi

allaturum ominabatur. Quocirca precibus a molimine iſto me deterrere conatur, - - *precibusque minas regaliter addit.* Mihi vero, freto non minus commenti vtilitate, quam fauore totius ſexus virilis, quem cauſam communem non deſerturum ſperabam, mens immota manebat, adeo, vt nullis admonitionibus euerberari pertinacia potuerit. Hinc, ſecundum legem gentis, ad forum cum laqueo abſtrahor, expectaturus ibi ſenatus iudicium. Coacto ſenatu, et latis ſuffragiis, ſententia ad Principem mittitur confirmanda, ab eoque remiſſa, voce praeconis enunciatur, his verbis:

„ Habito maturo examine, iudicamus: Legem D. Scabbae, curſoris aulici primarii, de excludendo a muneribus publicis ſexu ſequiori latam, perferri non poſſe, niſi ſummo cum totius reipublicae detrimento, cum dimidia pars gentis, quae e ſexu muliebri conſtat, hanc innouationem aegerrime ſit latura, ac reipublicae proinde moleſta, ac infenſa reddatur. Porro exiſtimamus, iniquum eſſe, praeclarae indolis arbores ab honoribus, quibus ſe dignas praebent, omnino

omnino remouere, maxime, cum con-„
ſtet, a natura, nil temere agente, tot„
egregiis dotibus incaſſum easdem non„
eſſe ornatas. Credimus, ſalutem reipu-„
blicae poſcere, vt ingeniorum potius,„
quam nominum reſpectus, in promotio-„
nibus habeatur. Et, cum ſaepe inopia„
hominum ſtrenuorum laboret regio,„
ſtultum eſſe, vno edicto, vel ſenatuscon-„
ſulto, totam dimidiam partem, ob ſolam„
naſcendi ſortem inhabilem, et officiis„
indignam pronuntiare. Hinc re ſerius„
penſitata, praedictum Scabba ob ſtultum„
adeo, ac temerarium conſilium, more„
maiorum plectendum, iudicamus. „

Grauiter hunc caſum tulit Princeps, at, cum nunquam reſcindere ſoleret ſenatusconſultum, ſententiam propria manu ſubſcriptam, et ſolito ſigillo firmatam, publicari iuſſit, addito tamen hoc temperamento, vt, quoniam alienigena eſſem, ex nouo ſcilicet et incognito oriundus orbe, vbi praecox ingenium inter virtutes ponitur, poſſem eo nomine a ſupplicio capitali liberari. At, ne poenae remiſſione leges infirmarentur, in carcere cuſtodirer, vsque ad initium menſis Betulae,

et tunc, cum aliis legum violatoribus, ad firmamentum ablegarer.

Sententia publicata, in carcerem compingor. Suaſores mihi tunc erant nonnulli amicorum, vt contra ſententiam hanc proteſtarer, cum inter iudices meos tot matronae aut virgines fuiſſent, quae in propria cauſa iudicaſſent. Aliis vero tutius videbatur, culpam agnoſcere, factumque ſtoliditate natiua, ac gentilitia excuſare. At, conſilium hoc conſtanter reieci, idque reſpectu hominum ſuperterraneorum, quorum exiſtimationi tali confeſſione non leuis macula inureretur.

Audiui mox, decreuiſſe Principem, ab omni me poena liberare, modo ſimpliciter gratiam illius imploraſſem, delictique veniam petiiſſem, quamuis *Rahagna*, ſiue aerarii praefecta, manibus pedibusque libertati meae obniteretur. At, vt verum fatear, ſententiam non aegre ferebam. Nam munus iſtud, quod exercebam, morte mihi acerbius erat, ac pigebat, me diutius conuerſari cum arboribus hiſce, nimia ſapientia turgidis. Sperabam quoque, meliorem ſortem in firmamento, vbi omnes, ſine diſcrimine, aduenas benigne recipi audiueram.

CAP.

* *

CAPVT X.

ITER AD FIRMAMENTVM.

Nihil a me hactenus dictum eſt de ſtupenda iſta ad firmamentum relegatione, quocirca hic, tanquam loco maxime idoneo, itineris huius conſpectum dabo. Solent bis quouis anno apparere alites quaedam, inuſitatae magnitudinis: dicuntur hae *Cupac*, ſiue (Poſtvögel,) quae ſtatis temporibus veniunt, ac reuertuntur. In ſtati huius reditus ac abitus cauſis detegendis, diu deſudarunt Phyſici ſubterranei. Quidam putant, illectas inſectis quibusdam, aut ingentis magnitudinis muſcis, quarum hoc anni tempore ingens eſt prouentus, et quarum appetentiſſimae ſunt hae alites, in planetam hunc deſcendere, nec me poenitet horum ſententiae eſſe. Rem liquidam inde fieri putant, quod euaneſcentibus his muſcis, ſtatim verſus firmamentum reuolent. Iſtud ductu quodam naturae fieri poſſe, euincitur exemplis aliarum auium, quae ſtatis temporibus pro-

cul dubio, iisdem ex cauſis, in certis terris apparent. Alii credunt, alites has ab incolis firmamenti ita eſſe inſtructas, ac exercitatas, vt emitti ab iisdem queant tanquam falcones, ac aues venaticae, praedam ab aliis terris reportaturae. Nititur hypotheſis haec extrema iſta ſolicitudine ac dexteritate, qua vtuntur itinere hoc defunctae, cum praedam, ſiue vectores deponant. Monſtrant quoque ex aliis circumſtantiis, aut ſtudio inſtructas eſſe has aues, aut rationis non expertes: nam, cum abeundi tempus inſtat, manſuetae adeo et cicures redduntur, vt iniici ſibi patiantur retia, aut plagas, ſub quibus quietae ac immobiles aliquot dies latent, intereaque, quaſi e manibus incolarum, paſcuntur inſectis, quorum ingens eum in finem coacta eſt copia. Nam opus eſt, vt hac eſca retineantur, donec praeparentur ea, quae in exilium abituris ſunt neceſſaria. Apparatus huius profectionis hunc in modum fieri ſolet: Plagis iſtis, quibus illaqueatae tenentur alites, caſula ſiue arca reſtibus firmata annectitur. Quaeuis arca vnius tantum arboris ſiue hominis eſt capax. Appropinquante iam profectionis tempore,

et

et deficientibus inſectis, quae pabulo auium inſeruierant, pennis aſſurgunt alites, ac per aetheris regionem iter remetiuntur. Talis erat mirabilis haec vectura, qua mihi cum aliis captiuis opus erat in nouum orbem transferendis. Tunc temporis in procinctu itineris mecum ſtabant duo ciues *Potuani*, qui ob alia crimina exilio damnati erant. Horum alter erat Metaphyſicus, qui legem infregerat, diſputando de eſſentia Dei, et ſpirituum natura. Audaciam hanc poena venaeſectionis expiauerat, mox vero cum deprehenſus fuiſſet in propoſito perſiſtere, relegatus ad firmamentum fuerat. Alter Fanaticus erat, qui dubia de rebus ſacris, et iure poteſtatis ciuilis mouendo, vtriusque fundamenta ſubruere videbatur. Legibus hic publicis parere noluit, obedientiam ciuilem conſcientiae ſuae aduerſari cauſatus. Tentarunt amici, efficaciſſimis argumentis hanc pertinaciam expugnare, monſtando, quot illuſionibus conſcientiae dictamia, ac imaginariae inſpirationes ſint obnoxiae: ſaepius aiebant, zelum, conſcientiam, aut inſpirationem, cum melancholia, aut corruptis corporis humoribus confundi, monſtrabant

bant porro, quam ſtolidum ſit, ad auctoritatem conſcientiae prouocare, et quam iniquum, contendere, vt motus animi mei norma credendorum ſit aliis, qui iisdem argumentis vti, et conſcientiam conſcientiae opponere queant. Tandem oſtendebant, neminem, qui huic principio mordicus adhaeret, conſcientiae velum tenacitati obtendens, iure ciuitatis frui poſſe, cum boni ciuis ſit, caece legibus publicis obſequi, obedientiam vero talem praeſtare, nec velle, nec poſſe fanaticum, cui ſola in rebus politicis norma ſit animi dictamen. At, cum argumenta et probationes parum operentur in fanaticis, tanquam obſtinatus, et incorrigibilis proſcribitur, et ad firmamentum relegatur. Ita eodem tempore tres fuimus, huic itineri deſtinati, ſcilicet Nouator, Metaphyſicus et Fanaticus.

Circa initium menſis Betulae, ſinguli e carcere ad loca ſeparata ducimur. Haud mihi conſtat, quid collegis meis porro contigerit; nam de me ipſo tantum ſolicitus, alia non curabam. Perductus ad locum deſtinatum, ſtatim in arcam, ſiue capſulam trudor, cum alimento, quantum iti-

neri aliquot dierum ſufficere poterat. Non ita multo poſt, cum nullum ſibi pabulum afferri ſenſerint alites, de abitu quaſi admonitae, globum relinquunt, incredibili celeritate aethera ſecantes. Credunt vulgo ſubterranei, centum milliarium ſpatio planetam *Nazar* a firmamento diremptum. At, quantum temporis itineri inſumpſerim, dicere nequeo, viſa vero eſt nauigatio haec aetherea viginti quatuor horas duraſſe. Poſt diuturnum ſilentium tandem confuſus clamor aures meas ferire coepit, vnde coniiciebam, haud procul a terra me abeſſe. Videbam tunc, ſtudioſe inſtructas ac exercitatas eſſe has alites: nam tanta cura ac arte arcam terrae impoſuerunt, vt illaeſa omnino manſerit. Ingenti mox multitudine ſimiorum cingor, quorum adſpectus metum mihi haud leuem incuſſit, quoniam ab his animantibus, in planeta *Nazar*, maxime fueram vexatus. Augetur iniectus ſtupor, cum ſimios hoſce ſermones ſerere audirem, cumque verſicoloribus indutos veſtibus, compoſitisque gradibus incedere conſpicerem. Coniiciebam tunc, incolas huius terrae eſſe. At, quoniam in iſta rerum, quibus iam du-

dum

dum inſueueram, paradoxarum farragine, nihil nouum amplius ac inſolens videri debuerit, animum reſumo, maxime, cum viderem, ſimios hos mira vrbanitate procedere, ac e caſula nouum me hoſpitem humaniter educere. Nam vix pluribus caeremoniis in noſtro orbe recipiuntur gentium Legati. Vnusquisque ordine accedens, alloquitur his verbis: *Pul Aſſer.* Poſtquam hanc aduentitiam ſaepius iterauerant, verbaque eadem ego tandem regeſſeram, immodicos edebant cachinnos, comicisque geſtibus indicabant, vocis iſtius repetitione mire ſe delectari. Animadurtebam mox, incolas hos eſſe leues, nouitatis auidos, ac loquaces: Crederes tympana pulſari, cum loquebantur, tanta volubilitate, ac vno ſpiritu quaſi torrente, contorquebant verba. Vt paucis dicam, erant cultu, moribus, loquela, et corporis forma, *Potuanis* e diametro oppoſiti. Videbantur ad primum formae meae adſpectum obſtupeſcere, cauſa vero ſtuporis praecipua erat caudae defectus: Nam, cum inter omnia animantia bruta nulla ſunt, quae corporis humani figuram magis exſcribunt, quam ſimii, ita, ſi cauda

mihi

mihi fuiſſet, ſui generis animal me credidiſſent, praeſertim, cum incolae, qui adhuc a planeta Nazar huc aduecti fuerant, prorſus ſibi diſſimiles animaduertiſſent. Tempore eodem, quo in has terras delatus ſum, tumida vbique erant maria, ob viciniam planetae Nazar: Nam ſicuti apud nos aeſtus oceani cum curriculo lunae congruit, ita firmamenti huius oceanus, quaſi planetae Nazaris comes, cum eo ſimul ſeneſcit, adoleſcitque.

Ducor ego mox ad ſpatioſam domum, lapidibus, ſpecularibus, marmore, vaſis pretioſis, ac periſtromatis inſigniter ornatam. Ad portam excubabant cuſtodes, vnde coniicere poteram, non plebeii ſimii eſſe domicilium. Et audiui mox, conſulis eſſe aedes. Ille auidus mecum loquendi, magiſtros quoſdam conduxit, qui in lingua me inſtruerent. Trimeſtre fere ſpatium huic inſtitutioni datum eſt, quo elapſo, cum ſatis expedite loqui didiciſſem, credebam, me ob celeritatem ingenii, ac memoriae dexteritatem, omnium admirationem emeruiſſe. Magiſtris vero meis tardior viſus ſum ac hebetior, adeo, vt prae impatientia diſcipulum identidem

deſe-

deſerere minarentur. Hinc, veluti in planeta Nazar, ob animum praecocem vocatus per ludibrium fueram *Scabba*, ſiue praecox, ita ſimii hi, ob hebetudinem, ac tarditatem, nomen mihi dederunt *Kakidoran*, id quod denotat ſtupidum, ſiue lentum. Nam ſoli hic aeſtimantur, qui celeriter rem aſſequuntur, ac inuolucra ſenſuum, verborumque volumina, vocumque turbas fundunt. Dum in lingua ſimiorum inſtruebar, hoſpes meus ſaepe me circumduxit per vrbem, quam omni luxus ac magnificentiae genere diffluere videbam; nam multitudine vehiculorum, quadrigarum, pediſſequorum impediti, et turba vndique confluentis fluctuantisque populi iactati, vi nobis iter facere cogebamur. At hoc nihil erat, ſi cum luxu iſto, qui in metropoli regnat, comparatur, vbi tanquam in centro cernere licet, quicquid mortalium vanitas comminiſci ſolet. Linguam edoctus, ad metropolin ducor ab hoſpite, qui hoc nouo, ac inſolito dono fauorem ſenatoris cuiusdam emercaturum, ſe facile ſperabat: Nam forma regiminis hic ariſtocratica eſt, adeo, vt maieſtas reipublicae ſit penes magnum

Sena-

Senatum; et ſenatores ad vnum omnes ſunt Patricii generis. Nam, qui e plebeia ſtirpe ſunt, non niſi centurionatus, aut praeturas in prouinciis, et minoribus ciuitatibus ſperare poſſunt. Ad conſulatus etiam nonnunquam promouentur, ſed promotio haec fieri non ſolet, niſi praecedente aliquo inſigni merito. Et eo nomine conſulatum obtinuerat hoſpes meus; tanta enim ei erat ingenii vbertas, vt vnius menſis ſpatio, viginti octo nouas leges, ſiue edicta (Projecten) commentus ſit. Et quamuis nouationes hae, quas meditatus erat, tales eſſent, quae cum vtilitate publica ſtare nequiuerant, ſpecimina tamen foecundi erant ingenii, quibus monſtrabilem ſe fecerat: nam in toto ſubterraneo orbe, nusquam nouatores tanti aeſtimantur, quam in hac republica. Metropolis huius reipublicae dicitur *Martinia*, vnde nomen ſortita eſt tota regio. Ciuitas eſt ſitus opportunitate, operum nobilitate, nauigandi ſolertia, et nauium bellicarum apparatu celebratiſſima. Magnitudine credo, et incolarum numero, Lutetiae haud cedere: tanta ſtipatione cunctae vrbis plateae tenebantur, vt fuſtibus ac pugnis

iter

iter nobis patefacere cogeremur, ituri ad eam vrbis regionem, vbi habitabat Syndicus magni Senatus. Nam hic vir erat, cui me dono oblaturus erat conſul.

Cum prope aedes ſyndici ventum eſſet, hoſpes meus diuerſorium ingreditur, veſtimenta ibi compoſiturus, cum vellet nitido ac decenti habitu ſyndico ſe ſiſtere. Accurrebant cateruatim mercenarii quidam, vulgo dicti *Maskatti*, ſiue exornatores, quorum opera vti ſolent omnes, antequam palatia ſenatorum ingrediuntur. Veſtimenta hi verrunt, maculas abſtergunt, et turbata, vsque ad minimas plicas, mira arte et ſolicitudine componunt. Vnus ex his *Maskattis* arreptum mox conſulis gladium terſit, et nitidum reddidit. Alius faſcias verſicolores caudae illius annexuit: nam nihil eſt, quod hiſce ſimiis cordi adeo ſit, quam ornatus caudarum. Erant ſenatores, maxime vero ſenatorum vxores, quarum caudae, feſtis diebus, vix mille thalerorum ſumptu, noſtrae monetae, decorari poterant. Tertius *Maskatti*, ſiue exornator cum inſtrumento aderat geometrico, quo dimenſionem veſtium fecit, viſurus, an apta et ſymmetrica eſſent omnia.

Quartus

Quartus accurrit cum lagena aquae fucatae, qua faciem illius adulterauit. Quintus pedes examinabat, paronychia ingenti cum ſubtilitate tollens. Sextus aquam apportabat redolentem, qua manus ac pedes conſulis aſperſit. Et, vt breui me expediam, iſte linteum terſui, ille pectinem frictui, hic ſpeculum viſui obiecit, cunctaque haec non minori cura, ac ſtudio facta ſunt, quam quo mappas geographicas apud nos dimetiri, et illuminare ſolent Geometrae. Tunc ego mecum: Quantum non temporis, quantum non „ ſumptus poſtulabunt ornatus mulierum, „ cum in viris ornandis et expoliendis, „ fingendis et pingendis, tanto opus ſit, „ molimine. „ Et ſane mulieres *Martinianae* omnem modum excedunt, tantoque vitia corporis fuco occulunt, vt prae nimio nitore ſordeant. Nam, vbi ſeſe ſudor cum vnguentis conſociet, ilico itidem olent, quaſi cum multa iura confundit cocus: quid oleant, neſcias, niſi id vnum, vt male olere intelligas.

Hoſpes meus hunc in modum terſus, pictus, comptus, et pumicatus, ad palatium Syndici tendit, tribus tantum pediſſe-

quis ſtipatus. Cum in atrium ventum eſt, calceos depoſuit, ne pauimentum marmoreum luto vel puluere feriret. Integram fere horam ſuſpenſus ſtare cogebatur, antequam de aduentu eius certior fieri poſſet ſyndicus, nec intromiſſus eſt, niſi praeuiis munuſculis, quibus fauor cuſtodum in hac regione emi ſolet. Syndicus, aurata ſella ſublimis, poſtquam me, cum hoſpite introëuntem, conſpicatus eſt, in riſum immodicum effunditur, ac mox tot ſtultas, et ineptas quaeſtiones proponit,

- - - *vt mihi ſudor ad imos*
Manaret talos - - -

Ad quamuis reſponſionem

Ingeminat tremulos, naſo criſpante, cachinnos.

Credebam, hiſtrioniam agere, hic inter virtutes poni, cum virum adeo comicum Syndicum, ſiue eum, qui ſecundum in ſenatu locum tenet, reſpublica feciſſet, mentemque de ea re mox hoſpiti meo indicabam. At teſtatur ille, virum eſſe dotibus animi maxime conſpicuum. Nam quanta illi eſſet ingenii vis, patuit e multitudine negotiorum diuerſae naturae,

quae

quae in viridi etiam aetate geſſerat. Tanta enim illi perceptionis erat facilitas, vt inter pocula res maximi momenti perageret, imo prandens, aut coenans, inter quoduis ferculum, legem aut edictum ſcribere ſoleret. Quaerebam tunc, quantae durationis eſſe ſolerent edicta, celeriter adeo concepta: regeſſit ille, vulgo durare, donec viſum fuerit ſenatui eadem reſcindere, ac antiquare.

Syndicus, poſtquam ſemihorae ſpatio mecum fabulatus erat, verbaque effuderat, ea fere loquacitate, qua tonſores noſtri Europaei, ad hoſpitem meum conuerſus, inter ſeruos, ait, ſuos me quidem receptum iri, quamuis animaduerteret, me ob ingenii tarditatem

Veruecum in patria, craſſoque ſub aëre natum,

ac proinde ad munus aliquod inſigne vix eſſe idoneum: *Ego etiam*, ait hoſpes, *notaui inſitum illi quendam torporem: at, ſi ſpatium detur diutius rem perpendendi, haud inſulſe iudicat.* Regeſſit Syndicus: „Hic„ opus erit miniſtris promptis et expeditis,„ cum negotiorum multitudo nullam cun-„ ctationem patiatur.„ Hoc dicto, ſedulo

 exa-

examinare coepit vires corporis mei, iuſſitque graue pondus humo tollere, id quod cum absque moleſtia feciſſem: „Natura, *inquit*, quam in dotibus animi „nactus eſt nouercam, defectum iſtum ro-„bore corporis quodammodo compenſa-„uit.„ Iubeor deinde pauliſper diſcedere in alium locum, vbi a miniſtris, ac ſeruis, mira quidem comitate excipior, at ſimul, nimia eorundem garrulitate, ac geſticulationibus, miſere vexor. De orbe noſtro tot mihi fecere quaeſtiones, vt, quid amplius dicerem, in promptu non eſſet, adeo, vt vera fallis miſcere tandem coactus, curioſitatem tamen eorum ſatiare nequirem.

Tandem reuerſus hoſpes indicat, inter Excellentiae ſuae aulicos me locum accepiſſe. E praecedenti Syndici ſermone coniicere quodammodo poteram, munus iſtud, mihi deſtinatum, non magni ponderis fore. Ominabar, aut cuſtodis aulici, aut diſpenſatoris officium, mihi conferendum, at, roganti hoſpitem, quodnam iſtud eſſet munus, reſpondet: *Excellentia ſua gratioſiſſime te conſtituit vehiculi ſui baiulum primarium (Porteur) cum annuo ſti-*

pendio

pendio viginti quinque ſtercolatarum, (quaeuis ſtercolata *Martiniana* reſpondet duobus thaleris noſtrae monetae). *Policitus eſt inſuper, nemini hanc operam te praeſtiturum, niſi ſibi ipſi, et nobiliſſimae coniugi.* Hoc reſponſo, tanquam fulmine percuſſus, pathetice expoſui, quam indignum hoc eſſet ingenuo homine, et honeſtis parentibus nato. At, loquentem interruperunt aulici, cateruatim accurrentes, ac ineptis gratulationibus feminecem conficientes. Nam *Martiniani* omnes leues, futiles, ac importuni locutores, nullo rerum pondere nixi, verbis humidis et lapſantibus diffluunt. Tandem in dormitorium introducor, vbi coena parata ſtabat, et poſtquam modice coenaueram, cubile mihi monſtratur, vbi quieſcerem.

In lectum me ſubito conieci, ſed in iſto animi aeſtu ſomnum capere nequibam. Faſtus, quo a ſimiis his exceptus fueram, mentem mihi paene excuſſerat, et ſane Spartana opus erat patientia ad concoquendam inſignem adeo contumeliam. Deplorabam ſortem meam, quam in hac regione duriorem videbam illa, quam expertus fueram in planeta *Nazar*,

moxque mecum ita loquebar: „Quid ſi „in has oras delatus fuiſſet magnus prin„cipatus Potuani *Kadokus*, vir graphicus „et quantiuis pretii, perexigua ſane ratio „haberetur viri, cui integro opus eſt „menſe, edictum ſcripturo? Quamnam „ſibi ſortem promitteret *Palmka* in hac „regione, vbi inter coenandum edicta „meditantur, et conſcribunt ſenatores? „ Animaduertebam poſt ſeriam meditationem, a terra ſapientum in hiſtrionum domicilium me eſſe translatum. Tandem his curis fatigato ſomnus obrepſit. Incertum eſt, quamdiu dormiuerim, cum nullum hic dierum ac noctium ſit diſcrimen; nam tenebrae non ſunt, niſi quae fiunt ſtato tempore, quando, per interpoſitionem planetae *Nazar*, eclipſin patitur ſol ſubterraneus. Notabilis maxime haec eclipſis eſt, cum planeta *Nazar*, qui haud procul a firmamento natat, vmbra ſua ſolem plane offuſcet. Eſt quoque ob ſideris perpetuam praeſentiam eadem ſemper anni tempeſtas. Hinc variis inuentis, lucorum ſcilicet vmbra, ambulacris refrigerantibus, et cellis ſubterraneis, caloris incommoda propulſant incolae.

Vix

Vix ſomno experrectus eram, cum intrat cubiculum cercopithecus quidam, qui ſe collegam meum profitetur, cum reſtibus, ac cauda fictitia, quam natibus meis applicuit, vt ad figuram aliorum ſimiorum effingerer: iubet deinde me paratum eſſe, quoniam Syndicus, intra horae ſpatium, ad Gymnaſium, quo, inuitatus publico programmate, cum aliis ſenatoribus fuerat, eſſet portandus. Promotio erat Doctoralis, hora decima quarta ante meridiem. Notandum hic eſt, quanquam ob perpetuam lucem, dies a noctibus diſcriminari nequeant, dies tamen in certas deſcriptos eſſe horas, ſemihoras, et quadrantes, idque ope horologiorum, ſiue clepſydrarum, adeo, vt dies cum nocte viginti duas horas Martinianas complectatur. Hinc, ſi cuncta ciuitatis horologia ſimul deficerent, impoſſibile eſſe oppidanis, horas reſtituere, antequam e locorum vicinorum horologiis defectum ſuorum emendarent. Solaria enim nec ſunt, nec eſſe poſſunt, ob perpetuam vmbrarum abſentiam, rectos ſemper, et ſupra verticem ſidere vibrante radios. Hinc, vbicunque puteum foderis, totus illuminatur. Quod

vero ad annum attinet, is ad curſum planetae *Nazar* dirigitur, ac ordinatur, qui altero tanto citius, quam firmamentum ſubterraneum, periodum circa ſolem abſoluit.

Hora decima quarta vehiculum auratum ſuccollantes, ad Gymnaſium portamus Excellentiam ſuam. Intrantes in auditorium, ordine ſedentes conſpicamur Doctores ac Magiſtros, quorum quisque praetereunti Syndico aſſurrexit, ac caudam illi obuertit. Reuerentiae hoc ſignum eſt. Hanc ob cauſam adeo ſtudioſe caudas exornant. Mihi vero ſtultae, ac ridiculae viſae ſalutationes hae inuerſae. Nam tergum alicui obuertere, aut frigoris, aut indignationis indicium apud nos eſt: at ſuus cuique genti guſtus. Praedicti Doctores ac Magiſtri ab vtroque auditorii latere ſedebant. Et in extrema auditorii parte poſita erat cathedra, quam Doctorandus ornabat. Ante promotionis actum habita fuit diſputatio, cui hic titulus: *Diſſertatio phyſica inauguralis, in qua examinatur, ac diſcutitur grauiſſimum iſtud Problema: An ſonus, quem reddunt muſcae, aliaque inſecta, per os, vel per poſteriora egre-*

egrediatur. Praeſes priorem ſententiam defendendam in ſe ſuſcepit, quae tanto ardore ab opponentibus impugnata eſt, vt periculum eſſet, ne iurgium iſtud in pugnam cruentam abiret. Et ſane ad manus res veniſſet, niſi Senatus aſſurgens, auctoritate ſua aeſtum hunc temperaſſet. Durante diſputatione, tibiis canebatur: Nam aderat moderator certaminis tibicen, qui ſonis tum placidis, tum citatis, aut demiſſam, iacentemque orationem erigeret, aut ſaeuientem, ferocientemque cohiberet. At, his et aliis mediis ſaepe nihil effectum eſt. Difficile enim eſt modum tenere, cum de rebus grauiſſimis diſceptetur. Id quod in noſtro orbe ſaepe ſumus experti, vbi, non minori animorum motu, controuerſia multiiugae et ſinuoſae quaeſtionis feruet. Verum rixa haec, quae caedem ac ſanguinem minari viſa eſt, terminatur ſubito mutuis encomiis ac gratulationibus: haud ſecus ac in Academiis noſtri orbis, vbi ſecundum conſuetudinem paſſim receptam, e cathedra victor deſcendit Praeſes.

Finita diſputatione, actus creationis procedit his ritibus: Candidatum in me-

dio auditorii poſitum, compoſitis gradibus adeunt tres pedelli, ſiue miniſtri academici, integrumque aquae frigidae modium ſuper caput eius effundunt, mox thuris fumo aſperguut, ac vomitorium haurien-dum porrigunt. Miniſterio hoc, ſumma cum veneratione, ac capitum inclinatione, defuncti, tandem legitime creatum Doctorem pronuntiant. Obſtupeſcens ego ad tot miras et ignotas caeremonias, cercopithecum quendam literatum, prope me ſtantem, quid rei eſſet, rogabam. Idem ignorantiam meam miſeratus: per aquam, ait, thus et vomitorium innui, diluendas eſſe veterum vitiorum maculas, ac nouos mores, a vulgo diſtinctos, eſſe induendos. Hoc audito, damnaui ſtuporem meum, et admiratione ſatur, nihil amplius interrogaui, ne viderer, nunquam inter honeſtos vixiſſe.

Tandem tympanorum, tibiarum, ac tubarum ſtrepitu omnia perſonabant; egreſſusque ex auditorio nouus Doctor, praſinatus et cingulo ſuccinctus, comitem habuit totum Heliconem, vsque ad domum ſuam. At, cum plebeiae tantum ſortis eſſet, non ſella vehebatur, ſed chiramaxio trahe-

trahebatur, praecedentibus togatis curſoribus. Actus, vti vulgo fieri ſolet, terminatus eſt lautiſſimis epulis, et temulentia conuiuarum. Nam tantum vini effuſum fuit, vt plerique ebrii domum abstraherentur, nec, niſi ope medicaminum, poſt aliquot dies conualeſcere poſſent, adeo, vt in toto iſto actu nihil deſideraretur, quin ab initio ad finem valde ſolennis fuerit, et teſtor, me nullam promotionem magis academicam, nec vllum Candidatum magis legitime creatum Doctorem, in noſtro orbe vnquam vidiſſe.

In Curiis iuſtitiae cauſae mira celeritate diiudicantur, adeo, vt non poſſem non ingenii velocitatem, et facilem iſtam apprehenſionem, huic genti peculiarem, admirari. Nam, antequam telam actionis abſoluerint aduocati, conſurgunt ſaepe iudices, et ſuffragia non minus expedite, quam eleganter ferunt. Curias has identidem frequentaui, auditurus modum procedendi *Martinianum*. Sententiae mihi initio videbantur ſolidae, et aequitate naturali nixae: at, paulo curatius examinanti, iniquae, ſtultae, ac contradictoriae apparuere, adeo, vt luſui aleae rem committere,

mittere, quam ſententiis iudicum *Martinianorum* cauſam ſubiicere ſatius duxerim. De legibus huius gentis nil dicere poſſum, ob ingentem, cui obnoxiae ſunt, viciſſitudinem; nam leges, ac iura hic veſtium inſtar, quouis anno mutantur. Hinc multi ob crimina puniuntur, quae non crimina erant eo tempore, quo committebantur: multi etiam ob id ſolum condemnantur, quod actiones eorum, quae ſecundum leges licitae erant, poſtea, noua edita lege, factae ſunt illicitae. Eo intuitu a Tribunalibus inferioribus ad ſuperiora appellant omnes, ſperant quippe, lite pendente, antiquatum iri legem priorem. Vitium hoc naſcitur ex prompta nimis legum conceptione. Huc adde, quod gens haec nouitatis auidiſſima, ob ſolam antiquitatem, vtiliſſimas leges et conſuetudines nauſeet. Nec minorem in cultu corporis, ac veſtibus notaui leuitatem. Aduocati hic magni aeſtimantur ob diſputandi ſubtilitatem: et ſunt inter illos, qui rota, vt aiunt, figulari verſatiores, non niſi dubiae, aut iniuſtae cauſae patrocinium in ſe ſuſcipiunt, monſtraturi, quanta illis in diſputando ſit dexteritas,

et

et qua arte atrum in candidum vertere valeant. Ob iſtam ingenii ſubtilitatem, ſaepe iniquae cauſae patrono fauent iudices, quibus ſufficit, logice ac methodice ventilatam eſſe litem. Hinc dicere ſolent: „ Cauſae quidem iniquitatem perſpicimus, attamen, cum tanta arte, ac methodo ſit defenſa, non poſſumus, quin ob patroni dexteritatem, ab aequo paulisper diſcedamus. „ Iura hic a Doctoribus, diuerſo pretio, pro cauſarum natura, docentur: ex. gr. qui docent auditores malam et iniquam cauſam tueri, aut, vt Graeci aiunt, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, viginti ſtercolatas, qui vero aequam, decem tantum ſtercolatas pro labore exigunt. Formalia iuris tot ac tanta ſunt, vt in immenſo aliarum ſuper alias aceruatarum legum cumulo, fundum perſpicere non liceat. Nam cum *Martiniani* indolis maxime ſublimis, et celerrimae perceptionis ſint, omne, quod ſimplex ac nudum eſt, nauſeant, ſubtilia tantum, nodoſa, atque implicita ſuſpicientes.

Eadem eſt religionis facies, quae non in praxi, ſed vanis ſpeculationibus conſiſtit. Ita ducentae ac triginta ſunt opi-

niones

niones diuerſae de forma, quae Deo ſit attribuenda, et 396 de animarum natura et qualitate. Templa, ſiue auditoria ſacra, in quibus Theologia docetur, non frequentant *Martiniani*, vt audiant, quid vſui eſſe poſſit, et vt diſcant praecepta bene viuendi, ac moriendi, ſed tantùm vt audiant, qua arte, et qua ingenii ſubtilitate ſe exprimant oratores ſacri, qui, quo obſcurius loquuntur, eo ardentius applauduntur, adeo, vt aegre audiant *Martiniani*, niſi ea, quae non intelligunt. Maior verborum cura eſt, quam rerum, oratoribus comptam magis phraſin, et teretem periodum, quam rationum neruos, ac iudicii limam affectantibus, et auditoribus non niſi blandimentis, ac ſonantibus verbis attentionem commodantibus. Hinc nihil auſus ſum dicere de religione chriſtiana, quae nuda ac ſimplex eſt, et quam maxime commendat veritas non fucata.

Nusquam pluris aeſtimantur nouatores, quam in hac republica: quo difficilius, ac abſurdius ſit commentum, eo commendatius. Cum certo cuidam cercopitheco ſemel expoſuiſſem naturam orbis terraquei, monſtraſſemque, ſuperficiem eius-

eiusdem inhabitatam eſſe, conſilium mox ille propoſuit de perfodienda telluris cruſta, et via ad ſuperterraneos aperienda. Commentum iſtud mox omnium applauſum tulit, et inſtituta eſt ſocietas, ſiue *ſuperterranei commercii conſortium*, ad quod cateruatim mox accurrebant incolae, collatisque ſymbolis, *Actiones*, vti mercatores loqui amant, emercati ſunt. At, turbata his motibus tota regione, variisque familiis per haſce *Actiones* ad extrema redactis, ſtoliditatem commenti tandem perſpicientes, ab incepto deſtiterunt. Ob iſtam tamen ſtultitiam, quae reipublicae tanti ſteterat, nil mali paſſus eſt nouator, quin inſuper, ob nobilitatem facinoris, omnium laudes emeruerit, adeo, vt dicere ſolerent Martiniani: *quamuis conatus ſucceſſu deſtitutus fuerit,*

. . magnis tamen excidit auſis.

Perſcrutatus indolem huius gentis, conabar iisdem mediis aeſtimationem mihi aliquam apud *Martinianos* parere, nouoque commento ſortem meam paulo meliorem reddere. Igitur poſtquam ſtatum reipublicae huius examinaueram, vitia non pauca detexi. Videbam artificum ſub-

ſubtiliorum omnia eſſe plena, opificiorum vero inopia regionem hanc laborare. Hinc legem propoſui, de inſtituendis quibusdam opificiis, quae vſui eſſent publico. At, cuncta huius indolis commenta, nil, niſi riſum et contemptum, apud vanam iſtam gentem, quae crepundiis ſolis delectatur, pepererunt. Hinc ego in propriam meam ſtupiditatem inuectus ſum his verbis: *Stupidus ac iners es, ac dignus, qui in facultate baiulorum ignobili caneſcas.* Animum tamen non plane deſpondebam, et cum animaduerterem, conſiliis ſalutaribus me nil proficere, ſtatui tentare, ſtultone an inepto aliquo commento difficultatem hanc eluctarer. Conſilium aperio prudenti cercopitheco, qui ſponte currentem ſtimulat his verbis:

Aude aliquid breuibus gyaris ac carcere dignum,
Si vis eſſe aliquid. - - -

Et cum monſtraret, non paucos hic fuiſſe, qui per ſolas nugas, ac per ea, quae pueri in faba ſe reperiſſe clamant, ſe commendabiles reddiderant, maxime vero per nouas quasdam veſtimentorum formas, ſtatui neceſſe mihi eſſe cum inſanientibus furere.

ſurere. Igitur omnes artes ad ſigna vocans, Europaeorum ſtultiſſima commenta ſedulo examinabam, tandemque, habito eorundem delectu, capitum ornamenta, quae nos *Peruccas* vocamus, hic commendare decreui. Videbam, caprarum in hac regione eſſe magnam copiam, e quarum lana *peruccae* quodammodo effingi poſſent. Et cum iſtud opificium beatus meus tutor diu exercuiſſet, artis eiusdem non plane rudis eram. Comparatis igitur lanis caprinis, effinxi *peruccam*, capiti meo conuenientem, ac ita ornatus, Syndico me ſiſtebam. Obſtupeſcens ille ad nouum et inſolitum phaenomenon, quid rei eſſet, rogat, moxque capiti meo ademptam, ſuo imponit, ad ſpeculum properans, vt ſe ipſum eo ornatu intueretur. Tantum ſibi ipſi tunc, cum nouo iſto capitis tegmento, placuit, vt prae gaudio alte exclamauerit: *Diis proximus ſum!* Coniugem ſuam mox arceſſiuit, vt gaudii ſui participem faceret. Illa non minori laetitia exultans, maritum amplexa, teſtatur, nil lepidum magis, ac gratum oculis ſuis fuiſſe, cui ſententiae tota etiam familia ſuffragatur. Tunc ad me conuerſus Syndi-

cus: *Si iſtud tuum commentum*, inquit, *ó Kakidoran! Senatui aeque arriſerit, ac nobis, ſummos in noſtra republica honores tibi polliceri poteris.* Ego vero gratias humillimas agens, Excellentiae ſuae petitionem mox obtuli, ad Senatum deferendam. In eadem petitione commenti mei nobilitatem exaggeraui his verbis:

EXCELLENTISSIMI, GENEROSISSIMI, ILLVSTRISSIMI, NOBILISSIMI, CONSVLTISSIMI

SENATORES,

„Naturalis iſta propenſio, qua feror in „vtilitatem publicam promouendam, im„pulit me, ad excogitandum, et effingen„dum nouum iſtud, et adhuc ignotum ca„pitis tegmentum, quod hic humillime „offero, et examini grauiſſimi veſtri tri„bunalis ſubiicio, nullus dubitans, quin „gratioſe excipiatur, maxime, cum com„mentum iſtud, ad gentis gloriam, ac or„namentum tendat, efficiatque, vt toti „orbi innoteſcat, inclytam Nationem „Martinianam, quantum inter omnes mor„tales virtute, ac animi dotibus eminet,

tantum

tantum cultu quoque, et veſtimentorum „ ornatu, qui corpori venerationem ac „ maieſtatem conciliat, diſtingui. Teſtor „ ſancte, proprio me commodo non ve- „ lificari, ac proinde nullam laboris mer- „ cedem exigere: ſat mihi erit, vtilitatem „ publicam, ac gloriam gentis, pro modulo „ virium mearum, promouiſſe. Si vero „ hanc meam operam praemio aliquo di- „ gnam decernat Per-illuſtris Senatus, fa- „ uorem in me collatum, grato animo lae- „ tus amplectar, quo toto orbe munificen- „ tia eiusdem eniteſcat, aliique ad ſimilia, „ aut maiora opera excudenda, acuantur. „ Eo ſolo intuitu liberalitati Senatus popu- „ lique Martiniani non obnitor. Quod „ reliquum eſt, fauori excellentium viro- „ rum me commendo.

PERILLVSTRIS SENATVS

Martiniae,
die 7mo
Menſis Aſtral.

Seruus humillimus

Kakidoran.

Traditam hanc petitionem vna cum capitis tegmento, in Senatum iturus, ſecum portabat Syndicus. Audiui, eodem die ceſſaſſe omnes res forenſes, tantum huius commenti examen omnium animos occupauerat. Cum ſuffragia ferrentur, laudatur ſpecies operis, commendatur manus artificis, acceptatur deuotio donantis, et praemium ſtatuitur. In toto ſenatu tres tantum ſenatores erant, qui huic ſententiae refragabantur: at male eo nomine audiebant, ac tanquam indocti, et inurbani, munereque ſenatorio parum digni, notabantur.

Facto ſenatusconſulto, in curiam arceſſor, vbi ſenior cercopithecus aſſurgens, poſtquam nomine totius reipublicae gratias mihi egerat, ſimulque indicauerat, remunerandam pro merito fore operam meam, rogabat, quanto temporis ſpatio mihi opus eſſet, ad effingendum ſimile capitis ornamentum. Reſpondebam ego, ſat mihi mercedis eſſe, quod artificium tantorum virorum applauſum, et totius Senatus niueos emeruerit calculos: pollicitus ſum aliam *peruccam* bidui ſpatio perficiendam, et, modo alii, in opere manuario exercitati ſimii, quos ar-

tem

tem docerem, mihi adiungerentur, poſſe vnius menſis intercapedine formari *peruccas*, quae toti ciuitati ſufficerent, aſſeuerabam. At, hoc reſponſo commotus, in haec verba prorupit Syndicus: „Abſit, Ka-„ kidoran, vt ornatus hic, toti ciuitati ſit„ communis, et ob vſum nimis frequen-„ tem vileſcat! neceſſe enim eſt, vt eo„ nobilitas a plebe diſtinguatur.„ Iudicio grauiſſimi viri omnes adſtipulantur, ac iubentur ciuitatis cenſores curam agere, ne ſenatusconſultum violetur, neue promiſcuo *peruccarum* vſu, nobilitas quid detrimenti capiat, et inſigne adeo ornamentum plebeio contagio polluatur. At, edictum hoc eundem habuit effectum, quem cunctae ſumptuariae leges, cum diſcrimine ciuium latae; nam eo maiorem transgrediendae legis ardorem in plebe concitabat. Et cum ornatus hicce mire omnibus placeret, ciues e plebe ditiores, aut commendatione amicorum, aut pecunia, titulos ac diplomata nobilitatis a Senatu ſunt emercati, adeo, vt dimidia ciuitatis pars breui nobilitaretur. Tandem, cum e prouinciis etiam ſupplices libelli afferrentur, conſultum duxit Senatus, edictum antiquare, et vni-

 cuique

cuique *peruccarum* vſum permittere, adeo, vt cum voluptate totam gentem *peruccatam* (ſit venia verbo!) viderem, antequam Martinia egreſſus ſum. Lepidum ſane ſpectaculum erat, crinitos hos ſimios intueri. Tantum toti genti placuit commentum, vt nouam epocham ſtatuerit; nataque inde eſt aetas crinita in annalibus Martinianis.

At, vt ad me ipſum redeam, encomiis cumulatus, ac purpureo tectus pallio, vehiculo Syndici domum reportor; adeo, vt baiulus iſte, qui nuper collega meus fuerat, iam equi officium mihi praeſtiterit. Ex eo quoque tempore ad propriam Syndici quadram fui admiſſus. Poſt laetum iſtud fortunae meae praeludium, inceptum opus perficere aggreſſus ſum, ſociaque eorum opera, qui mihi adiuncti erant, tot breui adornaui *peruccas*, quot toti Senatui erat opus: et, poſtquam integrum menſem in iſto opere deſudaueram, affertur mihi Nobilitatis Diploma, his verbis conceptum:

„Ob praeclarum iſtud, et reipublicae „ſalutare commentum, quo ſibi totam „Martinianam gentem deuinctam reddidit

dit Kakidoran, e ciuitate, Europa dicta, „
oriundus, decreuimus, eundem nobili-„
tate donare, adeo, vt ipſe cum haeredi-„
bus ſuis, ex hoc tempore, veri et genuini „
Nobiles cenſeantur, cunctisque priuile-„
giis, iuribus, ac immunitatibus, Nobili-„
tati Martinianae propriis, fruantur. Porro „
ſtatuimus, nouo auctorem nomine orna-„
re, adeo, vt loco Kakidoran, nominetur „
Kikidorian. Denique, cum nouus iſte „
ſtatus, nitoris quandam neceſſitatem im-„
ponat, annuum ſtipendium 200 Pataro-„
rum, quo nouam dignitatem tueatur, „
ſtatuimus. Datum in Senatus Curia, „
Martiniae, 4to die menſis Merian, ſub „
maiori Senatus ſigillo. „

Ita a vili baiulo in virum nobilem transformatus, in ſummo honore, et felicitate aliquandiu viuebam. Et cum animaduerterent *Martiniani*, gratia me apud Syndicum valere, amicitiam meam, ac fauorem, omnes venabantur. Adulatio captantium eo vsque progrediebatur, vt carmina panegyrica mihi certatim offerrent, ignotasque mihi virtutes affingerent. Nonnulli, quamuis ſcirent, me ignoti orbis ciuem eſſe, maiores meos longa

deducere virga, ac genealogiam a primis ſaeculis deriuare non dubitarunt. At, parum gratae mihi erant eiusmodi computationes, cum glorioſum non putarem, a ſimiis deſcendere. Porro, cum ſolitum ſit *Martinianis*, caudas optimatum laudibus celebrare, eodem fere modo, quo Poëtae noſtri formas virginum praedicare ſolent, vates quidam, gratiam meam aucupantes, caudae meae praeſtantiam, quamuis nulla mihi eſſet, carminibus celebrarunt. Breuis ero: adulatio eorum in tantum excreuit, vt quidam non infimi ordinis vir, quem tamen reſpectu familiae nominatim indicare ſuperſedeo, vxorem ſuam vtendam, fruendamque mihi offerre non erubuerit, ſtipulatus pro iſta liberalitate interceſſionem meam apud D. Syndicum. Sordida haec aſſentatio, cui tota gens dedita eſt, efficit, vt annales Martiniani legi vix mereantur ratione materiae, quae nil niſi encomiorum inſulſam farraginem complectitur, quamuis dictio nitida vbique ac elegans ſit: Hinc terra haec meliores Poëtas quam Hiſtoricos producit. Et conſtat, nusquam dari Poëtas ſublimiores; id quod inſigni *Martinianorum* imaginationi adſcribitur. Pro-

Proſpera ſatis valetudine in hac terra diu vſus fui, quamuis aeſtus, quem perpetua ſolis praeſentia parit, haud parum mihi moleſtus eſſet. Aluo quidem cita, et accedente febri rapida, ſemel decumbebam; at exiguae durationis erat febris: et teſtari poſſum, Medicum, cuius opera tunc vſus ſum, ipſo morbo moleſtiorem mihi fuiſſe, ob garrulitatem, quae huic genti propria eſt. Cum in iſto ſtatu opus mihi eſſet Medico, ſponte mihi officium obtulit Doctor quidam medicinae, ad cuius adſpectum riſum continere nequibam, cum idem eſſet, quo tondente nuper mihi barba ſonuerat. Roganti mihi, qui tam ſubito e tonſore in Doctorem medicinae transformari potuiſſet, reſpondet, ſe ex vtraque arte quaeſtum facere. Hoc audito, cum dubius eſſem, an ſalutem meam tali polyhiſtori tuto committerem, diceremque, malle me Medicum, qui ſolam medendi artem profitetur, ſancte ille iurabat, talem Medicum in hac ciuitate non dari. Hinc curationi eius me ſubiicere cogor. Auxit admirationem meam Medici feſtinatio, nam potione, quam haurirem, mihi praeſcripta, ſubito ſemel

 abiit,

abiit, indicans, ſe diutius mecum commorari non poſſe, cum aliis negotiis, quibus diſtractus, eodem tempore tenebatur, auocaretur. Cum rogarem, quaenam eſſent negotia, tantam feſtinationem poſcentia, reſpondit, adeſſe iam horam, qua in curia ciuitatis minori ſolitum munus obiret, cum ſimul Notarius aut ſcriba eſſet. Iſtam polymathiam paſſim in hac terra exerceri videbam, vbi nemo dubitat, multa ſimul oppoſita munera ſuſcipere. Confidentiam iſtam dat mira iſta ingenii velocitas, qua negotia celeriter expediunt. At, e variis erroribus, ac ſoloeciſmis hic commiſſis, didici, ignea haec ingenia reipublicae ornamento potius quam vſui eſſe.

Poſtquam biennii tempus in hac regione, qua baiulus, qua Nobilis, tranſegeram, incidi in caſum quendam inopinatum, qui paene exitialis mihi fuit. In palatio Excellentiae ſuae mirum fauorem adhuc expertus eram, et ſingulari beneuolentia me proſecuta fuerat coniux Syndici, adeo, vt inter amicos eius primum locum tenere viderer. Saepe me priuato colloquio dignata erat, et, licet praeſentia mea videretur mire delectari, attamen

ca

ea me ſemper allocuta erat verecundia, vt officia eius non niſi in bonam partem interpretarer, nec ſuſpicari poſſem, fomitem huius beneuolentiae impurum eſſe amorem, maxime in matrona, quae inter ſimias non minus virtute, quam maiorum imaginibus ſpectabilis erat. At, procedente tempore, e ſermone eiusdem aequiuoco nonnihil ſuſpicionis mihi natum eſt: hanc auxerunt

Et color, et macies, et vultus, et humida ſaepe
Lumina, nec cauſa ſuſpiria mota patenti.

Tandem oculorum caligo diſcutitur, cum virgo quaedam epiſtolam mihi afferret huius ſententiae:

DVLCISSIME KIKIDORIAN!

„Praeclari natales, ac inſita ſexui no„ſtro verecundia, amoris ſcintillas ſub cor„de meo diu latitantes, ne in incendium „prorumperent, adhuc cohibuerunt. Iam „vero penitus oppreſſa, amoris violentiae reſiſtere vlterius non valeo.

- - *Miſerere fatentis amorem,*
Et non faſſurae, niſi cogeret vltimus ardor.

PTARNVSA.

Haud

Haud verbis exprimere poſſum, in quantum me aeſtum conieceꝛit inopina haec amoris teſtatio. At, cum ſatius ducerem, vindictae furentis matronae exponi, quam infami, cum creatura heterogenea; commercio, iura naturae turbare, reſponſum dedi his fere verbis:

CLEMENTISSIMA DOMINA!

Perpetuus iſte fauor, quo me proſe-„
cutus eſt excellentiſſimis Syndicus, am-„
pla, quae in immerentem contulit bene-„
ficia, petiti moralis impoſſibilitas, et in-„
numerae aliae cauſae, quas enumerare„
ſuperſedeo, expoſcunt, vt irae et indi-„
gnationi Dominae meae potius me ſub-„
iiciam, quam, vt in rem conſentiam,„
omnium bipedum nequiſſimum, et im-„
probiſſimum me reddituram. Solicitor„
ad ea, quae morte mihi acerbiora ſunt;„
officium mihi iniungitur, quod absque„
ignominia illuſtriſſimae Familiae praeſtari„
nequit: Nam officium eſt, quod ipſi im-„
peranti maxime officit. Teſtor igitur„
ſancte, voto Dominae me annuere non„
poſſe, quamuis in omnia alia caecam„
obedientiam pollicear *Kikidorian.*

Finitae

Finitae epiſtolae hoc monitum ſubnexui:

- - - Aſpice, quantum
Aggrediare nefas; et, dum licet, effuge crimen.
Ante oculosque tuos rectum, pietasque pudorque
Conſiſtent, et terga dabit deuicta Cupido.

Reſponſum hoc, annulo meo ſignatum, eidem virgini referendum Dominae tradidi. Effectum habuit, quem ominabar; nempe quod amor in acerbiſſimum odium fuerit verſus,

- - - Dolor ora repreſſit,
Verbaque quaerenti ſatis indignantia linguae
Defuerunt: nec flere vacat, ſed fasque nefasque
Confuſura ruit, poenaeque in imagine tota eſt.

Aliquamdiu tamen vindictae tempus diſtulit, donec epiſtolam amatoriam, quam mihi ſcripſerat, reciperet. Reddita epiſtola, ſubornauit nonnullos, qui iureiurando teſtarentur, abſentis me Syndici thalamum

lamum polluere voluiſſe. Fabula haec tanta arte, ac veriſimilitudine acta fuit, vt Syndicus de rei veritate non dubitans, in carcerem me coniici iuſſerit. In iſto rerum articulo vnica mihi ſalutis via erat falſi criminis confeſſio, ac miſericordiae dominicae imploratio, qua aut iram frangendam, aut poenam mitigandam ſperabam. Nam cum domo potentiſſima litigare, praeſertim in ea regione, vbi non merita cauſae, ſed ſola perſonarum qualitas reſpicitur, ſtultum mihi videbatur. Hinc omiſſa omni defenſione, in fletus et abiectiſſimas preces me conieci, non poenam deprecatus, ſed mitigationem poenae implorans.

Ita confeſſione criminis, quod nunquam ſomniaueram, a poena capitali liberatus, ad perpetuam captiuitatem damnabar. Diploma Nobilitatis mox mihi ademptum, a carnifice diſcerptum fuit, ipſe ergaſtuli naualis candidatus, in triremem abstrahor, ſeruilibus miniſteriis initiandus. Nauigium publicum erat, quod paratum ſtabat itineri in *Mezendores*, ſiue terras paradoxas; quod iter ſtato anni tempore,

ſcil.

ſcil. menſe *Radir*, ſuſcipi ſolet. Aduehuntur ex his terris merces, quas Martinia non patitur; adeo, vt terrae iſtae Mezendoricae Martinianis quaſi Indiae quaedam ſint. Societatem commercii Mezendorici componunt mercatores, tam nobiles, quam plebeii, inter quos merces redeuntis nauigii pro rata, ſiue pro numero *Actionum*, ſiue ſymbolarum diuiduntur. Nauigia velis ac remis impelluntur, et biga captiuorum vnicuique remo aſſignatur. Ad tale ego miniſterium in hoc itinere damnabar. Quo animo iugum iſtud ſubirem, facile eſt coniicere, maxime, cum nulla noxa commeruerim inter ſceleratos, ſeruili labori, ac flagris exponi. Inter *Martinianos* varia, pro diuerſis animorum motibus, de hoc caſu erant iudicia. Hi meruiſſe me quidem poenam credebant, at, quem premebat atrocitas criminis, peractae damnationis miſeratio tuebatur. Illi meritorum meorum aliquam rationem habendam, eoque nomine poenam ſaltem mitigandam iudicabant. Honeſtiſſimi ſimii, falſo me accuſatum, inter ſe muſſitabant, at, nemo auſus eſt, palam cauſae meae patrocinari, metu potentium accuſatorum. Calamitatem

tem igitur patienter ferre decreui, et maximum afflicto ſolatium erat futura nauigatio, cum nouitatis auidiſſimus ſperarem, in hoc itinere miras ac ſtupendas res viſurum, quamuis cunctis, quae a nautis narrabantur, fidem non haberem, nec in animum inducere poſſem, tot ac tanta in rerum natura dari portenta. In naui noſtra diuerſi erant interpretes, quorum opera ſocietas Mezendorica in hiſce expeditionibus vtebatur; nam horum miniſterio emptionis venditionis contractus fiebant.

CAP.

* *

CAPVT XI.

NAVIGATIO IN TERRAS PARADOXAS.

Antequam ad deſcriptionem huius nauigationis progredior, cenſores tetricos, ac rigidos moneo, ne frontem nimis contrahant ad narrationem rerum, quae naturae aduerſari, ac proinde omnem fidem excedere videbuntur.

Non equidem hoc ſtudeo, bullatis vt mihi nugis
Pagina turgeſcat; dare pondus idonea ſumo:

Refero incredibilia, ſed vera, et quorum ipſe oculatus teſtis ſum. Rudes ac indocti, qui extra limina patriae pedem non protulerunt, cuncta iudicant fabuloſa, quibus ab infantia non aſſueuerunt. Docti vero, maxime rerum Phyſicarum gnari, qui experientia didicerunt, quam ferax varietatum ſit natura, aequiora de rebus, quae narrantur, inſolitis, ferunt iudicia.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroë craſſo maiorem infante mamillam?
Coerula quis ſtupuit Germani lumina, flauam
Caeſariem, et madido torquentem cornua cirro?
Nempe, quod hoc illis natura eſt omnibus vna.
Ad ſubitas Thracum volucres nubemque ſonoram
Pygmaeus paruis currit bellator in armis;
Mox impar hoſti, raptisque per aëra curuis
Vnguibus a ſaeua fertur grue. Si videas hoc,
Gentibus in noſtris riſu quatiare: ſed illic,
Quanquam eadem aſſidue ſpectentur praelia, ridet
Nemo, vbi tota cohors pede non eſt altior vno.

Inuenti ſunt olim in Scythia homines, vnum oculum in medio frontis habentes, dicti *Arimaſpi.* Alii ſub eadem coeli plaga veſti-

veſtigia pedum habentes retro porrecta. In Albania nati fuere homines, qui in pueritia caneſcebant. Sauromatae tertiis ſemper diebus cibum capiebant, medio abſtinentes. In Africa celebrantur certae familiae hominum, voce, ac lingua effaſcinantium. Fuere in Illyriis, qui interimebant videndo, quos diutius irati aſpiciebant, quique pupulas in ſingulis oculis binas habebant. In montibus Indiae reperti ſunt homines caninis capitibus, et latrantibus, aliique, oculos in humeris habentes. In extremis Indiae detecti ſunt quidam, corporibus hirtis, et auium ritu plumantibus, nullo cibatu veſcentes, ſed ſpiritu florum, naribus hauſto, victitantes. Quis haec et ſimilia crediſſet, niſi Plinius, autor grauiſſimus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed vidiſſe ſe omnia, ſancte teſtatus fuiſſet? Ecquis denique credidiſſet, terram eſſe concauam, ac in viſceribus eiusdem contineri ſolem, et planetas, niſi experientia mea myſterium iſtud fuiſſet detectum? Quis crediſſet, terram dari, ab arboribus ambulantibus, ac ratione praeditis, inhabitatam, niſi eadem experientia omnem dubitationem excuſſiſſet?

Nemini tamen ob incredulitatem dicam ſcribam; nam fateor, eundem mihi ipſi, ante ſuſceptum hoc iter, fuiſſe ſcrupulum: ſplendidas eſſe fabulas, et meras credebam nugas, quae a nautis narrabantur.

Initio menſis Radir

Vela damus, vaſtumque caua trabe currimus aequor,

proſpero aliquot dies vento vſi; quocirca ferias egimus remiges, cum plenis euntibus velis, remigio non eſſet opus. Quarto vero die

Vela cadunt, remis inſurgunt haud mora nautae,
Adnixi torquent ſpumas, et coerula verrunt.

Laborem hunc valde mihi eſſe moleſtum cum animaduerteret nauclerus, vacationem mihi per interualla conceſſit, et tandem a ſeruili hoc miniſterio me penitus liberauit. Cur iſtam exercuerit humanitatem, an, quia inſontem me credebat, an vero, quod ob inſigne *peruccarum* inuentum, meliori me ſorte dignum iudicabat, dicere nequeo. Ipſe tres *peruccas* ſecum

ſecum duxerat, quas mihi criſpandas, et comendas tradidit, adeo, vt ſubito e remige in crinium concinnatorem transformarer. Iſta naucleri in me humanitate effectum eſt, vt quoties portum quendam intrauimus, in eorum ſemper numero eſſem, qui exſcenſionem in terram fecerunt. Quo facto, data mihi fuit occaſio curioſitati meae abunde ſatisfaciendi.

Sulcantibus mare, diu nihil memorabile obuium fuit; at, poſtquam conſpectum litoris amiſimus,

Emerſere feri cano de gurgite vultus.

Sirenes erant, quae, quoties venti poſuerant, et ſubſederant vndae, rati adnatabant, eleemoſynam petentes:

Prima hominis facies, et pulcro corpore virgo
Pube tenus, poſtrema immani corpore Priſtis.

Lingua earum Martinianae erat confinis, adeo, vt nautarum nonnulli, absque interprete, cum iisdem fabulari potuerint. Vna earum, cum offam carnis petenti

dediſſem, attentius me aſpiciens, exclamabat:

Heros euades, cunctis dominaberis oris!

At, ad omen iſtud, tanquam ad vanam adulationem, ſubridebam, quamuis ſancte teſtarentur nautae, in praedictionibus raro falli ſirenes. Poſt iter octidui tandem conſpicati ſumus terram, quam nautae *Picardaniam* vocabant. Intrantes portum, circumuolabat pica, quam telonii inſpectorem generalem aſſeuerabant, et virum quidem grauiſſimum. Vix ego riſum continui, cum audirem picam tanto munere fungentem, cumque viderem, aerarii miniſtrum

- - per liquidum ſublimibus aëra pennis
Currere, et aethereo corpus librare volatu.

E forma telonii praefecti iudicabam, muſcas fore cuſtodes, ac telonii miniſtros.

Poſtquam nauim noſtram ter circumuolauerat, terram repetens, mox cum tribus minoribus picis reuertitur, ac in proram nauis ſe demittit. Cachinnis mihi ilia

ilia fere ſoluebantur, cum viderem, vnum ex interpretibus noſtris cum veneratione has picas accedere, et longos cum iisdem ſermones ſerere. Aduentus earum cauſa, erat mercium examen; ex more enim inquirere debebant, ecquid mercium prohibitarum, in primis herbae vulgo dictae *Slac*, ſub ſarcinis lateret. Herbae huius inueſtigandae cauſa omnes nauigii angulos perreptare, ſarcinasque, ac loculos excutere ſolent, quoniam inuectio eiusdem a magiſtratu ſeuere prohibita eſt. Nam cum hac herba multas egregias, et neceſſarias merces commutare ſolent incolae, quo fit, vt herbarum *Picardanarum*, quae tamen eidem vſui inſeruire poſſunt, pretium diminuatur; adeo, vt *Picardani* in eo Europaeis noſtris ſint ſimiles, qui res appetunt, ob id ſolum, quod e remotis terris apportantur, ac ſub alio coelo naſcuntur. Telonii inſpector generalis, poſtquam cum interpretibus noſtris diu fabulatus erat, ſub nauis tabulata cum reliquis, quae aderant, picis deſcendit, indeque reuerſus, torue nos adſpexit, indicans, commercium nobis cum *Picardanis* prohibitum fore, quoniam contra foedera

egimus, merces vetitas aſportando. At, nauclerus experientia edoctus, quibus mediis ira inſpectorum telonii mitigetur, frementi aliquot libras herbae *Slac* dono dedit, moxque deferbuit bilis, et licentiam nobis conceſſit exonerandae nauis.

Hoc facto, ingens picarum caterua aduolat. Mercatores hae omnes erant. Nauclerus vero exſcenſionem in terram facturus, me cum nonnullis aliis ſequi iubet, adeo, vt quatuor numero fuerimus, qui naui egrediebamur, nempe ipſe nauclerus, ego, et duo alii ſimii, quorum alter erat Conſiliarius commercii, alter vero interpres. Ad prandium inuitati fuimus ab inſpectore generali; at nulla erat menſa, cum ſedilibus vti nequeant *Picardani*, quocirca in medio pauimento mappae ſternuntur. Lauta et magnifica apponebantur fercula, ſed patinis minutiſſimis, et, cum culina poſita eſſet in ſuperiori aedium contignatione, cum ſingulo ferculo picarum quadriga, quaſi per impluuium deſcendebat. Finito prandio, Praefectus vectigalium ad bibliothecam ſuam nos ducit. Ingens erat librorum appa-

apparatus, ſed minuti omnes, adeo, vt volumina maiora, et in folio, calendaria noſtra vix magnitudine exaequarent. Vix mihi temperabam, cum viderem Bibliothecarium ad ſuperiores loculos euolare, vt libellos in octauo, ac duodecimo depromeret. Quod reliquum eſt, parum ab aedibus noſtris, ſtructura et apparatu, differunt aedes *Picardanae*; cubilia vero prope tectum ſuſpenſa, veluti auium nidi ſtant. Quaeret hic quiſpiam, qui fieri poſſit, vt a picis, quae inter aues minorum gentium ſunt, tantae molis aedificia exſtruantur? At patuit e domo, tunc temporis e fundamentis exſtruenda, rem fieri poſſe; nam opus ſimul vrgebant aliquot operariorum millia, adeo vt multitudo ac facilitas volandi, virium defectum quodammodo ſupplerent. Hanc ob cauſam eadem fere celeritate, qua domus noſtrae, *Picardana* aedificia eriguntur. Vxor inſpectoris non apparuit, vtpote puerperio impedita; nam non egrediuntur puerperae, quam diu inuolucres adhuc ſunt infantes, ſed breui, plumantibus iam iam pullis, in publicum prodituram ait maritus.

Haud diu in hac regione haeſimus, quo circa ſtatum regionis, incolarumque indolem ac mores delineare nequeo. Ingens tunc temporis animorum erat motus, ob bellum, inter *Picardanos* et vicinos Turdos, nuper conflatum, maxime cum poſtridie aduentus noſtri nunciaretur, ingenti praelio aërio a Turdis fuſos fuiſſe Picardanos; quocirca dux exercitus, cognita cauſa, ſententiam tulit, vt alarum ſectionem pateretur, quae poena hic grauis exiſtimatur, et parum a capitali ſupplicio differt. Facta mercium permutatione, vela ventis damus. Vidimus haud procul a litore plumis conſtratum aequor, ac, e pennis, quas per maria inanis ſpuma torquebat, coniecimus, locum eum eſſe, vbi praelium habitum fuit inter Picas et Turdos.

Poſt tridui proſperam nauigationem, adpulimus litori terrae muſicae. Iacta ancora, terram petimus praeeunte interprete noſtro cum inſtrumento muſico, quod vulgo dicimus *Baſſum*. Valdé ridiculum id mihi videbatur, cum, quem in finem hac ſarcina ſe oneraſſet, non caperem. Cum omnia deſerta videremus, et nullum

nullum creaturae veſtigium vsquam appareret, iubet nauarchus aere canoro aduentum noſtrum incolis indicare, moxque ad tubae ſonitum accurrebant circiter triginta inſtrumenta muſica, ſiue *Baſſi* vnipedes. Vera mihi incantatio hoc videbatur, cum nihil in toto itinere ſtupendum magis vidiſſem. *Baſſi* iſti *Violini*, quos eſſe incolas huius terrae comperiebam, hunc in modum formati erant. Superne collum erat oblongum cum capite minuto, ipſum corpus anguſtum et contractum, cortice quodam laeuigato erat obductum, adeo, vt inter corticem iſtum ac corpus, vacuum eſſet relictum ſpatium. Supra ventris vmbilicum natura poſuerat pectinem, ſiue ſellam cum quatuor chordis. Tota machina vno tantum pede nitebatur, adeo, vt cuncti ſingulis cruribus ſaltuatim currentes, viuaciſſima pernicitate campos transmitterent. Vt verbo me expediam: vera crederes inſtrumenta muſica, ob figurae ſimilitudinem, niſi quod duas haberent manus ac brachia. Altera manu tenebant plectrum, altera chordas pulſabant. Interpres noſter ad colloquium incolas prouocans, inſtrumentum, quod ſecum portauerat,

Suſtinet a laeua, tenuit manus altera plectrum,
Artificis ſtatus ipſe fuit: tum ſtamina docto
Pollice ſollicitans,

mox reſponſum e chordis ſonantibus tulit, adeo, vt alternis vicibus, diu modulando, ſenſus exprimerent. Initio non niſi *Adagio* modulantur, idque ſatis harmonice, mox vero ad diſſona dilabuntur, quae auribus obſtrepunt. Tandem vero muſica in dulciſonum, et gratum *Praeſto* terminatur. Id quod cum noſtri audirent, gaudio exultabant, dicentes, de pretio mercium iam eſſe conuentum. Patuit mox, primum *Graue* nil niſi ſermonis denotaſſe praeludium, ac in mutuis ſalutationibus conſtitiſſe. Durantibus vero diſſonantiis, de pretio fuiſſe diſputatum, ac tandem dulciſonum *Praeſto* ſignificaſſe negotiorum felicem transactionem: nam paulo poſt exonerata fuit nauis. Inter merces, quae huc afferuntur, maximi momenti eſt colophonium, quo plectra, ſiue arcus, loquelae inſtrumenta, oblinunt terrae muſicae incolae. Hinc criminis

conuicti, plectri priuatione ex iudicis ſententia mulctari ſolent, et perpetua plectri priuatio inſtar poenae capitalis eſt. Cum litem, foro nobis vicino, iudicari audirem, eo accurrebam, proceſſum iuris muſici auditurus. Cauſidici loco ſermonis plectra mouebant, e chordis ventri impoſitis ſonum elicientes. Durante actione, non niſi diſſonantiae exaudiebantur, adeo, vt in argutis, ac geſtuoſis manibus omnis eloquentia reſideat. Finita vero litis diſceptatione, exſurgens iudex, arrepto plectro, *Adagio* modulabatur, quod idem eſt, ac ſententiam pronuntiare; nam aduolarunt ſubito ſententiae executores, damnato plectrum ad empturi. Pueri hic ſpeciem praebent inſtrumentorum, quae nos vocamus *Stokviolen.* Iisdem nulla dantur plectra, antequam tertium annum impleuerint. Quartum annum ingreſſi, in ſcholas mittuntur, vt a praeceptoribus diſcant, plectrorum reciprocatione ſonos chordarum elicere, hoc eſt, quod nos dicimus, in literis erudiri, manentque ſub informatorum ferulis, donec rite modulari, ac absque chordarum ſtridore plectra reciprocare didicerint. Mire paſſim ab

his

his pueris, modulando nos perſequentibus, vexabamur. Interpres noſter loquelae muſicae gnarus, colophonium emendicare aſſeuerabat ſymphoniacos pueros. Dum mendicabant, ſonum *grauem* ſiue *Adagio;* cum vero compotes votorum facti eſſent, celerem et acutum ſonum, ſeu *Praeſto* ediderunt: nam ita gratiarum actio exprimi ſolet. Repulſa vero omnem iſtum Heliconem exanimat.

Rebus noſtris bene, et ex voto peractis, circa finem menſis *Cuſan*, terram muſicalem relinquimus, ac poſt aliquot dierum nauigationem conſpicamur noua litora, e quorum foetido odore coniecimus, *Pygloſſiam* eſſe. Incolae huius terrae hominibus haud ſunt diſſimiles; diſtant in eo, quod ore deſtituti, per poſteriora loquantur. Primus, qui ad nauim noſtram acceſſit, opulentus erat mercator. Ille, ſecundum gentis conſuetudinem, per poſteriora nos ſalutabat, moxque de pretio mercium paciſci incipiebat. At, magno meo malo tunc aegrotabat tonſor noſter, quocirca Pygloſſiani tonſoris opera vti cogebar. Nam, cum tonſores hic loquaciores fere ſint

ſint Europaeis, tetro, dum barbam radebat, odore ſtabulum repleuit, adeo, vt poſt diſceſſum eiusdem thura adolere coacti fuerimus. Adſuetus iam adeo eram rebus ſtupendis, ac naturae aduerſis, vt nihil paradoxon amplius videretur. Cum ingrata ac moleſta ob hoc vitium nobis eſſet conuerſatio cum *Pygloſſianis*, iter maturantes, paulo ante tempus definitum ancoras ſoluimus, maxime, cum a diuite quodam Pygloſſiano ad coenam inuitati fuerimus. Ad inuitationem enim humeros contraximus omnes, et nemo condicere voluit, niſi ſub lege perpetui, dum coenaremus, ſilentii. E portu abeuntibus, Pygloſſiani in litore ſtantes, felicem nauigationem per poſteriora optabant, et cum ventus e litore flaret, nutu et manuum ſignis, vt ſalutationibus parcerent, monebamus. Nam et nimia vrbanitas moleſtiam parere poteſt. Merces, quas huc afferunt *Martiniani*, ſunt aquae roſarum, balſamum, et diuerſa aromatum fragrantium genera.

Curſum hinc dirigimus ad terram glacialem, foedam adeo horrendamque adſpectu, vt nulla vnquam regio infelicior

ac

ac miſeratione dignior mihi ſit viſa, cum non niſi montes, perpetua niue tecti, oculis ſiſtuntur. Inter montium cacumina, vbi nullus admittitur ſol, ſparſim habitant incolae, qui omnes e glacie ſunt formati. Nam quicquid inter vertices rupium eſt, infeſto rigore, et aeterno gelu premitur omne. Hinc quoque perpetua eſt caligo; et, ſi qua lux detur, ſola pruina albicans eſt. At, ſubiectae valles exuſtae flammis, et crematae vapore torrentur. Hinc incolae in valles deſcendere, niſi turbido et caliginoſo coelo, non audent; et quam primum minimum ſolis radium conſpicantur, aut ad montes reuertuntur, aut in cauernas ſe praecipites dant. Saepe vſu venit, vt e montibus deſcendentes, in itinere aut liqueſcant, aut aliud malum ſubeant. Hinc legum ruptores, aethere caligante, in planitiem deducti, palo alligantur, incendio ſideris exponendi. Terra haec omnigena producit mineralia, excepto auro. Mineralia haec cruda ab aduenis mercatoribus auferuntur; nam indigenae caloris impatientes, metalla excudere nequeunt. Creditur commercium glaciale omnium *Mezendoricorum* maxime fructuoſum. Omnes

Omnes hae terrae, quarum conſpectum dedi, parent magno Imperatori regionis *Mezendoricae* proprie ſic dictae; vnde reliquae a nauigantibus vulgo cognominantur inſulae Mezendoricae, quamuis propriis nominibus a ſe inuicem diſcriminentur, vti in itinerario hoc monſtratum eſt. Iſtud non minus amplum, quam mirabile imperium, huius itineris terminus eſt ac centrum. Poſt nauigationem octidui, ad metropolin imperialem peruenimus, vbi, quicquid de ſocietatibus animalium, arborum, ac plantarum cecinerunt Poëtae, hic reuera exiſtere deprehendimus. Nam *Mezendoria* tanquam communis patria eſt animalibus, arboribus, ac plantis, ratione praeditis. Quoduis ibi animal, quaeuis arbor, ius ciuitatis acquirit, modo regimini, ac legibus publicis ſe ſubiiciat. Crederes quidem, mixturam tot creaturarum diuerſae formae, et diuerſae oppoſitaeque naturae, confuſionem ac turbas parere debere. At, ipſa contrarietas feliciſſimum producit effectum, virtute prudentiſſimarum legum ac conſtitutionum, quae miſcellaneis his ſubditis, pro naturae ac ingenii modulo, ne-

gotia ac munera, vnicuique apta et conuenientia aſſignant. Ita ex. gr. e gente leonum, ob inſitam magnanimitatem, deſumuntur imperantes: Elephanti, ob iudicii acrimoinam, membra magni ſenatus fiunt: ad aulica officia admouentur chamaeleontes, cum variabiles ſint, ac temporarii. Militiam terreſtrem componunt vrſi, tigres, et id genus bellicoſa animalia: in militiam vero naualem cooptantur boues et tauri. Nam cum ſimplices ac honeſti, at parum ſimul morati, duri, et inflexibiles ſint nautae, cumque vitam ſectentur, rudi elemento, cui ſubſunt, conformem, nautica miniſteria iisdem aſſignantur. Seminarium quoque eſt vitulorum, ſiue tyronum militiae nauticae (*Zee-Cadetten*), e quibus nauarchi ac praefecti maritimi deſumuntur. Arbores, ob natiuam temperiem, vulgo fiunt iudices: Anſeres ſummorum tribunalium ſunt aduocati, et picae in curiis inferioribus cauſas agunt. Vulpes plenipotentiarii, legati, conſules, agentes, ac ſecretarii legationum fiunt. Corui bonorum haereditariorum, ſiue iacentis haereditatis adminiſtratores vulgo fiunt. Capri ſunt Philoſophi, in primis vero Grammatici,

matici, idque reſpectu qua cornuum, quibus aduerſarios, ob res leuiſſimas impetere, ac arietare ſolent, qua barbarum venerabilium, quibus inter omnes creaturas ſunt ſpectabiles. Equi ſunt conſules ac ſenatores ciuitatum: Proprietarii, ſiue fundorum ruralium domini, ac agricolae ſerpentes, talpae, glires ac mures. Aues curſorum et nuntiorum munera implent. Aſini, ob vocis ſtridorem, ſunt diaconi. Luciniae cantorum ac tibicinum officiis funguntur. Galli gallinacei vrbium ſunt vigiles, qui excubias agunt. Canes portarum cuſtodes. Lupi ſunt quaeſtores aerarii, teloniorumque inſpectores, et accipitres eorundem ſunt miniſtri.

Egregiis his inſtitutis efficitur, vt muneribus publicis optime ſit proſpectum, ac, vt omnia ſtrenue, et concinno ordine agantur. Debet igitur hoc imperium exemplar eſſe, quod in rebus publicis conſtituendis exſcribant Legislatores. Nam, quod tot alibi dentur miſeri, et muneribus impares viri, oritur non tam a ſubditorum hebetudine, quam a prauo ac peruerſo ingeniorum delectu: hoc vero rite ac ſolicite habito, ac viris prudentibus et ſtre-

nuis, non ob quoduis meritum, ſed ob ſingularem, ad certa munera aptitudinem, promotis, publica paſſim munera egregie adminiſtrabuntur, et aeternum florebit respublica. Quam ſalutare hoc inſtitutum ſit, imperii huius exemplum euincit. Teſtantur annales *Mezendorici*, trecentis abhinc annis, ab imperatore *Lilako*, antiquatam hanc legem, muneraque publica promiſcue collata in omnes, modo praeclari aliquid feciſſent, aut virtute aliqua conſpicui eſſent. At, promiſcua haec munerum diſtributio, tot tantasque turbas ciebat, vt actum breui de republica videretur. Ex. gr. Lupus rebus aerarii egregie adminiſtratis, ob meritum iſtud maiorem ſibi dignitatem deberi contendens, fit ſenator: arbor vero, ob vim iudicandi ſpectabilis, idem ob meritum, aerario praeficitur. Promotione iſta praepoſtera, duo ſimul ſtrenui viri, reipublicae prorſus inutiles redditi ſunt. Porro caper, ſiue Philoſophus, qui ad coelum a ſcholaſticis, ob conſtantiam in defendendis mordicus theſibus ſuis, tollitur, laudibus his inflatus, ſplendidum aliquod munus aucupatur, et primum in aula vacantem locum petit, ac obtinet.

obtinet. Chamaeleon vero, ob morum vrbanitatem, et quod tempori obſecundare nouerit, ob iſtud meritum profeſſione academica, quam ambit ob lucrum, donatur. Hoc efficitur, vt ille non minus abſurdus fiat aulicus, quam ſtrenuus fuerat Philoſophus: hic vero ex optimo Philoſopho, in aulicum ineptiſſimum transformetur. Nam conſtantia iſta in defendendis opinionibus, quae philoſophum ornauerat, aulicum deformat, cum leuitas ac fluctuatio in aulis ſint virtutes cardinales, et aulicus, non tam id, quod verum eſt, quam id, quod tutum, ſectans, prout adſpectus aulici ſunt, varias induit formas. At, quod vitium eſt in aulis, virtus audit in ſcholis, vbi ardor iſte ſententiam mordicus propugnandi, ſtrenui ac gnaui viri ſit nota. Vt breui praecidam: cuncti ſimul ſubditi, etiam ii, qui ob certas animi dotes inter alios eminuerant, hac legis mutatione redditi ſunt nauci, ac nullius vſus, ac respublica nutare coepit. Quocirca, cum in praeceps omnia ruerent, prudentiſſimus quidam elephas, ſiue ſenator, nomine *Baccari*, malum iſtud Imperatori pathetice expoſuit. Imperator

tor de rei veritate conuictus, vitio huic mox obicem ponere decreuit. Reformatio hunc in modum proceſſit: non omnes ſimul officiis remouebantur; nam ita agendo, remedium morbo peius fuiſſet: at, vacantibus officiis, vnusquisque, relicto, cui impar erat munere, ad nouum, cui aptior erat, transferebatur. Ob hanc patriae praeſtitam operam, cuius egregius mox innotuit effectus, *Baccari* poſita fuit ſtatua, quae adhuc in foro *Mezendorico* conſpiciendam ſe praebet. Ex eo tempore antiquae leges ſancte obſeruantur.

Teſtatus eſt interpres noſter, hiſtoriam hanc narratam ſibi fuiſſe ab anſere quodam, quem arcta familiaritate complectebatur, quique inter conſultiſſimos totius vrbis cauſidicos numerabatur. Multa in hac regione inſolita, imo prorſus ſtupenda occurrunt phaenomena, quae alienigenarum, ac peregrinantium oculos in ſe conuertere queant. Solus iſte adſpectus diuerſi generis animalium, ſcil. vrſorum, luporum, anſerum, picarum etc. regionibus ac vicis vrbis inerrantium, ac ſermones

mones ſerentium, admirationem ſimul ac voluptatem apud inſuetos id genus ſpectaculorum excitat. Primus, qui nauem noſtram ingreſſus eſt, lupus erat macilentus, ſiue telonii inſpector, ſtipatus quatuor accipitribus, ſiue miniſtris, quos Europaei *Viſitatores* nominant. Hi e mercibus auferebant, quicquid ad palatum erat, eoque ſatis indicabant, in arte, quam profitebantur, bene eſſe inſtitutos, ac ad vnguem omnia ſcire. Nauarchus, pro ſolita ſua benignitate, quoties naui egrediebatur, me ſibi comitem adiunxit. In terram exſcendentibus, primus obuius fuit gallus gallinaceus, qui, poſtquam pro more cauſam itineris, ac patriam ſciſcitatus fuerat, aduentum noſtrum telonii praefecto indicabat. Humaniter ab eodem excepti, ad coenam inuitamur. At, vxor illius, cuius formam inter lupas celebrari audiuimus, non aderat. Abſentiae cauſa, prout ab aliis accepimus, erat zelotypia mariti, qui non conſultum duxit, tantae formae mulierem conſpiciendam praebere aduenis, maxime vero nautis, qui longa continentia exhauſti, ac eſurientes, matronas ac virgines, in portum delati, ardenter venari

nari ſolent. Variae tamen aliae matronae ad coenam admittebantur: inter easdem erat vxor cuiusdam nauarchi (Commendeur) quae vacca erat, candida, atris maculis interſtincta. Proxima huic accumbebat felis nigra, vxor ſcil. venatoris regii, quae nuper e prouincia in vrbem venerat. Inter conuictores proxima mihi erat ſcropha verſicolor, vxor inſpectoris cloacarum (*Renouations-Inſpecteur*) nam, qui eiusmodi munera obeunt, e gente porcia vulgo ſumuntur. Erat illa ſordida quidem, ac illotis manibus veſcebatur, id quod in iſta gente frequens: at officioſa admodum mihi ſimul videbatur; nam cibum e patina communi identidem mihi porrigebat. Mirabantur omnes inſolitam iſtam humanitatem, in primis cum ſcrophis morum elegantiae non ſint gentilitiae. At, mallem ego, minus cultam, cum e ſcrophae manibus cibum capere valde eſſet moleſtum. Notandum hic eſt, incolas Imperii *Mezendorici*, quamuis brutis, quoad corporis formam, ſint ſimiles, manibus tamen eſſe praeditas et digitis, qui e pedibns anterioribus prominent, in quo ſolo a quadrupedibus noſtris differunt, et

cum

cum obſita ſint corpora aut pilis, aut pennis, veſtibus non indigent. Tantum diuites a pauperibus diſtinguuntur certis ornamentis, ex. gr. collaribus, ex auro vel margaritis confectis, ſiue faſciis, cornua tortuoſo volumine ambientibus. Tot faſcium compagibus ornatum erat caput vxoris nauarchi, vt cornua eiusdem vix diſcernere liceret. Excuſabat illa abſentiam mariti, dicens, lite, qua nuper implicitus erat, diſtentum, domi teneri, ſenatumque habere cum duabus picis, ſiue cauſidicis, qui poſtridie cauſam illius in foro agerent.

Coena finita, varia iſta porca, vxor inſpectoris cloacarum, cum interprete noſtro ſecretum habuit colloquium, in quo amore ſe mei captam teſtatur: patientem ille ſolatur, ac remedium amoris pollicitus, me expugnare aggreditur: et, cum verbis ſe nihil proficere cerneret, fugam hortatur, cum ſciret, omnem lapidem moturam matronam, vt voti compos fieret. Ex eo tempore in naui me continui, maxime, cum audirem, veterem huius matronae amaſium, ſcil. philoſophiae quendam ſtudioſum, zelotypia accenſum

vitae meae inſidiari. At, ipſum nauis munimentum, aduerſus matronae iteratos impetus, me vix tutabatur, quippe iam per internuncios, iam per epiſtolas, ac amatoria carmina, cordis mei duritiem emollire tentabat. Niſi ſubſequenti naufragio perditae fuiſſent literae iſtae, ſpecimen poëſeos porcinae exhibere potuiſſem. At, memoria mea cuncta exciderunt, nihilque retinui, praeter carmina iſta, quibus formam ſuam ſemel ita praedicat:

Nec, mihi quod rigidis horrent denſiſſima ſetis
Corpora, turpe puta. Turpis ſine frondibus arbor;
Turpis equus, niſi colla iubae flauentia velent:
Pluma tegit volucres; ouibus ſua lana decori eſt;
Barba viros, hirtaeque decent in corpore ſetae.

Mercium permutatio tanta celeritate facta eſt, vt intra paucos dies vela facere potuerimus: at, iter noſtrum non nihil remorabatur, exorta eodem tempore lis, inter

inter nautas noſtros, in procinctu iam ſtantes, et ciues quosdam *Mezendoricos*. Cauſa litis haec erat: nautam quendam *Martinianum*, forte per vrbem ambulantem, cuculus quidam dicteriis petens, per ludibrium *Peripom* vocitabat, id quod denotat hiſtrionem apud nos. Nam, cum balatrones, et comoedi in hac regione vulgo ſimiae ſint, nautam hunc pro hiſtrione cepit cuculus. Ille vero, iniuriae impatiens, deriſorem fuſtuario ſalutat, ictuque duplicato paene elumbat. Fidem Quiritium mox inclamans cuculus, circumſtantes prouocabat teſtes, quos poſtridie in foro examinandos ſtitit. Teſtibus examinatis, rem ad ſenatum vrbis detulit. Nauta igitur, linguae ac iuris *Mezendorici* ignarus, picam, ſiue cauſidicum, cauſae ſuae patrocinaturum, conducere cogitur. Acta ſic cauſa fuit coram ſenatu, et, poſt vnius horae iurgium, lata eſt ſententia huius tenoris: *Vt cuculus, tanquam aggreſſor, culpae ſuae pretium ferat, ac litis aeſtimationem praeſtet;* quam tamen, vti fieri vulgo ſolet, ſalarium cauſidici abſorpſit. Senatores, qui hanc cauſam diiudicabant, erant equi, quorum duo

duo conſules dicebantur, et quatuor ſenatores. Iudicio aderant totidem pulli, qui vota tantum deliberatiua, non vero deciſiua habebant, et ad eiusmodi actus admittebantur tanquam tyrones, ac iuris candidati. Audiui, in aliis collegiis eadem eſſe ſeminaria, e quibus deſumi ſolent tyrones maturiores, vt vacua loca impleant.

Negotiis proſpere peractis, ac nauigio rebus pretioſiſſimis onuſto, reditum in patriam meditamur. Poſtquam in altum delati fuimus, repentina tranquillitas intermiſit curſum: hinc alius exultantes fuſcina quaerebat piſces, alius hamis blandientibus conuellebat repugnantem praedam. Mox modicum ventum nacti,

- - - caſtra mouemus,
Tentamusque viam, et velorum pandimus alas.

Poſtquam diu proſpera aura, ac ferentibus ventis mare ſulcaueramus, nouas conſpicamur Sirenes,

- - - quae multa aſpergine rorant,
Emerguntque iterum, redeuntque ſub aequore rurſus,

horren-

horrendum per interualla ac funeſtum eiulatum edentes. Ingenti iſtud terrore affecit nautas, vtpote experientia edoctos, lugubrem iſtam muſicam, procellas ac naufragia portendere ſolere. Hinc ex inſtanti carbaſa maiora demittuntur, et in ſua quisque miniſteria diſtribuitur. Vix defuncti erant hoc opere, cum atris coelum nubibus obduci, ac abruptis procellis aequora intumeſcere coeperint, adeo, vt gubernator nauis, qui annos fere quadraginta maria ſubterranea arauerat, ſancte teſtaretur, horrendam magis tempeſtatem ſe nunquam fuiſſe expertum. Cuncta, quae in tabulatis nauigii ſtrata iacuerunt, iam innatabant aquis, quae partim ex irrumpentibus vndis, partim etiam ex immodico agmine imbrium, cum tonitru ac fulgure cadentium, naſcebantur, adeo, vt cuncta ſimul elementa in perniciem noſtram conſpirare viderentur.

- - - *Iactamur gurgite vaſto;*
Inuoluere diem nimbi, et nox humida coelum

Abs-

Abſtulit: ingeminant abruptis nubibus ignes.
Excutimur curſu, et caecis erramus in vndis.

Disrumpitur mox media nauis arbor, quam ſecutae ſunt caeterae. Hinc mortis imago omnium oculis obuerſabatur. Hic vxorem et pignora inclamauit, ille amicos ac neceſſarios, totumque nauigium lugubri vlulatu exſonuit. Igitur gubernator nauis, quamuis exſpes ipſe, verbis eosdem demulcere cogitur, ac monere, vt ceſſarent, nil profuturis gemitibus pectora diducere. At, perorantem in mare ventus excuſſit, repetitumque infeſto gurgite procella circumegit ac hauſit. Idem fatum ſubierunt et tres alii, inter quos erat conſiliarius commercii, cum duobus nautis. Vniuerſalem iſtam calamitatem ſolus ego patienter tuli, cum pertaeſus vitae, nullo reuertendi in *Martiniam* ſtudio ducebar, vbi libertatis ac exiſtimationis iacturam feceram, ac proinde in eorum numero eram,

Quos neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent.

Tan-

Tantum miſeratus nauarchum noſtrum, ob praeſtitam mihi, in toto hoc itinere, beneuolentiam, verbis conceptiſſimis demiſſum illius animum erigere conabar: at, fruſtra eloquentiam exercui, nam in gemitibus, et muliebri eiulatu perſeuerabat, donec ab ingruente vnda decumana, in pelagus excuteretur. Ingraueſcente tempeſtate, nulla nauis vlterior erat cura, non arbor erat relicta, non gubernaculum, non funis aut remus, ſed quaſi rudis ac infecta materies ibat cum fluctibus. Integrum triduum, a procellis iſtis ita iactamur, metu mortis, ac ieiunio torpentes. Serenius quidem coelum per interualla apparuit, at eadem ſemper erat tempeſtatis pertinacia. Superſtitibus nautis tandem nonnihil ſolatii attulit conſpecta procul terra, rupibus ac montibus aſpera, et, cum in litora ventus ferretur, ſpes erat, breui nos eo appulſuros. Fieri id quidem nequibat absque naufragio, ob litorum aſperitatem: at, veriſimile erat, ſi non omnes, tamen nonnullos, ope tabularum naufragarum, mortis diſcrimen pro tempore euaſuros. At, dum iſta nos ſpe lactamus, in medio maris latenti ſcopulo

alli-

alliditur ratis, idque tanto impetu, vt tota ſoluta compage, in centum fere fragmenta ſcindatur. In hoc aeſtu tabulam ego arripui, comitum meorum ſecurus, nam de propria tantum ſalute anxius eram, et quamnam ſortem illi experti ſint, etiamnum quaero. Veriſimile eſt, omnes miſere periiſſe, cum neminem in hanc terram delatum audiuerim. In litora ego beneficio fluentis, ac vndarum magna celeritate feror, id quod ſaluti mihi fuit; nam, ſi aliquanto diutius in illo ſtatu permanſiſſem, fame ac labore extenuatus ſine dubio periiſſem. Poſtquam intra promontorium quoddam delatus eram, detumuit vnda, turbatique maris ſonus tantum, isque iam languidus ac deſinens audiebatur. Tota haec regio montana eſt: hinc montium flexus crebrique vertices, confracta in humeros iuga, et concaui vallium ſinus, inaequaliter aërem ſcindunt; quae cauſa etiam voces multis in locis reciprocas facit. Cum litus me prope iam attigiſſe cernerem, altum exclamaui, ſperans, ad clamorum excitatos litoris accolas, auxilio mihi venturos. Ad primum clamorem nulla redditur echo: at, cum

cum integrarem, ſonus quidam e litore exauditur, ac procurrere e ſyluarum latebris videbam incolas terrae, ac ſcapha quadam mihi obuiam ire. Facta erat ſcapha ex arbuteis virgis, et vimine querno, id quod ſatis indicabat, non valde moratam et excultam eſſe hanc gentem. At, adſpectus remigantium mero me gaudio affecit; nam quoad formam corporis nihil ab hominibus differebant, et ſoli erant homines, quos in toto hoc itinere ſubterraneo videre mihi contigerat. Similes ſunt hominibus noſtri orbis, ſub zona torrida degentibus; nam barbas habent nigras, et capillos vibratos, et qui flauos et promiſſos habent crines, inter monſtra referuntur. Tandem ad fragmentum nauis, quo ferebar, appellunt, manusque ſuppliciter me tendentem excipiunt,

Et ſale tabentes artus in litore ponunt,

vbi cibo ac potu, quamuis rudi ac plebeio, refocillatus, (nam integrum triduum cum ſiti ac inedia pertinaciter depugnaueram) breui conualui.

* *

CAPVT XII.

APPVLSVS AD LITORA QVAMITICA.

Interea ingens vndique fit hominum confluxus. Iidem ad colloquium me identidem prouocabant, ſed ignarus ſermonis, quid reſponderem, neſciebam. Verba, quae ſaepius repetebant, ſcilicet *Dank Dank*, cum germanica eſſe viderentur, reſpondebam primum germanice, mox danice, ac tandem latine: ſed ignotas ſibi has linguas eſſe capitum concuſſione monſtrabant. Tentabam denique linguis ſubterraneis ſcilicet *Nazarica* et *Martiniana*, mentem indicare, ſed fruſtra. Hinc coniiciebam, gentem hanc eſſe inſociabilem, ac nullo commercii foedere cum aliis ſubterraneis iunctam, ideoque neceſſe mihi eſſe, etiam in hac regione repueraſcere, ac ludo literario rurſus initiari.

Poſtquam diu ſermones miſcueramus, ſed ita, vt alter alterum non intelligeret, deducor ad caſulam vimineam: nullae ibi

erant

erant ſellae, nulla ſcamna, nullae menſae: nam humi ſedentes cibum capiebant, defectuque cubilium, ſolo interiecto ſtramento, promiſcue pauimento pernoctabant, id quod eo maiorem mouit admirationem, cum denſiſſimis ſyluis regio abundet. Sola alimenta erant lac, caſeus, panis hordaceus, et caro, quam pruinis imponere ſolebant, rei coquinariae omnino ignari. Breui: tales fere erant, quales primi homines,

Queis neque mos, neque cultus erat; nec iungere tauros,
Nec componere opes norant, aut parcere parto;
Sed rami atque aſper victu venatus alebat.

Hinc Cynicam vitam hic diu traduxi, donec in lingua tantum proficerem, vt cum incolis loqui, ac ignorantiae eorum ſuccurrere poſſem. Et ſane minima, quae dabam praecepta, tanquam oracula habita fuerunt. Hinc cuncti, e pagis circumiacentibus nominis mei fama exciti, catervatim ad me, tanquam ad inſignem Doctorem, de coelo ſibi miſſum, confluebant.

Et audiebam, nouam temporis epocham, ab aduentu meo, a nonnullis ſtatui. Haec omnia eo gratiora mihi erant, quoniam in *Nazar* ac *Martinia*, illic ob velox ingenium ac temeritatem, hic ob hebetudinem, omnibus ludibrio fueram. Animaduertebam tunc, verum eſſe tritum iſtud, ſcilicet inter coecos regnare ſtrabones. Nam in terram veneram, vbi triuiali eruditione, ac rebus fere nihili, illuſtrem me reddere, ac ad ſummos honores aſcendere poteram. Et ampla erat occaſio, vires meas experiundi, cum omnia large ad vſus humanos ſuggereret haec regio: nam terra ſponte quam plurima fundit, creditum foenus optima fide reddit, et tam deliciis, quam neceſſariis famulatur. Non indociles quidem erant huius terrae incolae, neque ingeniis plane deſtituti: at, cum nil didiciſſent, in ſpiſſiſſima caligine verſabantur. Narranti mihi genus, patriam, naufragium, et alia, quae in itinere meo expertus eram fata, nemo fidem habuit. Credebant potius, me ſolis eſſe incolam, et ab hoc aſtro deſcendiſſe: quocirca vulgo me *Pikil-Su*, id eſt, legatum ſolis, vocitabant. Exiſtentiam quidem

Dei

Dei non negabant, ſed de probatione tanti dogmatis non erant ſoliciti, ſufficere ſibi credebant, maiores ita credidiſſe: hoc ſolo dogmate tota eorum theologia abſoluebatur. In ſtudio morali ſolum iſtud praeceptum didicerant: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Nullis ſuberant legibus, ſola Imperatoris voluntas lex erat, ac nulla proinde, niſi publica crimina, puniebantur. Alia ſi quis facinora perpetrauerat, praeſentiam illius fugiebant caeteri, et contemptus iſte nocentibus tam grauis ac intolerabilis erat, vt non pauci, aut aegritudine animi, occumberent, aut violentas ſibi manus prae taedio vitae inferrent. Chronologiam ac temporum computationes ignorabant, tantum ab eclipſi ſolis, quae per interpoſitionem planetae *Nazar* fit, annos computabant: Adeo, vt, cum de aetate alicuius quaereretur, tot eclipſes vixiſſe reſponderetur. Phyſica eorum ieiuna admodum et abſurda erat: credebant, ſolem eſſe auream laminam, ac planetam *Nazar* caſeum. Cum quaererem cauſam, cur ſtatis vicibus creſceret, ac decreſceret planeta *Nazar*, reſpondebant, iſtud ſe neſcire. Diuitiae

et facultates maxime in porcis conſiſtebant, quos in ſyluam miſſos, notis ac characteribus diſtinguebant, et aeſtimabantur vniuscuiusque opes e numero porcorum. Ingratas arbores, ac glandem non ferentes, flagellis caedere ſolebant, quoniam ſterilitatem iſtam ab inuidia ac malitia earundem fluere ſtolide credebant.

Talis erat ſtatus miſerae huius gentis, quam artibus, ac praeceptis ad humanitatem perduci poſſe mox deſperabam, at, ad animum reuocans iſtud

Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modo culturae patientem praebeat aurem,

in gentis barbarae cultura omne ſtudium poſui, eamque ob operam, tanquam diuinus homo, inter illos habitus ſum, tantaque de ſapientia mea erat praeſumtio, vt nihil mihi impoſſibile crederent.

Hinc vbi oues furto, morbo periere capellae,
Spem mentita ſeges, bos eſt enectus aratro,
Offenſi damnis media de nocte ruebant

ad

ad tugurium meum, opem humiliter implorantes. Ante poſtes ianuae meae procumbentem vidi villicum quendam, in lacrimas effuſum, ac manibus, vsque ad articulorum ſtrepitum, contritis, opem meam implorantem. Doloris cauſam me quaerente, de arborum ſuarum contumaci ſterilitate queritur, humillime petens, autoritate mea efficerem, vt glandem illae pro more ferrent. Audiebam, totam hanc terram parere regi, cuius ſedes eodem tempore octo dierum itinere diſtabat a vico, vbi tunc commorabar; dico eodem tempore, quoniam ambulatoria erat metropolis, et pro aedibus fixis tentoria habebat, quae cum familia regia ac ſubditis, ex vna in alteram prouinciam, transferri ſolebant. Rex, qui tunc ſceptra tenuit, erat vir aetate profectus, et dicebatur *Casba*, id quod magnum Imperatorem denotat. Merebatur quidem regio haec, reſpectu terrarum, quas ingenti tractu perreptat, regnum dici, ſed ob ignorantiam incolarum, viribus vti neſcientium, exigui ponderis habita fuit, ideoque vicinorum inſultibus ac ludibriis expoſita, ſaepe gentibus maxime ignobilibus tributum pendere coacta fuit.

Fama nominis mei, ac virtutum mearum, per cunctas breui prouincias diffundebatur. Nihil, niſi me, tanquam oraculo, conſulto, ex eo tempore ſuſcipiebant incolae, et quoties res ſuſceptae deſtituebantur ſucceſſu, a maleuolentia et frigore meo id oriri credebant. Hinc erant, qui ſacrificiis iram meam placare conabantur. Stupidiſſimae gentis ineptias omnes enumerare ſuperſedeo: ſat erit, vnam vel alteram afferre, vnde de caeteris facilis erit coniectura. Grauida mulier effici poſſe opera mea credebat, vt foetus, quem in vtero geſtabat, ſexus virilis foret: alius, vt parentibus ſenio effoetis, aetatem et annos redderem iuueniles, orabat: tertius, vt per aethera ſe efferrem ad regionem ſolis, e cuius gremio, auri, quantum opus eſſet depromeret, ac theſauro onuſtus inde reuerteretur. His et multis aliis petitionibus eiusdem farinae miſere vexatus, ſeuera oratione ſtultitiam eorum ſaepe caſtigare cogebar; nam verebar, ne nimia iſta de potentia et virtutibus meis praeſumtio in cultum tandem diuinum terminaretur. Tandem

\- - - - *longaeui regis ad aures*

Nun-

Nuntius ingentem peregrina in veſte reportat
Adveniſſe virum, - - -

qui ſolis legatum ſe dixerat, quique ſapientiſſimis, et fere diuinis praeceptis *Quamitas* aliquot (ita vocabantur incolae huius regionis, cui nomen *Quama*) imbuendo, homine ſe maiorem oſtenderat. Hinc legatos illico ablegauit cum mandatis, vt ad regiam vrbem me inuitarent. Erant legati numero triginta, tecti omnes pellibus tigrium, qui ornatus in his terris honoratior cenſetur, quoniam vſus earundem pellium nemini conceditur, niſi praeclare rem geſſerit in bellis contra *Tanachitas*. (Tigres hi erant rationales, et *Quamitarum* infenſiſſimi hoſtes.) Interea temporis in vico iſto, vbi tunc haerebam, ſaxeam domum, duarum contignationum, ad exemplar aedificiorum Europaeorum, exſtrui curaueram. Iſtam domum, tanquam ſtupendam molem, et vires humanas excedentem intuebantur legati, ideoque religioſa eandem veneratione, tanquam ſanctuarium, intrabant, mandatum imperatoris ad me perlaturi. Formula mandati, qua vtebantur, his verbis concepta erat:

„Cum magnus Imperator Casba, clemen-
„tiſſimus eorum Dominus, maiores ſuos
„et proſapiam deduceret a Spynko, ſolis fi-
„lio, qui primus Quamae ſceptra tenue-
„rat, nil gratius ſibi accidere potuiſſe hac
„legatione, maxime cum tenderet ad
„ſummam imperii vtilitatem, et ſpes eſ-
„ſet, ſub inſigni adeo et coeleſti Doctore,
„totius regni mox aliam fore faciem;
„ſperabat igitur, eo lubentius in aulam
„regiam venturum legatum, quo maior
„et ſpatioſior in metropoli daretur campus,
„virtutes ſuas exſerendi.„ Finita ora-
tione, humillimas ego gratias agens, cum
legatis in regiam proficiſcor. Itineri huic
quatuordecim dies inſumpſerant legati:
at, reuertentibus quatridui tempus ſat
erat, id quod arte mea effectum eſt:
Nam, cum animaduertiſſem, ingentem in
his terris eſſe equorum prouentum, eos-
demque oneri potius, quam vſui eſſe in-
colis, cum ſyluis ferarum inſtar inerra-
rent, monſtraui vtilitatem, quae ex vſu
generoſiſſimorum animantium comparari
potuit, artemque domandi docui. Do-
miti fuere mox aliquot equi, et cum
adeſſent legati, tot iam habebam paratos
et

et inſtructos, quot reuerſuris in itinere eſſet opus. Ad equorum adſpectum ſtupentes legati, in eosdem conſcendere diu dubitarunt: at, cum me, vna cum aliis, absque metu et periculo eosdem capiſtris moderari, ac fraenis circumagere viderent, poſt leue quoddam tentamen animum reſumunt, et vecturae huic ſe accommodant. Et haec erat cauſa, cur abitu triplo celerior fuerit reditus. Cum prope locum ventum eſt, vbi regia vrbs credebatur, audiuimus, in aliam prouinciam metropolin eſſe translatam: hinc iter remetiri, et curſum alio flectere cogimur.

Vix exprimi poteſt, quanto cum ſtupore nos, eo ornatu incedentes, intuiti fuerint *Quamitae*. Nonnullos tantus terror inuaſit, vt regiam vrbem deſerere molirentur. Ipſe Imperator intra limina tentorii ſe trepidus continuit, nec foras egredi auſus eſt, antequam vnus legatorum, equo deſcendens, myſterium iſtud explicuerat. Paulo poſt in tentorium Imperatoris ſolenniter, et ingenti comitatu introducor. Sedentem ibi periſtromate conſpiciebam *Casbam*, aulicorum corona

cin-

cinctum. Ingreſſo tentorium, ac humillimis verbis benignitatem Imperatoriam praedicanti, aſſurrexit Imperator, rogans, quid ageret ſolis Monarcha, familiae Quamiticae auctor, et primus parens. Ad quaeſtionem hanc, cum opus eſſet, veterem Quamitarum errorem fouere, reſpondebam: a Monarcha Solis me in terram demiſſum, vt praeceptis ſalutaribus rudes Quamitarum mores emollirem, arteſque patefacerem, quibus non modo ferociae finitimarum gentium reſiſterent, ſed et fines imperii proferrent, datumque mihi in mandatis eſſe, perpetuo hic vitam agere. Grata erat Imperatori oratio: iuſſit illico tentorium mihi erigi, ac prope ſuum ſtatui, adſignati mihi etiam ſunt quindecim apparitores, quorum miniſterio vterer, nullaque in re Domini ſupercilium induebat, ſed amici quaerebat obſequium.

* *

CAPVT XIII.

PRIMORDIA QVINTAE MONARCHIAE.

Ex eo tempore totus in eo eram, vt regioni huic nouam formam darem, et iuuentutem in re militari erudirem.

Ante vrbem hinc pueri, et primaeuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitantque in puluere currus;
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent. - -

Ab equis vero domandis, et vſui bellico aptandis, initium ſumpſi, ſperans, ſolo equitatu finitimos in officio continendos. Aſſidua mea cura effectum eſt, vt breui ſex equitum millia Imperatori ſiſterentur. Et cum eodem tempore, *Tanachitae* nouam inuaſionem meditarentur, ob dilationem annui tributi, cuius ſolutionem fruſtra vrſerant, rogatu Imperatoris, cum nouo

nouo equitatu, cui pedeſtris exercitus addebatur, hoſtibus obuiam iui. Copias pedeſtres haſtis armaueram ac iaculis, quibus eminus cum Tanachitis pugnarent: nam breuibus tantum gladiis, aut pugionibus, adhuc vſi fuerant Quamitae; quam ob cauſam cominus ſemper cum ferociſſimis hoſtibus, qui corporis viribus valentiores erant, impari ſemper marte congreſſi fuerant.

Dux exercitus iam conſtitutus, cum animaduerterem, Tanachitas haud procul ab imperii noſtri finibus paratos ſtare, copias in eosdem duxi. Inopinati exercitus adſpectu commoti Tanachitae, aliquandiu ſubſtiterunt: noſtri vero vlterius progreſſi, quam primum ad teli iactum ventum eſſet, haſtas ac iacula vibrarunt, ac ita pugnando, ingentem hoſtium ſtragem ediderunt. Animum tamen non deſpondebant hoſtes, ſed ingenti impetu in pedites noſtros ferebantur: at, cum latera eorum inuaderet nouus equitatus, deſertis ordinibus, in fugam ſe coniiciebant, adeo, vt impetus hic totius praelii fortunam traxerit. Magna tunc hoſtium

fit

ſit caedes, et Dux exercitus Tanachitici, vna cum viginti nobilibus tigribus, viuus capitur, Quamam in triumphum ducendus. Vix exprimi poteſt, quantam laetitiam inſignis haec victoria per totum imperium excitauerit: nam in prioribus bellis vulgo ſuccubuerant Quamitae, et non niſi iniquiſſimis conditionibus pacem emendicauerant. Iuſſit mox Imperator, captiuos, pro more, ad capitale ſupplicium abſtrahi: ego vero morem hunc deteſtatus, in cuſtodia ſeruandos ſuaſi, quieturos iudicans Tanachitas, quibuscum pro tempore nec pax, nec bellum erat, donec viderent, quid de captiuis ſtatueretur: porro indicabam, opus mihi eſſe induciis, vt alia, quae meditatus eram, exſecutioni darem. Animaduerteram, nitri feraciſſimas has terras, ingentemque iam dudum nitri vim coaceruaueram, ex quo puluerem pyrium conficerem. Nemini tamen, niſi ſoli imperatori, conſilium detexeram, cum illius auctoritate mihi opus eſſet, ad officinas inſtituendas, in quibus tubi, aliaque id genus tela cuderentur. Et ſperabam, hiſce inſtrumentis omnes imperii huius hoſtes breui debellari poſſe.

Poſt-

Poſtquam aliquot centena ſclopetorum, vna cum glandibus confici curaueram, publicum commenti mei ſpecimen edidi ſummo cum omnium ſtupore. Certus mox militum numerus huic militiae generi adſcriptus, in ſclopetis rite tractandis aſſidue exercetur. Facto hoc experimento, et ſclopetariis probe exercitatis, ab imperatore proclamor *Iachal*, ſiue totius exercitus Dux, cui dicto obedientes eſſent omnes legionum, cohortium, ac turmarum Praefecti. Dum haec aguntur, cum Duce Tanachitarum, *Tomopoloko*, cuius integritas in familiaris amicitiae adduxit iura, crebra habui colloquia, exploraturus ſtatum, indolem, et mores iſtius gentis. Comperiebam non ſine admiratione, prudentem eum eſſe, bene moratum, ac in literis probe inſtructum: audiebam, in terra Tanachitica literas et artes non perfunctorie coli: indicabat porro, verſus orientem populum eſſe bellicoſiſſimum, propter quem perpetuo excubias agere cogebantur Tanachitae. Incolae quidem exiguae erant ſtaturae, ac viribus corporum Tanachitis longe inferiores, at iudicio pollebant, ac dexteritate iaculandi, eamque ob cauſam

ſaepe

ſaepe ad pacem petendam compulerant Tanachitas. Didici mox, gentem iſtam compoſitam eſſe e felibus, eandemque inter totius firmamenti incolas, prudentia politica, ac vi iudicandi eſſe ſpectabilem. Ego ſane non ſine aegritudine animi audiebam, ſapientiam, literas, ac morum vrbanitatem in cunctis ſubterranei huius orbis creaturis inueniri, ſolos vero homines, nempe *Quamitas*, barbaros eſſe ac incultos. At ſperabam, breui ceſſaturum hoc opprobrium, ac Quamitas imperium iſtud, quod hominibus natura in caetera animalia conceſſit, recuperaturos.

Poſt nouiſſimam ſtragem diu quieti manſerant Tanachitae: at, cum per ſpeculatores exploraſſent indolem, ac ſtatum noui equitatus, quod ſcilicet Centauri iſti, qui tantum nuper terrorem incuſſerant, nil aliud eſſent, quam domiti ac exercitati equi, animos obfirmant, nouasque copias contrahunt, quas ipſe Tanaquitarum Rex contra Quamitas ducit. Totus exercitus conſtabat e vicies millenis tigribus, cunctis veteranis, exceptis duabus legionibus, quae nuper conductae erant. At,

ſubitarii hi milites nomina verius erant, quam auxilia. Hi omnes, ſpe victoriae inflati, Quamitico imperio ex integro infeſta ſigna inferunt. Obuiam eunt noſtri pedites duodecies mille, inter quos ſexcenti erant ſclopetarii, equites vero quater mille. Et cum de ſucceſſu pugnae non dubitarem, ne debita victoriae gloria defraudaretur imperator, exorabam ſenem, vt ipſe copiis praeeſſet. Ea modeſtiae ſimulatione nihil exiſtimationi meae detractum eſt, cum totus exercitus me, tanquam verum ductorem, aſpiceret. Conſultum mox duxi, a primo impetu ſclopetarios arcere, periculum facturus, ecquid absque iisdem, ſolo equitatu, victoria parari poſſet. At conſilium iſtud impendio mihi ſtetit. Nam Tanachitae tanta ferocia pedites noſtros aggreſſi ſunt, vt fugam eosdem arripere cogerent. Impetum quoque equitatus dum fortiter ſuſtinent, neutro diu inclinatur pugna, adeo, vt nunquam acrius ſit pugnatum.

Iam pendebat adhuc belli fortuna, diuque
Inter vtrumque volat dubiis victoria pennis;

cum

cum ſclopetarios in aciem eduxerim. Ad primum tormentorum ictum ſtupentes Tanachitae ſubſtiterunt. Nam, vnde fulgura iſta ac tonitrua procederent, capere nequibant: at, cum funeſtum eorundem effectum cernerent, panico fere terrore correpti ſunt. Prima hac ſalutatione ducentae ſternuntur tigres, inter quas duae erant ſacerdotes caſtrenſes, quae, dum milites ſermone paraenetico ad virtutem acuerent, glandibus ſclopetorum perforatae occubuerunt. Caſum earum acerbe tulerunt omnes, quoniam inter optimos et diſertiſſimos concionatores numerabantur. Iſtum hoſtium terrorem cum animaduerterim, fulmina integrari iubeo. Secundam ſalutationem maior ſtrages inſecuta eſt: caedebantur tunc plures cum ipſo rege. Hinc abiecta omni ſalutis ſpe, terga vertunt hoſtes: inſequuntur equites noſtri, tantaque fugientium fit caedes, vt prae multitudine cadauerum, quibus campi tegebantur, progredi vlterius nequirent. Finito certamine, cum numerum caeſorum hoſtium inirent noſtri, 13000 cadauera inuenta ſunt militum, quos praelium et fuga hauſerant. Ita fuſis

ac profligatis hoſtibus, regionem Tanachin victor exercitus intrans, poſt aliquot dierum iter ad metropolin caſtra poſuit. Tantus tunc terror animos omnium occupauerat, vt, quamuis oppidum ſitu, moenibus, ac munimentis validum eſſet ac inſtructum, reque cibaria copioſum, ſupplex tamen obuiam proceſſit magiſtratus, claues vrbis *victoribus oferens.* Vrbem non minus amplitudo, quam platearum, ac aedificiorum nitor, commendabat. Et ſane mirum erat, Quamitas, gentibus adeo excultis vndiquaque cinctos, in iſta caligine tam diu deſidere *potuiſſe.* At, idem illis accidiſſe credo, quod populis nonnullis, qui rerum exoticarum ſecuri, domeſtica ſola extollunt, ideoque ab aliorum commercio remoti, ſemper in eodem luto haerent, id quod exemplis gentium quarundam Europaearum facile euinci poteſt. Ab inſigni hac clade nouam epocham ſtatuunt Tanachitae: et, cum pugna haec decretoria ſecundum eorundem computationem habita fuerit, die tertio menſis *Torul*, diem hunc inter atros numerant. Eodem anni tempore, menſe, ſcilicet Torul, ab hac firmamenti

regio-

regione, maxime remotus eſt planeta *Nazar*, cuius circa ſolem ſubterraneum curſus tempora ordinat, ac anni tempeſtates diſcriminat. Voluitur etiam circa ſolem totum firmamentum: at, cum motus planetae ſit velocior, decreſcere et augeri videtur Nazar, prout huic vel illi hemiſphaerio propior eſt. Ex huius planetae diminutione et incremento, item ex eclipſibus ſolaribus, ſumuntur aſtronomicae obſeruationes. Calendaria Tanachitica ſemel per otium examinata, concinna atque optime digeſta mihi ſunt viſa.

Expugnationem regiae vrbis totius regni deditio ſecuta eſt, adeo, vt contemptus iſte, quo huc vsque notati fuerant Quamitae, in gloriam ſit verſus, et imperium Quamiticum, deuictae huius gentis acceſſione, duplo fere potentius euaſerit. Igitur, cum felicitatem hanc, prudentiae ac induſtriae meae, acceptam omnes ferrent, veneratio, quam erga me iamdudum conceperant, in diuinum fere cultum abiit. Subiugata Tanachitica gente, et praeſidiis, quibus populus ferox ac bellicoſus in officio contineretur,

paſſim vrbibus impoſitis, telam, quam exorſus eram, pertexere, ac barbariem, qua adhuc torpuerant Quamitae, penitus exſtirpare conabar. Artium tamen liberalium ſtudium mox introducere arduum erat: nam, quod ego ipſe in Europa didiceram, nempe linguam latinam, et centones quosdam linguae graecae, nullius hic vſus eſſe. Hinc ab hoſtili terra, ſcilicet Tanachitica, duodecim literatiſſimas tigres, arceſſere cogor. Profeſſores hi primi conſtituti, iubentur Vniuerſitatem fundare, ad exemplar Scholarum ſuae gentis. Porro, bibliothecam regiam Tanachiticam, *Quamam* transferri iubeo. Statutum tamen animo erat, vt, quam primum in literis eum Quamitae feciſſent progreſſum, vt proprio cortice natare poſſent, aduenas hos rurſus dimittere.

Auidus eram regiam bibliothecam Tanachiticam inſpiciendi, quoniam a captiuo Duce *Tomopoloko* didiceram, inter eiusdem bibliothecae codices manuſcriptos aſſeruari, librum, compoſitum ab autore, qui in noſtro orbe verſatus fuerat, eiusdemque varias regiones, in primis Euro-

Europaeas deſcripſerat, iſtiusque operis compotes factos fuiſſe Tanachitas, dum in regione remota bellum geſſerant: ſuppreſſum tamen eſſe nomen autoris, nec adhuc ſciri, cuias eſſet, aut qui in loca ſuperterranea eſſet delatus. Perſpectis libris, verum eſſe, quod de hoc ſcripto mihi narrauerat Tomopoloko, comperiebam, ideoque candide illi genus meum et patriam detegebam, teſtatus, id ipſum Quamitis me initio aduentus mei indicaſſe, at narrationi nullam fidem habuiſſe ſtupidiſſimos homines, qui potius legatum me ſolis crediderant, ac in eo errore adhuc tenaciter perſiſtere. Addidi porro, cum nefas ducerem, vanum adeo titulum diutius retinere, decreuiſſe me tandem, veram naſcendi ſortem omnibus aperire, qua ingenua confeſſione nil detrimenti exiſtimationem meam paſſuram iudicabam, maxime cum ſperarem, quod e libri huius lectione omnibus innoteſceret, quantum caeteris mortalibus virtute ac prudentia, praeſtent Europaei. Diſplicuit conſilium viro prudentiſſimo, mentemque ſuam his verbis patefecit: „ Neceſſe eſt, „ *inquit*, Sereniſſime Heros! vt prius in- „

 ſpi-

„ſpicias librum, cuius lectio te forſitan „a conſilio iſto dimouebit; nam, aut „mendax ſit autor, aut ſtultis ac ineptis „moribus ſint ſuperterranei, legesque ac „inſtituta ſectentur, riſu potius quam ve„neratione digna; perlecto vero opere, „quod lubitum erit, facias: moneo tan„tum, ne titulum temere abiicias, qui „tantam venerationem animis Quamita„rum impreſſit. Ad mortales enim in offi„cio continendos, nihil eſt efficacius opi„nione iſta, quam de natura ac ſplendidis „natalibus concipit vulgus„.

Quod ſtupet in titulis et imaginibus generoſis.

Conſilium iſtud ſecutus, interprete Tomopoloko, librum perlegere decreui. Titulus operis eſt: ITINERARIVM TANIANI (quod nomen creditur fictum) SVPER TERRAM, ſiue DESCRIPTIO REGIONVM AC TERRARVM, MAXIME VERO EVROPAEARVM. At, cum liber iſte diutino ſitu ſqualidus, iniuriaque temporis valde eſſet mutilatus, iſtud, cuius noſcendi maximo ducebar ſtudio, ſcilicet, qua via ad nos aſcenderit,

rit, et rurſus, quomodo ad inferos redierit, deſiderabatur.

Contenta huius operis haec ſunt:

FRAGMENTA ITINERARII TANIANI SVPER TERRAM, EX INTERPRETATIONE TANACHITICI DVCIS, PERILLVSTRIS, STRENVI AC GENEROSI DOMINI TOMOPOLOKI.

* * * Regio haec (ſcil. Germania) dicitur imperium Romanum: ſed ſolus eſt titulus, cum monarchia Romana aliquot abhinc ſaeculis plane ſit exſtincta. Lingua, qua vtuntur Germani, haud facile intelligitur, ob peruerſum ſtyli ordinem: nam quod prius in aliis linguis ſolet eſſe, hic ponitur poſterius, adeo, vt nihil intelligas, antequam ad finem paginae perueneris. Forma regiminis eſt valde paradoxa. Credunt Germani, ſe Regem habere, et tamen nullum habent: dicitur Germania vnum imperium eſſe, et tamen in varios ſeparatos principatus eſt diſcerpta, qui omnes ſui iuris ſunt, adeo, vt alter alteri ſaepe bellum legitimum inferat. Regnum dicitur ſemper auguſtum, quamuis

interdum valde diminuatur: ſanctum, absque vlla ſanctitate: inuictum, licet vicinorum vexationibus ſaepe expoſitum. Nec minus ſtupenda ſunt gentis iura ac priuilegia, cum multi iuribus gaudeant, quorum exercitium interdicitur. Infiniti editi ſunt commentarii in ſtatum imperii Germanici, at, in re adeo intricata commentatores nil adhuc profecerunt: nam * * * *

* * huius Regni (ſcil. Galliae) metropolis, quae ampliſſima eſt, et dicitur *Lutetia*, poteſt quodammodo totius Europae caput vocari; nam certam exercet iurisdictionem in caeteros Europae populos: ex. gr. ius habet iisdem regulas viuendi, ac veſtium formas praeſcribendi, adeo, vt nullum veſtimenti genus tam ridiculum ſit ac incommodum, quin ad idem, modo Lutetiae incolis placuerit, omnes aliae gentes adſtringantur. Quomodo vero, aut quando ius iſtud acquiſiuerint Pariſini, me latet. Dedici tamen, ad alias res imperium iſtud non extendi; nam gentes aliae Europaeae ſaepe bella gerunt cum Gallis, iisdemque duras nonnunquam pacis conditiones extorquent: at, ſeruitus iſta circa veſti-

veſtitus ac viuendi modos perennis eſt, adeo vt, quicquid in ea re comminiſcitur Lutetia, ad eiusdem obſeruationem tota Europa ſancte teneatur. Celeritate apprehenſionis, nouitatis ſtudio, ac ingenii fertilitate Martinianis admodum ſimiles ſunt *Pariſini*.

* * * Relicta *Bononia*, *Romam* proficiſcimur. Paret haec vrbs ſacerdoti, qui, quamuis regnum illius valde ſit anguſtum, Regum tamen ac principum Europaeorum potentiſſimus habetur. Nam, cum alii Principes tantum in corpora ſubditorum, ac bona eorundem dominantur, hic et animas perdere poteſt. Credunt vulgo Europaei, claues coelorum apud hunc ſacerdotem cuſtodiri. Auidus eram tanti palladii videndi, at operam perdidi; nam quamnam habeant formam, et in quo ſcrinio aſſeruentur, adhuc quaero. Iura, quae exercet, non ſolum in proprios ſubditos, ſed etiam in totum genus humanum, haec praecipue ſunt, vt, quos Deus damnat, abſoluere, quosue abſoluit, damnare poſſit: enormis ſane autoritas! quam ſubterranei noſtri in neminem mortalem

talem cadere poſſe iurarent. At, facile eſt, Europaeis pro lubitu imponere, ac abſurdiſſima commenta iisdem obtrudere, quamuis ſe ſolos ſapere credant, eaque perſuaſione inflati, reliquos mortales, quorum mores barbari illis ſunt, cum ſupercilio intuentur. Ego ſane mores, conſuetudines, ac inſtituta ſubterraneorum noſtrorum tueri nolo. Afferam tantum, mores et conſuetudines nonnullas Europaeorum, e quibus patebit, quam immerito aliarum gentium inſtituta vellicent.

Vſu paſſim in Europa receptum eſt, capillos, ac veſtes frugibus terrae in farinam tritis, quas in alimentum hominibus dat natura, aſpergere. Farina haec vulgo dicitur Puluis, (*Poudre*) quam magno labore ac cura, quauis veſpera euerriculo excutiunt, vt nouam farinae portionem ex integro diſſeminent. Alia conſuetudo, quae non minus ridicula mihi viſa eſt haec erat: Operculis ſiue pileis vtuntur, quibus capita aduerſus vim frigoris muniant, at iſta capitum opercula vulgo ſub brachiis, etiam tempore hyberno, geſtant, id quod aeque ridiculum mihi videbatur,

ac

ac ſi quem vidiſſem tunicam, vel femoralia, manu per vrbem portantem, corpore, cui iſta velamenta parauerat, iniuriae aëris expoſito.

Sacra Europaeorum dogmata ſana ſunt, ac rectae rationi conuenientia. Libri, quibus credenda ac facienda continentur, iubent diurna nocturnaque manu eosdem verſare, ac verum eorundem ſenſum ſcrutando elicere: ſuadent porro indulgentiam in errantes, ac infirmos: at, *ſi* quis rem aliter capit, quam maxima ciuium pars, carcere, flagellis, ac nonnunquam ignis ſupplicio, ob iſtam iudicii imbecillitatem, punitur. Hoc idem mihi videbatur, ac ſtrabonem ſiue lippum fuſtibus caedere, ob id ſolum, quod obiecta, quae mihi quadrata, illi rotunda apparerent. Didici, hanc ob cauſam, aliquot hominum millia, iuſſu Magiſtratus, iugulata aut combuſta.

In plerisque vrbibus ac vicis reperies homines, locis conſpicuis ſtantes, ac peccata, quae ipſi quotidie exercent, in aliis ſeuere notantes, id quod idem eſſet, ac ſi ebrium vidiſſem in ebrietatem declamantem.

Qui

Qui gibboſus, curuus, aut claudus hic naſcitur, titulum optime formati (Wohlgebohrn) ambit: qui ſordidos habet natales, titulum nobili loco nati (Edelgebohrn) captat. Id quod non minus abſurdum, ac ſi pumilio gigas, aut ſenex iuuenis vocari vellet.

In ciuitatibus maioribus paſſim conſuetudo inualuit, vt poſt prandium ad compotationem iusculi nigri, e fabis combuſtis confecti, inuitentur amici. Iuſculum hoc vulgo dicitur *Caffée*. Ad loca compotationis trahuntur a duabus robuſtiſſimis feris, incluſi pyxidi quatuor rotis impoſitae: nam parum honeſtum Europaeis exiſtimatur pedibus incedere.

Primo anni die morbo, qui nobis ſubterraneis ignotus eſt, corripiuntur Europaei. Symptomata huius morbi ſunt animorum mirae turbae ac procellae: nam nemo eodem die vno ſe loco diu continere poteſt. Currunt tunc quaſi lymphati ab vna domo ad aliam, neſcii ipſi, quem in finem. Morbus hic nonnullos quatuordecim integros dies tenet. Tandem vero continuo curſu fatigati et exhau-

ſti,

ſti, ad ſe redeunt, et priſtinae ſanitati reſtituuntur.

Cum innumeri ſint animi morbi, quibus Europaei vexantur, innumera quoque reperta ſunt medicamina. Nonnullos inuadit dirus ardor, ita per vrbem ambulandi, vt ſiniſtra eorum latera dextris aliorum lateribus obuertantur. Quo propius ſeptentrionem accedas, eo maiorem huius morbi vim reperies: vnde patet, ex aëris intemperie naſci iſtud malum. Tollitur morbus chartis ſignatis, quibus characteres nonnulli imprimuntur. Chartas has, dum tanquam taliſmannos geſtant aegri, ſenſim reſipiſcunt. Alia rabies depelli ſolet ſonitu tintinabulorum, ſiue campanarum. Ad harum ſtrepitum turbae animorum ſiſtuntur, ac aeſtus animorum deferuet. At medicina haec exiguae durationis eſt: nam poſt duas horas redit ac ingraueſcit malum.

In Italia, Gallia et Hiſpania, tempore hyemali, infrenis paſſim furor aliquot ſeptimanas graſſatur. Furor hic ſiſtitur cineris aſperſione in aegrotorum frontes. In ſeptentrionali tamen Europae parte, cineris

neris huius nulla virtus: ſolo igitur naturae beneficio curantur boreales.

Plerique Europaei, ter vel quater quouis anno, teſtibus adhibitis, ineunt cum Deo pactum ſolenne, mox rumpendum, quod vocant *Communionem*, adeo, vt videantur eum ſolum in finem paciſci, vt monſtrent, ſtatutum ſibi eſſe, ter vel quater quotannis pacta violare.

Cum crimina confitentur, et miſericordiam Dei implorant, certa verborum caeſura, ac modis muſicis, id vulgo fieri ſolet: adhibentur nonnunquam tibiae, tubae, ac tympana, pro magnitudine criminis, cuius poenam modulando deprecantur.

Cunctis fere Europae gentibus doctrinam iniunctum eſt confiteri, quam complectitur ſacer quidam Liber. At, lectio iſtus libri in regionibus meridionalibus penitus interdicitur, adeo, vt ad credenda homines obſtringantur, quae legere ac inſpicere ſine crimine nequeunt.

In iisdem regionibus prohibitum eſt, Deum colere ac adorare, niſi ignota dialecto,

lecto, adeo, vt ſolae illae preces legitimae, ac Deo gratae cenſeantur, quae fiunt ab illis, qui neſciunt, quid dicant.

In magnis paſſim ciuitatibus paralytici fiunt omnes, qui ad honores ac dignitates aſcendunt, adeo, vt tanquam clinici, lecticis, ad pyxidum figuras aedificatis, per plateas geſtentur.

Plerique Europaei capillos nouacula abradunt, et crinibus peregrinis ac adſcititiis caluitiem tegunt.

Controuerſiae, quae in Gymnaſiis Europaeis vulgo diſcutiuntur, de rebus ſunt, quarum naturam indagare nec intereſt hominum, nec capit humanae coniectura mentis. Doctiſſimae vero materiae, in quas commentantur Europaei, ſunt de veterum et emortuarum quarundam gentium crepidis, calceis, monilibus, ocreis aut togis. Porro de ſcientiis, tam ſacris, quam profanis, non iudicant plerique, ſed iudiciis aliorum ſubſcribunt. Ad quamcunque enim ſunt diſciplinam quaſi tempeſtate delati, ad eam, quaſi ad ſaxum, adhaereſcunt. Nam quod dicant, omnia ſe credere ei,

quem iudicent fuiſſe ſapientem, probarem, ſi id rudes ac indocti iudicare potuiſſent: ſtatuere enim, qui ſit ſapiens, vel maxime videtur eſſe ſapientis.

In regionibus meridionalibus, per vrbes ac vicos portantur collyrides ſiue placentae, quas ſacerdotes dicunt Deos eſſe: et quod maxime mireris, ipſi etiam piſtores, qui farinam monſtrant, e qua confectae ſunt, collyrides easdem mundum creaſſe iurant.

Angli libertatis amantiſſimi ſunt, ſolis vxoribus ſeruientes. Iidem religionem, quam heri profitebantur, hodie reiiciunt: et quam heri tota gens reiecit, hodie tota amplectitur. Fluctuationem hanc deriuabam e ſitu regionis, quod Angli inſulani, ac maritimi ſint, multumque ex indole fluxi et inconſtantis elementi hauſerint.

Quaerunt ſolicite Angli de ſalute ac ſanitate hominum ſibi occurrentium, adeo, vt Medicos omnes crederem. At, quaeſtio iſta: *How do you do*, ſiue, quomodo vales? van tantum eſt locutio, et ſonus nullius ſignificationis.

In

In eadem inſula mentem ac ingenii vires tanta cura limant et expoliunt, vt denique perdant.

Verſus ſeptentrionem reſpublica eſt e ſeptem prouinciis compoſita. Prouinciae hae vnitae dicuntur, quamuis nullum vnitatis aut concordiae veſtigium appareat. Iactat hic potentiam ſuam plebs, quod penes ſe tota reipublicae poteſtas ſit, cum tamen plebei nusquam a publicis negotiis magis excludantur, et ſumma rerum in paucis familiis reſideat.

Incolae harum prouinciarum auide ac ſolicite corradunt opes, quibus tamen non vtuntur, adeo, vt plenae illis ſint crumenae, ſed vacui ventres: nam viuere videntur e ſolo fumo, quem per fiſtulas, ſiue tubos argillaceos, abſorbent.

Dandum eſt huic genti, quod omnium mortalium ſit nitidiſſima: omnia enim ſolicite lauat, praeter manus.

In ciuitatibus ac vicis Europaeis ſunt nocturni vigiles, qui, dum dormientibus quietem cantando, vel potius rudendo optant, deſomnes quauis hora faciunt.

Quaeuis regio ſuas habet leges, ſuas quoque habet conſuetudines, legibus ſaepe e diametro oppoſitas: ita ex. gr. ſecundum leges vxor marito eſt ſubiecta, ſecundum vſum vero in virum dominatur.

Maxime inter Europaeos aeſtimantur ii, qui ſumptuoſiſſime viuunt, et fruges terrae deglutiunt: ſoli terrae cultores, et qui heluones hoſce nutriunt, ſpernuntur.

Quot, et quantae ſint Europaeorum prauae inclinationes, patet ex crucibus, patibulis, et carnificinis, quae paſſim viſuntur. Quaeuis ciuitas ſuum habet carnificem. Exicipitur tamen Anglia, vbi nullos dari credo carnifices, cum incolae ſe ipſos ſuſpendant.

Antropophagos ſuſpicor Europaeos; nam ingentem robuſtiſſimorum hominum multitudinem in clauſtra quaedam, quae monaſteria dicuntur, compingunt, idque eum ſolum in finem, vt nitidi fiant, ac pingueſcant: nam dum in iſtis aſſeruantur viridariis, ab omni labore exempti, ſoli fere gulae obſequi iubentur.

Aquam mane bibere ſolent Europaei, vt aeſtum ſtomachi temperent: at, vix iſto aquae beneficio deferbuit venter, cum vinum aduſtum hauriant, vt referueſcat.

Religio Europaea in duas ſectas diuiditur, alia eſt Proteſtantium, alia Romanorum: illi vnum ſolum Deum, hi plures adorant, cum, quot vrbes ac vici ſunt, tot Dii Deaeque ſimul viſuntur. Cunctos hos Deos Deasque creauit ſummus Romae Pontifex: hunc vero creant Presbyteri, vulgo dicti Cardinales. Patet inde, quanta ſint Cardinalium iura, cum Deorum formatores forment.

Itali antiqui totum olim orbem ſubegerunt, vxoribus ſubditi: hodierni vero in vxores ſaeuientes, cunctis populis foede ſeruiunt.

Diſtinguuntur animalia Europaea in terreſtria et aquatica. Dantur etiam amphibia, vt Ranae, Delphini et Bataui; nam in paludibus hi habitant:

- - *Terras atque aequora miſcent*

Eadem Europaeis ſunt alimenta, quae nobis. Hiſpani vero ſola aura veſcuntur.

Paſſim in Europa floret mercatura, et multa ibi ſunt venalia, quae hic in commercium non veniunt: ita Romani vendunt coelum; Heluetii ſe ipſos; in **** coronae, ſceptra, et regia dignitas ſub haſta venduntur.

In Hiſpania honeſti hominis nota eſt deſidia, et nihil eſt, quod nobilitatem magis commendat, quam ſomnus.

Fideles ac vere credentes dicuntur ii, qui neſciunt, quid credant, quique ea, quae audiunt, ad examen vocare operae pretium non ducunt. Sunt etiam, qui ob ſolam ſegnitiem, incuriam, ac neglectum examinis, in numerum ſanctorum referuntur: aeternum vero damnati dicuntur ii, qui de ſalute ſoliciti, cautius et curatius omnia examinando, a regnante quadam opinione diſcedunt.

Porro, non ex operibus, et virtutum pietatisque exercitio, aut neglectu, ſed e ſolo natiuitatis loco futuram ſalutem aut damnationem aeternam fluere, vulgo exiſtimant Europaei. Fatentur enim omnes, ſi in alio loco, et ex aliis parentibus geniti fuiſ-

fuiſſent, ſe alia ſacra ſecuturos. Hinc non tam ob ipſam religionem, quam ob locum, ac naſcendi ſortem, damnare mihi ſunt viſi. At, opinionem hanc, cum iuſtitia et bonitare diuina conciliare nequeo.

Inter literarum cultores maxime aeſtimantur ii, qui naturalem vocum ordinem ita inuertunt, vt id, quod in ſe planum et perſpicuum erat, obſcurum ac inuolutum reddatur. Dicuntur hi poëtae, et vocum iſta delocatio Poëſis. At, in ſola ſtyli peruerſitate non conſiſtit virtus poëtae, requiritur, vt ſumme ſimul mendax ſit. Hinc diuino fere honore colitur antiquus Poëta Homerus, cum in vtraque arte excelluerit. Hunc in phraſibus euertendis, ac in veritate peruertenda multi imitantur, nemo vero aſſecutus eſt.

Librorum auidi emptores ſunt literati Europaei, at, libros non tam ob materiam, quam ob formam, ac nitorem emunt. Hinc, cum animaduerterint bibliopolae, meris crepundiis, ac, quae oculos magis quam animum paſcunt, duci doctos emptores, libros alia forma, aliis typis, characteribus, et effigiebus recudunt, ac centuplo

tuplo carius vendunt: artes enim liberales hic in commercium veniunt, et inter mercatores maxime ſubdolos numerantur philoſophi, ac librorum autores. Stulti potiſſimum libros ſcribunt, ac ſi vereantur, vt ſtultitiae fama ad poſteros propagetur.

Academiae Europaeae ſunt bonarum artium, ac honorum mercaturae, ſiue tabernae, vbi aequo ac modico pretio proſtant gradus, promotiones, dignitates, eruditionis multiiugae tituli, ac aliae doctae merces, quae non ſine ſudore, ac multorum annorum diurnis nocturnisque ſtudiis, in orbe noſtro ſubterraneo comparantur. Doctores dicuntur ii, qui ſummum eruditionis culmen attigerunt, aut, vt aiunt Europaei, in apicem montis cuiusdam Parnaſſi, quem nouem Virgines incolunt, ſunt enixi. His proximi ſunt Magiſtri, qui ſumptu paulo minori titulos eruditionis acquirunt, ac proinde minus docti cluent. Patet hinc, quanta a ſcholis ſuperterraneis in genus hominum exerceatur benignitas, cum planum adeo ac facile ad doctrinam pandant iter. Paulo moroſiores in eo ſunt ſcho-

ſcholae ſeptentrionales, cum non absque praeuio examine ſummos largiantur honores.

Docti ab indoctis, moribus et cultu, maxime vero religione diſtinguuntur: quippe hi vnum ſolum Deum, illi vero plures Deos Deasque colunt. Praecipua Doctorum Numina ſunt Apollo, Minerua, nouem Muſae, aliique minorum gentium Dii, quos ſcriptores, maxime vero Poëtae, cum furere geſtiunt, inuocare ſolent. Ipſi literati, pro varietate ſtudiorum, in varias claſſes deſcribuntur: ſunt vel Philoſophi, Poëtae, Grammatici, Phyſici, vel Metaphyſici, etc.

Phiſoſophus eſt Mercator literarius, qui certo pretio, praecepta de ſui abnegatione, temperantia, ac paupertate venalia offert, et contra diuitias tam diu declamat, ac ſcribit, donec ipſe diteſcat. Pater Philoſophorum eſt Seneca quidam, qui ita agendo regias cumulauit opes.

Poëta eſt, quem nugae ac furor commendabilem reddunt. Hinc furor praedicatum eſt, quod optimae notae vatibus

 dari

dari ſolet. Omnes enim, qui ſimpliciter et perſpicue mentem exprimunt, laureis coronis indigni iudicantur.

Grammatici componunt certum genus militiae, pacem publicam turbans. Differunt ab aliis bellatoribus in eo, quod pro chlamyde togis, pro gladio ſtylo vtantur. Aeque pertinaciter hi pro literis ac ſyllabis, ac alii pro libertate, pro aris, ac focis dimicant. Credo, ab imperantibus eum ſolum in finem ali, ne tempore pacis nimia tranquillitate genus humanum torpeat. Nonnunquam tamen, cum bella iſta internecionem minantur, autoritatem ſuam interponit ſenatus, vti non ita pridem Pariſiis factum audiui, vbi, ingraueſcente de literis Q et K enata inter Doctores controuerſia, vſum vtriusque literae indulſit grauiſſimus ſenatus Pariſienſis.

Phyſicus eſt, qui viſcera terrae, naturam bipedum, quadrupedum, reptilium, ac inſectorum ſcrutatur, quique omnia nouit praeter ſe ipſum.

Metaphyſicus eſt, cui ſoli ea patent, quae alios latent, quique eſſentiam ſpiri-
tuum,

tuum, animarum, entia, non entia nouit, deſcribit, definit: at, qui prae nimia oculorum acie, quae ante pedes poſita ſunt, non cernit.

Talis in Europa eſt reipublicae literariae ſtatus. Poſſem plura afferre: ſed ſufficit praecipua delibaſſe. Vnde facile iudicet Lector, iurene an iniuria ſe ſolos ſapere credant Europaei.

Iſtud tamen donandum eſt Doctoribus ac Magiſtris Europaeis, quod in iuuentute inſtruenda ſubterraneis noſtris ſint longe dexteriores, quippe dantur artium ac linguarum Magiſtri, qui non modo ea, quae ipſi didicerunt, ſed etiam, quae penitus ignorant, alios docent. Magnae res molis eſt, ea dextre tradere praecepta, quae ipſi nouimus, maioris vero docere, quae ipſi ignoramus.

Sunt inter literatos Europaeos, qui Theologiam ac Philoſophiam pari ardore colunt. Iidem, qua philoſophi, de omnibus dubitant, qua vero theologi, nihil negare ſuſtinent.

Pari cum ſubterraneis noſtris ſtudio in literas feruntur Europaei: ſed longe celerius docti euadunt, idque ob inſigne ac magicum aliquod commentum, (*a*) quo efficitur, vt centena librorum volumina vno die perlegere valeant.

Religioſi admodum ſunt ſuperterranei, et in votis precationibusque aſſidui: tempora vero precationum non motibus cordis, ſed ſonitui campanarum, horologiis, ac ſolariis fere accommodant, adeo, vt deuotio eorum plane mechanica ſit, vtpote e ſignis potius externis, conſuetudine, et ſtatis dierum horis, quam e cordis penetralibus fluens.

Quanta eorundem in precando ſit aſſiduitas, inde patet, quod plerique lignum caedendo, vaſa tergendo, ac alias operas manuarias exercendo, hymnos ſacros effundant.

In Italiam delatus, tanquam totius regionis Dominum me intuebar: nam quiuis obuius ſe mancipium meum (*Schiauo*) teſtabatur: at, periculum facturus obedientiae

(*a*) Ephemerid.

tiae iſtius ſeruilis, quam prae ſe ferebant, nocte quadam hoſpitis vxorem mihi afferri iubeo. At, excandeſcens ille, ſarcinas me colligere iuſſit, morasque nectentem, foras eiecit.

In regionibus Borealibus rerum, quas non poſſident, titulos auide captant incolae, dextreque incedendi ſtudio omnes fere inſaniunt. Porro ***

Hactenus patiens auditor fui: tunc vero indignatione accenſus, lectorem interpello, indicans, figmenta eſſe iniqui et atra bile perciti ſcriptoris. At, deferueſcente primo impetu, paulo clementius iudicium de itinerario hoc ferre coepi, cum autorem, quantumuis in plerisque mendacem et iniquum, non ſemper a vero deflexiſſe, ſed quaedam acu tetigiſſe, cernerem. Caetera ſecutus ſum conſilium *Tomopoloki*, errores Quamitarum, de natalibus meis ſolicite fouendo, cum rebus meis conducibilius iudicarem, Legatum ſolis extraordinarium, quam ciuem Europaeum, ſalutari.

Poſtquam vicini omnes diu quieti ſe

tenue-

tenuerant, et beneficio exoptatae pacis rempublicam ex voto ordinaueram, nuntiatur tandem, tres potentiſſimas gentes arma in Quamitas ſociaſſe. Populi hi erant *Arctonii*, *Kiſpuciani* ac *Alectoriani*. Gens *Arctonia* ex vrſis, loquela ac ratione praeditis, compoſita, aſpera admodum, ac bellicoſa cluebat. *Kiſpuciani* mirae magnitudinis feles, ob ſagacitatem, et vim iudicandi, magni inter ſubterraneos nominis erant: hinc non tam viribus corporis, quam arte, et bellicis commentis, hoſtes potentisſimos in officio continebant. *Alectoriani*, cum non minus in aëre, quam in terra, bella gererent, hoſtibus ſat negotii faceſſebant. Hi Galli gallinacei erant, armati arcubus, ac ſpiculis veneno tinctis, quae mira dexteritate vibrantes, letalia vulnera infligebant.

Haec gentium triga Quamitarum inſolito ſucceſſu, et Tanachitici belli contagione irritatae, inito foedere, gliſcentem Quamitarum potentiam, antequam latius ſerperet, ſociis viribus reprimere decreuerunt. Sed antequam ad belli declarationem procedebant, legatos *Quamam* miſerunt,

ſerunt, libertatem Tanachiticam vindicaturos, bellumque ſolenne imperatori, ſi poſtulatis non annueret, denuntiaturos. Exſequuntur illi mandata, meoque conſilio tale reſponſum tulerunt: Tanachitas, pacis ac foederum violatores, propriae ſtultitiae ac ſuperbiae acceptum ferre debere, quod in iſtam calamitatem inciderint: decreuiſſe imperatorem, totis viribus eam, quam iure belli nactus eſt, poſſeſſionem, contra quemuis aggreſſorem, conſtanter tueri, minas denique foederatarum gentium non metuere. Hoc dato reſponſo, dimittuntur feciales, ac nos ad belli ingruentis curam animum vertimus. Breui temporis ſpatio exercitum 40000 militum, in quibus octies mille equites, ac bis mille ſclopetarii numerabantur, coëgi. Ipſe imperator, quamuis ſenio eſſet confectus, expeditioni tamen huic intereſſe decreuit, tantaque gloriae cupidine inflammatus erat, vt neque a me ipſo, neque a coniuge ac liberis, qui iunctis viribus pertinaciam hanc expugnare conabamur, a conſilio dimoueri poſſet. Quod in iſto rerum ſtatu maxime me anxium habuit, erat dubia ac ſuſpecta Tana-

chitarum fides, et verebar, ne nouae ſeruitutis impatientes, iugum data occaſione excuterent, ac hoſtium partibus accederent. Nec falſus opinione fui: quippe paulo poſt belli ſolennem indictionem nuntiatum nobis fuit, 12000 Tanachitas, arreptis armis, in caſtra hoſtium transgreſſos. Hinc cum quatuor potentisſimis inimicis rem ſimul nobis fore videbam.

Exercitus noſter rebus neceſſariis inſtructus, initio menſis *Kilian*, hoſti obuiam ire iubetur, occupaturus bellum facere. Iter facienti nuntiant ſpeculatores, Tanachitarum regionem iam ingreſſas foederatas copias, arcem *Sibol*, in confinio Kiſpucianorum poſitam obſidione cingere. Oppugnata fuit arx tanta vi ac impetu, vt deditionem iam moliretur Praefectus. At, cum de aduentu noſtro certiores fierent hoſtes, ſoluta obſidione, ſigna nobis inferunt. Pugna habita eſt in planitie haud procul ab obſeſſo munimento, vnde dicta fuit praelium Sibolenſe. *Arctonii*, qui in ſiniſtra ala ſtabant, in equites noſtros irruentes, ingentem eorum ſtragem ediderunt, et, cum impetum hunc adiuuarent

uarent rebelles Tanachitae, actum fere de nobis videbatur. At, cum laborantibus noſtris adeſſent ſclopetarii, ac binis ſalutationibus ordines hoſtium diſturbarent, mutata mox fuit certaminis facies: adeo vt, qui nuper victores equitatum noſtrum grauiter premebant, iam preſſi ipſi, pedem retrahere, ac denique terga vertere coeperint. Dum haec aguntur, acriter pedites noſtros vrgebant Kispuciani. Iidem tanta arte, ac ſucceſſu ſpicula torquebant, vt breui temporis ſpatio ſexcenti Quamitae aut grauiter vulnerati fuerint, aut lethali ictu rranſisxi occubuerint. At, accurrente ſimul cum ſclopetariis equitatu, fugam arripere cogebantur, ita tamen, vt, ſeruatis ordinibus, potius viderentur cedere, quam fugere, idt quod prudentiae ac peritiae debitum fui- Ducis Kispuciani, *Monſonii*, qui in bellicis artibus,ea tempeſtate, cunctis ſubterraneis ducibus dubiam facile palmam facere credebatur. Supererant iam *Alectoriani*, quibus victoriam extorquere difficile erat: nam, quoties ſclopeta in eosdem dirigebant noſtri, alarum verberibus in altum ferebantur, indeque ſagittas in vertices noſtros

ſtros tanta dexteritate contorquebant, vt paucae inanes in terram caderent. Certos hi ſemper dirigebant ictus, cum procliuior faciliorque iactus ſit ex ſupernis in infima; quam ex infimis in ſuperna: noſtri vero ob hoſtium volatum, ac perpetuam mobilitatem, a ſcopo ſaepius aberrabant. In ipſo certaminis aeſtu, dum imperator tela ſtrenue vibrat, ante ſigna procedit, ac media in pugnae mole verſatur; collum eius ſpiculo venenato transfigitur: hinc equo delapſus, e pugna aufertur, et in tentorium deducitur, vbi paulo poſt exſpirabat. In iſto tam lubrico ſtatu conſultum duxi, omnibus, qui funeſtum hunc caſum viderant, ſilentium indicere, ne pugnantium ardor morte Imperatoris remitteretur. Iubeo igitur bono animo eſſe, ſopitum fuiſſe Regem ſubito ictu: ferrum haud alte in corpus deſcendiſſe; inſpectum vulnus, abſterſo cruore, omnia ſalubria eſſe, confidere, propediem ipſum eos viſuros. Ita ignorantibus plerisque, quid Imperatori accidiſſet, pugna protrahitur vsque ad noctem: at, cum Alectoriani, labore ac vulneribus exhauſti, in caſtra ſua ſe receperint, inducias aliquot dierum

dierum, quot opus eſſet ad corpora caeſorum humo mandanda, cum hoſtibus paciſcor. Interea temporis, cum animaduertiſſem, nouo opus eſſe commento ad debellandos Alectorianos, globulos ſclopetorum in grandines refundi curabam. Commentum iſtud tantum habuit ſucceſſum, vt Alectoriani, inſequenti praelio, muſcarum inſtar ex aëre praecipites caderent, et dimidia exercitus pars miſere periret. Hinc ſuperſtites arma abiicientes pacem ſuppliciter petierunt. Exemplum eorum ſecuti *Arctonii* et *Kiſpuciani*, ſe ipſos cum armis ac vrbibus munitis noſtrae fidei permiſere.

His rebus feliciter peractis,
- *Concilium magnum, primosque virorum*
Imperio accitos, alta intra limina cogo:
Olli conuenere, fluunt ad regia plenis
Tecta viis; poſtquam ſunt facta ſilentia linguis,
Farier incipio: - - -

Non dubito, Viri Perilluſtres, Nobiliſſimi, ac Fortiſſimi, quin veſtrum plerisque „ notum ſit, quam anxie ac ſolicite Augu- „

„ſtiſſimo noſtro Imperatori hanc expe-
„ditionem diſſuaſerim. At inſita illi for-
„titudo, ac imperterritus animus domi
„deſidem, dum nos pectora hoſtibus op-
„poneremus, manere non permiſerunt.
„Teſtari poſſum, ſolam hanc eſſe petitio-
„nem, in qua ab imperatoria Maieſtate
„repulſam tuli. Vtinam Auguſtiſſimus
„Imperator in concedendis aliis rebus diffi-
„cilior, in hac vero ſola indulgentior fu-
„iſſet! ita in calamitatem iſtam, quam
„inopina eius mors nobis peperit, non in-
„cidiſſemus, ſed reditus noſter in vrbem
„imperatoriam vere triumphans, ac gau-
„dia noſtra, ob tot praeclaras res geſtas
„plena, ac nullo dolore turbata fuiſſent.,
„Non poſſum, nec decet diutius celare
„funeſtum illum caſum, quo tantum no-
„bis vulnus inflictum eſt. Scitote igitur,
„fortiter dimicantem Imperatorem ictu
„ſagittae in praelio confixum, paulo poſt
„animam reddidiſſe. Quot non luctus,
„quot non curarum aeſtus excitabit tanti
„Principis amiſſio? Ex meo dolore ſatis
„coniicere poſſum, qualis iam ſit animus
„veſter. At, animum hinc non deſpon-
„dete: nam mors non eſt, qua tanti he-
rois

rois mortalitas magis finita eſt, quam„ vita; non vobis exſtinctus eſt Impera-„ tor, qui duos reliquit Principes adultos,„ ad exemplar optimi Parentis expreſſos, ac„ non minus virtutis paternae, quam re-„ gnorum haeredes. Igitur non tam Re-„ gem, quam nomen regis mutabitis. Et„ cum primogenitus Princeps Timuſo iu-„ re naſcendi ad ſceptra paterna ſit admo-„ uendus, ſub illius auſpiciis iam exerci-„ tui impero. Ille eſt, in cuius verba iu-„ rabimus, cui fidem et obedientiam„ iam praeſtabimus omnes.„

* *

CAPVT XIV.

KLIMIVS MONARCHA SVBTERRANEVS.

Finita oratione, altum exclamarunt omnes: *Imperatorem volumus Pikilſu!* Quo audito, attonitus ego, et in lacrimas effuſus, ardenter omnes orabam, vt memores eſſent fidei, regiae domui debitae, et beneficiorum, quibus, qua ſingulos, qua vniuerſos, ſibi deuinxerat defunctus Imperator, quorum obliuio exiſtimationi eorum notam inureret nunquam delendam. Addebam denique: ſi quis vſus mei, nihilo minor ex priuato capietur. At verbis nihil proficio.

Namque incenſa meis Procerum ſententia dictis,
Iam magis atque magis, ſerpitque per agmina murmur.

Plebis acceſſione augetur clamor Ducum, adeo, vt verbis his identidem repetitis, tota perſonarent caſtra. In Praetorium hinc obuo-

obuoluto capite me recepi, cuſtodibus imperans, vt nemini aditum permitterent: quippe ſperabam, ad ſaniorem mentem redituros milites, cum aeſtus primi impetus exſaeuiret. At Duces, vna cum gregario milite in tentorium vi irrumpentes, imperatoriis inſignibus fruſtra obnitentem ornabant, eductumque praetorio, tubarum ac tympanorum ſonitu Imperatorem me proclamabant *Quamae*, Regem *Tanaqui*, *Arctoniae*, *Alectoriae*, et Magnum Ducem *Kiſpucianorum*. Hinc, cum viderem, aliter fieri non poſſe, fortunae diutius non obluctatus, torrentem ſequor, et fateor, non prorſus inuitum me ad hoc faſtigium euectum: nam imperium cum tribus Regnis, ac magno Ducatu res ſunt, quae vnicuique ſaliuam mouere queant. Legatos quidem ad Principem ſtatim miſi, qui rerum actarum eum certiorem facerent, ſimulque monerent, vt iura, per natales quaeſita, fortiter tueretur, factamque hanc nouam electionem, vtpote legibus aduerſantem, irritam pronuntiaret. At, animo ſimul ſtatutum erat, Imperium, quod mihi ſponte oblatum erat, non temere deſerere: adeo, vt legatio haec fa-

cta ſit eum potius in finem, vt mentem Principis explorarem. Princeps, vt erat egregiae indolis, et acerrimi iudicii iuuenis, ſatis gnarus, quot latebras, et quot altos receſſus vita hominum habeat, fucatam hanc modeſtiam coniiciens, neceſſitati prudenter ceſſit, exemplum exercitus ſecutus, in regia vrbe me quoque Imperatorem proclamauit. Eo mox Ducibus exercitus ſtipatus, in triumphum, acclamante toto populo, ducor, ac, interiectis aliquot diebus, diadema capiti more ſolenni imponitur. Ita e miſero naufrago in Monarcham transformatus, vt Quamitas, quos veteris proſapiae regiae amore ac veneratione duci animaduerteram, mihi deuincirem, ac non publicis magis quam priuatis conſiliis opes munirem, defuncti Imperatoris filiam in matrimonium adſciui: dicebatur haec *Ralac*, et erat

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Tot tantisque rebus perfunctus, nouas meditabar artes, quibus imperium hoc ad eminens, et toti orbi ſubterraneo timendum faſtigium, perducerem. In eo mox totus

totus eram, vt deuictas nuper gentes in fide ac officio continerem, quem in finem arcibus paſſim munitis, valida impoſui praeſidia, deuictos humaniter habui, ac nonnullos eorum ad ſplendida munera in ipſa regia vrbe euexi. Tanto in primis fauore proſecutus ſum Duces captiuos *Tomopolokum* ac *Monſonium*, vt apud Quamitarum nonnullos haec beneuolentia inuidiam mouerit, quamuis indignationem pro tempore ſuppreſſerint; diu enim latuit ſcintilla ſub cinere, donec tandem, vt mox dicetur, in incendium eruperit. Quod ad domeſtica attinet, liberalia ſtudia, ac artes bellicas ad ſummum faſtigium perducere conabar. Et cum regio haec denſiſſimis obſita eſſet ſyluis, quae ligna affatim ſuggerebant, ad claſſem condendam, et bellicas naues, more Europaeo ſtruendas, mentem tanto feruore adieci, vt, quamuis onerum mole diſtractiſſimus, huic tamen vni negotio animus vacare videretur. In iſto apparatu vſus ſum praecipue opera Kispucianorum, cum in rebus maritimis non perfunctorie eſſent verſati, Ducemque *Monſonium* ſummum Claſſis Praefectum conſtitui.

Caeduntur mox ſyluae, inſtrumenta fabrilia cuduntur, tantoque ſtudio inſiſto operi, vt ſexageſimum intra diem, quam caeſa materia fuerat, claſſis viginti nauium in ancoris ſtaret. Cunctis his ex voto confectis, egomet me ipſum, tanquam alterum Alexandrum ſubterraneum intuebar, qui easdem hic turbas mouerem, quas olim ille in noſtro orbe mouerat. Dominandi veſana libido ſe ipſam in infinitum propellit, nec reperit locum conſiſtendi. Aliquot abhinc annis Diaconi, Scribae aut Clerici, tenue munus, ſumma votorum meorum fuerat, nec ad maiora adſpirabam: iam quatuor vel quinque regna nimis mihi anguſta ſunt viſa: adeo, vt reſpectu cupidinis, quae cum opibus et potentia augebatur, nunquam magis pauper ac indigus fuiſſem.

Cum a nautis Kiſpucianis ſtatum ac indolem tam marium, quam circumiacentium terrarum edoctus fuiſſem, ac comperiſſem, octidui proſpera nauigatione ad litora imperii *Mezendorici* perueniri poſſe, vnde per nota mihi et nuper eremigata maria in *Martiniam* facilis foret traiectus, iter accele-

rari

rari iubeo. Et erat Martinia ſcopus praecipuus, in quem collineabam. Stimulabant animum tam immenſae gentis opes ac diuitiae, quam artes ac rei nauticae ſtudia, in quibus eminebant Martiniani; cum res tantas molienti opus eſſet magiſtris. Erat et alius ſtimulus, nempe vindictae cupido, quae ad ſubiugandam hanc gentem acuebat. E binis Principibus regiis, natu maiorem huius expeditionis ſocium mihi adſumſi, fingens, fertiliſſimum Celſitudini ſuae fore campum, vbi fortitudinem ac virtutes exereret. At, verus ſcopus erat, vt in eo obſidem haberem et pignus fidei Quamitarum. Remanſit quidem iunior Princeps, ſed cura imperii, me abſente, commiſſa fuit imperatrici, iam vterum ferenti. Tota claſſis bellica e viginti nauibus, tam maioribus, quam minoribus conſtabat, et ſtructae erant omnes ad formam nauium Martinianarum, ex conſilio et directione Ducis Kiſpuciani, *Monſonii*, cui conceſſum erat omne rei nauticae arbitrium, quique icones earundem propria manu expreſſerat. Tales enim inter ſubterraneos erant Martiniani, quales Tyri ac Sidonii, aut noſtro tempore Angli

ac

ac Bataui, imperium marium ſibi vindicantes. At, cum in Martiniam ventum eſt, videbam, quantum in formandis his nauibus ab archetypo aberrauerimus.

Vela dedimus ea anni tempeſtate, vbi planeta *Nazar* mediae magnitudinis eſt. Poſtquam maria triduum ſulcaueramus, ingentem conſpicamur inſulam, cuius incolis, ob diſcordiam, qua in factiones ſciſſi erant, facile erat iugum imponere: et, cum deſtituti eſſent armis, eorundemque vſum ignorarent, ſolis conuiciis ac maledictionibus certabant. Eo omnis poena, omnis ira belli vertit. Legum violatores in carcerem trahuntur, vnde poſt criminis diſcuſſionem in forum pertrahi ſolent, conuiciis ac maledictis exponendi. Certi huic muneri deſtinati ſunt miniſtri, qui dicti ſunt *Sabuti*, ſiue conuiciatores, ſeu maledicentes, iidemque ſunt, qui carnifices apud nos aut lictores. Quod ad formam corporis attinet, in eo tantum ab hominibus diſtant, quod mulieres barbatae, viri vero ſint imberbes: praeterea pedum veſtigia habent retro porrecta, non, vt caeterorum hominum, proſpectantia. Poſtquam

quam exſcenſionem in hanc terram feceramus, trecentos circiter *Canaliſcas* (ita vocantur inſulani) obuios habuimus. Hi hoſtiliter nos adorti, ſolitis telis vtebantur, maledictiones ac dicteria euomendo. Tanta acerbitate (prout audiuimus ab Alectoriano quodam linguae Canaliſkae gnaro) concepta erant dicteria, quae eiaculabantur, vt monſtrarent, in iſto pugnandi genere magiſterium ſe adeptos, et orbis noſtri Grammaticis non cedere. At ego ſatis gnarus;

- - *vanam ſine viribus iram,*

genti inermi vim inferre prohibui, tantum, vt terrorem quendam incuterem, tormentum explodi iubebam, quo effectum eſt, vt in genua procumbentes, miſericordiam implorarent. Aderant mox ſupplices praecipui inſulae Reguli, qui ſe ipſos cum ſubditis dedentes, totam inſulam mihi vectigalem faciebant, praefati, non eſſe turpe ab eo vinci, quem vincere eſſet nefas, neque ei inhoneſte aliquem ſubmitti, quem fortuna ſuper omnes extuliſſet. Ita inſula hac, cuius acceſſione aucta quidem fuit potentia mea, ſed nil quic-

quicquam gloriae, ob mollitiem incolarum, adſtructum fuit, ſtipendiaria facta, ancoras ſoluimus, ac tandem, poſt aliquot dierum felicem nauigationem, ad litora *Mezendorica* deferimur. In conſilium tunc Duces adhibui, perquiſiturus, quid factu eſſet optimum, vtrum conſultius foret hoſtiliter ſtatim agere, an vero, miſſis legatis, mentem Imperatoris explorare, pacem ac deditionem mallet, an bellum? Plerisque tutius ac honeſtius viſum, vt legati mitterentur: quocirca legationem hanc ſuſcipere iuſſi ſunt quinque viri, ſcil. Quamita, Arctonius, Alectorianus, Tanachita et Kiſpucianus. Hos in regiam vrbem intromiſſos, nomine Imperatoris, interrogat Praefectus vrbis:

Quid petitis? quae cauſa rates aut cuius egentes
Ad Mezendores tot per vada coerula vexit?

Huic reſpondent legati:

\- - - *Nec fluctibus actos,*
Atra ſubegit hyems veſtris ſuccedere terris,
Nec ſidus regione viae, litusque fefellit:
Conſi-

Conſilio hanc omnes animisque volentibus
vrbem
Afferimur - - -

Et mox literas Imperatori offerunt, huius tenoris:

„Nicolaus Klimius, ſolis Legatus, Im-„
perator Quamae, Rex Tanachi, Arcto-„
niae, Alectoriae, Magnus Dux Kispucia-„
norum, et Dominus de Canaliſca, Me-„
zendorico Imperatori Miklopolatu ſalu-„
tem! Notum tibi erit, conſilio Numi-„
nis immutabili ſtatutum eſſe, vt cuncta„
orbis imperia ac regna Quamiticae diti-„
oni ſubiiciantur, et, cum conſilium Nu-„
minis ſit irreuocabile, neceſſe eſt, vt tu-„
um imperium eandem ſortem ſubeat.„
Hortamur igitur ad ſpontaneam dediti-„
onem, et monemus, ne aleae belli re-„
gna tua ſubiicias, victricibus noſtris ar-„
mis temere te opponendo. Matura obe-„
dientia ſanguini innocentum parcas, et„
ſortem propriam meliorem reddas. Da-„
tum in claſſe noſtra tertio die menſis Ri-
mat.„

Poſt aliquot dierum intercapedinem reuer-

reuertuntur legati cum feroci ac ſuperbo reſponſo. Hinc, abiecto pacis conſilio, exſcenſionem fecimus. Explicatis copiis, et in aciem inſtructis, ſpeculatores mittimus, ſtatum hoſtium exploraturos. Iidem mox reuerſi indicant, ingruere hoſtilem exercitum, compoſitum e 60000 leonibus, tigribus, elephantis, vrſis, toruisque ac praedatoriis auibus. Hinc in loco opportuno conſedimus, aduentum hoſtium ibidem excepturi. Cunctis iam paratis, et dato pugnae ſigno, mittuntur ab hoſte quatuor vulpes, ſiue legati, de foedere ac pace nobiſcum acturi. At, poſtquam aliquot horas cum Ducibus noſtris collocuti fuerant, infecta re diſcedebant. Et patuit mox, ſpeculatores potius, quam legatos fuiſſe, eumque ſolum in finem miſſos, vt ſtatum exercitus noſtri expiſcarentur. Simulabant quidem, cum mandatis mox amplioribus reuerſuros: at, cum paulo poſt totum hoſtilem exercitum, citato in caſtra noſtra gradu tendere cernimus, nullam eſſe pacis ſpem animaduertentes, ſigna conuellimus, citato gradu ad hoſtes tendentes. Pugnatum eſt diu acriter, et mira vtrinque pertinacia. Nam

licet

licet a ſclopetariis noſtris mox ingens edita fuerit hoſtium caedes, ordines tamen conſtanter ſeruabant elephanti, globorum ob corporis duritiem ſecuri. At, poſtquam tormentis maioribus fulminari coeptum eſt, funeſtumque eorundem effectum viderunt elephanti, immenſo perculſi terrore, paſſim dilabuntur,

Ignauaque fuga pugnam famamque relinquunt.

In hoc praelio caeſi fuerunt 33000 Mezendorii, et 2000 viui in manus noſtras inciderunt: qui e pugna elapſi ſunt, ad metropolin, vrbem munitiſſimam, ſe receperunt, terrore omnia implentes. Nos vero victoriam proſecuti, ad regiam vrbem tertiis caſtris peruenimus, quam terreſtribus ſimul ac maritimis copiis obſedimus. Appropinquantibus nobis occurrit noua legatio, cum pacis conditionibus paulo aequioribus. Petit Imperator, vt filiam, quae omnium leaenarum formoſiſſima erat, nuptiis mihi adiungerem, dotemque pollicetur dimidiam imperii partem. Diſplicuit mihi conditio, maxime quae de nuptiis filiae erat oblata; nam intutum ſi-

mul ac turpe mihi videbatur, repudiata Imperatrice, quam grauidam reliqueram, cum leaena ſociari. Hinc legati absque reſponſo reuerti iubentur. Tormenta mox maiora dirigimus in moenia vrbis, quae, quamuis lapidea eſſent, paſſim lacerantur, ac ſternuntur. Et, cum ciuitas diuerſi generis animantibus eſſet oppleta, mirus exauditur ſtridor rugientium, vlulantium, boantium, rudentium, balantium, ac ſibilantium. Serpentes in fiſſuras terrae ſe receperunt,

- - *Secretisque diu latuere cauernis.*

Aues pennis ſe per aëra librantes, vrbe tandem obſeſſa relicta, rupes ac edita loca petunt. Tremunt arbores, foliisque earum decidentibus plateae vrbis operiuntur. Audiuimus, viginti fere virgines aulicas, quae roſae ac lilia erant, ad primum tormentorum exploſionem ſtupentes, ſubito exaruiſſe. Ingens colluuio omnis generis animantium, et vrbanos et agreſtes, confertos in arcta tecta aeſtu et vigiliis angebat, miniſteriaque inuicem et contagio vulgabant morbos. Elephantis quidem animus magis conſtabat: at tandem maiorum tormentorum

Perculſi ſonitu, moerentia tecta relinquunt.

Hinc de ſalute deſperans Imperator *Mezendoricus*, concilio habito, ita dicere exorſus eſt:

Bellum importunum, ciues! cum gente Deorum
Inuictisque viris gerimus, quos nulla fatigant
Praelia, nec victi poſſunt abſiſtere ferro:
Conſulite in medium, et rebus ſuccurrite noſtris.

Tunc omnes vno ore clamabant:

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

Hinc Imperator ſe ipſum, cum cunctis, quibus imperauerat, terris dedidit, adeo, vt vno die ampliſſimum Imperium, cum decem fere regnis et principatibus, ditioni meae ſubiecerim. Nam exemplum Imperatoris ſecuti ſunt omnes reguli, ac prouinciarum praefecti, certatimque fidei ſe noſtrae permiſerunt.

Poſt ſtupendum adeo ſucceſſum, praeſidio ſexcentorum ſclopetariorum vrbi re-

giae impoſito, captiuum Imperatorem in claſſem noſtram transferri iubeo. Humaniter in hoc itinere habitus fuit, et poſt reditum in *Quamam*, donatus a me fuit integra prouincia, cuius reditus tanti erant, vt ſumptibus captiui Regis quodammodo ſufficerent. Solutis ancoris, litora *Mezendorica* radimus, et iter faciendo, e pleriſque gentibus, quae Imperatori *Miklopolatu* paruerant, obſides expoſcimus, adeo, vt ſingulis oppidis bellum oſtentando, omne nomen *Mezendoricum* breui domuerim. Gentes hae maximam partem eaedem erant, quarum in itinere meo *Martiniano* conſpectum dedi. Relictis tandem terris *Mezendoricis*, curſum dirigimus in *Martiniam*, cuius litora tandem poſt felicem, ſed longam nauigationem, conſpicamur. Nullius terrae adſpectus gratior mihi vnquam fuit; et, cum animo reputarem, Imperatorem me iam ac multarum gentium domitorem redire in terram, vbi inter mancipia ad triremes damnatus fueram, ingenti perfundebar animi laetitia. Decreueram mox, me ipſum profiteri, vt eo maiorem Martinianis terrorem iniicerem: at conſilium iſtud mutaui, cum conſultius

ſultius iudicarem, antiquum de natalibus meis errorem, inter gentes deuictas ſemel diſſeminatum, fouere, ac pro ſolis Legato me gerere.

Sperabam quidem, breui me ac nullo negotio *Martinianos*, quorum perſpecta mihi erat mollities, ſubacturum. Nam prona ſemper gens in voluptatem, non ingeniorum modo vitiis, ſed et affluenti omnium rerum copia, illecebris omnis amoenitatis, maritimae terreſtrisque, longaque felicitate et indulgentia fortunae luxuriabatur. At, experientia didici, rem eſſe magnae molis: nam reſpectu commerciorum, quae longe lateque in orbe ſubterraneo exercebant, immenſas cumulauerant opes, quibus auxilia bellicoſiſſimarum gentium ad nutum parata habebant. Huc adde, quod peritia rei naualis nulli genti ſubterraneae *Martiniani* tunc cederent, nauesque noſtrae prae hoſtilibus inconditae eſſent, et tardius ſe mouerent. Nam facile eſt coniicere, quanti eſſent momenti machinae iſtae nauales, a Philoſophiae Baccalaureo tumultuario ope formatae, qualeque iudicium ſubirent, ſi

examini Batauorum, Anglorum, aut Danorum fuiſſent expoſitae. At defectum hunc abunde ſupplebant tormenta, Martinianis adhuc incognita.

Antequam hoſtile quid tentarem, legatos ad Senatum miſi, iisdem fere pacis conditionibus, quas Imperatori *Mezendorico* nuper obtuleram. At, dum reſponſum expectamus, plenis in nos velis ferri conſpicamur claſſem inſtructiſſimam, et talem, qualem nobis fingere non potuimus. Hinc claſſe, quantum in iſta feſtinatione fieri potuit, ordinata, pugnae naualis ſignum damus. Certatum diu vtrinque fuit pari ardore et conſtantia. Martiniani pro tormentis machinas habebant, immenſi ponderis lapides eiaculantes, quibus haud leue damnum nauibus noſtris inferebatur. Aderant porro rates incendiariae, pice, bitumine, ſulphure, aliisque ignis fomitibus onuſtae, a quibus maxima noſtra nauis incenſa fuit ac deleta. Hinc dubius diu mars, inter pugnae fugaeque conſilium trepidantibus noſtris. At, horrenda tormentorum noſtrorum fulmina animos *Martinianorum* tandem fregerunt,

runt, adeo vt, omiſſa pugna, in portum refugerent. Nullam tamen hoſtilem nauem cepimus, cum velocitate noſtris longe praeſtantiores, breui conſpectum effugerint. Hac pugna pugnata, terreſtres copias in litora exponimus, paſſibusque rapidis ad metropolin Martiniam tendimus. In hoc itinere obuios habuimus legatos noſtros, faſtoſe a ſenatu exceptos, ac his verbis remiſſos:

Maturate fugam, Regique haec dicite veſtro;
Non illi imperium pelagi ſaeuumque tridentem,
Nobis ſorte datum: tenet ille immania ſaxa.

Nam imperium maris ſibi vindicantes Martiniani, poſtulata iſta montani principis ſuperciliоſe exceperant. Ingenti tamen cura copias conſcribunt; nam praeter milites mercede conductos, omne nomen Martinianum, omnis militaris aetas excitur.

Vix aliquot ſtadia emenſi eramus, cum numeroſiſſimum exercitum, e diuerſis

gentibus compoſitum, recta in nos ferri cernimus. Hoſtium iſta confidentia, etiam poſtquam improſpere mari pugnauerant, non exiguam nobis ſolicitudinem iniecit. Sed copiae hae meteora tantum erant, quae apparent, ac euaneſcunt ſimul; nam

- *ante tubam tremor occupat artus*,

Et mox, ad primam tormentorum exploſionem, effuſe fugiunt Martiniani. Nos fugientium tergis inhaerentes, ingentem eorum ſtragem edimus. Quanta hoſtium tunc caedes facta fuerit, patuit e copia *peruccarum*, quas poſt pugnam colligimus: nam numero earum quas cepimus inito, quinque fere millia Martinianorum caeſa fuiſſe coniecimus. Formas earundem poſt abitum meum mutauerant: nam vltra viginti diuerſas *peruccarum* figuras notaui, quippe ingenioſiſſima gens commenta in infinitum propellit.

Poſt proſperum iſtud praelium vel potius ſtragem, metropolin Martiniam, nemine impediente, obſedimus. At, paratis oppugnationi neceſſariis, ac tormentis

tis diſpoſitis, in caſtra noſtra ſupplices veniunt ipſi Senatores, vrbem cum tota Republica dedentes. Hinc pace mox facta, triumphantium more vrbem ſplendidiſſimam ingredimur. Cum intrauimus portas, non quidem fuit tumultus ille nec pauor, qualis captarum eſſe vrbium ſolet, ſed ſilentium triſte, ac tacita moeſtitia ita defixit omnium animos, vt prae metu obliti, quid relinquerent, quid ſecum ferrent, deficiente conſilio, rogitantes alii alios, nunc in liminibus ſtarent, nunc errabundi domos ſuas, tanquam vltimum illas viſuri, peruagarentur. At parſum eſt deditae vrbi: quo facto, triſtitia in gaudium verſa eſt. Aerarium Reipublicae intrans, ſtupebam ad viſum immenſi theſauri: huius magnam partem inter milites diſtribui, quod reliquum erat, aerario meo inferri iubeo. Praeſidio Martiniae impoſito, obſides aliquot e numero ſenatorum in claſſem noſtram abducti ſunt. Inter hos erat Syndicus vna cum vxore, quae crimen iſtud, ob quod damnatus eram, mihi affinxerat. Contumeliam tamen hanc non vindicabam, indecorum exiſti-

mans tanto Monarchae, iniuriam baiuli vindicta perſequi.

Debellatis Martinianis, vicinas huic Reipublicae gentes ſub iugum quoque mittere decreui. At, in procinctu iam ſtanti, occurrunt legati quatuor regnorum, ditioni meae ſe ſubiicientes. Tot iam regionibus imperabam, vt de nomine deditorum regnorum quaerere operae pretium non ducerem, contentus eadem ſub generali titulo Regnorum Martinianorum complecti.

* *

CAPVT XV.

CATASTROPHE.

Rebus tot ſtupendis peractis, claſſeque noſtra nauium *Martinianarum* acceſſione inſigniter aucta, vela facimus in patriam, vbi reduces facti, ſumma magnificentia, et qualem nunquam exaequarunt Romani, triumphum egimus. Et ſane, rerum geſtarum magnitudo tanta erat, vt nulla feſtiuitas, nulla pompa nimia videri poſſet. Quid enim praeclarius, quid vero heroiſmo dignius, quam gentem nuper contemptam, et omnium inſultibus expoſitam, in totius ſubterranei Orbis Reginam ac Dominam, exiguo temporis ſpatio, transformaſſe? Quid homini mihi, inter tot creaturas heterogeneas viuenti glorioſius, quam generi humano iſtud aſſeruiſſe imperium, quod natura in reliqua animantia conceſſit? Magnificentia huius triumphi, quo occurſu, quo fauore omnium hominum, aetatum, ordinum exceptus fuerim, ne in operis quidem iuſti materia, nedum huius tam reciſi, digne exprimi poteſt.

poteſt. Ex eo tempore noua in hiſtoriis epocha ſtatui, et quinque Monarchiae numerari poſſunt, ſcil. Aſſyriaca, Perſica, Graeca, Romana et Quamitica ſubterranea: et videtur nouiſſima haec priores magnitudine ac potentia ſuperare. Hinc titulum *Koblu* ſiue Magni, qui tam a *Quamitis*, quam a deuictis gentibus certatim mihi oblatus fuit, recuſare nequibam. Elatum ſane ac ſuperbum fateor nomen iſtud *Magni*: at, ſi conferant ſe veteres illi Cyri, Alexandri, Pompeii, Caeſares, qui infra laudes Klimii iacebunt, modicus et demiſſus hic titulus videri poteſt. Orientem quidem ſubegit Alexander, at, quibus copiis? militibus veteranis, perpetuisque bellis induratis, quales erant Macedones tempore patris Philippi. Ego vero longe plures, et Perſis ferociores gentes, minori temporis ſpatio, cum populo nuper rudi ac barbaro, quem ipſe formaueram, imperio meo ſubieci. Titulus, quo poſtea vſus ſum, hic erat: NICOLAVS MAGNVS, SOLIS LEGATVS, IMPERATOR QVAMAE ET MEZENDORIAE, REX TANACHI, ALECTORIAE, ARCTONIAE, REGNORVM MEZENDORI-

DORICORVM ET MARTINIANORVM, MAGNVS DVX KISPVCIAE, DOMINVS MARTINIAE ET CANALISCAE etc. etc.

Ingens iam ſtabat Regnum, poteramque videri
Exilio felix; ſed ſcilicet vltima ſemper
Exſpectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo ſupremaque funera debet.

Poſtquam enim iam ad eam, quae vix voto humano concipi poteſt, felicitatem et potentiam perueneram, idem mihi accidit, quod iis, qui e ſordidis initiis ad ſumma creſcunt. Nam immemor priſtinae ſortis, ad faſtum dilabor, et pro poplicola et omnis aurae popularis captatore, trux ac ſaeuus omnium ordinum inſectator fio, ſubditos, quos adhuc comitate ac popularitate mihi deuinxeram, tanquam mancipia deſpiciens, adeo, vt nemo, niſi praeuia quadam adoratione, ad colloquium meum admitteretur, et admiſſi conſtricta fronte altoque ſupercilio exciperentur: id quod omnium animos a me breui alienabat, amoremque in frigus ac terrorem mutabat.

mutabat. Quali tunc in me animo fuerint ſubditi, expertus ſum paulo poſt e petitione, ſeu potius mandato, quod literis regiis Quamitis inſinuaueram. Imperatrix, quam grauidam reliqueram, abſente me, Principem enixa fuerat. Principem hunc mihi ſucceſſorem deſignare geſtiens, comitia indixi, Quamitas, vna cum deuictarum gentium praecipuis, ad ſolennem pueri inaugurationem inuitans. Nemo quidem huic mandato obniti auſus eſt, quocirca ingenti pompa celebrata fuit inauguratio. At, vultus ſubditorum in ſimulationem eſſe compoſitos, et ficta eſſe, quae prae ſe ferebant, gaudia, haud difficile mihi erat internoſcere. Confirmabant ſuſpicionem diſſeminati eodem tempore, ab incertis autoribus ſilli, in quibus iniuria, Principi *Temuſo* hac electione facta, ſalſe monſtrabatur. Tantam iſtud ſolicitudinem ac aeſtum in animo ciebat, vt requieſcere non poſſem, antequam optimum Principem e medio ſuſtuliſſem. Palam tamen filium Regis, de me bene meriti, interficere inconſultum videbatur. Hinc quosdam ſubornabam, qui proditionis eundem arceſſerent. Et cum criminum regiorum

nun-

nunquam deſint miniſtri ac adiutores, inuenti ſunt, qui iureiurando teſtabantur, male animatum Principem turbas meditari, ac vitae meae inſidias ſtruere. Hinc in carcerem coniectus, a iudicibus, quorum maximam partem corruperam, capite damnatus fuit. Exſecutio tamen clam in cuſtodia, ne turbis anſam daret, facta eſt.

Quod ad Principem ſecundo genitum attinet, cum adhuc infra annos pubertatis eſſet, tempus caedi eiusdem deſtinatum prorogabam. Tutus ſic ad tempus contemptu erat aetatis, cum in iure nihil praeſidii eſſet. Pollutus hoc parricidio, ſeuere adeo ac impotenter regnare coepi, eoque demum ſaeuitia mea proceſſit, vt diuerſos, tam Quamitas, quam alios, quorum fides dubia mihi videbatur, morti dederim. Nulla fere dies incruenta, ac a caede aliqua immunis erat, id quod rebellionem, quam diu iam machinati erant Proceres, vti mox narrabitur, accelerabat.

Fateor hinc, mala iſta, quae poſtea expertus ſum, haud immerito mihi accidiſſe. Honeſtius ſane, ac Principe Chriſti-

ano

ano dignius fuiſſet, rudem ac idololatram populum ad veram Dei notitiam perducere, quam bella e bellis ſerendo, innocuarum gentium ſanguine manus cruentare. Et facile mihi fuiſſet, totam gentem conuertere: nam quicquid ſtatuebam, auide amplectebantur, et dictata mea totidem oracula erant. At, Dei ac mei ipſius oblitus, nil niſi vanum ac inanem ſplendorem potentiaeque incrementum cogitabam:

Arma, cruor, caedes, incendia totaque bella
Ante oculos volitare. - -

Praeterea ad peſſima conſiliorum conuerſus, augere cauſas offenſionum quam tollere malui, quaſi quod per iniuſtitiam peccatum fuerat, emendari ſeueritate poſſet. Ad amicorum admonitiones reſpondere ſolebam:

Res dura, et regni nouitas me talia cogunt
Moliri. - - -

Hinc ad malum innumerae res malae ſe agglutinarunt, ac in tantam calamitatem incidi, vt ex meo exemplo diſcant mortales

tales; quanta ſit rerum humanarum viciſſitudo, et quam exiguae durationis ſit durum ac violentum imperium.

Cum ſeueritate regiminis mei creuit frigus ſubditorum, tam Quamitarum, quam deuictarum gentium: et cum animaduerterent, vitia iſta, quibus deditus eram, abſona eſſe fidei diuinae originis, et homini coeleſti, ac legato ſolis non conuenire, curatius omnia, in primis vero cauſam aduentus mei, et ſtatum iſtum, in quo deprehenſus eram, cum ad oras has delatus fui, ad examen vocare coeperunt. Videbant ſtupendas iſtas res, quas geſſeram, ignorantiae potius Quamitarum, quam artibus meis deberi, maxime, cum poſt diſcuſſas veteris ignorantiae nebulas, in multis me erraſſe offenderant. Seueri inprimis actionum mearum cenſores fuerant *Kiſpuciani*, gens perſpicax, et viribus iudicii pollens. Notauerant, inter edicta, quae publicaueram, varia cruda adeo ac incondita eſſe, vt craſſam in rebus politicis inſcitiam manifeſto proderent. Nec iniuſta erat criſis: nam, cum thronum ac ſceptra non ſomniauerint vitae et ſtudiorum

Z meo-

meorum moderatores, inſtitutionem nactus fueram, candidato potius Miniſterii, ſiue Diaconatus, quam regnaturo Principi conuenientem, et ſtudia mea, quae vltra ſyſtema quoddam theologicum, ac terminos quosdam metaphyſicos, non extendebantur, parum congrua erant ſtatui praeſenti, vbi de duobus imperiis, et viginti fere regnis rite gubernandis agebatur. Porro notauerant *Martiniani*, naues, quas ſtruxeram, bellicas informes adeo eſſe, vt in praeliis contra ordinatas claſſes nullus earum eſſet vſus, ideoque tropaea iſta naualia ſoli tormentorum commento eſſe adſcribenda. Has et alias acerbas criſes diſſeminantes, ad animum ſimul reuocabant modum appulſus mei in haec litora, nempe quod tabula naufraga, laceris veſtibus, et ſiti inediaque paene enectus, a litoris accolis deprehenſus fuerim, qui ſtatus in ſolis Legatum cadere non poterat. Huc adde, quod iidem Martiniani, cum phyſicae coeleſtis apprime eſſent gnari, elementa quaedam aſtronomica inter Quamitas diſſeminaſſent, monſtraſſentque, ſolem eſſe corpus inanimatum, ab omnipotenti Deo in centro coeli locatum, vt

lucem

lucem rebus miniſtret, ac calore creaturas foueat, et cum igneae eſſet naturae, animantium terreſtrium domicilium eſſe nequire.

His et aliis ſiniſtris rumoribus quotidie differebar. At, murmura tantum erant, cum nemo, metu potentiae meae, palam loqui, ac mentem aperte detegere auſus ſit. Hinc diu neſciebam, eo vsque maturuiſſe maleuolentiam ſubditorum, vt ſtatus quaeſtionem mihi mouerent, donec tandem omnem mihi dubitationem excuſſit Libellus, lingua Canaliſcana compoſitus, ſub hoc titulo: FELIX NAVFRAGIVM. Nam antea notaui, in dicteriis eiaculandis exercitatiſſimos eſſe Canaliſcas, cum maxima eorum bella ſolis conuiciis gererentur. Complectebatur libellus cunctas iſtas accuſationes, quarum nuper conſpectum dedi, ſcriptusque erat ſtylo arguto ac dentato, ſecundum genium Canaliſcarum, qui in eo ſcribendi genere excellunt.

At, tanta tunc erat animi mei impotentia, tanta virium mearum fiducia, vt nullis admonitionibus flecti, ac ad ſaniorem mentem perduci potuerim. Salu-

berrima enim conſilia fomites potius, quam ſufflamina ſeueritatis erant. Quocirca quosdam, quos maxime ſuſpectos habebam, arreptos exquiſitiſſimis tormentis, ad prodendum libelli autorem, impellere tentabam. At, cruciatus mira conſtantia ſuſtinebant omnes, adeo, vt nihil aliud hac crudelitate effectum ſit, quam vt odium in furorem verterem. Ita praeualebant fata conſiliis, et in praecipitia pronus ibam.

In iſto rerum ſtatu, ſuperſtiti Principi *Hicoba*, manus iniicere decreui. Conſilium iſtud magno Cancellario *Kalac*, cui maxime fidebam, aperui. Pollicitus quidem ille omnem operam et obedientiam, mox digreditur, exſecuturus quod decreueram. At, conſilium iſtud clam deteſtans, Principi inſidias detexit, amboque in vrbis arcem munitiſſimam ſe receperunt, vbi, praeſidiariis militibus in concionem vocatis, ſtatum praeſentem pathetice expoſuit, et, cum lacrymae ac gemitus periclitantis Principis haud leue pondus orationi illius adderent, arma capiunt omnes, polliciti, pro ſalute Principis pectora op-

poſitu-

poſituros. Hinc ſagaciſſimus Cancellarius animis, dum calerent, vſurus, in verba Principis omnes iurare adegit, nuntiosque, clam ad alios, quos in me male animatos nouerat, illico miſit, eosdemque ad arma capienda contra tyrannum, qui veterem ſtirpem regiam penitus exſcindere moliebatur, acuebat. Igitur armati

Conueniunt, quibus aut odium crudele tyranni
Aut metus acer erat,

ac cum praeſidiariis arma ſocia iungunt. Dum reditum Cancellarii exſpectabam,

Nuntius ingenti per regia tecta tumultu
Ecce ruit, magnis arcem terroribus implet!
Indicat, armatos totis deſcendere campis,
Regem ad ſupplicium praeſenti morte petentes.

Suadet tunc *Tomopoloko* maturum in Tanachin receptum: *agedum!* inquit, *conſcribamus in patria mea exercitum, et hic, quo nunc omnia ardent, conticeſcet furor.* Haec audita inſtabilem animum variae mouerunt, alternantibus timoris ac fidu-

ciae cauſis, Tandem monitis illius obtemperans, *Quamam* ſine obſtaculo, cum cauſa gliſcentis ſeditionis adhuc plerosque lateret, reliqui. Poſtquam ad limites Tanachitarum perueneram, omnes, qui arma ferre poterant, adeſſe iubeo. Hinc exercitu 40000 militum, quorum plerique Tanachitae erant, parato, iter remetior, ſperans ex acceſſione Quamitarum, qui in fide permanſerant, inſigne exercitus mei incrementum. At, vana me ſpe lactabam: nam pro copiis auxiliaribus, quas ſtolide mihi pollicebar, obuium habui fecialem cum literis, nomine Principis ſcriptis. In hiſce bellum mihi legitimum, tanquam fraudulento inuaſori, indicitur, ſimulque nuntiatur, in vinculis teneri coniugem cum filio ex ea nato. Paulo poſt diſceſſum fecialis exercitum Quamiticum cum principe rebelli conſpicamur. Et cum exercitus hic ingenti tormentorum copia inſtructus eſſet, aleam certaminis ſubire non ſuſtinui, antequam auctae forent vires: quocirca ſubſiſtens, caſtra aggeribus ac munimentis firmaui. At, cum animaduerterem, milites meos ad hoſtes clam transfugere, ac hoſtilem exercitum noua exſpectare ſup-

ple-

plementa, hortantibus Ducibus, nec refragante *Tomopoloko*, confligere decreui. Pugnatum eſt in eadem planitie, vbi aliquot abhinc annis decretorio iſto certamine profligati fuerunt Tanachitae. Hoſtium tormentis ordines noſtri mox turbabantur, doluitque me valde, propriis commentis impugnari, ac armis, quae ipſe formaueram, vinci. Aliquandiu tamen milites mei impetum rebellium ſuſtinuerunt, donec Tomopolokus, fortiter dimicans, globo tormenti traiectus caderet. Tunc verſis tergis, latebras montium ac ſyluarum quaerimus. Ipſe in rupem enixus, inde in vallem ſubiectam me praecipitem dedi. Ibi aliquandiu ſubſiſtens, calamitatem meam, ſeu potius ſtultitiam, ſeris lacrimis ac ſuſpiriis damnabam. Et tanta tunc erat animi mei perturbatio, vt diadema, ſeu tegumentum capitis, radiis ſolaribus interſtinctum, et quod me proderet, abiicere negligerem. Poſtquam dimidiam fere horam in iſta conualli trepidus conſederam, audiebam voces rupem ſcandentium, ac cum fremitu fugientem ad poenam depoſcentium. Fugam hinc circumſpectans, latebras quaerebam.

Sylua fuit late dumis atque ilice nigra
Horrida, quam denſi complebant vndique
ſentes.

Illuc properantem

Rara per occultos abduxit ſemita calles

vsque ad cauervam, ante quam paulum ſubſtiti, aegre ex curſu animam reciprocans: mox vero in eandem, more ſerpentis humum corpore verrens, irrepſi, et, cum cauernam valde profundam ac deuexam, licet non praeruptam, animaduerterem, vltima adyta penetrare decreui, At ſpatium centum circiter paſſuum emenſus, in locum abruptum incido, vnde tanquam fulmine deturbatus per ſpiſſas feror tenebras et perpetuam noctem, donec tandem creperum quoddam lumen,

Quale per incertam lunam ſub luce maligna

reddi ſolet, conſpicor. Cum luminis iſtius augmento ſenſim diminuitur cadentis impetus, adeo, vt leui niſu, tanquam ex vndis enatans, inter rupes quasdam ſaluus emerſerim, quas ſummo cum animi ſtupore easdem eſſe videbam, e quibus ante ali-

aliquot annos in ſubterranea praecipitatus fueram. Cauſam vero langueſcentis impetus, didici poſt aliquam meditationem, naſci e qualitate athmoſphaerae ſuperioris, quae pondere ſuo magis grauis eſt quam ſubterranea: nam niſi grauior eſſet noſtra, eandem ſortem in aſcenſu habiturus fuiſſem, quam in deſcenſu, et ſublimis forſitan per aërem vsque ad regionem lunae delatus fuiſſem. Hanc tamen hypotheſin maturiori Phyſicorum examini ſubmitto.

* *

CAPVT XVI.

REDITVS IN PATRIAM, ET FINIS QVINTAE MONARCHIAE.

Iacebam diu inter rupes omni ſenſu deſtitutus, magnas enim in cerebro turbas ciebant tam lapſus ipſe, quam mira iſta metamorphoſis, qua breui me e fundatore quintae Monarchiae in pauperem et famelicum Baccalaureum transformatum videbam. Et ſane caſus iſte ſtupendus adeo ac poëticus erat, vt vel optime conſtituti cerebri compagem facile poſſet turbare. Interrogare igitur animum coepi, an vera eſſent, quae videbam, an vero ſomnium errantes luderet oculos. Deferueſcente non nihil aeſtu, poſtquam paulo ad me redire coepi, ſtupori ſuccedunt dolor ac indignatio.

Tunc duplices cum voce manus ad ſidera tendo:

Omni-

Omnipotens Genitor! tanton' me crimine dignum
Duxiſti? et tales voluiſti expendere poenas?
Quo feror? vnde abii? quae me fuga, quemque reducet?

Et ſane, ſi reuoluantur Annales, ac Hiſtoriae tam remotioris, quam noſtri aeui, vix exemplum tanti caſus occurret, niſi forte in Nabocodonoſore, qui e maximo terrae Monarcha, in feram, ſyluis inerrantem, transformatus fuit. Eadem ego fortunae ludibria expertus ſum: extorquentur mihi paucis horae momentis duo magna Imperia, cum viginti fere Regnis, quorum ſolae vmbrae ac vanae imagines ſupererant; Monarcha nuper fueram, iam ſcholarchae aut ludimagiſtri munus in patria vix ſperare poteram: ſolis Legatus vocabar, iam vero ob inopiam famulum Epiſcopi vel Praepoſiti cuiusdam fore verebar: comites me nuper tenebant gloria, ſpes, ſalus, victoria, iam vero cura, miſeriae, aegritudo, lacrymae, lamentatio. Denique quaſi ſolſtitialis herba paulisper fui: repente exorſus ſum, repente occidi. Vt breui praecidam: dolor, indignatio, ſolicitudo, ira,

ira, deſperatio, tot in animo fluctus ciebant, vt modo

- - *crudum per coſtas exigere enſem,*

modo in cauernam, ex qua emerſeram, me rurſus praecipitem dare non dubitauerim, exploraturus, ecquid melius ſuccederet ſecunda expeditio ſubterranea:

Ter conatus vtramque viam, ter vtramque reliqui.

A conſilio maxime reuocarunt cura animae, ac religionis Chriſtianae principia, quae prohibent indemnatum ſpiritum, antequam fata poſcunt, effundere.

Deſcendere igitur de monte per aſperum iſtum et anguſtum callem, qui in *Sanduicum* ducit, conabar. At, cum profundis meditationibus diſtracta mens eſſet, identidem in itinere ceſpitabam: nam in contemplatione quintae iſtius Monarchiae totus animus defixus erat. Haec vanis imaginibus, recentibus tamen, pertinaciter adeo animo oberrabat, vt mentem mihi penitus excuteret. Et ſane, iactura dignitatis ac potentiae tanta erat, vt nullis in

patria

patria emolumentis compenſari poſſe iudicarem. Fingebam, Prouinciae Bergenſis, aut, quod maius eſſet, totius Noruegiae Praefecturam mihi deferendam: at qualis compenſatio? quale ſolatium tot Imperiorum nuper Monarchae, ac Conditori? decreui tamen, praefecturam, ſi qua forte mihi in patria offerretur, non omnino reſpuere. Poſtquam medium itineris emenſus eram, pueros quosdam in conſpectu habui, quos nutu ad me inuitans, opem eorum implorabam his verbis: *Ieru Pikal Salim*, id quod lingua Quamitica denotat: *monſtrate mihi ſemitam*. At pueri ad viſum hominis, veſtibus peregrinis amicti, ac pileum radiis ſolaribus fulgentem geſtantis, trepidantes, edito horrendo clamore, e rupibus ſe praecipitant, adeo, vt tardius me incedentem, ac per rupium fragmenta ſaucios pedes trahentem occupent, horaque citius in Sanduicum veniant, vbi totum vicum terrore complent, ſancte iurantes, vidiſſe ſe inter rupes errantem ſutorem Hieroſolymitanum, ſolaribus radiis coruſcum, et crebris ſuſpiriis vulnus animi prodentem. Quaerentibus paganis, vnde ſcirent, ſutorem eſſe Hieroſolymita-

num,

num, reſpondebant, me ipſum nomen et patriam indicaſſe. Errorem hunc natum coniiciebam e male intellectis verbis *Ieru Pikel Salim.* Totus hinc vicus commouetur, nemine de rei veritate dubitante, maxime cum nuper recocta eſſet fabula de iſto ambulante ſutore, idemque diceretur non ita pridem *Hamburgi* apparuiſſe.

Inclinante ad veſperam die, cum ipſe *Sanduicum* venerim, conglobatos in vnum conſpicabar totius tractus incolas, quos inſitum mortalibus ſtudium, inuſitata noſcendi, vndique exciuerat. Hi nouum hoſpitem excepturi, ad radices montium diu ſuſpenſi ſteterant, ſtatim vero ac loquentem me audirent, panico quaſi terrore perciti, diffugiunt omnes, praeter vnum ſenem, qui caeteris audacior, loco non mouit. Hunc mox alloquor, rogans, velletne hoſpitio errantem excipere. Quaerebat ille:

- - - Quibus orbis ab oris?
Quid genus? vnde domo?

Ad haec ego:

Suſpirans, imoque trahens a pectore vocem:

Si

Si vacet annales noſtrorum audire labo-
rum,
Ante diem clauſo componet veſper olympo,

quam haec abſoluero, intra limina ve-„ ro tecti receptus, ſeriem pandam fato-„ rum, quae fidem ſuperare videntur, et„ quorum exemplum nulla ſuppeditabit„ hiſtoria.“ Nouitatis auidus ſenex, manu tunc prehenſum, me ad tectum ducit, damnans intempeſtiuum popularium metum, qui ad quamuis ignotam faciem, tanquam ad aſpectum cometae, trepidant. Admiſſus intra tecti limina, frigidam poſco, qua ſitim depellerem. Ipſe mihi mox poculum zytho plenum affert, cum nec vxor, nec ancillae prae metu adeſſe ſint auſae. Exhauſto poculo, ac ſitis ardore ſedato, ita loqui exorſus ſum: Vides hic homi-„ nem, diris iactatum procellis, ac tot for-„ tunae ludibria, quod nemo mortalium„ vnquam ſubierit, expertum. Conſtat qui-„ dem, puncto temporis maximarum ſae-„ pe rerum momenta verti: at ea, quae„ mihi acciderunt, omnem fidem exſu-„ perant.„

Nam-

Namque meus caſus nec multis cognitus eſt, nec
Tritus, et e medio fortunae ductus aceruo.

Ad haec regeſſit hoſpes, ſortem hanc eſſe diu errantium: quot enim viciſſitudines, quot caſus 1600 annorum peregrinatio non pariat? Non cepi mentem illius, quocirca rogabam, quid per iſtos mille et ſexcentos annos ſibi vellet. *Si fides*, inquit ille, *hiſtoriis ſit adhibenda, iam 1600 anni ſunt, ex quibus deleta fuit Hieroſolyma: non dubito, vir ſumme venerabilis, quin tempore iſtius excidii aetate iam prouectior fueris; nam, ſi iſta, quae de te narrantur, vera ſint, poſſunt natales tui ad principatum Tiberii referri.* His dictis, obmutui, ſenem delirare putans, moxque indicaui, huic orationi Oedipo opus eſſe coniectore. At affert ille tabulam, in qua expreſſa erat imago Templi Hieroſolymitani, rogans, ecquid multum ab archetypo abberret pictura. Hinc in ſummo meo dolore a riſu non temperans, cauſam perplexi adeo ſermonis rogo. Reſpondet ille: „vtrum in „errore verſer, necne, ignoro. Teſtan„tur huius loci incolae, te eſſe illum in hiſto-

hiſtoriis decantatum ſutorem Hieroſoly-„ mitanum, qui a Chriſti tempore totum„ orbem pererras. At, quo attentius te in-„ tueor, eo magis ad animum reuoco ve-„ terem amicum, qui duodecim abhinc an-„ nis in apice huius montis periit." Ad haec verba diſſipata oculorum caligine, veterem meum amicum *Abelinum*, cuius domum *Bergis* ſaepe frequentaueram, agno-ſco. In amplexus mox ruo, collumque ipſius ambobus lacertis inuadens: te-„ neone te, *inquam*, Abeline! vix hociam„ oculis meis, vix manibus credo: vides„ iam Klimium tuum, ex orco redeuntem:„ idem ſum, qui ante hos duodecim an-„ nos in cauernam praeceps iuerim." Ille inſperato hoc phaenomeno confuſus,

Non aliter ſtupuit, quam qui Iouis ignibus ictus
Viuit, et eſt vitae neſcius ipſe ſuae.

Video, ait, *Klimii mei faciem, nota vox aures meas ferit: nam*

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

At, quamuis neminem Klimio magis ge-„ minum viderim, ſenſibus tamen meis„ fidere nec poſſum, nec debeo, mortui„

enim hodie non reſurgunt: efficaciori-„ bus opus eſt teſtibus ac argumentis, vt„ verbis tuis fidem adhibeam.

Hinc, vt incredulitatem illius expugnarem, exerte partiteque recenſebam ea, quae inter nos acta olim fuerunt. Quo audito, animi tandem nubes remouetur, in amplexus mei ac lacrymas ſimul ibat, altum exclamans. „Video iam ipſum ho-„ minem, cuius laruam me videre crede-„ bam: at, expone mihi, vbinam gentium„ tanto temporis ſpatio delituiſti, et vbi-„ nam mirum iſtum et barbarum habitum„ nactus es.“ Tunc ego ordine omnia, quae caſum meum inſecuta ſunt, pandere exorſus ſum, attenteque ille perorantem audiuit, donec ad planetam *Nazar* et Arbores, loquela ac ratione praeditas, ventum ſit. Tunc impatiens: „ quicquid, *ait*, vel ine-„ ptire poſſunt ſomnia, vel fabricare inſania, „vel delirare temulentia, id omne in te pro-„miſcue conſpicitur: crederem potius cum „ plebe noſtra, in manus lemurum te ceci-„ diſſe: nam veriſimiles hae nugae plebeiae „prae tuo itinere ſubterraneo videntur. Suppliciter orabam, vt patienter aures praebe-

ret,

ret, donec telam orationis, quam exorſus eram, pertexerem, et, impetrato ſilentio exponere pergebam, quae in ſubterraneis mihi porro acciderant, diuerſa quae expertus eram fata, et tandem, quod maximae, quae vnquam in terris extiterit, Monarchiae Conditor fuiſſem. Haec omnia ſuſpicionem, quam de commercio meo cum Faunis aut Satyris conceperat, adauxit, credi ditque, praeſtigiis eorundem me illuſum, nubem pro Iunone amplexum. Et, quo certius exploraret incantationis aut veneficii huius effectum, aut quo vsque deliria mea procederent, coepit de ſtatu beatorum et damnatorum, de campis elyſiis, aliisque id genus rebus quaerere. Animaduertens ego, quorſum tenderet oratio: non iniquo, inquam, ani-„ mo iſtam tuam incredulitatem fero, cum„ narratio mea cuiuis homini fabuloſa ac„ poëtica videri debeat; ea enim, quae„ mihi acciderunt, portentoſa adeo ſunt,„ vt omnem fidem humanam proſcribant.„ Iureiurando ſancte teſtor, nihil a me fi-„ ctum aut additum, ſed cuncta, prout„ mihi euenerunt, ſimpliciter ac ingenue„ expoſuiſſe.“ Ille vero in incredulitate ſua

perſeuerans petiit, vt aliquot dies quieti darem, cum ſperaret, interea temporis exſaevituras has in cerebro motas procellas.

Poſtquam integrum octiduum in domo illius delitueram, ſat mihi quietis conceſſum iudicans hoſpes, ad luſtrandam capitis inſaniam, ad hiſtoriam itineris ſubterranei, cuius perpetuum interea temporis indictum fuerat ſilentium, relabitur. Sperabat tunc, in fumum abiiſſe quintam Monarchiam, cum ſubiectis viginti regnis ac principatibus, penitusque adeo euanuiſſe, vt ne minimi quidem oppidi aut vici imago remaneret. At, cum eadem qua ſingula, qua vniuerſa, et eodem ordine, me repetere audiret, cumque narrationis epilogo pertinacem hanc illi exprobrarem incredulitatem, ac inſuper facta quaedam opponerem, quae ipſe mihi concedere cogeretur, nempe, quod duodecim abhinc annis in cauernam praeceps iuiſſem, et quod ignoto ac peregrino cultu tandem in patriam rediiſſem, animi pendere coepit, nec quid regereret in promptu habuit. Attonitum iam, ac pedem retrahentem acri-

ter

ter vrgeo, monſtrando, longe abſurdius itinere hoc eſſehypotheſin illius, de monſtris ac lemuribus, antra montium inhabitantibus: nam mera haec eſſe ſomnia, ad aniles fabulas releganda, diuerſos vero magni nominis Philoſophos, concauam eſſe terram, et alium orbem minorem noſtro contineri, ſtatuiſſe: veritatem huius ſententiae experientia me edoctum, ſenſibus propriis obniti nequire.

His tandem argumentis victus: tua inquit, conſtantia in affirmandis his, quo-„ rum fictio nullum tibi emolumentum aut„ commodum afferat, indocilem meum„ animum iam plane expugnauit.“ Ita de veritate perſuaſus, narrationem hanc fuſius integrare iuſſit. Mire illi placuit, quod de planeta *Nazar* narrabam, in primis de principatu *Potuano*, cuius leges ac inſtituta normas aiebat, ad quas omnes Reipublicae effingi deberent. Animaduerterat, deſcriptionem optime concinnati Principatus, e turbidi hominis cerebro fluere non poſſe: dictata enim diuina verius quam humana videbantur; quocirca, ne, quae audiuerat, animo exciderent, in literas omnia, me dictante, miſit.

 Poſt-

Poſtquam penitus iam conuictum ſen-ſeram, de me ipſo ſolicitus, quid porro in iſto rerum ſtatu faciendum, aut quam-nam in patria ſortem, poſt tot in orbe ſub-terraneo res geſtas, mihi ominaretur, quae-rebam. Tunc ille: „ Suadeo, vt nemini mortalium hos caſus aperias,

Queis placeas pueris et declamatio fias.

„ Noſtine zelum ſacerdotum noſtrorum: hi, „ quoniam proſcribere ſolent eos, qui mo-„ tum terrae ac quietem ſolis ſtatuunt, te, „ de ſole ac planetis ſubterraneis diſſertan-„ tem, impium, ac Chriſtiana ciuitate in-„ dignum, pronuntiabunt. Quot non la-„ pides mouebit, quot non fulmina in te „ vibrabit ſolus Magiſter Rupertus? ille, „ qui anno ſuperiori, ciuem ad publicam „ damnabat poenitentiam, ob id ſolum, „ quod Antipodes ſtatuerat: ignis ſuppli-„ cio expiandam iudicabit doctrinam iſtam „ de nouo orbe. Suadeo igitur, ac mo-„ neo, vt aeternum ſepulta haec ſint, et vt „ quiete aliquamdiu apud me maneas.“ Veſtes mox ſubterraneas me abiicere iu-bet, cum nouis commutandas: porro omnes, qui ſtudio videndi ſutoris Hieroſolymitani accur-

accurrebant, ab introitu domus ſolicite arcebat, indicans, ſutorem iſtum ſubito disparuiſſe. Attamen rumor iſte per totam regionem breui percrebuit, et omnes templorum ſuggeſtus, et pulpita praedictionibus, vaticiniis, et imminentibus malis, hanc apparitionem ſecuturis, perſonabant. Nam dicebatur in *Sanduicum* veniſſe ſutor Hieroſolymitanus, irae coeleſtis praeco, populum ad poenitentiam hortaturus. Et cum eundo creſcere ſoleat fama, variis additionibus interpolatur fabula. Ita nonnulli narrabant, mundi interitum praedixiſſe ſutorem, terminumque S. Iohannis poſuiſſe, intra quem omnia, niſi reſipiſcerent mortales, conflagrarent, et id genus alia. Tantos haec vaticinia motus in certa quadam parochia ciebant, vt ruſtici agros incultos relinquerent, cum ob mundi interitum nullam exſpectarent meſſem. Hinc parochiae eiusdem Paſtor Mag. *Nicolaus*, veritus, ne decimis, aliisque reditibus defraudaretur, paganis indicabat, in annum ſequentem prorogatum eſſe diem extremi iudicii, quocirca non dubitarent, ad ſolitos labores redire. Et cum ſolis mihi et hoſpiti meo cauſa harum

nugarum nota eſſet, perpetua nobis riſui materia dabatur.

Tandem, cum diutius in aliena domo deliteſcere nequirem, opusque eſſet, vt in publicum tandem prodirem, ſtudioſum me *Nidroſienſem*, ſanguine ſibi iunctum, qui nuper in hanc prouinciam diuerterat, fingit hoſpes. Mox tanto ardore me Epiſcopo Bergenſi, qua verbis, qua literis commendabat, vt Vir ſumme venerabilis primum ſcholae vacantem Rectoratum mihi tandem polliceatur. Munus iſtud ad palatum maxime mihi erat, cum ſtatui iſti, quo excideram, quodammodo conuenire videretur. Nam ſcholae Rectoratus eſt imago ac ſimulacrum regii Imperii. Ferulae ſcholaſticae ſaepe cum ſceptris confunduntur, et cathedra thronus, ſiue ſolium non raro audit. At, cum diu nulla eſſet vacatio, et matura opus eſſet promotione, quo famem e labris abigerem, ſtatui, quicquid primum mihi oblatum foret, amplecti. Paulo poſt commodum moritur aedituus Templi Crucis, cui ſucceſſorem me nominabat Epiſcopus. Ridicula videbatur promotio tot Imperiorum nuper

nuper Monarchae. At, cum homines nil magis ridiculos faciat, quam paupertas, et ſtultum ſit, aquam turbidam reſpuere, vbi ſitis fauces tenet, munus hoc, gratioſe mihi oblatum non recuſans, quiete ac philoſophice in eodem officio iam conſeneſco. Paulo poſt iſtam transformationem honeſtum mihi matrimonium offertur cum filia mercatoris cuiusdam Bergenſis, nomine *Magdalena.* Placuit mihi virgo: at, cum veriſimile eſſet, adhuc viuere Imperatricem *Quamae*, verebar, ne Magdalenam ducens, polygamiae crimine me polluerem. At Dominus *Abelinus*, in cuius ſinum, quicquid circa praecordia erat, effundere conſueueram, ſcrupulum hunc damnauit, ac ſtoliditatem dubitationis tot argumentis euicit, vt virginem tandem iſtam thalami ſociam mihi deligere non dubitauerim.

Cum hac Magdalena

Coniugium per ſex annos ſine crimine concors
Vnum habeo.

Fata tamen mea ſubterranea eidem nunquam indicaui. At, cum ſplendoris iſtud faſtigium, vnde decideram, animo penitus delere nequeam, ſigna quaedam per interualla emicuerunt et actiones, quae ſtatui praeſenti parum conueniunt. Geniti ſunt ex hoc connubio tres filii, *Chriſtiernus*, *Ianus*, et *Caſparus*, adeo, vt in totum quatuor mihi ſint, modo Princeps Quamiticus adhuc in viuis ſit.

* *

HVC VSQVE
MANVSCRIPTVM
NICOLAI KLIMII.

SEQVITVR
ADDITAMENTVM ABELINI.

Vitam protraxit Nicolaus Klimius vsquae ad annum 1695. Interea temporis integritate, ac morum ſanctitate omnes ſibi deuinctos reddidit. Succenſuit illi tantum per interualla Paſtor Templi Crucis, ob nimiam grauitatem, quam e faſtu ac ſupercilio venire autumabat. Ego vero, cui fata viri erant perſpecta, mirabar potius modeſtiam, humilitatem, ac patientiam, qua tot imperiorum Monarcha ignobili adeo munere ſit functus. At apud alios, quibus ſtupenda huius viri metamorphoſis incognita erat, ſuperbiae notam penitus effugere nequibat. Solebat ſtatis anni temporibus, dum vires permitterent, montem aſcendere, ibique cauernam iſtam, vnde emerſerat, auide intueri. Et notarunt amici, madente lacry-

mis

mis vultu ac tumidis oculis inde eum redire ſolitum, integrumque mox diem in muſeo ſolum, et a commercio omnium remotum delituiſſe. Vxor ſomniantem quoque de exercitibus terreſtribus ac naualibus locutum teſtabatur. Mentis auocatio eo vsque progrediebatur, vt Prouinciae Bergenſis Praefectum ſemel ad ſe illico venire iuſſerit. Has animi turbas a nimio ſtudendi ardore fluere iudicans vxor, de ſanitate eius, quam dubiam ſuſpicabatur, valde anxia erat. Bibliotheca eius maximam partem e libris politicis conſtabat, et cum eiusmodi librorum apparatus aedituo parum conuenire crederetur, eo quoque nomine reprehenſus a nonnullis fuit. Itinerarii huius, propria autoris manu exarati, vnicum tantum exemplar, quod in cuſtodia mea aſſeruatur, extat. Saepe typis hoc opus euulgare molientem variae praegnantes cauſae a conſilio auocarunt.

F I N I S.

p. 321. lin. 14. lege: transfixi.

Fig. I.

Norwegia.
Quama.
Mezendore.
Planeta Nazar
Martinia
Sol Subterraneus.

Týpus Civis Potuani.

fig. III.

Incola Martinianus cum Cæſarie.